

27. ORTAÇAĞ VE TÜRK DÖNEMİ KAZILARI VE SANAT TARİHİ ARAŞTIRMALARI SEMPOZYUMU

ÖZET BİLDİRİ KİTABI

25-28 Ekim 2023 Samsun

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Uzaktan Eğitim Merkezi (UZEM)

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM
BAKANLIĞI

T.C. ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH
YÜKSEK KURUMU

ATATÜRK KÜLTÜR MERKEZİ
BAŞKANLIĞI

**27. ORTAÇAĞ VE TÜRİK DÖNEMİ
KAZILARI VE SANAT TARİHİ
ARAŞTIRMALARI SEMPOZYUMU**

ÖZET BİLDİRİ KİTABI
25-28 Ekim 2023

**Ondokuz Mayıs Üniversitesi
İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi
Sanat Tarihi Bölümü
SAMSUN**

EDİTÖRLER

Dr. Öğr. Üyesi Şuayip ÇELEMOĞLU
Arş. Gör. Dr. Özgür GÜLBUDAK
Arş. Gör. Alper ATICI
Arş. Gör. Dr. Rumeysa IŞIK YAYLA
Arş. Gör. Dr. Bilge BAHAR
Arş. Gör. Dr. Hatice ÖZDOĞAN TÜRKYILMAZ

T.C.

Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu

Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını: 639

Bilimsel Toplantılar: 216

ISBN: 978-975-17-5740-1

27. Orta Çağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı

Editörler: Dr. Öğr. Üyesi Şuayip ÇELEMOĞLU, Arş. Gör. Dr. Özgür GÜLBUDAK, Arş. Gör. Alper ATICI, Arş. Gör. Dr. Rumeysa IŞIK YAYLA, Arş. Gör. Dr. Bilge BAHAR, Arş. Gör. Dr. Hatice ÖZDOĞAN TÜRKYILMAZ

©Atatürk Kültür Merkezi - 2023

E-Yayın

Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı

Ziya Bey Caddesi No: 19, 06520 Balgat - Ankara

Tel: 0312 284 34 18

Belgegeçer: 0312 284 34 65

Internet: www.akmb.gov.tr

Grafik Tasarım: Ömer GÜCCÜK

ATATÜRK KÜLTÜR MERKEZİ AYDIN SAYILI KÜTÜPHANESİ KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

Orta Çağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu (27. : 2023 : Samsun, Türkiye)

27. Orta Çağ ve Türk dönemi kazıları ve sanat tarihi araştırmaları sempozyumu özet bildiri kitabı / hazırlayanlar: Şuayip Çelemoğlu [ve başkaları] .— 1. Baskı .— Ankara : Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı , 2023.

283 sayfa ; 24 cm .— (AKDITYK Atatürk Kültür Merkezi Yayını ; 639 . Bilimsel Toplantılar; 216)

ISBN: 9789751757401

1. KAZILAR (ARKEOLOJİ) -- TÜRKİYE -- KONGRELER

2. SANAT TARİHİ -- TÜRKİYE -- KONGRELER.

3. TÜRKİYE – ESKİ ESERLER -- KONGRELER

4. TÜRKİYE -- ARKEOLOJİK KAZILAR -- KONGRELER

5. ARKEOLOJİ -- TÜRKİYE -- KONGRELER

I. Çelemoğlu, Şuayip II.ea. III.dizi

930.109561

Uluslararası Yayınevi Beyannamesi

Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı 1983 yılında kurulmuş olup 39 yıldır uluslararası düzeyde faaliyet göstermektedir. “Tanınmış Uluslararası Yayınevi” kategorisinde yer alan AKM; yayımladığı özgün bilimsel kitaplar, çeviri eserler (Almanca, Çince, Fransızca, İngilizce, Rusça vd.) ve bilimsel süreli yayınlar ile çalışmalarını ulusal ve uluslararası alanlarda yürütmeye devam etmektedir.

AKM tarafından yayımlanan eserler, Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almakta; dünyanın en geniş çevrim içi kamu erişim kataloğu olan Worldcat.org’da dizinlenmektedir.

ONUR KURULU

Prof. Dr. Derya ÖRS
Dr. Zeki ERASLAN
Prof. Dr. Bozkurt ERSOY
Prof. Dr. Filiz YENİŞEHİRLİOĞLU
Prof. Dr. Gönül ÖNEY
Prof. Dr. Gülsen RENDA
Prof. Dr. Hamza GÜNDOĞDU
Prof. Dr. Oluş ARIK
Prof. Dr. Ömür BAKIRER
Prof. Dr. Rüçhan ARIK
Prof. Dr. Selçuk MÜLAYİM
Prof. Dr. Yaşar ÇORUHLU

DÜZENLEME KURULU

Dr. Zeki ERASLAN
Prof. Dr. Ali BAŞ
Dr. Öğr. Üyesi Rüstem BOZER
Doç. Dr. Kemal ÖZKURT
Doç. Dr. M. Sami BAYRAKTAR
Doç. Dr. Hayrunnisa TURAN
Doç. Dr. N. Tuba YİĞİTGAŞA
Dr. Öğr. Üyesi Turgay YAZAR
Dr. Öğr. Üyesi Şuayip ÇELEMOĞLU
Arş. Gör. Dr. Özgür GÜLBUDAK
Arş. Gör. Dr. Rumeysa IŞIK YAYLA
Arş. Gör. Dr. Bilge BAHAR
Arş. Gör. Dr. Hatice ÖZDOĞAN
TÜRKYILMAZ
Arş. Gör. Alper ATICI
Evre ÇORUH
Ömer ÇAKIR

EDİTÖRLER

Dr. Öğr. Üyesi Şuayip ÇELEMOĞLU
Arş. Gör. Dr. Özgür GÜLBUDAK
Arş. Gör. Alper ATICI
Arş. Gör. Dr. Rumeysa IŞIK YAYLA
Arş. Gör. Dr. Bilge BAHAR
Arş. Gör. Dr. Hatice ÖZDOĞAN
TÜRKYILMAZ

BİLİM KURULU

Prof. Dr. Abdullah KARAAĞAÇ
Prof. Dr. A. Şevki DUYMAZ
Prof. Dr. Abdülhamid TÜFEKÇİOĞLU
Prof. Dr. Abdülkadir DÜNDAR
Prof. Dr. Ahmet Ali BAYHAN
Prof. Dr. Ahmet ÇAYCI
Prof. Dr. Ali BAŞ
Prof. Dr. Ali BORAN
Prof. Dr. Ali Osman UYSAL
Prof. Dr. Alptekin YAVAŞ
Prof. Dr. Anar AZİZSOY
Prof. Dr. Bülent Nuri KILAVUZ
Prof. Dr. Candan ÜLKÜ
Prof. Dr. Celil ARSLAN
Prof. Dr. Erdal ESER
Prof. Dr. Erol ALTINSAPAN
Prof. Dr. Gül TUNÇEL
Prof. Dr. Gülgün KÖROĞLU
Prof. Dr. Gülgün YILMAZ
Prof. Dr. Halit ÇAL
Prof. Dr. İnci KUYULU ERSOY
Prof. Dr. İrfan YILDIZ
Prof. Dr. İsmail AYTAÇ
Prof. Dr. Kadir PEKTAŞ
Prof. Dr. Kasım İNCE
Prof. Dr. Kenan BİLİCİ
Prof. Dr. Lütfiye GÖKTAŞ KAYA
Prof. Dr. Mehmet YAVUZ
Prof. Dr. Mustafa BEYAZIT
Prof. Dr. Mustafa DENKTAŞ
Prof. Dr. Nermin ŞAMAN DOĞAN
Prof. Dr. Osman KUNDURACI
Prof. Dr. Semra DAŞCI
Prof. Dr. Serpil BAĞCI
Prof. Dr. Yelda OLCAY UÇKAN
Prof. Dr. Zeynep MERCANGÖZ
Doç. Dr. Aygül UÇAR
Doç. Dr. Elvan TOPALLI
Doç. Dr. Emine TOK
Doç. Dr. Gül GEYİK
Doç. Dr. Hasan UÇAR
Doç. Dr. Lale DOĞER
Doç. Dr. Mehmet TOP
Doç. Dr. Meryem ACARA ESER
Doç. Dr. Muhammet ARSLAN
Doç. Dr. Muhammet GÖRÜR
Doç. Dr. Semiha ALTIER
Doç. Dr. Sevinç GÖK
Doç. Dr. Şakir ÇAKMAK
Doç. Dr. Tolga BOZKURT
Doç. Dr. Turgay POLAT
Doç. Dr. Zekiye UYSAL

İÇİNDEKİLER

Bursa ve Çevresi Geç Antik - Bizans Mimarisinde Doğal Taş Kullanımı	
Ayşın ÖZÜGÜL.....	2
Haç “Phylactērion” Üzerine – Avar Dönemi Arkeolojik Mirasında Bizans Haçları	
Csilla BALOGH.....	4
Ortaçağ ve Erken Osmanlı’da Komana: Ön Araştırma Sonuçları	
D. Burcu ERCİYAS - Maxime DUROCHER.....	6
Bolu / Claudiopolis Stadion 2022 Yılı Kazısı	
Davut YİĞİTPAŞA.....	8
Trabzon’daki Ortaçağ ve Sonrası Kilise ve Şapellerin Duvar Resimlerinde Deesis Sahnesi	
Demet OKUYUCU.....	10
Bursa Surları’ndaki Antik ve Bizans Mimari Süsleme Elemanları	
Egemen DENİZ – Hakkı Yiğit CEYLAN - Ayşın ÖZÜGÜL.....	12
Isparta’dan Kayıp Bir Kültürel Miras: Çobanisa Köyü Yapı Kalıntısı ve Zemin Mozaiği	
Ercan VERİM – İbrahim ACUCE.....	14
İzmir Etnografya Müzesi’ndeki Aziz Menas İkonası Üzerine Bir Değerlendirme	
Feride İmrana SİDDİKİ.....	16
Ortaçağ Hıristiyan Sanatında Gökkuşluğu ve Tanrı’nın Eli Tasvirleri	
Tuğba COŞKUN - Gülgün KÖROĞLU.....	18
Bir Süryani El Yazmasının Kodikolojisi: Diyarbakır Süryani Kadim Meryem Ana Kilisesi Koleksiyonu’na Ait 2 No.lu El Yazması Örneği	
Gizem ERTEN.....	20
Erken Bizans Döneminde Olympos’un Kült Alanlarının Hıristiyanlaştırılması	
Gökçen K. ÖZTAŞKIN - Seçkin EVCİM.....	22
Horomos Manastırı’nın Kadın Bağışçıları	
Güner SAĞIR.....	24
Sinop Balatlar Kilisesi’nde Ele Geçen Geç Roma-Erken Bizans Amphora Buluntuları: Ön Değerlendirmeler	
Gülseren KAN ŞAHİN – Ebru BATMAZ.....	26
Türkiye Trakya’sında Bulunan Kalelerin Yapıldığı Dönemler, Bölge Genelindeki Dağılımları ve Orta Çağ Kalelerinin İşlevleri	
İsmail Hakkı KURTULUŞ.....	28
Müzelerimizden Az Tanınan Bir Grup Olarak Akıtma Oksit Boya Dekorlu Orta Bizans Üretimleri (MBP)	
Lale DOĞER – Emine Merve KUNT.....	30
Trabzon Kale Kapıları	
Mehmet YAVUZ.....	32
Anemurium Nekropol Kilisesi	
Mehmet TEKOCAK - Hülya COŞGUNARAS.....	34
Palaiologoslar Dönemi Başkent Anıtsal Resim Sanatında Anikonik Desenler	
Metin KAYA.....	36
Tao-Klarceti Bölgesi’nin Gürcü Yazın Geleneği İçerisindeki Yeri ve Önemi	
Muhammed Enes CANÖZ.....	38

Restorasyon Sonrası Soğanlı Vadisi Azize Barbara (Tahtalı) Kilisesi Duvar Resimleri Nilay ÇORAĞAN – Derya GÜNERİ	40
Orta Çağ'da Fatsa ve Bolaman'ın (Phadisane / Polemonion) Yerleşim Tarihi ve Yapıları Seçkin EVCİM.....	42
Balatlar Kilise Kazısı 2010-2011 Yılı Ayakkabı Buluntularının Koruma Onarım Uygulamaları Sedef ÖZTÜRK HETTO – Taha AYKUL	44
Tekirdağ Müzesi Bizans Dönemi Madeni Haçları Selda UYGUN YAZICI	46
Muğla Fethiye Müzesi'nde Bulunan Bizans Dönemi Bronz Buhurdanlar Semra PALAZ YILDIRIM.....	48
Asker Aziz Dēmētrios ve Kutsal Yağ “Myron” Kültü Settar TARMAN – Emine TOK.....	50
Ejderha Figürünün Bizans Resminin Üç Sahnesine Yansıması Sinan YILMAZ	52
Tarih Ne Söyler, Resim Ne Sınlattır: Ayasofya'daki Zoe Mozaigi'ne İlişkin Bazı Tespit ve Öneriler Şamil YİRŞEN	54
Tarsus-Sıraköy Kümbet Mevkii Zeytinyağı ve Şarap İşlikleri Şener YILDIRIM – Alper BİLGİN.....	56
“Anna Selbdritt” Kutsal Üçlü'de Azize Anna Şule GEDİKLİ	58
Yunanistan Çalışmaları ve Khalke İsa'sı Yılmaz BÜKTEL	60
İznik Yeşil Camii'ndeki Bizans Yapı Malzemeleri Zeki BÖLEKEN.....	62
Geç Osmanlı Döneminde Karadeniz Bölgesi'ndeki Kapusen Cemaatinin İnşa Faaliyetleri Üzerine Bir Değerlendirme Ahmet Ali BAYHAN - Gülferi AKIN ERTEK - Özgül YILDIRIM GÜNEŞ	64
Eklektik Üslûpta Bir Eser: Kütahya Yeşil Camii Ali Osman UYSAL.....	66
Oryantalist Ressam Adolf Schreyer'in At ve Binici Konulu Eserleri Ayça AKAY ERİKLİ.....	68
Göstergebilim Ekseninde Sanat Tarihinin Reklam Ürünlerine Yansımaları Bahar SOĞUKKUYU.....	70
İstanbul Mimari Yapılarının Londra Baskılı Posta Pullarına Yansıması Banu PARLAK UĞURLU.....	72
Abidin Elderoğlu'nun Danat Tarihi Notları Barış EROĞLU	74
1980'ler Türkiye Sanatında Bellek Kavramı Bora GÜRDAŞ	76
Heykeltraş Hüseyin Anka'nın Yaşamı ve Sanat Anlayışı Bülent ORAL – Gamze TERZİ.....	78
Sıradan İnsanın İzinde: Buluntu Fotoğraf Perspektifinden Tarihi Yaşamın Keşfi Elif ÇANĞA BAYER – Gökhan TOPTPEPE.....	80

1926 Karadeniz Seyyar Sergisi'ne Katılan Ressamlar ve Tabloları Üzerine	
Elvan TOPALLI	82
Endüstriyel Tasarımın Öncüsü Christopher Dresser ve İslam Sanatı	
Gülgün YILMAZ	84
Osmanlı Duvar ve Tavan Resimlerinde Perde Motifi	
İnci KUYULU ERSOY – Övünç Didem ÖZSOY	86
Albrecht Dürer'in "Melencolia I" İsimli Gravürünün Sayı Sembolizmi Bağlamında Analizi	
Okan ŞAHİN	88
Batılılaşma Dönemi Osmanlı Camilerinde Payanda Kullanımı	
Özgür GÜLBUDAK	90
18. Yüzyılda Karadeniz'deki Osmanlı Hâkimiyetinin Görsel Kaynakları	
Rumeysa IŞIK YAYLA	92
Orta Çağ Avrupasından Öğrenci Mektupları Üniversite Öğrencisi Olmak Hep mi Zordu?	
Sanem SOYLU YILMAZ	94
İzmir Sancak Kale'nin İnşası ve Gravürlere Yansıması	
Şebnem PARLADIR – Sema GÜNDÜZ KÜSKÜ	96
Avrupa Gravürlerine Yansıyan Yıldırım Bayezid ve Timur Algısı	
Semra DAŞCI	98
Edirne İttihat ve Terakki Kulübü Binası	
Sertan ATASOY	100
Anadolu'da Art Nouveau Mimari Üslubuna Bir Örnek: Trabzon Atatürk Köşkü	
Temel SAĞLAM	102
Mimar Kemaleddin'in Bandırma'daki Eserleri	
Zuhal ÇELİKLİ	104
Hiristiyan ve İslam Resim Sanatında İbrahim'in Sınanması/Kurbanı Tasvirleri	
A. Nazlı SOYKAN - Gülzoda MAKHMUDJONOVA AKAY	106
İncir Han'da Bulunan Taşçı İşaretleri	
Ali Rıza BİLGİN	108
Kastamonu Kırsal Mimari Bezemesinde Yerel Yaklaşımlar (Duvar Resimleri Üzerine Bir Deneme)	
Anar AZİZSOY - Muhammet ÖZKURT	110
Fransa Milli Kütüphanesinde Bulunan 6055 Envanter Numaralı En'am-I Şerif Nüshası Ve Resimlerinin Halk Resim Sanatı Bağlantıları	
Ayşe BUDAK	112
Boa Arşivinde Bulunan Ferman Ve Beratlardaki Tezhip Süslemeleri	
Burak Muhammet GÖKLER	114
İslam Resminde Günlük Hayat Tasvirleri: Hamam Sahneleri	
Derya AYDIN	116
Orta Çağ Anadolu Türk İslam Mimarisinde İnsan Figürlü Taş Bezemeler ve Devşirme İnsan Figürlerinin Bir Değerlendirmesi	
Fatmagül SAKLAVCI	118
Amasya II. Bayezid Külliyesi Muvakkithanesinin Duvar Resimlerinin Tarih Ve Usta Sorunsalı ile Son Restorasyonu Üzerine Bir Değerlendirme	
Fusun AYTEKİN	120
Acâibü'l-Mahlûkât ve Garâibü'l-Mevcûdât Nüshalarındaki Tekboynuz Tasvirleri	
Hayrunnisa TURAN	122

Kalem İŖi Süslemeli Karabük Yapıları zerine: Eskipazar Söbüçimen Camisi ve mer Bey Konağı	
Lütfiye GKTAŖ KAYA	124
Zülfikar ve Hz. Ali İmgeleri zerine Bir Yorum Denemesi	
Muzaffer YILMAZ	126
Tarsus Ulu Camii TaŖ Süslemeleri	
SavaŖ YILDIRIM.....	128
Mimar Dvud Ağa İmzalı Kitabelerde “Sanat” Vurgusu	
Ŗerif TMER.....	130
Amasya Beyazit Yazma Eser Kütüphanesindeki Sultan Olcaytu için Hazırlanan 1855 Numaralı Kur’an Cz	
Zeynep DEMİRCAN	132
Anadolu Selçuklu’dan Osmanlı’ya Dört Halife İsmiinin Mimarideki Yeri	
Zübeyde UZUN - Rumeysa TEKE	134
PiŖmiŖ Toprak Eserlerin Restorasyonunda Kullanılan Yöntemler	
Emirhan ÇETİNKAYA	136
Harran Kazıları’ndan Bir Grup Cam Bilezik (2013-2023)	
İsmail ASLAN - Sevcan ÖLÇER	138
Harput İç Kale Kazılarında Bulunan Temrenlere Dair Bir n Değerlendirme	
İsmail AYTAÇ	140
18. Yüzyıl Osmanlı Sarayında Porselen Kahve Fincanları zerine Temel Kaynaklar: Hazine Kayıtları Ve Minyatürler	
İsmail KUĞU	142
Elaziğ / Harput Hoca Hasan Hamami inileri	
Korkmaz ŖEN – Elif TATLI	144
Kapadokya Bölgesi Müzelerinde Yer Alan Osmanlı Dönemi Madeni Mutfak EŖyaları	
Selim ÇETİN	146
Antik Smyrna Kenti Kazılarında Bulunan Matara Benzeri Objelerin TartıŖılması Ve Yeni neriler	
Sevinç GÖK – Akın ERSOY	148
ŖarkıŖla Halıları	
Suzan BAYRAKTAROĞLU	150
Beçin Kalesi Kazısında Ortaya ıkarılan Sırsız Testilerin Tipolojisi	
Tuğba DİRİ APAYDIN	152
Tokat Ŗehir Müzesi’nde Bulunan Madeni Ŗamdanlar	
Veysel ESEN.....	154
Samsat’ın Cam Kadehleri	
Zekiye UYSAL	156
ArŖiv Belgeleri IŖıđında Malatya’nın Deyr-İ Mesih ve Kırkgöz Köprüleri	
Enver ÇAKAR - Korkmaz ŖEN - Yavuz KISA - Ahmet TOPRAK - Tuba Nur OLGUN -Murat ŖAHİN	158
St. Petersburg’da GerekleŖmemiŖ Bir Cami Projesi	
Elif KÖK.....	160
Ticaretin Merkeze Alındığı Kllyeler: Sultan Kansu Gavri Kllyesi ve Osmanlı Kllye Tasarımlarındaki Benzerlikler	
Göksu zden NER - Elif TAYGUR.....	162

Memluklu Kitabelerinde Hakimiyet ve Tabiiyet İfadeleri Olarak Türkler	
Kemal ÖZKURT	164
Anadolu'nun Güney Ucunda Bilinmeyen Bir Osmanlı Dönemi Yapısı: Cillî Türbesi (Hatay Samandağ-Tekebaşı Köyü)	
Ender ÖZBAY	166
Sındırgı'nın Ahşap Ambarları	
Ergül GÜNDAĞ ARIKAN	168
İstanbul Mimarisinde Dikkat Çeken Bir Grup Çeşme Örneği: Madeni Çeşmeler	
Hamza GÜNDOĞDU - Deniz DEMİR	170
Pertevniyal Valide Sultan'ın Yaptırdığı Çeşmeler	
Handan YERLİ	172
Rüstem Paşa'nın İstanbul'daki İmar Faaliyetleri Hakkında Yeni Bulgular	
Murat ALKAN	174
Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kampüsünde Bir Grup Madeni Çeşme	
Nadire Tuba YİĞİTPAŞA	176
Selçuklu'dan Erken Cumhuriyet Dönemi'ne Gözlemleri İncelemesi	
Özlem KOZANOĞLU DURU	178
Gevaş'ta Selçuklu Çağı'na Ait Kayıp Kümbet'in İzleri	
Resul YELEN	180
Aydınolu İsa Bey'in İzmir Kiraz'daki Camisi	
Rüçhan BUBUR - Buket İLTER ALPER	182
Ünye'de Tarihi Bir Çömlek Fırını	
Mehmet Sami BAYRAKTAR	184
Anadolu Türk Mimarisinde Onikigen ve Daire Planlı Türbeler Üzerine Bir Değerlendirme	
Sibel SEVİNÇ	186
Kütahya Şehir Merkezi'nde Bulunan Türk İslam Dönemi Çeşmeleri	
Yasemin VERİM	188
Sasani Sanatında Figürlü Tasvirler: Gelenek Ve Devamlılık	
Hüdanur BOZTAŞ - Belgin AKSOY	190
Rusya Federasyonu Dağlık Altay, Adar Kaya Kutsal Alanındaki Geyik Taşı Ve Kaya Resimleri	
Yaşar ÇORUHLU	192
Türkiye Selçuklu Döneminde Moğol Bir Kadın Bani: İl Düzmiş Hatun	
Demet KARA	194
Delhi, Sultan Ghari Türbesi Üzerine Bir Değerlendirme	
Mehmet TOP - Özgün CAN	196
Bursa Kent Belleğinin Oluşumunda Mezarklıklar	
Bülent Nuri KILAVUZ	198
Tokat Âli Mezarlığı'nda Bulunan Osmanlı Dönemi Mezar Taşlarından Örnekler	
Canan HANOĞLU	200
Erzurum Narman Mezarlığı Mezar Taşları	
Alper ATICI	202
Sivas İmranlı Borular Köyündeki Taş Sandukalar	
Ümran ERZURUMLU	204
2023 Maraş Depreminin Elbistan İlçe Merkezindeki Tarihi Yapılardaki Etkisi	
A. Asım DİVLELİ - Ali SARIALIOĞLU - Muhammet Talha ÖKSÜZOĞLU - Mustafa Furkan GÜNDÜZ	206

İznik Merkez ve Köylerinde Türk Dönemi Eserleri 2022 Yılı Yüzey Araştırması	
Ahmet Vefa ÇOBANOĞLU - Ayşe DENKNALBANT ÇOBANOĞLU	208
Keykubadiye Sarayı 2021 Yılı Kazı Çalışmaları	
Ali BAŞ - Remzi DURAN - Necla DURSUN - Şükrü DURSUN	210
Silifke Kalesi 2022 Yılı Kazı Çalışmaları	
Ali BORAN	212
Bir Haçlı Kalesinden Öte: Kozkalesi/ Hatay Mimari Analiz ve Yüzey Araştırması	
Ayşe HENRY - Emre KOLAY	214
Ortaçağ'dan Günümüze Ankara İli ve Kuzeybatı İlçeleri Yüzey Araştırması 2022 Çalışmaları	
Tolga BOZKURT - Ceren Tuğçe VAROL KOYUNCU	216
Aliğa ve Köyleri'ndeki Türk Eserleri	
Ertan DAŞ	218
Eski Ahlat Şehri Zaviye Kalıntılarının Çevresinde Yerradarı (Gpr) Yöntemi ile Arkeojeofizik Çalışmalar	
Fethi Ahmet YÜKSEL - Celil ARSLAN	220
Giresun Adası Kazıları	
Gazanfer İLTAR	222
Beçin 2022 Yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları Üzerine	
Kadir PEKTAŞ	224
2022 Yılı Kalehisar Arkeolojik Kazı Çalışmaları	
Mustafa Kemal ŞAHİN - Ali Rıza BİLGİN	226
Şanlıurfa Deprem Enkaz Kazı Çalışmaları 2023	
Mehmet ÖNAL - Sevcan ÖLÇER - F. Şebnem KULOĞLU YÜKSEL - Nazelin PİŞKİN - Sümeyra ÇİFTÇİ	228
Ani Örenyeri Kazısı 2023 Yılı Çalışmaları	
Muhammet ARSLAN - Ahmet ŞEN - Gonca PAPUCCU - Bekir KARACABEY	230
Ani Kazısı Cam Şişeler (2020-2022)	
Gül GEYİK	232
Enkaz Arkeolojisi: Kavramsal Çerçeve, Terminoloji ve Metodoloji (Hatay Ölçekli Saha Çalışmaları)	
Muhammet ARSLAN	234
Şanlıurfa İli ve İlçeleri Türk-İslam Dönemi Yüzey Araştırması –2022 Yılı Çalışmaları	
Razan AYKAÇ	236
Niksar Kent Dokusunun Oluşumu ve Niksar Kalesi	
Şuayip ÇELEMOĞLU	238
Hasankeyf Kazı Buluntuları (2022)	
Zekai ERDAL	240
Samsun Tarihi Alemdarzade Çeşmesi Taşınması ve Restorasyon Uygulamaları	
Ali SARIALIOĞLU	242
1855 Depremi Sonrasında Bursa Emir Sultan Camii ve Türbesi'nin Onarımı	
Eser ÇALIKUŞU	244
Giresun Piraziz Emin Bey Konağı Restitüsyon Değerlendirmesi	
Sevinç EREN	246
Tire Tahtakale Hamamı Restorasyonu	
Şakir ÇAKMAK	248

Cumhuriyetin İlk Kasasından Müzeye: Asbü Hazine Müzesi	
A. Şevki DUYMAZ- Mehtap TURSUN	250
Türkiye Cumhuriyeti'nin İlk Kitâbeleri ve "Türkiye Cumhuriyeti" Yazılı İstifler	
Abdülhamit TÜFEKÇİOĞLU	252
Müzecilik Ve Koruma Politikalarımızda Önemli Bir Safha: Atatürk'ün Konya'dan Çektiği Telgraf ve Ötesi	
Anılcan SIÇRAYIK	254
Atatürk'ün Şahsi Tesbih ve Bastonları: Türkiye Müzelerinden Örnekler	
Aslı SAĞIROĞLU ARSLAN - Nevin Melisa GÜNDOĞDU	256
Kayseri Atatürk Evi	
Celil ARSLAN	258
Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulundan Günümüze Sinop Tescilleri (Taşınmaz Kültür Varlığı Envanterine Göre)	
Elif ÇETİN	260
Cumhuriyetin Doğduğu Bina: Saraydüzü Kışla Binası	
Fazilet KOÇYİĞİT	262
Gürün Rüştüyesi	
Hacer ZOR	264
Aya Fotini Kız Okulu'ndan İzmir Atatürk Lisesi'ne Bir Binanın Serüveni	
Heval ŞİMŞEK ÖZEL	266
Günümüze Ulaşamayan Bir Eğitim Yapısı Hisarköyü İlk Mektebi	
Mustafa EKMEKÇİ	268
İskenderun Hükümet Konağı'nın Dünü ve Bugünü	
Müge ÇİFTYÜREK	270
El Yazmalarında Mürekkep Korozyonu: Nedenleri, Sonuçları Ve Tedavi Yöntemleri	
M. Nilüfer KİRAZ	272
İstanbul Msgsü Resim ve Heykel Müzesinde Bulunan Bir Grup Yağlıboya Tablo Üzerinden 1923-1938 Arasında Resim Sanatında Atatürk İmgesi	
Ozan HETTO	274
İşgalden İstiklale: Türk Millî Mücadelesine Afişler Üzerinden Genel Bir Bakış	
Serpil TORUN	276
Atatürk ve Ay-Yıldız Tasvirli Geç Osmanlı-Erken Cumhuriyet Dönemi Seramikleri	
Tuğba BAĞBAŞI - Aslı SAĞIROĞLU ARSLAN	278
Atatürk'e Ait Saatlerin Sanat Tarihi Açısından İncelenmesi	
Ünal TANRIVERDİ	280
İzmir Örnekleriyle Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Kamu Yapılarında Karosimanlar	
Zeynep ÖZKAN TEKNECİ - Aygül UÇAR	282
Cumhuriyetin Doğduğu Bina: Saraydüzü Kışla Binası	
Fazilet KOÇYİĞİT	

**27. ORTAÇAĞ VE TÜRK DÖNEMİ
KAZILARI VE SANAT TARİHİ
ARAŞTIRMALARI SEMPOZYUMU**

ÖZET BİLDİRİ KİTABI

25-28 Ekim 2023

**Ondokuz Mayıs Üniversitesi
İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi
Sanat Tarihi Bölümü
SAMSUN**

ÖZET

BURSA VE ÇEVRESİ GEÇ ANTİK - BİZANS MİMARİSİNDE DOĞAL TAŞ KULLANIMI

Ayşın ÖZÜGÜL
Bursa Uludağ Üniversitesi

Bursa ve çevresi, Osmanlı öncesi dönemlere ait arkeolojik veri bakımından pek zengin olmakla birlikte, birçoğu yeniden kullanılan ve bu sayede günümüze ulaşan, bir kısmı müzede bulunan ve opus sectile döşemeler gibi örneklerin ise in situ korunduğu mimari süsleme elamanlarının işlendiği mermer ve diğer doğal taş türleri azımsanmayacak çeşitlilik göstermektedir. Bu bildiri, Bursa ve çevre yerleşimlerden seçilmiş örnekler üzerinden bölgenin Geç Antik ve Bizans dönemi mimarisinde kullanılan doğal renkli taş türleri, kullanım alanları, ocaklar ve taşıma prosedürü üzerine yakından gözleme dayalı tespit ve değerlendirmenin yanı sıra söz konusu dönemlerin mimari dekorasyonunda malzeme ve renk kullanımı konusunda yorumlar sunmayı amaçlamaktadır

Prokonnesos (Marmara Adası) mermerinin, Antik, Bizans ve Osmanlı dönemleri boyunca sadece Bursa'da değil, çevre ilçelerde de en çok kullanılmış mermer türü olması şaşırtıcı değildir. Porfir, gri granit, Aswan graniti, yeşil Tesselya mermeri (*verde antico*) gibi uzak merkezlerden işlenmiş veya yarı işlenmiş olarak getirilen parçaların yanı sıra nispeten yakın çevredeki ocaklardan sağlanan Dokimeion mermeri, Gebze breşi, Bilecik breşi (*marmor sagarium*), traverten Bursa'da rastlanan diğer taş türleridir.

Günümüze ulaşan renkli taşlardan işlenmiş olan parçaların büyük çoğunluğunu sütun gövdeleri oluşturmaktadır. Hüdavendigâr Camii ve Yeşil Medrese'de gri granit sütun gövdeleri, Yeşil Medrese'de Aswan granitinden işlenmiş sütun gövdesi, I. Murad Türbesi'ndeki Tesselya mermerinden sütun gövdesi örnekler arasındadır. Lala Şahin Paşa Medresesi'nin Gebze rudistli kireçtaşından işlenmiş olan kapı çerçevesi ile aynı kapının Vezirhan tektonik breşi (*marmor sagarium*) eşiği dikkat çekicidir.

Çevre ilçelerdeki doğal taş çeşitliliği daha zayıftır. Sütun başlıkları, sütun gövdeleri, ambon gibi farklı mimari ve litürjik öğeler genellikle yakınlardaki ocaklardan sağlanan pembe veya sarı damarlı traverten türlerinden işlenmiştir, önemli merkezler dışında zor sağlanan dolayısıyla daha kıymetli ve taş türlerine pek rastlanmaz.

Anahtar Kelimeler: Bursa, Geç Antik, Bizans, Doğal Taş, Mimari Süsleme

ABSTRACT**USE OF NATURAL STONE IN LATE ANTIQUE-BYZANTINE
ARCHITECTURE IN BURSA AND ITS SURROUNDINGS**

Ayşın ÖZÜGÜL

Bursa Uludağ University

Although Bursa and its surroundings are not very rich in terms of archaeological funds from the pre-Ottoman periods are limited, natural stone types of architectural sculpture elements most of which are reused, some of which are in the museum and examples such as opus sectile floors are preserved in situ, show considerable diversity. This paper aims to provide comments on the use of materials and colours in the architectural decoration of these periods, as well as a close observation-based determination and evaluation of the use of the coloured stone types in the Late Antique and Byzantine architecture of the region, quarries and transportation procedure, through selected examples from the surrounding settlements and Bursa.

It is not surprising that Proconnessian marble was the most used marble type not only in Bursa but also in the surrounding districts during the Ancient, Byzantine and Ottoman periods. In addition to the completed or semi-manufactured blocks brought from distant centres such as porphyry, grey granite, Aswan granite, green Tesselian marble (*verde antico*), and stone types such as marble of Dokimeion, breccia of Gebze, breccia of Bilecik-Vezirhan (*marmor sagarium*) and travertine obtained from the quarries in the relatively close vicinity, are found in Bursa.

Column shafts constitute the majority of the pieces that have survived. Grey granite column shafts in Murad I Mosque and Yeşil Madrasa, column shafts made of Aswan granite in Yeşil Madrasa, and column shafts made of Tesselian marble in Murad I Tomb are among the examples. The door frame of the Lala Şahin Paşa Madrasa, which was carved from Gebze rudist limestone, and the Vezirhan tectonic breccia threshold of the same door are striking.

The natural stone diversity in the surrounding districts is weaker. Various architectural and liturgical items such as column capitals, column bodies, and ambo were usually worked from travertine types with pink or yellow veins obtained from nearby quarries, and more precious stone types are rarely encountered except in important centres.

Keywords: Bursa, Late Antique, Byzantine, Natural Stone, Architectural Sculpture

ÖZET

HAÇ “PHYLACTĒRION” ÜZERİNE – AVAR DÖNEMİ ARKEOLOJİK MİRASINDA BİZANS HAÇLARI

Csilla BALOGH

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Erken Bizans dönemine ait değerli madenlerden yapılan haçların bir kısmı hazine buluntuları arasında (Suriye, Kıbrıs, Mersin, Girne, Senise vb.) ortaya çıkarken, diğerleri bilinmeyen şekilde bulunmuş tek tük objelerdir; büyük çoğunluğu müze ve özel koleksiyonlardan, sergi ve müzayedeye kataloglarından ve internet sitelerinden bilinmektedir. Bunlardan dolayı, Bizans haçları genellikle nispeten geniş bir döneme tarihlenmektedir. Bu nedenle, her bir haç türünün daha kesin kronolojisini belirlemek için, başta mezarlar olmak üzere kapalı buluntu grubundaki ögeler özellikle önemlidir. Ancak böyle bir şekilde haçlar Bizans İmparatorluğu'nun merkezi bölgesinde nadiren bulunur; Pontus, Balkanlar, İtalya ve Kuzey Afrika gibi Bizans'ın taşra bölgelerinden ise daha fazla örnek bilinmektedir. Bunların dışında haçlar Bizans İmparatorluğu'nun daha geniş çevresinde yer alan bazı bozkır topluluklarının arkeolojik mirasından da bilinmektedir. Örnek olarak Kuvrat Kağan tarafından kurulan Onogur-Bulgar Kağanlığı'nın veya Orta Asya'dan 6. yüzyılın ortasında Türklerden batıya kaçmak zorunda kalan Avarların Karpat Havzası'nda yaklaşık 250 yıldır varlığını sürdüren kağanlığının topraklarında yaşayan farklı kökenli toplulukların mezar buluntuları arasında görülebilmektedir.

Avar dönemi arkeolojik buluntularında Bizans kökenli nesne tiplerinin sayısı nispeten önemlidir. Avar-Bizans ilişkilerinin farklı yoğunluk ve karakterdeki izleri olan objelerinin çoğu Avarlara hediye, ticaret veya savaş ganimeti olarak ulaştı. Bu objeler arasında çok sayıdaki Bizans sikkesi, çeşitli mücevherler, tokalar ve kemer süsleri yanı sıra şimdiye kadar kadın ve çocuk mezarlarında bulunan az sayıdaki haçlar da bulunmaktadır.

Haçlar arasında hem daha büyük bezemeli pektoral haçları hem de küçük, az bezemeli veya bezemesiz haçlar görülebilmektedir. Avar Kağanlığı'nın topraklarında şimdiye kadar bulunan haçlar arasında orijinal Bizans örnekleri oldukça nadiren bulunmaktadır. Haçların çoğu Bizans haçlarına göre Karpat Havzası'nda yapılmış yerli ve daha basit örneklerdir. Avar mezarlarında, haçlar en çok boynun etrafında, boncukların arasına dizilmiş olarak bulunur.

Sunum, 568 yılından 9. yüzyılın başlarına kadar süren Avar döneminin farklı kronolojik evrenlerine ait haçların sistematize edilmesini amaçlamaktadır. Çalışmada hem orijinal Bizans haçları hem Bizans tipi, yani Bizans örneklerine göre yapılan haç tipleri sunulacaktır. Haçların malzeme, form, teknik ve süsleme bakımından tipolojisi yapılacaktır ve bunun yanı sıra her türün Bizans prototipleri de sunulacaktır. Haçların tipokronolojik incelemesinden yola çıkarak her bir haç tipinin kullanım süresinin daraltılıp daraltılamayacağı ve Bizans haçlarının tip kronolojisinin daha kesin hale getirilip getirilemeyeceği incelenecektir. Avar dönemi mezarlarında bulunan haçların Hristiyanlık ile ilgili olup olmadığı ya da pagan ritüelli mezarlarda nasıl yorumlanabileceği, bu durumlarda haçların koruyucu bir rolü olup olmadığı sorusuna cevaplanmaya çalışacaktır.

Anahtar Kelimeler: Avarlar, Bizans, Haç, Pektoral, Koruyucu

ABSTRACT**ON THE “PHYLACTERY OF THE CROSS” – BYZANTINE CROSSES IN THE
ARCHAEOLOGICAL MATERIAL OF THE AVAR-AGE**

Csilla BALOGH

İstanbul Medeniyet University

One part of the Early Byzantine pectoral crosses made from precious metal was found in treasure troves (Syria, Mersin, Kyrenia, Cyprus, Senise etc.), and the other part was a stray find, which is mainly known from exhibitions, auction catalogs, and websites of auction houses. Because of these, Byzantine crosses are usually dated to a relatively broad period in the literature. Therefore, to determine the exact chronological location of each type of cross, the numbered crosses from the closed group of finds, primarily from burials, are particularly important. However, these are rarely found in the central region of the Byzantine Empire; more examples are known from the provincial regions of Byzantium, such as Pontus, the Balkans, Italy, and North Africa. Apart from these, crosses are known from the archaeological heritage of some nomadic empires located on the wider periphery of the Byzantine Empire. For example, it can be seen among the archaeological material of the Onogur-Bulgar Khaganate founded by Kuvrat or the Avar Khaganate established in the Carpathian Basin by the Avars fleeing the Turks from Central Asia to the west and existing for nearly 250 years.

The number of Byzantine-origin object types is relatively significant in the archaeological finds of the Avar period. Most of the objects with traces of Avar-Byzantine relations of varying intensity and character reached the Avars as gifts, trade, or war spoils. Byzantine objects were mainly given to the Avars as gifts, trade goods, or war booty. These objects include a relatively large number of Byzantine coins, various jewels, buckles, and belt ornaments, as well as the few crosses found in women's and children's graves so far.

Among the crosses found so far in the territory of the Avar Khaganate, both larger, decorated pectoral crosses and smaller, less decorated, or undecorated pieces can be seen. A small part of the known crosses are original Byzantine pieces; most of them are local products from the Carpathian Basin that were made based on Byzantine crosses as a slightly simpler copy of them. In the Avar graves, crosses are most often found around the neck, between beads.

The presentation aims to systematize crosses belonging to different chronological universes of the Avar period, which lasted from 568 to the beginning of the 9th century. Both the original Byzantine crosses and the Byzantine type, that is, the types of crosses made according to Byzantine samples, will be presented. The typology of the crosses in terms of material, form, technique, and decoration will be presented, as well as Byzantine prototypes of each type. Based on the typochronological analysis of the crosses, it will be examined whether the usage period of each type of cross can be narrowed down and whether the typochronology of the Byzantine crosses can be made more precise. It will try to answer the question of whether the crosses found in the Avar period graves are related to Christianity or how they can be interpreted in pagan ritual tombs, and whether the crosses have a protective role in these cases.

Keywords: Avars, Byzantine, Cross, Pectoral, Apotropaic

ÖZET

ORTAÇAĞ VE ERKEN OSMANLI'DA KOMANA: ÖN ARAŞTIRMA SONUÇLARI

D. Burcu ERCİYAS - Maxime DUROCHER
Orta Doğu Teknik Üniversitesi - Sorbonne Üniversitesi

Tokat bölgesinde bulunan Komana'da 2009 yılından bu yana sürdürülmekte olan kazı çalışmalarında Geç Kalkolitik Çağ'dan Osmanlı'ya aralarında kırsal bir Bizans yerleşiminin bulunduğu uzun bir yerleşim tarihi ortaya çıkarılmıştır. Bizans dönemini takiben Türklerin Anadolu'ya girişleri ve sonrasında bölgenin Danişmend kontrolüne geçmesi ile devam eden süreçte de Komana'da yerleşimin izlerine rastlanmıştır. Danişmend ve Selçuklu dönemlerinde Hamamtepe olarak adlandırılan ve Komana'nın merkezinde yer alan höyükte seramik ve bakırcılık önde olmak üzere birçok alanda üretim yapan endüstriyel bir merkez kurulmuş, daha sonra üzerine, Osmanlı döneminde, mütevazı evler yapılmış, tepe Komanat'ın bir mahallesi haline gelmiştir.

Komana'da devam eden transdisipliner çalışmalar Komana'nın çevresi ile birlikte özellikle de yazılı kaynaklarda adının geçmeye başladığı 12-15. Yüzyıllar arasındaki gelişimini/değişimini anlamayı hedeflemektedir. Alandaki mimarinin ön değerlendirmesi ve arkeolojik buluntular, Komana'nın Tokat ve Niksar arasında önemli bir stratejik konuma sahip olduğunu göstermiştir. Komana'yı güneydeki ana yola bağlayan köprüler ve höyük çevresinde tanımlanan kamusal yapılar (hamam, bir zamanlar bir zaviye ile bağlantılı olduğu anlaşılan türbe ve olasılıkla cami), epigrafi ve yazılı kaynaklar ışığında (vakfiye ve tahrir defterleri) çalışılmakta ve tüm veriler CBS ortamına aktarılmaktadır. Bu bildiriye bütüncül belgeleme çalışmaları yardımıyla Komana'nın Geç Ortaçağ'da konumuna dair elde edilen ön sonuçlar paylaşılacak, böylece Geç Ortaçağ'da Anadolu'da kırsal yerleşimler konusuna da katkı sağlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ortaçağ, Selçuklu, Osmanlı, Komana, Bizans

ABSTRACT**RE-VISITING THE MEDIEVAL AND EARLY OTTOMAN SETTLEMENT
AT KOMANA: PRELIMINARY RESULTS**

D. Burcu ERCIYAS - Maxime DUROCHER

Middle East Technical University - Sorbonne University

The ancient site of Komana, located in the region of Tokat, has revealed a long settlement history, from the Late Chalcolithic period to the Ottomans, including a rural fortified site during the Byzantine Period. The settlement continued after the arrival of the Turks in Anatolian land and the establishment of the Danishmendids. The excavations conducted since 2009 focusing on Hamamtepe, the central fortified hill of the site, have shed light on a workshop (including pottery and copper production), active during the Danishmend/Seljuk periods, which was later replaced by houses in the Early Ottoman times.

Ongoing transdisciplinary research at the site aims to understand the settlement patterns of the broader site and its evolution during the Late Medieval Period (12th-15th centuries), when Komana appears in literary and archival sources as a rural town. Architectural survey and archaeological material already suggested that the site had a strategic location on the road from Tokat to Niksar and benefited from the resources of the surrounding plain. Bridges connected Komana to the southern road leading to Tokat and several public buildings have been identified on the northern slopes of the hill: a hammam, a mausoleum formerly attached to a zaviye and possibly a mosque. This material evidence is also being studied in the light of epigraphy and textual documentation (including vakfiyes and tax registers), and all the data are gathered in a GIS. Based on this complementary documentation, this paper will present the preliminary results of this research, aiming to map and characterize Komana and to contribute to the larger understanding of rural towns in Late Medieval Anatolia.

Keywords: Medieval, Seljuk, Ottoman, Komana, Byzantine

ÖZET**BOLU / CLAUDIOPOLIS STADION 2022 YILI KAZISI**

Davut YİĞİTPAŞA

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Bu makale, 2008 yılında Bolu merkezde inşaat çalışmaları sırasında tespit edilen ve 2022 yılında yeniden başlayan stadionun kazı sonuçlarını konu alır. 2022 yılı kazısında; Claudiopolis stadionunun kuzeydoğu ucu apartman altına, güneybatı ucu ise İzzet Baysal Caddesi'ne doğru kavisli bir şekilde uzandığı dolayısıyla sphendoneli, 94,50 m uzunluğunda, oturma sıralarının 16 keileye ayrıldığı ve stadionun zemininin daha derinde olduğu düşünülerek balustrat duvarının önünde açılan sondajda blokaj taşları bulunmuş, ayrıca blokajın altına küçük dere taşları, siyah kayrak toprağı ve diğer malzemeler ile sıkıştırılmış taban yapılarak sağlamlaştırıldığı anlaşılmıştır.

2008 yılındaki kazıda bulunan yapı kalıntısının, ele geçirilen pişmiş toprak lüle ve seramik parçalarından Osmanlı Dönemi'ne ait olduğu sonucuna varılmış ancak yapının fonksiyonu konusunda bir tespitte bulunulmamıştır. 2022 kazılarında bu yapı kalıntısının bekar (Girçık, Çıkçık) hamamı olduğu tespit edilmiştir. Gösterişsiz, küçük boyutlu ve tek kişinin yıkanabileceği büyüklükteki girçık hamamının duvarları kabayonu moloz taş, tuğla ve bol harçla örülmüştür. 2 hücreli hamam mevcut haliyle 5.00 m x 3.80 m ölçülerindedir. Osmanlıdan günümüze çok az sayıda kalan bu hamamın rekonstrüksiyonu yapılarak restorasyonu yapılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Bolu, Stadyum, Claudiopolis, Bithynia Bölgesi, Girçık Hamamı

ABSTRACT**BOLU / CLAUDIOPOLIS STADIUM 2022 YEAR EXCAVATION**

Davut YİĞİTPAŞA

Ondokuz Mayıs University

This article is about the results of the excavation of the stadium, which was discovered during construction works in the center of Bolu in 2008 and started again in 2022. In the 2022 excavation; the northeast end of the Claudopolis stadium is the floor of the apartment, and the southwest end is the former sphendone on which it slopes towards İzzet Baysal Street, 94.50 m long, the rows of seats are 16 keiles, and the ground of the stadium is thought to be deeper, so blocking stones were found in the sounding opened in front of the balustrate wall. It was also understood that the blockage was reinforced by making a compressed base with small stream stones, black slate soil and other materials.

It was concluded that the building remains found during the excavation in 2008 belonged to the Ottoman Period, based on the terracotta pipes and ceramic pieces seized, but no determination was made regarding the function of the building. During the 2022 excavations, it was determined that this building ruin was a single (Enter-Exit, Exit-Exit) bath. The walls of the girçık bath, which is modest, small in size and large enough for one person to bathe, are built with rough rubble stone, brick and plenty of mortar. The 2-section bath in its current form measures 5.00 m x 3.80 m. These baths, of which very few have survived from the Ottoman period to the present day should be reconstructed and restored.

Keywords: Bolu, Stadium, Claudopolis, Bithynia Region, Girçık Bath

ÖZET

TRABZON'DAKİ ORTAÇAĞ VE SONRASI KİLİSE VE ŞAPELLERİN DUVAR RESİMLERİNDE DEESIS SAHNESİ

Demet OKUYUCU
Atatürk Üniversitesi

Deesis, dua talep, yakarış, şefaatte bulunma anlamlarına gelen, temel kurgusunda İsa, Meryem ve Vaftizci Yahya'nın bir arada bulunduğu sahnenin genel adıdır. Eski ve Yeni Ahitte bahsi geçmeyen Deesis sahnesi doğrudan bir kaynağa dayanmamaktadır. Geleneksel Deesis kompozisyonlarında İsa, Meryem ve Vaftizci Yahya üç ana figürü oluşturmaktadır. İsa'nın iki yanında yer alan Meryem ve Vaftizci Yahya ellerini İsa'ya doğru uzatarak günahkârlar için şefaate dilemektedir.

Tek temalı ve kompozit temalı olmak üzere genel olarak iki grup halinde ele alınan Deesis sahnelerinde Trimorfon, Paraklesis, Şahitlik, tek temalı tasvirlerin; Teofanik, Son Yargı'da Deesis ve Büyük Deesis gibi betimler ise kompozit temanın alt gruplarını oluşturmaktadır.

Trabzon'da bulunan ve 3. yüzyıldan itibaren varlığı bilinen manastır, kilise ve şapeller gerek inşa edildiği dönemler içerisinde gerekse sonraki dönemlerde belirlenen bir resim program ile dekore edilmiştir. Yapıların iç mekânlarının duvar yüzeylerine ilaveten birçok yapıda görüldüğü üzere, dış duvarları da dini konulu resimlerin fresko tarzında uygulandığı alanlar olmuştur. Duvar resimlerinde Kitab-ı Mukaddesten alıntılanan olaylar ve kişilere ilaveten çok sayıda aziz, azize ve kutsal tema tespit edilmiştir. Bu temalardan birisini de "Deesis" sahnesi oluşturmaktadır.

Bu çalışmada Trabzon'da bulunan Ortaçağ ve sonrasına ait kilise ve şapellerin duvar resimlerinde görülen, günümüzde mevcut olan ve kaynaklarda bahsi geçip günümüze ulaşamayan, Deesis sahneleri ele alınarak değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Trabzon, Kilise, Şapel, Duvar Resmi, Deesis

ABSTRACT**DEESIS SCENE IN WALL PAINTINGS OF MEDIEVAL AND POST-MEDIEVAL CHURCHES AND CHAPELS IN TRABZON**

Demet OKUYUCU
Atatürk University

Deesis is the general name of the scene in which Jesus, Mary and John the Baptist are together in its basic fiction, which means prayer, request, supplication, and intercession. The Deesis scene, which is not mentioned in the Old and New Testaments, is not based on a direct source. In traditional Deesis compositions, Jesus, Mary and John the Baptist constitute the three main figures. Mary and John the Baptist, who are on either side of Jesus, stretch out their hands towards Jesus, asking for intercession for sinners.

In Deesis scenes, which are generally handled in two groups as single-themed and composite-themed; Trimorphone, Paraclesis, Witness constitute subgroups of single-themed depictions; whereas depictions such as Theophanic, Deesis in the Last Judgment and Great Deesis form the subgroups of the composite theme.

Monasteries, churches and chapels in Trabzon, whose existence has been known since the 3rd century, were decorated with a painting program determined both in the periods they were built and in the following periods. In addition to the wall surfaces of the interiors of the buildings, as seen in many buildings, the outer walls were also areas where religious paintings were applied in fresco style. In addition to the events and people quoted from the Bible, many saints and sacred themes have been identified in the wall paintings. One of these themes is the “Deesis” scene.

In this study, Deesis scenes, which are seen in the wall paintings of the churches and chapels of the Middle Ages and later in Trabzon, which are available today and which have not been mentioned in the sources, will be evaluated.

Keywords: Trabzon, Church, Chapel, Wall Painting, Deesis

ÖZET

BURSA SURLARI'NDAKİ ANTİK VE BİZANS MİMARİ SÜSLEME ELEMANLARI

Egemen DENİZ - Hakkı Yiğit CEYLAN - Aysın ÖZÜGÜL
Bursa Uludağ Üniversitesi

Uludağ'ın kuzey yamaçlarında, ovaya hâkim bir noktaya konumlanmış olan, bugünkü şehrin çekirdeğini oluşturan antik Bursa (Prousa), yaklaşık 3500 metre uzunluğunda surlarla çevrilidir. Güneyde Pınarbaşı Mahallesi, kuzeyde Altıparmak Caddesi, batıda Cilimboz Deresi, doğuda ise 2. Osman Gazi Caddesi surları sınırlandırır. Kalenin ilk yapımı Bithynia Kralı I. Prusias (MÖ 232-183) dönemine dayandırılrsa da günümüze ulaşan surlar, en kapsamlıları 9. ve 13. yüzyıllar arasında gerçekleştirilen birçok onarım ve yenileme çalışmalarının sonucunda, günümüze büyük ölçüde bir Orta Çağ savunma sistemi olarak ulaşmıştır.

Surlarda devşirme malzeme kullanımı her dönemde yaygın uygulamadır. Bursa Surları'nın da kule ve beden duvarlarında, Antik ve Bizans dönemine ait arşitrav, friz, korniş, sütun ve paye başlığı, sütun gövdesi, tiyatro oturma sırası, templon dikmesi gibi zengin çeşitlilik gösteren çok sayıda mimari süsleme elemanı yapı taşı olarak kullanılmıştır. Bu bildiride, bugüne kadar hiçbir yayında yer verilmemiş olan söz konusu parçalar konu alınmış, tespitleri, tarihlendirmeleri, tanımlanmaları, envanterlerinin oluşturulması ve değerlendirmeleri yoluyla Bursa'nın az tanınan Antik ve Bizans dönemleri mimari süslemesi üzerine araştırmalara katkı sunulması amaçlanmıştır. Devşirme malzeme kullanımı olgusu, kullanım biçimi, amacı çalışmanın ana konusu değildir.

Batı ve kuzey duvarların takibi, yoğun bitki örtüsü ve bitişik konutlar sebebiyle mümkün olmadığı için çalışma kapsamında doğu ve güneydeki beden duvarları ve kulelerde bulunan mimari süsleme elemanları incelenmiştir. Genellikle duvarların dış yüzlerinde, duvar örgüsü içinde, bezemeli yüzü dışa bakar şekilde yerleştirilmiş olan devşirme malzemelerin duvar dolgusunda da kullanıldıkları, güney kule ve duvarların kısmen yıkılmış kısımlarında izlenebilmektedir. Daha erken tarihli yapılardan alınarak yeniden kullanıldıkları tespit edilebilen, ancak tanımlama ve tarihlendirmede referans olabilecek bezeme ve profil taşımayan veya bu yüzleri görülemeyen çok sayıda parça kapsam dışı bırakılmıştır.

Bursa Surları'nda devşirme olarak kullanılmış ve bu sayede günümüze ulaşabilmiş olan mimari süsleme elemanlarının ayrıntılı incelenmesi, Bursa'nın İlk ve Orta Çağ anıtsal mimarisini hakkında bilgi edinilmesi bakımından da önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bursa Surları, Antik, Bizans, Devşirme, Mimari Süsleme

ABSTRACT**ANCIENT AND BYZANTINE ARCHITECTURAL SCULPTURE ON THE CITY WALLS OF BURSA**

Egemen DENİZ - Hakkı Yiğit CEYLAN - Aysin ÖZÜGÜL
Bursa Uludağ University

Ancient Bursa (Prousa), which forms the city's core, was located on the northern slopes of Uludağ, at the point that dominates the plain and surrounded by fortifications with a length of approximately 3500 metres. The walls are covered by Pınarbaşı district in the south, Altıparmak Street in the north, Climboz Stream in the west, and 2nd Osman Gazi Street in the east. The first construction of the fortifications dates back to Prusias I. (232-183 BC), King of Bithynia. Due to many repairs and re-constructions between the AD 9th - 13th, it has reached today as a Mediaeval defense system.

Using spolia on the city walls is a common practice in every period. A large number of architectural sculptures belonging to the Ancient and Byzantine periods, such as architrave, frieze, cornice, column capitals, column shaft, theatre seats, and templon piers showing a large diversity, were also re-used in the construction of Bursa Fortifications. The fragments mentioned earlier, which have not been included in any publications until today, were taken as the subject in this paper, and it was aimed to contribute to the research on the architectural sculpture of lesser-known Ancient and Byzantine Bursa through their determination, dating, identification, making inventory and evaluations. The phenomenon of spolia, manner, and purpose of re-usage is one of many topics of the study.

Since it is impossible to observe the western and northern walls due to the dense vegetation and adjacent houses, the re-used fragments on the eastern and southern parts of the fortifications were examined within the scope of the study. It can be observed in the partially collapsed portions of the south walls that the re-used materials, which were generally placed on the outer surfaces of the walls, inside the masonry, with the decorated face facing out, were also used in the wall filling. Many pieces that could be determined that were taken from earlier buildings but needed decorations and profiles that could be referenced in identification and dating or whose ornamented faces could not be seen were excluded from the scope.

The detailed examination of the re-used architectural sculpture fragments in the Bursa Fortifications is also essential in obtaining information about the monumental architecture of Ancient and Mediaeval Bursa.

Keywords: Bursa Fortifications, Ancient, Byzantine, Spolia, Architectural Sculpture

ÖZET

ISPARTA'DAN KAYIP BİR KÜLTÜREL MİRAS: ÇOBANİSA KÖYÜ YAPI KALINTISI VE ZEMİN MOZAIĞI

Ercan VERİM - İbrahim ACUCE
Süleyman Demirel Üniversitesi

Anadolu, kültürel miras bakımından dünyanın en zengin coğrafyalarından biridir. Bugün bile Anadolu'nun farklı yerlerinde henüz tescilli yapılar kayıt altına alınmamış, tarihi öneme sahip birçok kültürel miras bulunmaktadır. Bu çalışmaya konu olan mozaikli yapı kalıntısı da bulunduğu alanda, daha önceden antik bir yerleşimin veya yapı kalıntısının varlığının bilinmediği, Isparta Merkez İlçe'ye bağlı Çobanisa Köyü'nde yer almaktadır. Çobanisa Köyü Yapı Kalıntısı olarak adlandırılan yapının özgün adı, inşa tarihi ve işlevi kesin olarak bilinmemektedir. Mevcut veriler, yapının işlevi ve tarihi hakkında kesin bilgiler verilmesi hususunda yetersiz kalmaktadır. Yapı, 2010 yılında tespit ve tescil edilmiş, fotoğrafları çekilerek Isparta Müze Müdürlüğü tarafından belgelendirilmiştir. Büyük oranda yıkık olan yapının sadece zemin mozaikleri kısmen sağlam korunmuştur. 2010-2023 yılları arasında süreçte, vaktiyle sağlam olan zemin mozaikleri de tahrip edilmiştir. Günümüzde sadece fotoğraflarda görülebilen zemin mozaığı, yapının işlevi ve tarihi hakkında önemli ipuçları sunmaktadır.

Çobanisa Köyü Yapı Kalıntısı'nın zemini, Erken Bizans dönemi mozaik sanatı karakterini yansıtan geometrik, bitkisel ve figüratif dekorasyonların görüldüğü mozaikle döşenmiştir. Zemin mozaığında, bir adak yazıtı, teğet daire, sarmaşık yaprağı, dört yapraklı çiçek, Süleyman düğümü, haç, giyoş gibi bitkisel ve geometrik motifler işlenmiştir. Mozaikte tespit edilen bir adak yazıtı, yapının işlevi ve tarihi aydınlatmakta kısmen yardımcı olmaktadır. Grekçe yazıt, yazı karakterinden dolayı Erken Bizans dönemine tarihlendirilmektedir. Bani ismi okunabilen bu tip adak yazıtlarının, Erken Bizans döneminde daha çok kiliselerde yer aldığı bilinmektedir. Bunlardan hareketle, yapı kalıntısının Erken Bizans döneminde inşa edildiği ve büyük ihtimalle kilise olduğu söylenebilir.

Bu çalışmanın amacı, günümüzde neredeyse yok olmuş ve geçmiş tarihli fotoğraflarda görülebilen bir yapı ve bunun zemin mozaiklerini tanıtmak, bunları Bizans sanatı açısından değerlendirmektedir. Daha önce bilimsel bir yayına konu olmamış yapı kalıntısının ve zemin mozaiklerinin tanıtılmasının, Bizans sanatına, Anadolu ve Isparta'nın kültürel mirasına katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Isparta, Çobanisa, Kültürel Miras, Bizans, Mozaik

ABSTRACT**A LOST CULTURAL HERITAGE FROM ISPARTA: BUILDING RUINS OF
ÇOBANİSA VILLAGE AND ITS FLOOR MOSAIC**

Ercan VERİM - İbrahim ACUCE

Suleyman Demirel University

Anatolia is one of the richest geographies in the world in terms of cultural heritage. Even today, there are many cultural heritages of historical importance in different parts of Anatolia that have not yet been registered and recorded. The building ruins with decorated mosaic, which is the subject of this study, is located in Çobanisa Village of Isparta Central District, where the existence of an ancient settlement or building ruins was previously unknown. The original name, construction date and function of the building, which is called as Building Ruins of Çobanisa Village, are not known for certain. The existing data is insufficient to provide exact information about the function and date of the building. The building was identified and registered in 2010, photographed and documented by Isparta Museum Directorate. The building is largely damaged and only the floor mosaics are partially preserved. In the period between 2010 and 2023, the floor mosaics, which were once intact, were also largely damaged. The floor mosaic, which can only be seen in photographs today, provides important clues about the function and history of the building.

The floor of the Building Ruins of Çobanisa Village is covered with a mosaic with geometric, floral and figurative decorations reflecting the characteristics of Early Byzantine mosaic art. The floor mosaic includes a votive inscription, geometric and floral motifs such as tangent circle, ivy leaves, four-leafed flowers, Solomon's knot, cross and guilloche. A votive inscription found in the mosaic partially helps to illuminate the function and date of the building. The Greek inscription is dated to the Early Byzantine period due to its letter character. It is known that this type of votive inscriptions, in which the name of the constructor can be read, were mostly found in churches during the Early Byzantine period. Based on these, it can be concluded that the remains of the building were constructed in the Early Byzantine period and were most probably a church.

The aim of this study is to introduce a building and its floor mosaics, which are almost completely damaged today and can be seen in photographs of the past, and to evaluate them in terms of Byzantine art. It is thought that the introduction of the remains of the building and the floor mosaics, which have not been the subject of a scientific publication before, may contribute to the Byzantine art, cultural heritage of Anatolia and Isparta.

Keywords: Isparta, Çobanisa, Cultural Heritage, Byzantine, Mosaic

ÖZET

İZMİR ETNOGRAFYA MÜZESİ'NDEKİ AZİZ MENAS İKONASI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Feride İmrana SİDDİKİ
Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi

Bu çalışma kapsamında İzmir Etnografya Müzesi koleksiyonunda yer alan Rumlara ait Aziz Menas ikonası üzerinde durulacaktır. Söz konusu ahşap ikona, yapım tekniği, ikonografik özellikleri ve üslup özellikleri açısından ayrıntılı bir şekilde ele alınıp tanıtılmıştır. İzmir Etnografya Müzesi'nde bulunan ikona müze koleksiyonuna hediye yolu ile kazandırılmıştır.

İkona Grekçe “eikon: tasvir” kelimesinden türetilmiştir. Ortodoks Hıristiyanlığında ibadet amacıyla kullanılan taşınabilir dinsel resimlere ikona denilmektedir. İkonaların üzerinde İsa, Meryem ve aziz tasvirlerinin yanında Tevrat ve İncil konulu sahneler de bulunmaktadır. İkona yapımında ahşabın yanı sıra mermer, fildişi, mozaik, cam, tekstil gibi malzemeler de kullanılmıştır. İkonalar nitelikleri açısından tapınma ikonaları ve öğretici ikonalar olmak üzere iki grup altında değerlendirilmiştir. Ortodoks inancında ikonaların çok büyük önemi ve değeri bulunmaktadır. İkona sanatının ortaya çıkışında ve gelişmesinde Bizans kültürünün büyük etkisi vardır. Bizans Devletinin yıkılmasından sonra farklı sanat ekollerinde ikona yapımı devam etmiştir. Anadolu'da yaşayan Rumlar da kendi ibadetleri için ikona üretmişlerdir.

Doğu Ortodoks Hıristiyan dünyasında azizler, Hıristiyanlık uğruna öldürülmüş din şehidi martir ya da mükemmel bir Hıristiyan yaşamı sürdüren ölümünden sonra aziz kabul edilen kişilerdir. Hıristiyanlık inancına göre azizler şehirleri ve inanan insanları kötülöklere karşı korur, birtakım mucizeler yaratarak insanları iyileştirirlerdi. Tanrıya yakın olduklarından insan ve Tanrı arasında köprü kurmuşlardır. Aziz Menas'ı anma (yortu) günü 11 Kasımdır. Aziz Menas Mısırlıdır. İmparator Diokletianus (284-305) döneminde yaşamıştır. Roma ordusunda görev yapmıştır. Aziz Menas Hıristiyan olduğu için başı kesilerek öldürülmüştür.

İzmir Etnografya Müzesi'nde bulunan ahşap Aziz Menas ikonası tempera tekniğinde yapılmış olup Aziz Menas gri bir atın üzerinde, elinde uzun bir mızrak ve askeri kıyafeti ile resmedilmiştir. İkona 20. yüzyıla tarihlenmektedir.

Anahtar Kelimeler: İzmir, Etnografya Müzesi, Aziz Menas, İkona, Sanat

ABSTRACT**AN EVALUATION ON THE ST. MENAS ICON IN IZMIR ETHNOGRAPHY MUSEUM**

Feride İmrana SİDDİKİ

Bandırma Onyedi Eylül University

Within the scope of this study, the Saint Menas icon belonging to the Greeks in the Izmir Ethnography Museum collection will be emphasized. The wooden icon in question has been discussed and introduced in detail in terms of its construction technique, iconographic features and stylistic features. The icon in the Izmir Ethnography Museum was brought to the museum collection as a gift.

Icon is derived from the Greek word eikon: depiction. Portable religious images used for worship in Orthodox Christianity are called icons. On the icons, besides the depictions of Jesus, Mary and saints, there are also scenes with the Torah and the Bible. In addition to wood, materials such as marble, ivory, mosaic, glass and textile were also used in the construction of the icon. Icons were evaluated in terms of their qualities under two groups as worship icons and instructive icons. Icons have a great importance and value in the Orthodox belief. Byzantine culture has a great influence on the emergence and development of icon art. After the collapse of the Byzantine State, icon making continued in different art schools. The Greeks living in Anatolia also produced icons for their worship.

In the Eastern Orthodox Christian world, saints are martyrs who were killed for the sake of Christianity, or posthumous saints who lead a perfect Christian life. According to the Christian belief, the saints would protect cities and believers against evil, and they would heal people by creating some miracles. Since they are close to God, they have built a bridge between man and God. The commemoration (feast) day of St. Menas is November 11. Saint Menas is Egyptian. He lived during the reign of Emperor Diocletian (284-305). He served in the Roman army. Saint Menas was beheaded because he was a Christian.

The wooden icon of St. Menas in the Izmir Ethnography Museum is made in tempera technique, and St. Menas is depicted on a gray horse, with a long spear in his hand and in his military outfit. The icon is dated to the 20th century.

Keywords: İzmir, Etnography Museum, Saint Menas, Icon, Art

ÖZET

ORTAÇAĞ HİRİSTİYAN SANATINDA GÖKKUŞAĞI VE TANRI'NIN ELİ TASVİRLERİ

Tuğba COŞKUN - Gülgün KÖROĞLU
Mimar Sinan Üniversitesi

Hiristiyan sanatında Tanrı kavramı; onun aşkın yüceliğini ve kudretini anlatmak için sembolik veya antropomorfik imgelerle tasvir edilmektedir. Evreni ve insanları yaratan, varolan her şeyin sebebi ve sonucu olan Tanrı tezahürüyle bunu insanlara hatırlatmaktadır. Eski ve Yeni Ahit'te geçen metinler referans alınarak tasvir sanatında Tanrı'nın insanla olan ilişkisi anlatılmaktadır. Bu bağlamda Gökkuşağı ve Tanrı'nın sağ eli sembolleri birlikte veya ayrı olarak tasvir edilmektedir. Tanrı'nın ihtişamını, yüceliği ve merhametini sembolize ederken adeta insanlarla Tanrı arasında bir diyalog oluşmaktadır. Eski Ahit'te Tekvin bölümünde Tufan olayının anlatısında Tanrı'nın yayını bulutlara yerleştirerek, bütün canlılarla kuşaklar boyu sonsuza dek sürecek antlaşmanın belirtisi olarak gökkuşağını gönderdiği yazmaktadır. Erken Bizans Dönemi öykülemeci resimli Kutsal Kitap el yazmalarında biri olan Viyana Genesis'ta yer alan Nuh ve Oğulları'nın gökkuşağının altında, gökyüzünün maviliğinden çıkan Tanrı'nın Eli ile tasvir edildiği sahne buna en güzel örneklerden biridir. Bu ikonografi programının benzerini daha geç dönemlere tarihlenen Octatuech El yazması ve Topkapı Sarayı'nda bulunan el yazmasında da görmekteyiz. Gökkuşağı imgesinin renklerinin ve onların anlamlarının çeşitliliği kadar tasvirlerde kullanımı da yaygındır. Tanrı'nın ve İsa'nın tahtı olarak simgeselleştirdiği birçok kompozisyon bulunmaktadır. Selanik'teki Hosios David Kilisesi apsis yarım kubbesi içindeki Erken Bizans Dönemine tarihlenen mozaik panoda gökkuşağında tahtı üzerinde oturan İsa'nın göğe yükselişi sahnesi bulunmaktadır. İncil Yazarı Yuhanna'nın Vahiy kitabında ve Hezekiel imgelemindeki ortak motif olan gökkuşağı hiyerofanik nitelik taşıyarak Tanrı'nın görkeminin tezahürü olarak yer almaktadır. Eski ve Yeni Ahit'te gücün, kudretin, merhametin, bereketin sembolü olarak geçen Tanrı'nın sağ eli kutsaldır. Kutsalın gökyüzünde tezahüründe el imgesi Tanrı'nın hiç göremeyeceğimiz yüzü, duyamacağımız sesi ve hep varolan tahtı olarak ifade edilmektedir. İnananlara yol gösterdiği gibi yoldan çıkanları da doğal afetlerle cezalandıran ve sonrasında merhametiyle aydınlatıp soyunu devam ettirendir. Yunan mitolojisinde Gökkuşağı Tanrıçası olarak bilinen İris gökle yer, tanrılarla insanlar arasında köprü kuran, gökyüzünü yol olarak kullanan bir haberci ise; gökkuşağı günümüzde de yağmurun ardından çıkan büyüleyici, umut veren bir mucize gibidir. Tanrı'nın en umutsuz anında Musa'ya duyurduğu sesi, bulutların arasından uzattığı yol gösterici eli, İshak'ın oğlunu kurban ederken uzattığı merhametli eli, İsa'nın göğe yükselirken onu ihtişamına ortak ettiği gökkuşağından tahtıyla, müjdeleyici anlaşmasıyla insanoğlunun kaderinin çizildiği aynı hiyerofanidir. Erken Orta çağ Hiristiyan sanatında birçok kilisenin duvarlarında, resimli el yazmalarında ve buluntularda gözlemlediğimiz Tanrı inancı ve onun tezahürü bizi aynı mesaja ulaştırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Gökkuşağı, Tanrı'nın Eli, Bizans, Ortaçağ, Tasvir

ABSTRACT**RAINBOW AND HANDS OF GOD IMAGES IN MEDIEVAL CHRISTIAN ART**

Tuğba COŞKUN - Gülgün KÖROĞLU
Mimar Sinan University

Depiction of God in Christian Art; it is depicted with symbolic or anthropomorphic images to express its transcendent majesty and power. God, who created the universe and humans, is the cause and effect of everything that exists, reminds people of this in his manifestation. With reference to the texts in the Old and New Testaments, the relationship between God and man is explained in the art of depiction. In this context, the Rainbow and God's right hand symbols are depicted together or separately. While it symbolizes God's magnificence, sublimity and mercy, it almost creates a dialogue between people and God. In the Old Testament, it is written in the narrative of the Flood event that God placed the bow in the clouds and sent the rainbow as a sign of the eternal covenant with all living beings for generations. One of the best examples of this is the scene in Vienna Genesis, one of the narrative illustrated Bible manuscripts of the Early Byzantine Period, in which Noah and his Sons are depicted under the rainbow, with the Hand of God emerging from the blue of the sky. We see a similar iconography program in the Octatuech Manuscript dated to later periods and the manuscript found in Topkapı Palace. The use of the rainbow image in descriptions is as common as the variety of colors and their meanings. There are many compositions symbolized as the throne of God and Jesus. In the mosaic panel dating to the Early Byzantine Period inside the apse semi-dome of the Hosios David Church in Thessaloniki, there is the scene of the ascension of Jesus sitting on his throne in the rainbow. The rainbow, which is the common motif in the Bible writer John's book of Revelation and in the imagination of Ezekiel, takes place as a manifestation of God's glory, having a hierophanic quality. The right hand of God, which is mentioned as a symbol of power, might, mercy and fertility in the Old and New Testaments, is sacred. In the manifestation of the holy in the sky, the hand image is expressed as the face of God that we will never see, the voice that we cannot hear, and the ever-present throne. He is the one who punishes those who go astray with natural disasters, as he guides the believers, and then enlightens them with his mercy and continues his lineage. Known as the Rainbow Goddess in Greek mythology, Iris is a messenger who builds bridges between heaven and earth, gods and people, and uses the sky as a road; rainbow is like a fascinating and hopeful miracle that comes out after the rain today. The voice that God made to Moses in his most desperate moment, the guiding hand he extended through the clouds, the merciful hand that Isaac extended while sacrificing his son, the rainbow throne that Jesus shared with him as he ascended to the sky, and the heraldic agreement are the same hierophany in which the destiny of human beings is drawn. The belief in God and its manifestation, which we observe on the walls of many churches, illustrated manuscripts and finds in Early Medieval Christian art, bring us to the same message.

Keywords: Rainbow, Hands of God, Byzantine, Medieval, Image

ÖZET**BİR SÜRYANİ EL YAZMASININ KODİKOLOJİSİ: DİYARBAKIR SÜRYANİ
KADİM MERYEM ANA KİLİSESİ KOLEKSİYONU'NA AİT 2 NO.LU EL
YAZMASI ÖRNEĞİ**

Gizem ERTEN

Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı

Süryaniler, Anadolu coğrafyasında yayılım göstererek kültürel çeşitliliğe değerleri ile katkı sağlayan topluluklardandır. Süryani el yazmaları, özgün yapım teknikleri ve üretim yöntemleri itibariyle bu çeşitliliğin somut örneklerinden biridir. 5. yüzyılın başlarından 20. yüzyıla kadar uzanan geniş zaman diliminde Süryani el yazmalarının üretim gelenekleri aktararak korunmuştur. Bu aktarımın geniş bir perspektifte incelenmesine olanak sağlayan el yazmalarının kodikolojik incelemesi; kullanılan malzeme ve araçlar, yazı gereçleri, kitap formları, yapım teknikleri, kâğıt özellikleri, metin yapısı, ketebe kaydı, kopyalanma süreci ve tarihlendirme sistemleri olmak üzere pek çok açıdan değerlendirilmeyi gerektirmektedir.

Diyarbakır Meryem Ana Kilisesi Koleksiyonu'na ait 2 envanter numaralı el yazması, Süryanice yazılmış bir *Fenqitho* kitabıdır. Ketebe kaydına göre istinsah tarihi Aralık 1520 Yunan yılı, Miladi 1209'dur. El yazması, ahşap kapaklı ve 47,6 x 30,4 cm ölçülerindedir. Yapım teknikleri, kâğıt özellikleri, mürekkep türü, süsleme ve yazım özellikleri itibariyle Süryani el yazmaları grubunun ve yazıldığı dönemin özgün özelliklerini yansıtmaktadır. Tarihsel süreçte pek çok kez onarım görmesi sebebi ile farklı malzeme ve yöntemlerle yapılmış eski onarımları da bünyesinde barındırmaktadır.

Bu çalışmada, 2 no.lu el yazması örneği üzerinden kodikoloji kavramı, kodikolojik incelemede kullanılan belgeleme ve teşhis yöntemleri, çalışma sonucunda elde edilen veriler aktarılacak; kodikolojik incelemenin konservasyon çalışmaları için önemli paylaşılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kodikoloji, El yazması, Süryani, Konservasyon, Belgeleme

ABSTRACT**CODICOLOGY OF A SYRIAC MANUSCRIPT: MANUSCRIPT NO. 2 FROM THE LIBRARY COLLECTION OF THE SYRIAC CHURCH OF VIRGIN MARY IN DIYARBAKIR**

Gizem ERTEN

The Presidency of Manuscripts Institution

Syriac people are one of the communities that spread in the Anatolian geography and contributed to the cultural diversity with their values. Syriac manuscripts are concrete examples of this diversity in terms of original production techniques and production methods. From the beginning of the 5th century to the 20th century, the production traditions of Syriac manuscripts were preserved by transferring them. The codicological analysis of the manuscripts allows this transfer to be examined in a broad perspective. Codicological study of manuscripts encompasses the materials and tools used, writing instruments, book forms, construction techniques, paper properties, text structure, colophon, copying process and dating systems and requires evaluation from many aspects.

Manuscript No. 2 from the Library Collection of the Syriac Church of Virgin Mary in Diyarbakır, is a *Fenqitho* book written in Syriac. According to the colophon, the copy date is December 1520, the Greek year, 1209 Gregorian. The manuscript has a wooden cover and measures 47.6 x 30.4 cm. It reflects the original characteristics of the Syriac manuscripts group and the period in which they were written, in terms of construction techniques, paper properties, ink type, decoration and writing characteristics. Due to the fact that it has been repaired many times in the historical process, it also includes old repairs made with different materials and methods.

In this study, the concept of codicology, the documentation and diagnosis methods used in the codicological study, the data obtained as a result of the study will be conveyed through the manuscript no.2 and importance of codicological study for conservation purposes will be shared.

Keywords: Codicology, Manuscript, Syriac, Conservation, Documentation

ÖZET

ERKEN BİZANS DÖNEMİNDE OLYMPOS'UN KÜLT ALANLARININ HİRİSTİYANLAŞTIRILMASI

Gökçen K. ÖZTAŞKIN - Seçkin EVCİM
Pamukkale Üniversitesi - Ordu Üniversitesi

Olympos'un Roma dönemi yerleşim dokusunda kuzey kısımda, başta kentin ana tapınağı olmak üzere kült alanları ve anıt mezar yapıları ön plana çıkar. Güney kısım ise sosyal ve ticari yapılarla donatılmış yaşam merkezidir. Kentin Bizans Dönemi kent dokusu büyük oranda Roma Dönemi cadde-sokak yapısına ve topografyaya bağlı olarak şekillenmiştir. İmar faaliyetinin özellikle M.S. V. ve VI. yüzyıllarda yoğunlaştığı anlaşılır. Erken Bizans Dönemi yapılaşması ile Hıristiyan bir kimlik kazanan kent içerisinde şu ana kadar dokuz kilise tespit edilmiştir.

1 No'lu Kilise Roma döneminde oluşan ve Erken Bizans döneminde de kullanımı devam eden nekropol alanlarına yakınlığı ile kentin kuzey kısmının pagandan Hıristiyanlığa evrilen kültik yapısı içerisinde değerlendirilebilir. Kuzey kısımdaki iki transeptli bazilikadan 2 No'lu Kilise olarak adlandırılan Piskoposluk Kilisesi, Roma İmparatorluk Dönemi tapınağının temenos alanı içerisine yerleşen Piskoposluk Sarayı'nın ana yapısıdır. 4 No'lu Kilise'nin ise gerek bir mağaraya bitişik inşa edilmesi, gerekse hemen kuzeyindeki büyük boyutlu düzgün kesme taşlarla oluşturulmuş Roma dönemine ait yapı kalıntısı ile 2 No'lu Kilise gibi önemli bir pagan kült alanı üzerine inşa edildiği anlaşılmaktadır. 3 No'lu Kilise'nin de üzerine yerleştirildiği Roma dönemi yapısının gerek tapınak alanına gerekse anıtsal Roma mezarlarına yakınlığı ile dini bir niteliğe sahip olabileceği düşünülmektedir.

5. yüzyıldan itibaren piskoposluğun güçlü bir şekilde organize olması ve geniş bir teritoryuma dağılmış olan Olymposluların kent merkezinde, kentin fiziksel değişimine hem manevi hem de dünyevi sebeplerle destek vermesi öncelikle pagan kült alanlarının Hıristiyanlaştırılmasını sağlamıştır. Rölik ve martır kültürüne dair mekân ve düzenlemelerin Olympos'un kuzey yakasındaki pagan kült alanlarının üzerine kurulmuş kiliselerde yer alması bir tesadüf değildir; 5. yüzyılda bütün Akdeniz dünyasında rölik ve martır kültürü hızla yaygınlaşmış ve yeni kiliselerin inşa edilmesinde etkili olmuştur.

Bu çalışma ile Erken Bizans dönemi kentsel dönüşümlerinde pagan kült alanlarının Hıristiyanlaştırılmasının etkileri Olympos kazı ve yüzey araştırmalarında elde edilen bilgiler ile örneklendirilmekte ve değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Likya, Olympos, Pagan, Kült Alanı, Hıristiyanlaşma

ABSTRACT**CHRISTIANIZATION OF THE CULT PLACES OF OLYMPOS IN THE
EARLY BYZANTINE PERIOD**

Gökçen K. ÖZTAŞKIN - Seçkin EVCİM
Pamukkale University - Ordu University

In the Roman period settlement pattern of Olympos, the northern part stands out with cult places and monumental tombs, especially the main temple of the city. The southern part is a center of social and commercial buildings. The urban texture of the Byzantine period was largely shaped by the street-grid structure and topography of the Roman period. It is understood that urban development was concentrated especially in the 5th and 6th centuries AD. Within the city, which gained a Christian identity with the early Byzantine period urbanization, nine churches have been identified so far.

Church No. 1 can be evaluated within the cultic structure that evolved from pagan to Christian, which is close to the necropolis areas formed in the Roman period and continued to be used in the early Byzantine period. One of the two basilicas with transepts, the Episcopal Church, named Church No. 2, is located within the temenos area of the Roman temple, which is the main structure of the Bishop's Palace. Church No. 4 is understood to have been built on an important pagan cult place, like Church No. 2, as it was built adjacent to a cave and on a Roman-era building made of large, finely cut stones located immediately to the north. Church No. 3 is thought to have a religious significance due to its proximity to the temple area and monumental Roman tombs on which it was built.

From the 5th century onwards, the strong organization of the bishopric and the support of the people of Olympos, who were spread over a large territory, for the physical changes of the city for both spiritual and worldly reasons, primarily enabled the Christianization of pagan cult places. The fact that the spaces and arrangements related to relic and martyr cults are found in the churches built on pagan cult places in the northern part of Olympos is not a coincidence; in the 5th century, the cult of relics and martyrs spread rapidly throughout the Mediterranean world and had an impact on the construction of new churches.

With this study, the effects of the Christianization of pagan cult places in early Byzantine period urban transformations are exemplified and evaluated with the information obtained from the excavations and surveys in Olympos.

Keywords: Lycia, Olympos, Pagan, Cult Place, Christianization

ÖZET

HOROMOS MANASTIRI'NIN KADIN BAĞIŞÇILARI

Güner SAĞIR
İstanbul Üniversitesi

Horomos Manastırı, Kars ve Çevresi Ortaçağ Ermeni Kiliseleri yüzey araştırması kapsamında, 2010-2021 yılları arasında incelenmiştir. Türkiye- Ermenistan sınırında 1. derece askeri yasağın bulunduğu bölgededir. Manastır, Ani'nin kuzeyinde Arpaçay'a bakan yüksek yamaçta ve vadi yatağında kurulmuştur. Üç bölümden oluşan büyük bir yapı topluluğudur. Horomos Manastırı'nın kuruluşu 10. yüzyıla dayanır. Manastıra 14. yüzyıla kadar eklemeler yapılmıştır.

Horomos Manastırı inşa edildiği tarihten itibaren önemli bir dini merkez olmuştur. Ermeni Kralı III. Aşot döneminde (953-977) başkentini Ani'ye taşınmasıyla da önemini artmıştır. Dönem kaynaklarından manastırda Ermeni kilisesinin büyük din adamlarının ikamet ettiği, değerli rörelere sahip olduğu, minyatürlü el yazmalarının yapıldığı ve büyük bir kütüphaneye sahip olduğu bilinir.

Horomos Manastırı'nın ana kompleksi, Surp Hovhannes Kilisesi/Aziz Yahya Kilisesi ve gaviti, Ruzukan mezar yapısı, bu yapının üstünde üç şapel, Ani'li Hatun Şapeli, gavitin güneybatısında Rölikler Evi olarak adlandırılan bölümlerden oluşur. Ana kompleksin doğusundaki ikinci kısımda iki kademeli platform üzerine inşa edilmiş bir şapel bulunur. Şapelin doğusunda geniş bir mezarlık alanı vardır. Arpaçay'ın düzlük alanına inşa edilmiş üçüncü bölümde Surp Minas Kilisesi, Surp Kevork Kilisesi, Aşot Şapeli, temelinin bir kısmı günümüze ulaşmış yapı kalıntısı ve geniş bir mezarlık bulunur.

Bu bildiriye, Ermeni mimarisinde önemli yere sahip Horomos Manastırı'ndaki kitabelerde adı geçen kadın bağışçılar ele alınacaktır. Bu konu Ermeni kadın baniler, bağışçılar üzerine devam eden çalışmamızın önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Kadınlar söz konusu olduğunda, Orta Çağ dönemi kaynaklarında, özellikle erken dönemde, kısıtlı bilgiler vardır. Bu kısıtlı bilgilere Ermeni mimarisinde yoğun kullanımı olan kitabeler önemli veri sağlamaktadır. Manastırdaki kitabelerde adı geçen kadın bağışçıların kimlikleri, statüleri, kişisel özellikleri, yaşam tarzları, bağışları ile yaptıkları katkılar vb. bilgiler, dönem kaynaklarındaki verilerle karşılaştırmalı değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Horomos, Manastır, Ermeni, Kadın, Bağış

ABSTRACT
FEMALE DONORS OF THE HOROMOS MONASTERY

Güner SAĞIR
İstanbul University

Horomos Monastery was investigated between 2010-2021 within the scope of the survey on Medieval Armenian Churches in and around Kars. It is located in the 1st degree military forbidden zone on the Turkey-Armenia border. The monastery, located in the north of Ani, was founded on the high slope and valley of Arpachay. It is a large building group consisting of three sections. Horomos Monastery dates back to the 10th century. Additions were made to the monastery until the 14th century.

Horomos Monastery has been an important religious centre since its construction. During the reign of the Armenian King Ashot III (953-977), the capital was moved to Ani and its importance increased. It is known from the sources of the period that the monastery was the residence of the great clergymen of the Armenian Church, had valuable relics, miniature manuscripts and a large library.

The main complex of the Horomos Monastery consists of the Church of Saint John the Baptist and its gavit, the Ruzukan burial structure, three chapels above this structure, the Hatun of Ani chapel, and the House of Relics to the southwest of the gavit. In the second section to the east of the main complex is a chapel built on a two-tiered platform. There is a large cemetery area to the east of the chapel. The third section, built on the flat area of Arpaçay, includes the Church of Sourp Minas, the Church of Sourp Kevork, the Ashot Chapel, the ruins of a building, some of the foundations of which have survived, and a large cemetery.

In this paper, the female donors mentioned in the inscriptions of the Horomos Monastery, which has an important place in Armenian architecture, will be discussed. This topic is an important part of our ongoing research on Armenian women donors. As far as women are concerned, there is limited information in medieval sources, especially in the early period. The inscriptions, which are extensively used in Armenian architecture, provide important data to this limited information. The identity, status, personal characteristics, lifestyles, donations, contributions, etc. of the women donors mentioned in the inscriptions of the monastery will be evaluated in comparison with the data in the period sources.

Keywords: Horomos, Monastery, Armenian, Female, Donor

ÖZET

SİNOP BALATLAR KİLİSESİ'NDE ELE GEÇEN GEÇ ROMA-ERKEN BİZANS AMPHORA BULUNTULARI: ÖN DEĞERLENDİRMELER

Gülseren KAN ŞAHİN - Ebru BATMAZ
Sinop Üniversitesi

Türkiye'nin en kuzeyinde Orta Karadeniz Bölgesi'nde yer alan Sinop ili kent merkezinde bulunan Balatlar Kilisesi'nde 2010 yılından bu yana T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın izniyle, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nden Prof. Dr. Gülgün Köroğlu başkanlığında bilimsel kazılar yürütülmektedir. Kazı çalışmaları neticesinde yapının Klasik ve Hellenistik Dönem temelleri üzerine MS 2. yüzyılda bir Roma hamamı inşa edildiği, MS 5. yüzyıldan itibaren ise bu hamamın farklı bölümlerinin kiliseye devşirilerek Osmanlı'nın son dönemlerine kadar kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu çalışmada Sinop Balatlar Kilisesi olarak adlandırılan yapı topluluğundaki kazı çalışmalarında ele geçen Geç Roma-Erken Bizans Dönemi (MS 4.-7. yüzyıl) amphora buluntuları üzerine yürütülen araştırmanın ön sonuçları sunulacaktır. Düzenli ve sistematik olarak 2010 yılından 2023 yılına kadar arkeolojik kazılar yürütülen bu yapı topluluğunda yoğun bir buluntu grubunu oluşturan amphoralar üretim merkezleri, benzer tipolojik ve petrografik özelliklerine göre yerel ve ithal olmak üzere iki ana grup altında sınıflandırılmıştır. Genellikle Karadeniz ve Ege Bölgelerinde üretilen tiplerden oluşan ithal örnekler Sinope kentinin Karadeniz dışında Marmara ve Ege dünyasında da hızla genişleyen ve giderek entegre bir ekonominin parçası olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte buluntuların büyük çoğunluğu Sinope antik kentinde MS 4.-6. yüzyıllarda üretimi yapılan yerel örneklerden oluşmaktadır. Elde edilen bu grupların tipolojik özellikleri, hamur yapıları ve üretim özelliklerine değinilecektir. Bu çalışma ile günümüze kadar Sinope amphora atölyeleri kazıları, müze koleksiyonlarındaki eserler ve Sinope'den ihraç edilen amphoralar üzerinden elde edilen bilgilerin Sinop Balatlar Kilisesi'ndeki buluntularla tamamlanabilecek ve güncellenebilecek olması büyük önem arz etmektedir. Bu sayede Tüm Akdeniz ve Karadeniz coğrafyasının ticari hayatının açıklanmasına önemli katkılar sağlanacak ve Karadeniz deniz ticareti güzergâhında daha önce hiç bilinmeyen rotalar eklenebilecektir. Amphoraların ele geçtikleri tabakalarla değerlendirildiğinde yapının kullanım evreleri ile ana kronolojik tabakalanmasına katkı sağlayacak veriler değerlendirilecektir. Ayrıca Balatlar Kilisesi'nin kullanıldığı dönem ve kent ile olan ticari bağlantıları tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Güney Karadeniz, Sinop Balatlar Kilisesi, Geç Roma Dönemi, Erken Bizans Dönemi, Amphora

ABSTRACT**LATE ROMAN-EARLY BYZANTINE AMPHORA FINDS FROM SINOP
BALATLAR CHURCH: PRELIMINARY REPORT**

Gülseren KAN ŞAHİN - Ebru BATMAZ
Sinop University

Since 2010 scientific excavations have been carried out under the direction of Professor Gül-gün Köroğlu with the permission of the TC Ministry of Culture and Tourism in the Balatlar Church in the city center of Sinop province, located in the Central Black Sea Region in the north-ernmost part of Turkey. As a result of the excavations, it was determined that a Roman bath was built on the Classical and Hellenistic Period foundations of the building in the 2nd century AD, and that different parts of this bath were converted into the church from the 5th century AD and used until the last periods of the Ottoman Empire. In this study, preliminary results of the research conducted on the amphora finds of the Late Roman-Early Byzantine Period (4th-7th century AD) unearthed during the excavations in the building complex called Sinop Balatlar Church will be presented. The amphorae, which constitute a dense group of finds in this building complex, where archaeological excavations were carried out regularly and systematically from 2010 to 2023, are classified under two main groups as local and imported according to their production centers, similar typological and petrographic characteristics. Imported examples, which generally consist of types produced in the Black Sea and Aegean regions, show that the city of Sinope is a part of a rapidly expanding and increasingly integrated economy in the Marmara and Aegean worlds out of the Black Sea. However, the majority of the finds constitute local examples produced in the ancient city of Sinope in 4th-6th centuries AD. The typological features, fabrics and production characteristics of these obtained groups will be mentioned. With this study, it is of great importance that the information obtained from the excavations of the Sinope amphora workshops, the artifacts in the museum collections and the amphorae exported from Sinope can be completed and updated with the finds in the Sinop Balatlar Church. In this way, important contributions will be made to the explanation of the commercial life of the entire Mediterranean and Black Sea geog-raphy, and previously unknown routes will be able to be added on the Black Sea maritime trade route. When the amphorae are evaluated with the layers they were found, the usage phases of the building and the data that will contribute to the main chronological stratification will be evaluated. In addition, the period when the Balatlar Church was used and its commercial connections with the city will be discussed.

Keywords: Southern Black Sea, Sinop Balatlar Church, Late Roman Period, Early Byzan-tine Period, Amphora

ÖZET

TÜRKİYE TRAKYA'SINDA BULUNAN KALELERİN YAPILDIĞI DÖNEMLER, BÖLGE GENELİNDEKİ DAĞILIMLARI VE ORTA ÇAĞ KALELERİNİN İŞLEVLERİ

İsmail Hakkı KURTULUŞ

Trakya Üniversitesi

Türkiye Trakya'sı, kale mimarisi çeşitliliği açısından çok sayıda örneğe sahip kalıntılarla yoğun bir bölgedir. Bölgede bulunan kaleler, Traklar, Roma, Bizans ve Osmanlı dönemlerine aittir. Kaleler, yapıldıkları toplumun ihtiyaç duyduğu savunma gereksinimini karşılarken, toplumun mimari yapı üretme kapasite ve olanaklarını göstermektedir. Bu sebeple çok farklı plan ve duvar yapısına sahip kaleler yapılmış, bunların izleri günümüze ulaşmıştır. Kaleler yapıldıkları toplumun savunma ihtiyaçları doğrultusunda birçok farklı alanlarda konumlandırılmışlardır. Bunlar, doğal bir tepe üzerinde yer alanlar, nehir, göl veya deniz kenarında bulunanlar, ovada inşa edilenler olarak sınıflandırılabilirler.

Tüm kaleler öncelikli olarak savunma yapmak için kurulmuş askeri nitelikli yapılardır. Buna bağlı olarak, kalelerin iç yapısı, burada bulunan askeri gücün ihtiyaçlarına cevap verecek mekânlara sahiptir. Dış yapısı ise saldırılara karşı koyacak surlar ve bunları destekleyen burçlar ve kulelerle desteklenmiştir. Bazı kaleler öncelikli savunma işlevlerinin yanı sıra, ticari işleve de sahiptir. Ayrıca, yöneticinin konutu işlevini görmektedir.

Kaleler yapıldıkları çağın ihtiyaçları, mimari bilgi birikimi ve maddi olanakları doğrultusunda şekillenmişlerdir. Demir Çağ kaleleri kuru taş tekniğiyle yapılmış, çok fazla büyük olmayan boyutlara sahiptirler. Kabileler arası savaşlarda savunma yapmak amacıyla, doğal korunaklı alanlara yapılmışlardır. Tehlike durumunda sivil halk içinde korunma alanlarıdır. Roma, Bizans ve Osmanlı dönemlerinde ise kesme taşla yapılmış, moloz taş örgülü, güçlü savunma duvarlarına sahip, ihtiyaçlar doğrultusunda inşa edilmiş farklı boyutlarda kaleler yapılmıştır. Bu kaleler dönemin saldırı silahları olan mancınık ve Tatar yaylarına karşı koyabilen güçlü surlara sahip olarak inşa edilmişlerdir.

Çalışma içeriğinde Türkiye Trakya'sında bulunan tüm kaleler harita üzerinde işlenmiş, yapıldıkları dönem ve buldukları yayılma alanları arasındaki ilişki anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Hangi dönemde hangi alanlarda kale yoğunlaşması olduğu, bunun sebepleri araştırılmıştır. Özellikle en fazla sayıda ve yaygınlıkta olan Orta Çağ kalelerinin üstlendikleri işlevlerle, bölgede oynadıkları rol incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kale, Trakya, Mimari, Orta Çağ, Bizans

ABSTRACT**THE PERIODS DURING WHICH THE CASTLES LOCATED IN TURKISH THRACE WERE BUILT, THEIR DISTRIBUTION THROUGHOUT THE REGION AND THE FUNCTIONS OF THE MEDIEVAL CASTLES**

İsmail Hakkı KURTULUŞ

Trakya University

Turkish Thrace is a dense region with ruins that have many examples in terms of the diversity of castle architecture. The castles located in the region belong to the Thracian, Roman, Byzantine and Ottoman periods. While the castles meet the defense needs of the society in which they are built, they show the capacity and possibilities of the society to produce architectural structures. For this reason, castles with very different plans and wall structures were built, traces of which have survived to this day. Castles are located in many different areas in line with the defense needs of the society in which they are built. These can be classified as those located on a natural hill, those located by a river, lake or sea, and those built on the plain.

All castles are primarily military structures built for defense. Accordingly, the internal structure of the castles has spaces to respond to the needs of the military force located here. Its external structure is supported by walls that will resist attacks and bastions and towers that support them. Some castles have commercial functions as well as primary defensive functions. In addition, it functions as the manager's residence.

Castles have been shaped in line with the needs of the era in which they were built, their architectural knowledge and financial possibilities. Iron Age castles were built with the dry stone technique and have not very large dimensions. They were built in natural sheltered areas for the purpose of defense in inter-tribal wars. In case of danger, they are protection areas for the civilian population. During the Roman, Byzantine and Ottoman periods, castles of different sizes were built with cut stone, rubble stone braided, strong defensive walls, built according to needs. These castles were built with strong walls that could resist catapults and crossbows, which were the offensive weapons of the period.

In the content of this study, all the castles in Turkey Thrace were processed on the map, and the relationship between the period they were built and their spreading areas was tried to be explained. During which period, in which areas there was a concentration of castles, the reasons for this have been investigated. In particular, the functions assumed by the Medieval castles, which are the most numerous and widespread, and the role they play in the region have been studied.

Keywords: Castle, Thrace, Architecture, Middle Ages, Byzantium

ÖZET**MÜZELERİMİZDEN AZ TANINAN BİR GRUP OLARAK AKITMA OKSİT BOYA DEKORLU ORTA BİZANS ÜRETİMLERİ (MBP)**

Lale DOĞER - Emine Merve KUNT
Ege Üniversitesi

Günümüzde akıtma-sıçratma boya teknikli veya dekorlu (splashed-painted ware) olarak tanınan bir grup sırlı açık kap ilk olarak 1975 yılında A.H.S. Megaw'ın Kıbrıs Paphos Saranda Kolones kale kazısından Ege Bizans Tipi seramikler arasında tanıtılmıştır. Erken 13. yüzyıla tarihlenmiş, genel özellik olarak simetrik bir şekilde koyu yeşil renkli darbelerle vurgulanmış sarı sırlı kaplar olarak karakterize edilmiştir. Bu seramik grubu, daha sonra Akdeniz'de Kastellorizo kargo batığı içinde tekrar keşfedilmiş ve Kıbrıs buluntularının tarihi referans alınmıştır. 1997 yılında Lale Doğer'in kıyı şehirlerimiz müzelerinde yaptığı araştırmalarla da su altı buluntusu olduklarını gösteren kondisyonlarıyla eser sayısı ve dekor çeşitliliği artmış, tarihlemeye ilişkin problemler de ortaya çıkmıştır. Güncel yayınlar da Yunanistan'da yeni kazı buluntu yerlerine işaret ederken, Khalkis kentinin akıtma boya teknikli seramikler için üretim merkezi olduğuna dair verileri paylaşmaktadır.

Bu kaplarda, çoğu zaman şeffaf açık sarı, krem, yeşilin açık tonuna sahip sır altına tek veya iki renk oksit boya ile uygulanan bezemeler çok az bireysel tasarım göstermektedir. Daha çok boya yoğunluğu, akıtma hızı, akma eğimi gibi etmenlerle tesadüfi olarak hızla şekillenen dekor, seri üretimi işaret eder. Ancak kargo batıklarında birlikte ele geçtikleri kazıma ve slip boya teknikli Ege Bizans kapları kadar da bolluk göstermezler. Aynı durum yüzey ve kazı buluntuları içinde söz konusudur. Bu nedenle de fazla tanınmayan bu grup hakkında çeşitli bilimsel boşluklar mevcuttur.

Bu bildiride, müzelerimiz koleksiyonlarındaki Akıtma Boya Dekorlu Ege Tipi Kaplar, son araştırmalar ışığında yeniden tanımlanarak; Yunanistan ve ülkemizden bazı kazı buluntularıyla değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Bizans, Seramik, Akıtma, Boya, Dekor

ABSTRACT**MIDDLE BYZANTINE PRODUCTION (MBP) SPLASHED OXIDE PAINTED DECORATION AS A GROUP LITTLE KNOWN FROM OUR MUSEUMS**

Lale DOĞER - Emine Merve KUNT
Ege University

A group of plain glazed vessels known today as the splashed-painted technique or decorated (splashed-painted ware) were first introduced in 1975 among Aegean Byzantine type ceramics from A.H.S. Megaw's Cyprus Paphos Saranda Kolones castle excavation. Dated to the early 13th century, they are generally characterized as yellow-glazed vessels accentuated with brush-strokes of dark green in a symmetrically disposed. This ceramic group was later rediscovered in the Kastellorizo cargo shipwreck in the Mediterranean, and the history of the Cyprus finds was taken as reference. In 1997 L. Doğer's research, in the museums of our coastal cities, increased the number of finds and the range of decoration, with their condition reflected the fact that they were found underwater leading to issues with accurate dating. While current publications indicate new finds being excavated in Greece, data is being shared that the city of Chalcis was the production center for ceramics with a splashed-painted technique.

In these vessels, the decorations were applied with one or two colors of oxide paint under a transparent light yellow, cream, and green glaze showing very little signs of individual design. The decoration, which is randomly formed by factors such as paint density, splashed rate, and inclination indicates mass production. However, they are not as plentiful as the Aegean Byzantine Ware with sgraffito and slip painting techniques, which they found together in cargo shipwrecks. The same situation is valid for surface and excavation finds. For this reason, there are various scientific hiatus about this group, which is not well known.

In this paper, the Aegean Ware with Splashed-Painted Decoration in the collections of our museums by describing in light of recent research; It will be evaluated with some excavation finds from Greece and our country.

Keywords: Byzantine, Ceramic, Splashed, Painted, Decoration

ÖZET

TRABZON KALE KAPILARI

Mehmet YAVUZ
Karadeniz Teknik Üniversitesi

Antik yazılı kaynaklarda Trabzon kentinin varlığından Trapezus olarak bahseden ilk kişi MÖ 400 yılında “Onbinler”ce askeri ile Yunanistan’a dönen Ksenofhon’dur. Ancak “Trabzon İmparatorluğunun Tarihi” adlı eseriyle tanınan Alman tarihçi Jakob Philipp Fallmerayer, “*tüm diğer Trapezus şehirlerinin yeryüzünden silinmiş olmalarına karşın bir tek esas ana şehir konumunda olan ve 4500 yıl boyunca ve Şark’ı sarsan tüm saldırılara rağmen, günümüze kadar varlığını ve ismini muhafaza edebilen Trabzon’un tarihinin 4500 yıllık olduğunu*” ifade eder. Tarıma dayalı yerleşik düzene geçişin Neolitik Dönemde, MÖ 2 binlerde olduğu düşünülür ise bu görüşün doğru olma ihtimali yüksektir.

2021 ve 2022 yılları içinde yapılan arkeolojik kazılardan elde edilen ilk bulgular bu kadim şehrin geçmişinin Helenistik, Roma, Bizans, Komnenos ve Osmanlı medeniyetlerine ev sahipliği yaptığını ve antik dönemlerden itibaren eski Trabzon’da sürekli iskân sahası olarak sur içi ve onun varoşlarının kullanıldığını göstermektedir.

Surla çevrili tarihi Trabzon kenti kuzeyden güneye doğru arka arkaya sıralanan ve üç farklı yükseltide bulunan; Aşağı Hisar, Orta Hisar ve Yukarı Hisar olmak üzere üç ayrı bölümden oluşur. Bunlardan Yukarı Hisar/Kule Hisar/İç Kale stratejik konumu bakımından hemen hemen her dönem idare merkezi konumunda idi. Orta Hisar memur ve burjuvazinin yerleşim yeri, Aşağı Hisar ise sahip olduğu iki limanı sayesinde ticaret merkezi idi.

Üç farklı bölümden oluşan bu sur yapısı incelendiğinde sur içi yaşamın askeri, sosyal ve ekonomik ihtiyaçları dikkate alınarak çok sayıda kapı ile çevresindeki varoşlara açıldığı görülür. Genellikle bulunduğu mahalle ya da açıldığı varoşun adını almış bu sur kapılarının sayıları ve adları hakkında tarihi kaynaklar ve güncel bazı yayımlarda farklı, eksik ve bazen de yanlış bilgilerin verilmiş olması bu konuda ciddi bir araştırma ve inceleme yapmayı zorunlu kılmıştır. 2021 yılından itibaren Trabzon İç Kalesi ve sur dışında bazı noktalarda yaptığımız arkeolojik kazılarla ortaya çıkan sonuçlarla birlikte, biri iç sur üzerinde olmak üzere, Trabzon kalesinin surları üzerinde toplam 20 adet kapı olduğu tespit edilmiştir. Bu sur kapılarından; altısı İç Kale’de, beşi Orta Hisar surlarında, dokuzu ise aşağı Hisar surlarında bulunmaktadır.

Bu bildiriye şu ana kadar elde edilen tüm bilimsel veriler kullanılarak söz konusu 20 sur kapısı; konum, yapım tarihi, adlandırma, yapısal özellikleri ve önemi ya da işlevleri bakımından tanıtılacak ve yapılacak değerlendirmelerle mevcut sorunlara açıklık getirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Trabzon, Kale, Sur, Kapı, Hisar

ABSTRACT

TRABZON CASTLE GATES

Mehmet YAVUZ
Karadeniz Teknik University

The first person to refer to Trabzon city centers as Trapezus in ancient written sources is Xenophon, who returned to Greece with “tens of thousands” of soldiers in 400 BC. However, the German historian Jakob Philipp Fallmerayer, known for his work “The History of the Trabzon Empire”, He states that the history of Trabzon is 4500 years old and says the following about it; “Despite the fact that all the other Trapezus cities were wiped out from the face of the earth, only one main city, which was the main city, has preserved its existence and its name for 4500 years and despite all the attacks that shook the Orient”. Considering that the transition to the settlement based on agriculture took place in the Neolithic Period, in the 2nd millennium BC, this view is likely to be correct.

The first findings obtained from the archaeological excavations carried out in 2021 and 2022 show that the past of this ancient city was home to Hellenistic, Roman, Byzantine, Komnenos and Ottoman civilizations and that the city walls and its suburbs were used as permanent settlements in old Trabzon since ancient times.

The historical city of Trabzon, surrounded by walls, is located on three different elevations, lined up one after the other from north to south; It consists of three separate parts, namely Lower Fortress, Middle Fortress and Upper Fortress. Of these, Upper Fortress/Kule Fortress/ In terms of its strategic location, the Inner Castle was the administrative center in almost every period. Middle Fortress It was the settlement of civil servants and bourgeoisie. The Lower Fortress, on the other hand, was a trade center thanks to its two ports.

When this city wall structure, which consists of three different parts, is examined, Considering the military, social and economic needs of life inside the city walls, it is seen that it opens to the surrounding suburbs with many gates. When we look at historical sources and some current publications, different, incomplete and sometimes incorrect information has been given about the number and names of these fortification gates, which are usually named after the neighborhood where it is located or the suburb where it was opened. therefore, it has made it necessary to make a serious research and examination on this subject. The results of the archaeological excavations we have made at some points outside the Trabzon Citadel and the Inner Castle since 2021 are as follows; It has been determined that there are a total of 20 gates on the walls of the Trabzon castle, one of which is on the inner wall. From these fortification gates; six of them are in the Citadel, five of them are in the walls of Middle Fortress, and nine of them are in the walls of the Lower Fortress.

In this paper, using all the scientific data obtained so far, the 20 fortification gates in question; will be introduced in terms of location, date of construction, naming, structural features and importance or functions, and current problems will be clarified with the evaluations to be made.

Keywords: Trabzon, Castle, Wall, Gate, Hisar

ÖZET

ANEMURIUM NEKROPOL KİLİSESİ

Mehmet TEKOCAK - Hülya COŞGUNARAS
Selçuk Üniversitesi - Adıyaman Üniversitesi

Dağlık Kilikya Bölgesi'nin önemli liman yerleşimlerinden birisi olan Anemurium, günümüzde Mersin ili, Anamur ilçesinde yer almaktadır. Yapılan araştırmalar, Anemurium'un MÖ 4. yüzyılın başlarından MS 8. yüzyıla kadar yerleşim gördüğünü ve kentte büyük çaplı iki imar dönemi yaşandığını ortaya koymuştur. Bunlardan ilki MS 1-2. yüzyılda gerçekleşmiş ve bu süreçte Pax Romana ile artan refah ortamında bazilika, tiyatro, odeon gibi birçok kamu yapısı inşa edilmiştir. İkinci imar dönemi ise kentin yeniden yapılanmaya başladığı ve büyük onarım faaliyetlerinin olduğu MS 5. yüzyıldır. Öyle ki MS 5. yüzyıla gelindiğinde kentin kapladığı alan kuzeye doğru uzanarak maksimum büyüklüğe ulaşmış ve bu genişleme sahasına birçok kamu binası inşa edilmiştir. Bunlar arasında özellikle kilise ve hamam gibi yapılar öne çıkmaktadır. Bu süreçte yapılan kiliselerden birisi olan Nekropol Kilisesi kentin girişinde yüksekçe bir düzlükte yer alır.

Eski kazı dönemindeki çalışmalarda Nekropol Kilisesi'nde beş farklı inşa evresi olduğu söylenmektedir. Kilisenin bulunduğu alanda, kiliseye göre erken tarihli başka yapıların temellerine ait izlere rastlanmıştır. Bu nedenle kilisenin Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait başka bir yapının üzerine inşa edilmiş olabileceği ileri sürülmüştür. Dolayısıyla bu kalıntılar Hıristiyanlık öncesi ilk inşa evresine ait olmalıdır. İkinci inşa evresinin ise MS 400'lere denk geldiği ve kilisenin ilk inşasının bu süreçte başladığı belirtilmektedir. Daha sonraki inşa evrelerinde ise farklı işlevlerdeki mekânların eklenmesiyle kilise büyütülmüş, MS 7. yüzyıldan sonra da ibadetin belli alanlarla sınırlı tutulduğu bir küçültmeye gidilmiştir. 2016 yılından itibaren başlayan yeni kazı döneminde yürütülen çalışmalarda tespit edilen yeni buluntu ve mimari veriler, yapının tarihçe ve plan özellikleri açısından tekrar değerlendirilmesini gerekli kılmıştır. Bu çalışmada kilisenin nekropol alanına yapılma nedenleri ve üzerine inşa edildiği erken dönem yapısı ile ilişkisi yeniden sorgulanmıştır. Bununla birlikte yapıda gerçekleştirilen litürjik uygulamalardaki değişimler ile kültürel ve bölgesel faktörlerin kilise planına ve inşa evrelerine etkisi bir bütün halinde yeniden değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Anemurium, Nekropol Kilisesi, Mimari, Bazilikal Plan, Litürji

ABSTRACT**ANEMURIUM NECROPOLIS CHURCH**

Mehmet TEKOKAK - Hülya COŞGUNARAS
Selçuk University - Adıyaman University

Anemurium, one of the important port settlements of the Rough Cilicia Region, is located in the Anamur district of Mersin Province today. The studies have revealed that Anemurium was settled from the beginning of the 4th century BC to the 8th century AD and there have been two large-scale construction periods in the city. The first of these took place in the 1st-2nd centuries AD and during this period in an environment of increasing prosperity with Pax Romana, many public structures such as basilica, theater, and odeon were built. The second reconstruction period is the 5th century AD when the city began to be reconstructed and there were major repair activities. By the fifth century, the area covered by the city extended to the North and had reached its maximum size, and many public buildings were built on this expanded site. Among these buildings, especially churches and baths stand out. The Necropolis Church, one of the churches built during this period, is located on a high plain at the entrance of the city.

The Necropolis Church was reported to have five different construction phases in the works of the old excavation period. In the area where the church is located, traces of the foundations of other buildings with earlier dates than the church were found. For this reason, it has been suggested that the church may have been built on top of another building from the Roman Imperial Period. Therefore, these remains should belong to the first pre-Christian construction phase. It is stated that the second construction phase coincides with the 400s AD and the church's first construction started during this period. In the later construction phases, the church was enlarged by adding spaces with various functions. After the 7th century AD, a downsizing was carried out when worship was limited to certain areas. Beginning in 2016, new finds and architectural data discovered during the new excavation period necessitated a re-evaluation of the building's features in terms of its history and plan. This study re-examined the reasons for the church's construction in the necropolis area and its relationship with the early structure on which it was built. In addition, the changes in the liturgical practices and the effects of cultural and regional factors on the plan and construction phases of the church are re-evaluated as a whole.

Keywords: Anemurium, Necropolis Church, Architecture, Basilical Plan, Liturgy

ÖZET

PALAIOLOGOSLAR DÖNEMİ BAŞKENT ANITSAL RESİM SANATINDA ANİKONİK DESENLER

Metin KAYA
İstanbul Üniversitesi

Geç Bizans Dönemi sanatının başkent temsili yapılarından olan Kariye Manastır Kilisesi Parekklesion, iç narteks ve eksonartkes bölümlerinden günümüze ulaşabilen mozaik ve duvar resimlerinde ikonografik sahnelerin yanı sıra bitkisel, geometrik ve imitasyon motiflerden oluşan anikonik bezemeye de önemli ölçüde yer verildiği görülmektedir. Yapının anikonik bezemesinde, bir yandan antik sanat geleneklerinin yeniden yorumlanıp kullanıldığı gibi bir yandan da Palaiologoslar döneminin kendine has sanat zevkinin yansıtıldığı dikkat çekmektedir. Bu anlamda, Kariye Manastır Kilisesi anikonik bezemesinde karşılaştığımız motiflerde palmetlerin artık kimi zaman daireler içerisinde verilmesi, kıvrılan zarafet ve ritmik birlik, çizgisel, soyut, özenli, organize ve girift görünüm ile floaral motiflerin geometrik motifler ile bütünleşmesi gibi biçimsel özellikler aslında Palaiologoslar dönemi bezemesinin de karakteristik özelliklerinin bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Kariye Manastır Kilisesi'ni bütünsel olarak değerlendiren Paul Magdalino, bu yapıyı: "*Hristiyan Konstantinopolis'teki son görkemli yapı ve Palaiologoslar hanedanının teşvik ettiği Bizans Rönesansının doruk noktası*" olarak tanımlamaktadır. Dolayısıyla, başta Bizans Rönesansının doruk noktası olarak tanımlanan Kariye Manastır Kilisesi ile birlikte Palaiologoslar dönemi anıtsal resim sanatının diğer başkent temsili örnekleri Theotokos Pammakaristos Kilisesi ve hipodromdaki Hagia Euphemia Kilisesi gibi yapılar da anikonik bezeme özellikleri bakımından detaylı olarak incelenecektir.

Bu çalışmada, başta Kariye Manastır Kilisesi (Parekklesion, iç narteks ve eksonartkes bölümleri), Theotokos Pammakaristos Kilisesi ve hipodromdaki Hagia Euphemia Kilisesi'nden günümüze ulaşabilen anıtsal resim sanatındaki anikonik motifler, renk, desen, kompozisyon özellikleri, yapı içerisindeki konumları ve Hristiyanlık inancındaki sembolik anlamları bakımından ayrıntılı olarak incelenecek, başta başkent Konstantinopolis olmak üzere yurt içi ve yurt dışındaki Palaiologoslar dönemi sanatında görülen farklı örnekler ile karşılaştırılarak değerlendirilecektir. Ayrıca, her ne kadar bugüne dek bu yapıların mimari ve ikonografik özellikleri hakkında detaylı olarak araştırma ve yayımlar yapılmış olsa da aynı durum anikonik bezeme özellikleri için geçerli değildir. Dolayısıyla, bu durum yapmış olduğumuz çalışmayı ayrıcalıklı kılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bizans, Palaiologoslar, Konstantinopolis, Anıtsal Resim Sanatı, Motif

ABSTRACT**ANICONIC PATTERNS IN CAPITAL MONUMENTAL PAINTING ART OF THE PALAIOLOGOS PERIOD**

Metin KAYA
Istanbul University

Besides the significance of the iconographic scenes, aniconic decoration consisting of vegetable, geometric and imitation motifs were also given a significant place in mosaics and wall paintings that have reached today from the inner narthex and exonarthex sections of the Parecclesion of the Chora Monastery Church, one of the capital representative structures of the late Byzantine art. It is noteworthy that the aniconic decoration of the building, on the one hand reinterprets and uses the ancient art traditions, and on the other hand, reflects the unique artistic taste of the Palaiologos period. In this sense, the motifs we encounter in the aniconic decoration of the Chora Monastery Church have the formal features such as their palmettes being made in circles from time to time, their curled elegance and rhythmic unity, the linear, abstract, elaborate, organized and intricate appearance, and their integration of floral motifs with geometric motifs are in fact a reflection of the characteristic features of the decoration of the Palaiologos period. Evaluating the Chora Monastery Church as a whole, Paul Magdalino defines this building as “*the last magnificent building in Christian Constantinople and the peak of the Byzantine Renaissance urged by the Palaiologos dynasty.*” Therefore, structures such as the Chora Monastery Church, which is defined as the pinnacle of the Byzantine Renaissance, as well as other capital representative examples of the monumental painting art of the Palaiologos period, such as Theotokos Pammakaristos Church and Church of Hagia Euphemia in the hippodrome will be examined in detail in terms of their aniconic decoration features.

In this study, the monumental painting art that has reached today from the Chora Monastery Church (Parekklesion, inner narthex and exonarthex sections), Theotokos Pammakaristos Church and Church of Hagia Euphemia in the hippodrome and their aniconic motifs will be examined in detail in terms of their color, pattern, compositional features, their position in the structure and their symbolic meanings in Christianity. And they will be evaluated by comparing the different examples seen in the art of the Palaiologos period in Turkey and abroad, especially in the capital Constantinople. In addition, although detailed research and publications have been made on the architectural and iconographic features of these structures, the same does not apply for their aniconic decoration features. Therefore, this status makes our work special.

Keywords: Byzantine, Palaiologos, Constantinople, Monumental Painting Art, Motif

ÖZET

TAO-KLARCETİ BÖLGESİ'NİN GÜRCÜ YAZIN GELENEĞİ İÇERİSİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

Muhammed Enes CANÖZ
Ardahan Üniversitesi

Günümüzde Artvin merkez olmak üzere Ardahan, Kars ve Erzurum illerini kapsayan bölge, Orta Çağ'da Tao-Klarceti olarak adlandırılmıştır. Bu bölgede 9.-12. yüzyılları arasında birçok manastır inşa edilmiştir. Bu manastırların atölyeleri dönemin en gözde sanat merkezleri olmuştur. Gürcü sanatının ve edebiyatının gelişimini tamamladığı bölge kendi adıyla anılan bir okulun varlığını ortaya çıkarmış ve edebiyat ve sanat içinde ayrı bir dönem olarak değerlendirilmiştir. Günümüzde Tao-Klarceti'de yazıldığı kesin bilinen yaklaşık 70 kadar el yazması bulunmaktadır. Tao-Klarceti yazmaları kullandığı edebi dili, minyatür üslubu, süsleme kompozisyonları, malzeme ve üretim teknikleri açısından kesin olarak ayırt edilebilmektedir. Bilinen en erken minyatürlü yazmalar, ilk tarih konulu koleksiyonlar, azizlerin hayatlarını anlatan vitalar, teolojik kitaplar ve İncil kopyaları bir bütün olarak "Tao-Klarceti Okulu'nun" özelliklerini yansıtmaktadır. Özellikle 11-13. yüzyıllar arasında üretilen yazmalar, Gürcü El yazması geleneğinin Altın Çağı'nın alt yapısını oluşturmuştur. Edebi kaynakların çeşitliliğine, tercih edilen temalara, tercüme yöntemlerine bakıldığı zaman tüm Ortodokslar gibi güneyden Antakya ve Kudüs'ten beslendiğini görmekteyiz. Aynı zamanda Bizansla dini ve siyasi açıdan birliktelik içerisinde olmaları nedeniyle gelişim yönünün Konstantinopolis ve Athos'daki merkezler olduğu anlaşılmaktadır. 12.-13. yüzyılları arasında Gürcistan topraklarında siyasi birliğin ve ekonomik istikrarın sağlanması sonucunda kültür merkezleri Gürcistan topraklarına ve kaymıştır. Bununla birlikte üretilen yazmaların sayısında düşüş yaşanmakla birlikte eski kalitede kaybedilmeye başlanmıştır. Tao-Klarceti bölgesindeki siyasi, etnik ve dini yapının değişmeye başladığı 14. yüzyılla birlikte manastırlar eski gücünü kaybetmiştir.

Anahtar Kelimeler: El Yazması, Minyatür, Gürcü, Tao-Klarceti, Artvin

ABSTRACT**THE PLACE AND IMPORTANCE OF THE TAO-KLARJETI REGION
IN THE GEORGIAN WRITING TRADITION**

Muhammed Enes CANÖZ
Ardahan University

Today, the region covering the provinces of Ardahan, Kars and Erzurum, with Artvin being the center, was called Tao-Klarjeti in the Middle Ages. Many monasteries were built in this region between the 9th and 12th centuries. The workshops of these monasteries became the most popular art centers of the period. The region, where Georgian art and literature completed its development, revealed the existence of a school named after itself and was evaluated as a separate period within literature and art. Today, there are about 70 manuscripts that are known to be written in Tao-Klarjeti. Tao-Klarjeti manuscripts can be clearly distinguished in terms of their literary language, miniature style, ornamental compositions, materials and production techniques. The earliest known miniature manuscripts, collections on early history, vitals describing the lives of saints, theological books and copies of the Bible reflect the characteristics of the “Tao-Klarjeti School” as a whole. Especially the manuscripts produced between the 11th and 13th centuries formed the infrastructure of the Golden Age of the Georgian manuscript tradition. When we look at the diversity of literary sources, preferred themes and translation methods, we see that, like all Orthodox, it is fed from Antakya and Jerusalem from the south. At the same time, it is understood that the direction of development was the centers in Constantinople and Athos, since they were in religious and political unity with Byzantium. As a result of the political unity and economic stability in the territory of Georgia between the 12th and 13th centuries, cultural centers shifted to Georgian lands. However, with the decrease in the number of manuscripts produced, the old quality began to be lost. With the 14th century, when the political, ethnic and religious structure in the Tao-Klarjeti region began to change, monasteries lost their former power.

Keywords: Manuscript, miniature, Georgian, Tao-Klarjeti, Artvin

ÖZET**RESTORASYON SONRASI SOĞANLI VADİSİ AZİZE BARBARA (TAHTALI)
KİLİSESİ DUVAR RESİMLERİ**

Nilay ÇORAĞAN - Derya GÜNERİ
Erciyes Üniversitesi

Kayseri'nin 67 km güneyinde bulunan Yeşilhisar'ın sınırları içerisinde yer alan ve antik adı "Soandos" olarak bilinen Soğanlı Vadisi, Kayseri'den Kilikya Geçidi'ne giden rotanın güzergâhları içinde, rotanın ve Yeşilhisar'ın 15 km batısında bulunmaktadır. Vadinin kuzeyinde Güzelöz, doğusunda Keşlik, güneydoğusunda Kale ve Akköy, kuzeydoğusunda Ürgüp, batısında ise Niğde vardır. 6. yüzyılda kurulduğu düşünülen vadinin 11. yüzyılda Skepides ailesinin varlığı ile beraber geliştiği düşünülmektedir. Azize Barbara (Tahtalı) Kilisesi ve Manastırı vadinin kuzey ucunda yer almaktadır. Bu kayaya oyma yapı kompleksi, açık avlulu bir manastırdır. Merkezde konumlanan avlunun doğusunda bir ana kilise ile onun kuzeyine yerleştirilen bir mezar şapelinden oluşmaktadır. Kilisenin doğusunda sonradan ilave edilmiş bir mezar bölümü yer almaktadır. Manastırın kuzeybatısında ise işlevi belirlenemeyen bir büyük mekân ile tek nefli toplantı salonu vardır. Bizans kaya mimarisinin özelliklerini yansıtan kilise, duvar resimleriyle de ayrıca önem taşımaktadır. Duvar resimlerinin en önemli özelliklerinden birisi kitabe içermesidir. Duvar resimlerinde İncil kaynaklı ve Apokrif kaynaklı sahneler vardır. Ayrıca azizlerin, azizelerin, martirlerin yoğunluğu da dikkati çeker. Duvar resimlerinin üslubu 11.-12. yüzyıl Komnenos dönemi anıtsal resim sanatı özellikleri göstermekle birlikte, yalın çizgisel üslubu taşrasal karakter taşımaktadır. Kilise, duvar resimleri ve mimari özellikleri ile vadinin 11. yüzyılın başlarına ışık tutmaktadır. Bu çalışma ile; yakın zamanda restorasyon geçirmiş olan kilisenin duvar resimleri yerinde ince lenerek restorasyon öncesi araştırmacıların vermiş olduğu bilgilerle karşılaştırılacak ve restorasyon sonrası ortaya çıkan yeni veriler üzerinde durulacaktır. Duvar resimlerinin ikonografik özellikleri, üslubu ve resim programındaki yeri incelenerek değerlendirilmeye gidilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kapadokya, Yeşilhisar, Soğanlı Vadisi, Azize Barbara Kilisesi, Duvar Resmi

ABSTRACT**THE WALL PAINTINGS OF SAINT BARBARA (TAHTALI) CHURCH
IN SOĞANLI VALLEY AFTER THE RESTORATION**

Nilay ÇORAĞAN - Derya GÜNERİ
Erciyes University

Soğanlı Valley, located within the borders of Yeşilhisar, 67 km south of Kayseri, and known as the ancient name “Soandos” is within the route from Kayseri to Cilicia Pass and it is 15 km west of Yeşilhisar and the route. Güzelöz is located in the north of the valley, Keşlik in the east, Kale and Akköy in the southeast, Ürgüp in the northeast and Niğde in the west. It is thought that the valley, which is believed to be founded in the 6th century, improved at the period of Skepides family in the 11th century. St. Barbara Church (Tahtalı Kilise) and the Monastery is located at the north end of the valley. This rock-cut building complex is a monastery with an open courtyard. It consists of a main church to the east of the courtyard located in the center and a burial chapel placed to its north. To the east of the church is a tomb that was added later. In the northwest of the monastery, there is a large space whose function cannot be determined and a meeting room with a single nave. The church reflects the characteristics of Byzantine rock architecture, but is also important with its wall paintings. One of the most significant features of the wall paintings is that they include an inscription. In the wall paintings, there are scenes originated from the Bible and Apocrypha. In addition, the intensity of saints, saintesses and martries is remarkable. The style of the wall paintings reveals the monumental painting art features of the 11th – 12th Komnenos period and their plain linear style has rural characteristics. The church lights the early 11th century of the valley with its wall paintings and architectural features. Through this study, the wall paintings of the church, which has restored recently, will be analyzed on site, they will be compared with the information that provided by researchers before the restoration and the new data emerging after restoration will be emphasized. The iconographical features and the style of the wall paintings and their place in the painting program will be investigated and evaluated.

Keywords: Cappadocia, Yeşilhisar, Soğanlı Valley, St Barbara Church, Wall Painting

ÖZET

ORTA ÇAĞ'DA FATSA VE BOLAMAN'IN (PHADISANE / POLEMONION) YERLEŞİM TARİHİ VE YAPILARI

Seçkin EVCİM
Ordu Üniversitesi

Polemonion, Sidenus nehri (günümüzde Bolaman Çayı) ağzında kurulmuş bir kent olup, batısındaki Phadisane'den (Fatsa) yaklaşık 2 km, doğusundaki Yason Burnu'ndan yaklaşık 20 km uzaklıktadır. Gerek Antik gerekse Orta Çağ coğrafyacıları ve haritalar aracılığıyla, Polemonium'un günümüzde Fatsa merkez mahallelerinden olan Kurtuluş Mahallesi içerisinde yer aldığı anlaşılmaktadır. Son yıllarda gerçekleştirilen arkeolojik çalışmalar ve yaptığımız kaynak ve saha incelemeleri de bunu göstermektedir.

Yerleşim Sidenus nehri kıyısına kurulduğu için Roma Dönemi'ne kadar Side ve/veya Sidene adlarıyla anılmıştır. Bununla birlikte Roma öncesinde burada bir yerleşim mi yoksa sadece bir tahkimat mı olduğu konusu belirsizdir. Roma Dönemi'nde yerleşim imparator Marcus Antonius tarafından Kilikya, Bosphorus, Kolkhis ve Pontus'a kral olarak atanan I. Polemon'un adını almış ve muhtemelen kentsel gelişimi bu dönemden (MÖ 1. yüzyıl sonları) itibaren hızlanmıştır. Kent, Roma döneminde beş kentten oluşan Pontus Polemoniacus eyaletinin merkezi konumundadır. Günümüzde, Ordu Müzesi tarafından yapılan kurtarma kazıları ile tespit edilen nekropol alanındaki Roma dönemi mezarları dışında Roma dönemine ait herhangi bir kalıntı görülememektedir.

Bizans Dönemi'nde Polemonion adıyla varlığını sürdüren kent 7. yüzyıldan 13. yüzyıla kadar piskoposluk kayıtlarında Neokaisareia metropolitliğine bağlı 4 piskoposluktan biri olarak listelenmiştir ve yedi piskoposunun isimleri bilinmektedir. Bizans Dönemi kilise kayıtları dışında portolanlarda adını gördüğümüz Polemonion'un merkezinde günümüze ulaşan tanımlanabilir durumdaki tek yapı, kalıntılardan anlaşıldığı kadarıyla oktagon planlı olan Aziz Konstantin ve Helena Manastırı Kilisesi'dir. 1980'lerden itibaren yerleşim alanında gerçekleşen yapılanma, kaynaklarda bahsedilen diğer yapılara ait kalıntıları gizlemiştir. Antik kentin çevresindeki iki Orta Çağ kalesinden Fatsa'ya ismini veren Phadisane Kalesi yakın bir geçmişte yıkılmıştır; doğudaki Bolaman Kalesi olarak adlandırılan küçük deniz kalesi ise konut alanına dönüşerek de olsa varlığını sürdürmüştür.

Bu çalışmada Erken Bizans döneminden Osmanlı dönemine kadar olan süreçte Bolaman ve Fatsa'nın tarihi coğrafyası özetlenmekte, başta seyahatnameler olmak üzere tarihi kaynaklar ve günümüze ulaşan kalıntılar ışığında yerleşim tarihi değişim-dönüşüm süreçleri ile ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Fatsa, Bolaman, Polemonion, Manastır, Kale

ABSTRACT**SETTLEMENT HISTORY AND BUILDINGS OF FATSA AND BOLAMAN
(PHADISANE / POLEMONION) IN THE MIDDLE AGES**

Seçkin EVCİM
Ordu University

Polemonion was a city founded at the mouth of the Sidenus River (currently Bolaman Stream), approximately 2 km from Phadisane (Fatsa) to the west and 20 km from Yason Cape to the east. Both ancient and medieval geographers and maps indicate that Polemonium was located within the Kurtuluş Quarter, which is now one of the central neighbourhoods of Fatsa. Recent archaeological studies and our literature and field research also confirm this.

Because the settlement was established on the banks of the Sidenus River, it was known as Side and/or Sidene until the Roman period. However, it is uncertain whether there was a settlement or just a fortress here before the Roman era. During the Roman period, the settlement was named after I. Polemon, who was appointed as king of Cilicia, the Bosporus, Colchis, and Pontus by Emperor Marcus Antonius, and its urban development probably accelerated from this period (end of the 1st century BC) onwards. The city was located at the centre of the Pontus Polemoniacus province, which consisted of five cities during the Roman period. Currently, no remains from the Roman period can be seen, apart from the Roman-era tombs in the necropolis area identified by rescue excavations carried out by the Ordu Museum.

The city of Polemonion, which continued its existence in the Byzantine Period, was listed as one of the four bishoprics belonging to the Metropolitan See of Neocesarea in the Notitiae Episcopatum from the 7th to the 13th century, and the names of its seven bishops are known. The only identifiable building that has survived in the centre of Polemonion, whose name appears on portolan charts except for the Byzantine church records, is the katholikon of the Monastery of Saints Constantine and Helena, which has an octagonal plan according to the remains. Since the 1980s, the development in the settlement area has concealed the remains of other buildings mentioned in the sources. Of the two medieval coastal fortresses around the ancient city, the Phadisane Castle, which gave its name to Fatsa, has recently been demolished; the small one to the east, called Bolaman Castle, has survived, albeit transformed into a residential area.

In this study, the historical geography of Bolaman and Fatsa from the Early Byzantine period to the Ottoman period is summarised, and the history of the settlement is discussed with the change-transformation processes in the light of historical sources, especially travelogues, and the ruins that have survived to the present day.

Keywords: Fatsa, Bolaman, Polemonion, Monastery, Fortress

ÖZET

BALATLAR KİLİSE KAZISI 2010-2011 YILI AYAKKABI BULUNTULARININ KORUMA ONARIM UYGULAMALARI

Sedef ÖZTÜRK HETTO - Taha AYKUL
Kültür ve Turizm Bakanlığı - Sinop Balatlar Kilise Kazısı

Balatlar Kilisesi Kazılarında 2010-2011 kazı sezonlarında açığa çıkarılan bir grup deri ayakkabı buluntusunun koruma-onarım uygulamaları bu bildirinin konusunu oluşturmaktadır. 2010 yılından bu yana devam etmekte olan Balatlar Kilise Kazıları barındırdığı farklı kültür katmanları ve buluntularıyla Sinop kültür tarihine on üç yılı aşkın süredir önemli katkılar sunmaktadır. Balatlar'ın tespit edilen son evresi olan Geç Osmanlı döneminde (18.-19. yüzyılda) gayrimüslim Rum cemaat tarafından kilise yanında halk mezarlığı olarak kullanıldığı evreye ait olan bu buluntu grubu, dönemin giyim-kuşam kültürü yanında sosyo-ekonomik özelliklerini de ortaya koymaktadır. Kadın, erkek ve çocuk ayakkabılarından oluşan koleksiyon üzerinde yapılan ilk incelemelerde, bu buluntuların yerel üretim olduğu, Anadolu ve Avrupa modasına uygun örnekleri barındırdığı anlaşılmaktadır.

Her ne kadar deriden üretilmiş bu ayakkabı buluntuları günümüze ulaşmışsa da yoğun bir bozulma yaşadıkları aşikârdır. Yaşanan bozulmanın derecesi eserin dönemi, türü, yapısı, kullanım özellikleri gibi yapısal durumlara ve gömülü kaldığı ortamdaki Ph, sıcaklık, oksijen, bağıl nem, çözünebilir tuzlar gibi çevresel koşullara bağlı olarak değişim göstermektedir. Balatlar Kilisesi deri ayakkabı buluntuları, gömülü kaldıkları süreçte korunabilmesi için uygun ortam koşullarına sahip olsa da fiziksel, kimyasal ve biyolojik yönden değişim yaşamıştır. Eserlerdeki bozulma durumlarının detaylıca incelenmesi neticesinde en uygun koruma-onarım uygulamaları belirlenmiştir. Bu çalışma kapsamında, Balatlar Kilisesi deri ayakkabı buluntularının belgeleme, temizlik, sağlamaştırma ve bütünleme uygulamaları ele alınacaktır. Böylece organik eserlerin tespitinden konservasyon sürecine kadarki gerekli uygulamalar ve koşulları incelenecektir. Ayrıca bu eserlerin konservasyon uygulamalarında kullanılan farklı malzemeler ve yöntemlerden elde edilen verileri de değerlendirilerek aktarılacaktır. Bu çalışmanın Türkiye arkeolojisinde çok az örneğine rastlanan arkeolojik deri buluntuların koruma-onarım uygulamalarına katkı sağlaması ve sonraki çalışmalara referans olması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Balatlar Kilise Kazısı, Osmanlı Döneminde Ayakkabı, Arkeolojik Deri, Konservasyon, Restorasyon

ABSTRACT**CONSERVATION AND RESTORATION OF ARCHAEOLOGICAL LEATHER SHOES IN BALATLAR CHURCH EXCAVATION 2010-2011**

Sedef ÖZTÜRK HETTO - Taha AYKUL

Culture and Tourism Ministry - Sinop Balatlar Church Excavation

The conservation-restoration of a group of leather shoe finds unearthed during the 2010-2011 excavation of the Balatlar Church Excavations constitute the subject of this paper. Since 2010, the Balatlar Church Excavations have been making significant contributions to the cultural history of Sinop for more than thirteen years with its different cultural layers and finds. This group of finds belonging to the last phase of Balatlar, which was used by the Greek community as a public cemetery next to the church during the Late Ottoman period (18th-19th century), reveals the socio-economic characteristics as well as the clothing culture of the period. In the first examinations made on the collection consisting of women's, men's, and children's shoes, it is understood that these finds are local production and contain examples suitable for Anatolian and European fashion.

Although these shoes made of leather have reached the present day, it is obvious that they have deteriorated. The degree of deterioration varies depending on structural conditions such as the period, type, structure, and usage characteristics of the artifact and environmental conditions such as Ph, temperature, oxygen, relative humidity, and soluble salts in the environment where it is buried. Although the leather shoes of the Balatlar Church had suitable environmental conditions to be preserved during their burial, they underwent physical, chemical, and biological changes. As a result of the detailed examination of the deterioration, the most suitable conservation-repair practices were determined. Within the scope of this study, the documentation, cleaning, consolidation, and integration practices of the leather shoes of the Balatlar Church will be discussed. Thus, the necessary practices and conditions from the identification of organic finds to the conservation process will be examined. In addition, the data obtained from the different materials and methods used in the conservation applications of these works will be evaluated. This study aims to contribute to the conservation-repair practices of archaeological leather finds, of which very few examples are encountered in Turkish archeology, and to be a reference for future studies.

Keywords: Balatlar Church Excavation, Shoes in The Ottoman Period, Archaeological Leather, Conservation, Restoration

ÖZET

TEKİRDAĞ MÜZESİ BİZANS DÖNEMİ MADENİ HAÇLARI

Selda UYGUN YAZICI
Trakya Üniversitesi

Çalışmada, Tekirdağ Müzesi'nde bulunan Bizans Dönemi madeni haçları ele alınmıştır. Eserlerin tamamı Tekirdağ ve çevre ilçelerden satın alma yoluyla müzeye gelmiş ya da arkeolojik kazılarda gün yüzüne çıkartılarak müze envanterine işlenmiştir.

Haç, en genel tanımıyla, İsa'nın çarmıha gerilmesiyle anlam bulan, ölüm ve yaşam arasındaki son anı temsil eden ve sembole dönüşen biçim olarak tanımlanabilir. Bizans dönemine ait dini objeler arasında sıklıkla görülen haç; İsa'nın çarmıha gerilişinin, düşmana karşı kazanılan zaferin ve Hıristiyanlığın mottosu olarak anlamlandırılır. Haç, Büyük Konstantinus'un 4. yüzyılda Maxentius'a karşı kazandığı zafer sonrasında simgeye dönüşmüştür. Ayrıca haç kültürünün yaygınlaşarak devam etmesinde Büyük Konstantinus'un annesi Helena'nın İsa'nın çarmıha gerildiği Gerçek Haç'ı kutsal topraklarda aramasının etkisi vardır. Haç, kültürel anlamda kişiyi, şehirleri, toplumu kötülüklerden koruyan, kollayan ve gözetendir.

Madeni haçlar röliker, pantantif, tören haçı, takdis haçı türünde yapılabilir, kazıma ve kabartma tekniğinde bezenebilir, değerli taş veya cam malzemeyle süslenebilir. Haç eserler, üslup özellikleri, ikonografileri ve benzer örnekleri göz önüne alınarak değerlendirilir. Bütün bu özellikleri onların tipolojisinin belirlenmesinde ayırt edici unsurdur. Bizans sanatı içerisinde kendine has bir yeri olan maden haç eserler, farklı müze, kazı ve koleksiyon örnekleriyle oldukça zengindir. Bilinen sayısız örnek, Bizans sanatının varlığını kanıtladığı gibi haçların imparatorluğun değişik coğrafyalarında sıklıkla tercih edildiğini de düşünmemizi sağlar. Tekirdağ Müzesi maden haçlarının birçoğunun Balkan üretimi örneklerle örtüşmesi, Doğu Trakya Hıristiyan kültürünün yerel üretim biçimlerini görmemiz açısından çalışmayı farklı kılar.

Anahtar Kelimeler: Tekirdağ, Müze, Bizans, Haç, Maden

ABSTRACT**METAL CROSSES FROM THE BYZANTINE ERA IN TEKİRDAĞ MUSEUM**

Selda UYGUN YAZICI

Trakya University

In this paper, we are discussing the Byzantine Era metal crosses that are exhibited at Tekirdağ Museum. All of these artifacts have been either included in the museum's collection through purchase in Tekirdağ and neighboring provinces or unearthed during archeological excavations and become a part of the museum's inventory.

In the general sense, the cross can be described as a form that acquires its meaning with the crucifixion of Jesus, that represents the final moment between death and life, and that has become a symbol. Frequently observed among the religious objects of the Byzantine Era, the cross is interpreted as the symbol of the crucifixion of Jesus, triumph over an enemy, and Christianity. The cross has been a symbol since the 4th century when Constantine the Great defeated Maxentius. Besides, the search by Helena, the mother of Constantine the Great, of the True Cross, which was used to crucify Jesus, in the holy land had an impact on the prevalence of the culture of cross. In cultural terms, the cross protects, safeguards, and fosters individuals, cities, and communities.

Metal crosses can be made in the reliquary, pendentive, and ritual forms, along with consecration crosses and they can be adorned with engraving and embossing techniques, and decorated with precious stones or glass materials. The cross artifacts are evaluated considering their stylistic characteristics, iconography, and similar features. All of these characteristics are their distinctive properties in the identification of their typology. Having a peculiar place in the Byzantine art, the metal cross artifacts are considerably rich with various examples in different museums, excavation sites, and collections. The numerous examples that we are aware of do not only prove the richness of the Byzantine art, but also suggest that crosses were frequently preferred in different geographical parts of the empire. The fact that the majority of metal crosses at Tekirdağ Museum resemble the examples manufactured in the Balkans makes this research different as we can observe the local production styles of the Eastern Thracian Christianity.

Keywords: Tekirdağ, Museum, Byzantine, Cross, Metal

ÖZET

MUĞLA FETHİYE MÜZESİ'NDE BULUNAN BİZANS DÖNEMİ BRONZ BUHURDANLAR

Semra PALAZ YILDIRIM
Uşak Üniversitesi

Tarih boyunca ortaya çıkan medeniyetlerde görülen çok tanrılı ya da tek tanrılı dinlerde ateşe güzel kokulu madde atmak ya da serpmek, törenlerin önemli bir unsurunu oluşturmaktadır. Ateşe atılan tütsü, dünyevi kirler ve günahlardan arınarak manevi temizlenmenin yanında, göğe yükselen duaların kabulü ile tanrıyla kurulan bağın da bir sembolü olarak görülmüştür. Hıristiyanlıkta ise tütsü insanlığı, ateş İsa'nın Tanrısallığını, dumanın yükselişi duaların Tanrı'ya ulaşmasını sembolize etmektedir.

İlk kullanımında, yakılan kurbanın manevi temizliği için kurbanla birlikte ateşe atılan tütsü için herhangi bir kaba ihtiyaç duyulmazken; M.Ö. dördüncü bin yıldan itibaren buhurdan örnekleri görülmektedir. Soba ya da kule şeklinde pişmiş toprak ve mangal şeklinde görülen örneklerin yanında ateşe dayanıklı malzemeden yapılan buhurdan kaşıkları da bulunmaktadır.

Eski Yunan ve Roma dönemi buhurdanları ayaklı ve kulplu meyvelik şeklindedir ve üzerleri yüksek, konik formda delikli bir kapağa sahiptir. Hristiyanlıkta, Pagan dönem özelliği olarak görülmesi nedeniyle karşı çıkılan buhurdan, daha sonra dini törenlerin önemli öğeleri arasında yer almıştır.

Kilisede, görevli çocuklar tarafından sallanmak suretiyle buhurun yayılmasını sağladıkları asma metal buhurdanlar görülmektedir. Kilise büyüklerinin ve Hıristiyanlığın sembolü olarak görülen tütsünün yakıldığı bu kaplar Ökaristi'de altar, İncil, ekmeğe, şarap ve ayine katılanları; cenazelerde ölüyü; doğal afetlerde ise tahrip olan yerlerin tütsülenmesi için kullanılmaktadır.

Çalışma konumuzu oluşturan Fethiye Müzesi'nde Bizans Dönemi'ne tarihlenen bronz buhurdan örneklerinin, müzede devam eden çalışmalarımız kapsamında tespit edilerek bilim dünyasına tanıtılması amaçlanmıştır. Müze koleksiyonuna satın alma ve müsadere ile kazandırılan maden eserler içinde bronz malzemeli on dört buhurdan tespit edilmiştir. Türkiye ve yurt dışı müzelerde bulunan örneklerle form, malzeme-teknik ve bezeme konusunda benzerlik gösteren eserlerde ağız, gövde ve dip kısmında çizgisel kazıma ve kabartma tekniğinde bezemeler dışında belirgin ikonografik figür ya da nesne tasviri bulunmamaktadır. Birkaç örnek dışında zincir askıları ile birlikte görülen altıgen, küre ve silindirik gövdeli buhurdanların çoğu üç ayaklı, bir kısmı halka kaidelidir.

Anahtar Kelimeler: Buhurdan, Tütsü, Fethiye Müzesi, Bizans, Liturji

ABSTRACT**BRONZE CENSERS OF THE BYZANTINE PERIOD IN THE MUĞLA-FETHİYE MUSEUM**

Semra PALAZ YILDIRIM
Uşak University

In polytheistic or monotheistic religions seen in civilizations that have emerged throughout history, throwing or sprinkling fragrant substances into the fire is an important element of the ceremonies. Incense thrown into the fire has been seen as a symbol of spiritual purification by cleansing from earthly impurities and sins, as well as the bond established with God by the acceptance of prayers ascending to heaven. In Christianity, incense symbolizes humanity, fire symbolizes the Divinity of Jesus, and the rise of smoke symbolizes the reaching of prayers to God.

In its first use, there is no need for a container for incense thrown into the fire with the victim for the spiritual cleansing of the burned victim; examples of censer can be seen from the fourth millennium BC. In addition to the examples seen in the form of terracotta and barbecue in the form of stoves or towers, there are also censer spoons made of fire-resistant material.

The censers of the ancient Greek and Roman periods are shaped like fruit with legs and handles and have a perforated lid with a high conical shape on them. The censer, which was opposed in Christianity because it was seen as a Pagan period feature, later became one of the important elements of religious ceremonies.

Hanging metal censers are seen by the children working in the church, which they shake and spread the incense. These vessels, in which incense, which is seen as the symbol of church elders and Christianity, are burned in the Eucharist, the altar, the Bible, the bread, the wine, and those who attend the ritual; the dead in funerals; in natural disasters, it is used for the incense of the destroyed places.

Examples of bronze censers dated to the Byzantine Period in the Fethiye Museum, which constitute our study location, were determined within the scope of our ongoing studies in the museum and it was aimed to be introduced to the scientific world. Fourteen bronze censers were identified among the metal artifacts that were acquired by the museum collection through purchase and confiscation. There is no obvious iconographic figure or object depiction except for linear engraving and embossing technique decorations on the mouth, body and bottom in the works that have similarities in form, material-technique and decoration with the examples found in museums in Turkey and abroad. Except for a couple of examples, most of the censers with hexagonal, spherical and cylindrical bodies seen together with chain hangers are three-legged, and some of them are ring pedestals.

Keywords: Censer, Incense, Fethiye Museum, Byzantium, Liturgy

ÖZET

ASKER AZİZ DĒMĒTRIOS VE KUTSAL YAĞ “MYRON” KÜLTÜ

Settar TARMAN - Emine TOK

Ege Üniversitesi

Hristiyan inancı, çıkışı itibarıyla Hz. İsa'nın havarileri ve onların takipçileri tarafından tüm coğrafyalarda yayılması amaçlanan bir din olarak kabul edilmiştir. Roma yönetimi ve Yahudi halk bu durumu hoş karşılamamış; Hristiyan inancını benimseyenlere ve yagma girişiminde bulunanlara karşı çeşitli kovuşturmalar, zulümler ve bazen de infazlar gerçekleşmiştir. Kaynaklar, Hristiyan doktrininin Thessalonikeli Pagan halk arasında yayılmasındaki en önemli figürün III. yüzyılın sonu IV. yüzyılın başında yaşayan Romalı asker Dēmētrios olduğunu göstermektedir. Bu nedenle Roma yönetiminin Dēmētrios'a karşı tavrı da onu martır etmek olmuştur. Özellikle Hristiyanlığın resmi din kabul edilmesinden sonraki süreçte Aziz Dēmētrios, Balkan Yarımadası'nın ve diğer Hristiyan Slav coğrafyasının önde gelen dini figürleri arasında yer almış; Thessalonikē kentinin koruyucu azizi haline gelmiştir.

Aziz Dēmētrios yaşamı boyunca çeşitli mucizeler göstermekle beraber hayatına yönelik pek çok soru işareti de taşıyan gizemli bir figürdür. Azizin Thessalonikē kenti ile özdeşleştirilmesine ve kentin koruyucu azizi olarak kabul edilmesine karşın, azizin doğum yerine ve kült alanına yönelik çeşitli tartışmalar hâlâ devam etmektedir. Araştırmacılar Dēmētrios kültünün Sirmium'dan Thessalonikē'ye taşındığına dair çeşitli görüşler ileri sürmüştür. Günümüzde azizin kültüne yönelik kentteki en önemli unsur ise içinde Dēmētrios'a ait olduğu düşünülen bir kriptanın da bulunduğu Aziz Dēmētrios Kilisesi'dir. Hristiyanlar tarafından hac merkezi olarak ziyaret edilen yapı, Aziz Dēmētrios'un en önemli mucizesi ve kültü olan “kutsal yağ mucizesi” ya da “*myron*” kültüne ev sahipliği yapmaktadır. Kutsal metinlerde mesh olmak için kullanılmasıyla sıklıkla adından bahsedilen bu yağ, bazen yalnızca müre işaret ederken bazı örneklerde ise mür ve diğer şifalı aromatik yağlarla hazırlanmış bir karışım şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Buradan hareketle, gömüldükleri yerlerden ya da röliklerinden şifalı yağ çıkan veya akan Hristiyan azizleri de *myroblytēs* sıfatıyla anılmaktadır. Bu çalışma kapsamında Aziz Dēmētrios'un “*myron*” kültünün çıkış noktası ile bölgenin hac merkezi olmasına katkısının değerlendirilmesi ve Dēmētrios'un asker kimliği üzerinden Antik Dünya'daki askerî yapıda şifalı bir yağ olarak *myronun* kullanım alanlarının incelenmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Aziz Dēmētrios, Thessalonikē, Asker Aziz, Myron, Mür

ABSTRACT**MILITARY SAINT DĒMĒTRIOS AND THE CULT OF THE HOLY OIL
“MYRON”**

Settar TARMAN - Emine TOK
Ege University

The Christian faith was accepted as a religion intended to spread in all geographies by the apostles of Jesus Christ and their followers. The Roman administration and the Jewish population did not take kindly to this, and various prosecutions, persecutions and sometimes executions took place against those who adopted the Christian faith and attempted to spread it. Sources indicate that the most important figure in the spread of Christian doctrine among the pagan population of Thessaloniki was Dēmētrios, a Roman soldier of the late IIIth and early IVth centuries. For this reason, the attitude of the Roman administration towards Dēmētrios was to martyr him. Especially in the period after the adoption of Christianity as the state religion, St. Dēmētrios became one of the leading religious figures of the Balkan Peninsula and other Christian Slavic geography; he became the patron saint of Thessaloniki.

St. Dēmētrios is a mysterious figure who performed various miracles throughout his lifetime, but also carries many questions about his life. Although the saint is identified with the city of Thessaloniki and is considered to be the patron saint of the city, there are still debates about his birthplace and cult site. Researchers have put forward various views that the cult of Dēmētrios moved from Sirmium to Thessaloniki. Nowadays, the most important element of the saint's cult in the city is the Church of St. Dēmētrios, which contains a crypt that is thought to belong to Dēmētrios. The building, which is visited by Christians as a pilgrimage center, is home to the “miracle of holy oil” or “*myron*” cult, the most important miracle and cult of St. Dēmētrios. This oil, which is frequently mentioned in sacred texts for anointing, sometimes refers only to myrrh, while in other instances it appears as a mixture prepared with myrrh and other medicinal aromatic oils. From this point of view, Christian saints, from whose burial places of relics comes out or flows healing oil, are also referred to as *myroblytēs*. Within the scope of this study, it is aimed to evaluate the starting point of the “*myron*” cult of St. Dēmētrios and its contribution to the region as a pilgrimage center, and to examine the usage areas of *myron* as a healing oil in the military structure in the Ancient World through Dēmētrios' identity as a soldier.

Keywords: Saint Dēmētrios, Thessaloniki, Military Saint, Myron, Myrrh

ÖZET

EJDERHA FİGÜRÜNÜN BİZANS RESMİNİN ÜÇ SAHNESİNE YANSIMASI

Sinan YILMAZ

Tarih boyunca insanlar birçok sıra dışı varlığa inanmıştır. Bu varlıklardan bir tanesi de ejderhadır. Hıristiyanlığın zamanla önemli bir figürü haline alan ejderha 2. yüzyıldan önce bu dinin içerisine girmeye başlamıştır. Hıristiyanlar azizlerin dini miraslarını, prestijlerini arttırmak için elbette uygun bir kestirme yol seçmişlerdir. Bunun için en acil teolojik dayanak üç Yeni Ahit pasajında yatmaktadır. İlki Luka İncil'i, ikincisi Elçilerin İşleri, üçüncüsü Vahiy kitabıdır. Figürün Hıristiyanlık içerisine girmeye başladığı vizyonlar ise Çoban Hermas, Azize Perpetua ve Thomas'ın İşleri'dir. Luka'da İsa'nın ayakları altında yılan ve akrepleri ezmesi (10: 19), Elçilerin İşleri'nde Pavlus'un engerek bir yılan tarafından saldırıya uğraması ve bunun neticesinde hiçbir iltihaplanmaya ve ölüme maruz kalmaması (28: 3-10), Vahiy kitabında Mikhael'in ejderhayla mücadelesi (12: 1-17, 20: 1-3), Çoban Hermas'ın ejderhaya karşı savaşması (Hermas'ın Çobanı, 4. Vizyon), Azize Perpetua'nın hapisanede bronz bir merdivenden cennete çıkarken ejderha tarafından engellenmesi (Perpetua ve Felicity'in Şehitliği, 4: 3-9), Thomas'ın İşleri'nde yılanın bir genç tarafından öldürülmesi ve Thomas sayesinde gencin tekrar yaşama döndürülmesi vizyonu (Thomas'ın İşleri, 30-33) figürün Hıristiyanlık içerisine taşınmasında önemli adımlardan olmuştur. Bizans resminde birçok sahnede kendine yer edinen ejderha, ağırlıklı olarak azizlerin yaşam döngülerinde betimlenmiştir.

Korkunç, devasa ve insanları yutan bir varlık olarak görülen ejderha Hıristiyanlıkta deniz canavarları ve yılanla bağdaştırılmıştır. Bizans resminde birçok sahnede kendine yer edinen ejderha, ağırlıklı olarak azizlerin yaşam döngülerinde betimlenmiştir. Aziz Georgios'un yaşam döngüsü, Son Yargı ve Ioannes Klimakhos'un Cennet Merdiveni'ndeki ejderha figürünü ele aldığımız bu çalışmada ejderha figürünün Hıristiyanlık çerçevesinde nasıl oluştuğu, alt yapısında hangi teolojik yapıların yattığı, bu sahnelere nasıl aktarıldığı, resimler arasında ne gibi farklılıkların olduğu, hangi özellikleriyle birbirine benzediğinden bahsedilecektir.

Anahtar Kelimeler: Ejderha, Aziz Georgios, Son Yargı, Ioannes Klimakhos'un Cennet Merdiveni

ABSTRACT
REFLECTION OF THE DRAGON FIGURE TO THREE SCENES OF
BYZANTINE PAINTING

Sinan YILMAZ

Throughout history, people have believed in many extraordinary existences. One of these existences is the dragon.

The dragon, which became an important figure of Christianity over time, began to enter this religion before the 2nd century. In this regard, Christians have chosen a suitable shortcut to increase the religious heritage and prestige of the saints. The most immediate theological basis for this lies in the three New Testament passages. The first is Luke, the second is the Acts of the Apostles, and the third is the book of Revelation. The visions in which the figure began to enter Christianity are the Works of Shepherd Hermas, St. Perpetua and Thomas Acts. The first is Luke, the second is the Acts of the Apostles, and the third is the book of Revelation. The visions in which the figure began to enter Christianity are the Works of Shepherd Hermas, St. Perpetua and Thomas Acts. In Luke Jesus crushed snakes and scorpions under his feet (10:19), in Acts Paul, was attacked by a viper and suffered no inflammation and death as a result (28:3-10), in the book of Revelation Mikhael's fight with the dragon (12:1-17, 20:1-3), Hermas Shepherd's fight against the dragon (Hermas's Shepherd, 4th Vision), St. Perpetua's being blocked by the dragon as she ascends a bronze ladder to heaven in prison (The Martyrdom of Perpetua and Felicity, 4: 3-9), the vision of killing the snake by youth in Acts of Thomas and bringing the youth back to life through Thomas (Acts of Thomas, 30-33) is one of the important steps in the transfer of the figure into Christianity. The dragon, which takes its place in many scenes in Byzantine paintings, is mainly depicted in the life cycles of the saints.

The dragon, seen as a terrible, gigantic and devouring creature, is associated with sea monsters and snakes in Christianity. The dragon, which takes its place in many scenes in Byzantine paintings, is mainly depicted in the life cycles of the saints. In this study, in which we examine the life cycle of St. Georgios, the Last Judgment and the dragon figure of the Heaven Ladder of John Climacus, how the dragon figure was formed within the framework of Christianity, what theological structures were in its background, how it was transferred to these scenes, what kind of differences there are between the paintings, It is mentioned in which features they are similar to each other.

Keywords: Dragon, St. George, The Last Judgement, The Heaven Ladder of John Climacus

ÖZET**TARİH NE SÖYLER, RESİM NE ANLATIR: AYASOFYA'DAKİ ZOE MOZAIĞI'NE İLİŞKİN BAZI TESPİT VE ÖNERİLER**

Şamil YİRŞEN
Akdeniz Üniversitesi

İstanbul'daki Ayasofya, mimari karakteristikleri kadar barındırdığı duvar resimleriyle de Bizans sanatı ve tarihine ilişkin önemli veriler ortaya koyar. Yapının narteksi, naosu ile galerisinde günümüze ulaşan resimli yüzeylerin önemli bir kısmı kutsal liturjiye ilişkin içerikleriyle tanımlanırken bir kısmı ise emperyal liturjiyi ana tema olarak öne çıkaran kompozisyonlarıyla dikkat çeker. Güney galerinin doğu duvarına konumlanan ve emperyal çiftleri kutsal figürlerle birlikte betimlemesiyle aynı kompozisyon koşullarında üretilen iki mozaik pano, özellikle bu ikinci grubun *in situ* örnekleri olarak belirmektedir. Bu çalışmanın konusunu teşkil eden ve Zoe Mozaığı olarak bilinen mozaik pano, sadece tasvir biçim ve üslupları yönüyle değil, taşıdığı figürlerin kimlikleri bakımından da araştırmacıların ilgisini görece daha çok toplamış görünür. Bu vaziyette bir meşruiyet kaynağı olarak Zoe'nun konumu ile onun yapmış olduğu evlilikler üzerinden tahtın belirlenmesi kadar tarihsel kronolojide Zoe'nun merkezinde yer aldığı bir dizi siyasi ve sosyal gelişmenin de tesiri olduğu düşünülür. Zoe'nun evlilik veya evlatlık ilişkisi kurduğu, sonrasında da imparator ilan ettiği kişilere göre panodaki eril figürün de değiştiği genel anlamda kabul edilmekle birlikte şu an izlenen panodaki imparatorun kim olduğu konusu halen tartışmalıdır. Dönem kaynaklarının konu bağlamında büyük oranda sessiz kalması bu tartışmaları hem beslemekte hem de araştırmacıları içerik ve tür bakımından farklı kaynaklar üzerinden çapraz okumalar yoluyla anlamlı bir çıkarım yapmaya davet etmektedir. Bu çalışmada, panodaki kompozisyonda yer alan figürlerin farklı yüzeylerdeki betimlerinin karşılaştırılmasından konunun tarafları arasındaki sosyal ilişkilerin yönünün tasvir sürecine olası etkilerine kadar bir dizi argümanın irdelenmesi amaçlanmaktadır. Konuyla ilgili üretilen geniş literatürün bugüne kadar inşa ettiği zemin üzerinde bazı tarihsel ve tasvire ilişkin veriler çerçevesinde özgün hipotez ve öneriler getirilerek hala cevap bekleyen kimi sorulara anlamlı bakış açıları sunulması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ayasofya, Zoe Mozaığı, Zoe, Bizans Resim Sanatı, Mozaik

ABSTRACT**WHAT HISTORY NARRATES, WHAT THE PAINTING TELLS: SOME
OBSERVATIONS AND SUGGESTIONS ON THE ZOE MOSAIC IN HAGIA
SOPHIA**

Şamil YİRŞEN
Akdeniz University

Hagia Sophia in Istanbul reveals important data on Byzantine art and history with its mural paintings as well as its architectural characteristics. While a significant portion of the surviving painted surfaces in the narthex, naos and galleries of the edifice are defined by their content related to sacred liturgy, others stand out with the compositions that emphasize imperial liturgy as the main theme. The two mosaic panels on the east wall of the south gallery, which depict imperial couples with sacred figures and have been produced under the seemingly same compositional conditions, appear to be *in situ* cases of this second group. The mosaic panel known as the Zoe Mosaic, which is the topic of this study, seems to have attracted the broad attention of researchers relatively more, not only in terms of the forms and styles of the depiction, but also in terms of the identities of the figures it bears. It is thought that Zoe's position as a source of legitimacy and the determination of the throne through her marriages, as well as a series of political and social developments in the course of historical chronology in which Zoe was at the centre, played a role in this situation. Although it is generally accepted that the masculine figure on the panel changed according to the persons with whom Zoe established a marriage or adoption relationship and whom she later declared emperor, the issue of who the emperor is on the panel is still controversial. The fact that the contemporary sources are largely silent on the subject both fuels these debates and invites researchers to make meaningful inferences by cross-reading different sources in terms of content and genre. This study aims to examine a series of arguments ranging from the comparison of the depictions of the figures in the composition on different surfaces to the possible effects of the direction of social relations between the parties on the depiction process. It is aimed to provide meaningful perspectives on some of the questions that still await answers by bringing original hypotheses and suggestions within the framework of some historical and depiction-related data on the ground built so far by the extensive literature on the subject.

Keywords: Hagia Sophia, Zoe Mosaic, Zoe, Byzantine Painting Art, Mosaic

ÖZET**TARSUS-SIRAKÖY KÜMBET MEVKİİ ZEYTİNYAĞI VE ŞARAP İŞLİKLERİ**

Şener YILDIRIM - Alper BİLGİN
Mersin Üniversitesi

Tarihte birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Tarsus Anadolu'yu Akdeniz'e ve Levant'ı Batı'ya bağlayan önemli bir coğrafi konumda bulunmaktadır. Tarsus'un kuzeyinde bulunan ve bu çalışmanın konusu olan Kümbet mevkiinde bulunan zeytinyağı ve şarap işlikleri, bölgenin ekonomik özellikleri hakkında önemli bir ipucu niteliğindedir. Bölgenin yüzey özellikleri ile uyumlu olarak tasarlanan ve anakayaya oyulan bu işlikler Dağlık Kilikia'daki Geç Antik Döneme ait işlikler ile aynı özellikleri taşımaktadırlar.

Yerleşimde gerçekleştirilen çalışmalarda 25 adet işlik tespit edilmiştir. Yapılan bu çalışmalar neticesinde yerleşimde yer alan konutların sayısal olarak işlik sayısından daha az olduğu saptanmıştır. Bu durum neticesinde, yapılan üretimin kişisel kullanımdan ziyade ticari amaçla yapıldığı düşünülmektedir. Yerleşimdeki üretim alanlarının bu denli çok olması zeytinyağı ve şarap ticaretinin bölge ekonomisi için önemli bir yere sahip olduğunu kanıtlar niteliktedir. Arazinin üretim sahaları için uyumluluğu, işliklerin kapasitesinin yerel kullanım için çok fazla olması ve Ovalık Kilikia hinterlandının geniş olmasından dolayı ticari amaçlı üretim yapıldığı sonucuna ulaşmamız kaçınılmazdır. Bu düşünceyi destekleyen bir diğer faktör ise üretim alanlarının, Sağlıklı Roma Yolu'na ve Tarsus'a yakın olmasıdır. Bu bilgilere dayanarak, üretilen ürünlerin kara ve deniz yoluyla birçok bölgeye ulaştırıldığı düşünülmektedir.

Bu bildiriye saptanmış olan veriler ışığında Tarsus-Sıraköy Kümbet Mevkii Zeytinyağı ve Şarap İşlikleri ele alınacaktır. Günlük kullanım ve ticari amaç için yapılan üretim, işlik ve işlik el-emanları eşliğinde analiz edilerek Tarsus Kümbet Mevkii'nin Geç Antik Dönemindeki ekonomik durumu değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kilikia, Zeytinyağı, Şarap, İşlik, Tarsus

ABSTRACT**OLIVE OIL AND WINE WORKSHOPS IN TARSUS-SIRAKÖY KÜMBET SITE**

Şener YILDIRIM - Alper BİLGİN
Mersin University

Tarsus, which has hosted many civilizations in history, is in an important geographical location connecting Anatolia to the Mediterranean and the Levant to the West. The olive oil and wine workshops located in the Kümbet Site, in the north of Tarsus, which is the subject of this study, are an important clue about the economic characteristics of the region. These workshops, which were designed in harmony with the surface features of the region and carved into the bedrock, have the same characteristics as the workshops belonging to the Late Antique Period in *Cilicia Trachea*.

During the studies carried out in the settlement, 25 workshops were identified. As a result of these studies, it has been determined that the houses in the settlement are numerically less than the number of workshops. As a result of this situation, it is thought that the production is made for commercial purposes rather than personal usage. The fact that there are so many production areas in the settlement proves that olive oil and wine trade has an important place for the economy of the region. Due to the compatibility of the land for the production areas, the capacity of the workshops being too large for local use, and the wide hinterland of *Cilicia Pedias*, it is inevitable to reach the conclusion that production is made for commercial purposes. Another factor supporting this idea is that the production areas are close to the Sağlıklı Roman Road and Tarsus. Based on this information, it is thought that the products produced are transported to many regions by land and sea.

In the light of the data determined in this paper, the Olive Oil and Wine Workshops of Tarsus-Sıraköy Kümbet Site will be discussed. The economic situation of Tarsus Kümbet Site in the Late Antique Period will be evaluated by analyzing the production for daily use and commercial purposes, along with the workshop and workshop elements.

Keywords: Cilicia, Olive Oil, Wine, Workshop, Tarsus

ÖZET**“ANNA SELBDRITT” KUTSAL ÜÇLÜ’DE AZİZE ANNA**

Şule GEDİKLİ

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Meryem’in annesi Azize Anna hakkında Kanonik İncillerde herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Bunun aksine Azize Anna’nın adı ilk defa 2. yüzyıla tarihli apokrif Yakub İncili’nde karşımıza çıkmaktadır. Sonraki yüzyıllar boyunca Anna’nın hikâyesi doğu ve batı Hıristiyan dünyasında yayılmıştır. Annelerin, büyük annelerin, kısır kadınların, kadın işçilerin ve hamile kadınların koruyucu azizesi olan Anna’ya rağbet özellikle Kuzey Avrupa’da Almanca konuşulan bölgelerde artış göstermiştir. Öyle ki, 1400’lerin sonunda Alman, Flemenk ve Hollandalı sanatçılar onun yer aldığı resim ve heykelleri yoğun bir şekilde üretmeye başlamışlardır. Azize Anna’ya olan sadakat Hıristiyan ikonografisinde “Anna Selbdritt” olarak tanımlanan yeni bir tipin oluşmasına neden olmuştur. “Selbdritt” eski bir terim olup “üçlünün bir parçası” ya da “üç” anlamına gelmektedir ki Azize Anna ile birlikte kızı Meryem ve çocuk İsa resmedilmiştir. Azize Anna, Meryem ve İsa’yı yöneten ana figür olarak dikkat çekmektedir. Azize Anna gücünü, Kurtarıcı İsa ve onun annesi Meryem ile olan fiziksel akrabalığından almaktadır ki bu ilişki sanatçılar tarafından onun sahnelendiği eserlerde vurgulanmıştır. Bu çalışmada öncelikle yalnızca apokrif İncillerde bahsedilen Azize Anna’nın hayatına değinilmiş ve daha sonra Azize Anna’ya olan bağlılığın doruk noktasına ulaştığı 1470’lerin sonu ile 1530’lu yıllar arasında “Anna Selbdritt” olarak bilinen kompozisyona ait heykel, resim, gravür ve vitray gibi örnekler konu, üslup, malzeme ve kompozisyon açısından değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Anna Selbdritt, Apokrif Yakub İncili, Azize Anna, İsa, Meryem

ABSTRACT**“ANNA SELBDRITT” SAINT ANNA AT THE HOLY TRIO**

Şule GEDİKLİ

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

There is no information about Saint Anna who is mother of Mary in Canonical gospel. On the contrary, her name first appears in a second century apocryphal infancy gospel (The Protoevangelium of James). Over the following centuries, St. Anna's story spreaded out eastern and western Christian world. Anna was recognized as the patroness of mothers, grandmother, infertility, women labors and pregnant women that her popularity grew especially in German-speaking areas, so much so that by the late 1400s artists in Germany, Flanders and Hollanda were busy producing all manner of sculptures, prints and paintings of her. Loyalty to Saint Anna led to a new type of Christian iconography called “Anna Selbdritt”. “Selbdritt” is an old term means “part of trio” or “three” in which St Anna with her daughter Mary and the child Jesus are pictured. Anna is shown as the main figure presiding over Mary and Jesus, both portrayed as child. Anna's power derived from her physical connection to the Redeemer and his mother, a connection that artists emphasized in works that depicted her. In this study, firstly mention the life of Anna, that only appears in apocryphal gospels and later in the late 1470s and 1530s, that the loyalty to Saint Anna reached its peak, the composition known as “Anna Selbdritt” has been evaluated with examples such as sculptures, paintings, engravings and stained glass interms subject, genre, material ve composition.

Keywords: “Anna Selbdritt”, Jesus, Mary, Saint Anna, The Protoevangelium of James.

ÖZET

YUNANİSTAN ÇALIŞMALARI VE KHALKE İSA'SI

Yılmaz BÜKTEL
Trakya Üniversitesi

Türkiye dışındaki, komşu ve diğer ülkelerde bilimsel araştırmalar yapmak zordur. Yabancı dil ve yabancı kültüre uyum zafiyetleri ve maddiyat başlıca zorlukları oluşturur. Komşu ülke Yunanistan arasındaki ilişkilerin özel durumu nedeniyle burada araştırma yapmak daha da zordur. Ama Yunanistan ziyaretlerinde yaşadığım olayların neşeli anekdotlar oluşturduğunu söyleyebilirim. Özel amaçlar ve çalışma amacıyla yaptığım Yunanistan ziyaretleri bize çok şey öğretti. Bu şartlar altında yaptığımız ve bu sempozyum serisinde sunulan ve yayınlanan 3 araştırmamız (Arta-Narda, Velestin ve Maritza-Meriç) ve bu bildirinin esas konusunu oluşturan Khalke İsa'sı bu yolda önemli gördüğümüz çalışmalarımızdandır. Hazırlayacağım yeni çalışmada, üçü de yayınlanmış olan bildirimlerden çok bu çalışmaların hazırlanmasında gördüğümüz kolaylıklar ve zorluklar üzerinedir. Theodorik Mağarası ve Khalke İsa'sı tasviri ise, Yunanistan üzerine net ortamında gördüğüm, kutsiyet kazanmış pek çok mağara kiliselerden biridir ve buradaki fresko tekniğinde yapılmış pano, İstanbul'daki aynı konulu mozaik panolara benzerliği ile dikkat çeken ama Yunanistan medyasında ve web sitelerinde bile pek görülmeyen, bul(un)ması zor bir yerdedir.

Akademik yaşamımızın başında inandığım en önemli düstur eseri görmeden inceleme yapılamayacağı idi. Aradan geçen 20-25 yıllık süreçte sanal dünyada olan gelişmeler beni farklı mecralara ve dünyanın dört bir tarafında olan dostlarımla buluşturdu. Öyle ki Arta-Narda'daki Faik Paşa Külliyesi'ni orada incelemiş olsam bile belki de sanal ortamda eriştiğim sonuçlara ulaşamazdım. Bu çalışma tarzına halen masa başında yazmak düşüncesiyle bakan meslektaşlarımız olabilir. Ancak bu bildiride değinilecek çalışmaların niteliğinin bunların olabileceğini göstereceğine inanıyorum. Asıl çalışma alanım Bizans sanatı olsa da aldığım sertifikalar sayesinde Türk-İslam sanatına ve Arkeolojik çalışmaların konusu olan Antik kentlere ve hatta Tarih konularına çok uzak değilim. Konulara çok yönlü bakabilmemizin bir nedeni olarak da 15 yıl süreyle aynı Üniversitemin, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Tarihi anabilim dalında asistan ve öğretim üyesi olarak yaptığım çalışmalara borçlu olduğumu düşünüyorum.

Anahtar Kelimeler: Theodorik Mağarası, Arta, Narda, Velestin, “U” Narteksli Kiliseler

ABSTRACT
GREEK STUDIES AND THE CHRIST OF CHALKE

Yılmaz BÜKTEL
Trakya University

It is difficult to conduct scientific research in neighboring and other countries outside of Türkiye. Weaknesses in adapting to a foreign language and foreign culture and materiality constitute the main difficulties. Due to the special situation of relations between the neighboring country Greece, it is even more difficult to conduct research here. But I can say that the events I experienced during my visits to Greece constitute joyful anecdotes. My visits to Greece for private and study purposes taught us a lot. Our 3 studies (Arta-Narda, Velestin and Maritza-Meriç) that we conducted under these conditions and presented and published in this symposium series, and Christ of Chalke, which is the main subject of this paper, are among our studies that we consider important in this way. In the new study I will prepare, all three are about the conveniences and difficulties we have seen in the preparation of these studies, rather than the papers that have been published. The depiction of Theodoric Cave and Chalke Christ is one of the many sanctified cave churches I have seen on the net on Greece, and the panel made in the fresco technique here draws attention with its similarity to the mosaic panels on the same theme in Istanbul, but is not seen much even in the Greek media and websites, is in a place that is hard to find.

The most important motto I believed at the beginning of our academic life was that it was impossible to study without seeing the work. In the 20-25 years that have passed, the developments in the virtual world have brought me together with my friends from all over the world. So, even if I had studied the Faik Pasha complex in Arta-Narda there, maybe I wouldn't have been able to reach the results I had achieved in the virtual environment. There may be colleagues who still look to this style of work with the thought of writing at a desk. However, I believe that the nature of the studies that will be mentioned in this paper will show that they can be. Although my main field of study is Byzantine art, thanks to the certificates I received, I am not far from Turkish-Islamic art, ancient cities, which are the subject of archeological studies, and even History. I think that I owe it to the work I have done as an assistant and lecturer in the Department of History of Architecture, Faculty of Architecture, at the same University for 15 years, as a reason why we can look at the subjects from a multi-faceted perspective.

Keywords: Theodoric Cave, Arta, Narda, Velestin, Churches with "U" Narthex

ÖZET

İZNİK YEŞİL CAMİİ'NDEKİ BİZANS YAPI MALZEMELERİ

Zeki BÖLEKEN
Marmara Üniversitesi

İzник Yeşil Camii, Erken Osmanlı mimarisi ve sanatıyla ilgili literatürde plan şeması, çini süslemeleri ve mimari plastiği açısından iyi bilinen bir eserdir. Bu bildirinin amacı, çoğunlukla göz ardı edilen veya kısaca değinilen yapının duvar kaplamaları ve taşıyıcı mimari elemanlarında kullanılan devşirme antik mermer ve diğer taş türlerini tanıtmak ve bu tür malzemelerin Erken Osmanlı mimarisinde kullanımını değerlendirmektir. İzник Yeşil Camii, Osmanlı mimarisinde mermerin cephelerde ve iç mekânda duvar kaplama malzemesi olarak yoğun bir şekilde kullanıldığı az sayıdaki yapılardan biridir. Caminin iç mekândaki mermer duvar kaplamalarında görülen düzen, Bizans örneklerini çağrıştırmaktadır. Bu benzerlik yapıda çalışan yerli Rum ustaların varlığını gösteren örneklerden biridir. Bir diğer örnek ise caminin doğu cephesindeki pencerenin söveleridir. *Lesbos kymationu* ile bezenmiş sövelerin, ilk bakışta devşirme malzeme olduğu sanılabilir fakat bunlar tıpkı Bursa-Çekirge Hüdavendigâr Camii ve Bursa-Mustafakemalpaşa Lala Şahin Paşa Türbesi'nde bulunan Rum ustaların ürettikleri, yeni mimari plastik eserlerdir. Yeşil Camii sadece Osmanlı mimari plastiğinin gelişiminde değil, ayrıca devşirme malzemelerin kullanım biçimi için de bir dönüm noktasıdır.

İzник Yeşil Camii'nde, yerel taş malzemenin dışında, antik dönemden itibaren Akdeniz dünyasında oldukça iyi bilinen ve sık rastlanan mermer ve diğer taşlar devşirme malzeme olarak kullanılmıştır. *Marmo Proconnesio*, *breccia corallina*, *granito violetto*, *bigio antico* ve *pavonazzetto* gibi Anadolu kökenli antik mermerlerin dışında camide Yunanistan'dan *cipollino verde* ve *verde antico*, Fransa'dan *bianco e nero antico* son olarak Mısır'dan *granito rosso di Assuan* gibi çeşitli taşlar tespit edilmiştir. Bu devşirme mermer ve diğer taşlar birçok Osmanlı yapısında rastlansa da İzник Yeşil Camii'nde bunların özellikle duvar kaplamalarında kullanılmış olmaları ayrıcalıklıdır.

Anahtar Kelimeler: Bursa, İzник Yeşil Camii, Mimari Plastik, Antik Mermerler, Devşirme Malzeme

ABSTRACT**BYZANTINE BUILDINGS MATERIALS IN İZNIK YEŞİL MOSQUE**

Zeki BÖLEKEN

Marmara University

Iznik Yeşil Mosque is a well-known building in the literature on Early Ottoman architecture and art in terms of plan type, tile decorations and architectural sculpture. The aim of this paper is to introduce the antique marble and other stone types used in the wall revetments and structural elements of the mosque, which is often ignored or briefly mentioned, and to evaluate the use of such materials in Early Ottoman architecture. Iznik Yeşil Mosque is one of the few structures in Ottoman architecture where marble was used extensively as a wall revetment on the facades and interiors. The order seen on the marble wall revetments in the interior of the mosque is reminiscent of Byzantine examples. This similarity is one of the examples showing the existence of local Greek masters working in the building. Another example is the window on the east facade of the mosque. The window-jambs decorated with *Lesbos kymation* may be thought to be spolia at first glance, but they are new architectural sculpture works produced by Greek masters just as in Bursa-Çekirge Hüdavendigâr Mosque and Bursa-Mustafakemalpaşa Lala Şahin Paşa Tomb. Yeşil Mosque is a milestone not only in the development of Ottoman architectural sculpture, but also in the use of Byzantine architectural materials.

In Iznik Yeşil Mosque, marble and other stones, quite well known and frequently encountered in the Mediterranean world since ancient times, were used as spolia material. Apart from the ancient marbles of Anatolian origin such as *marmo Proconnesio*, *breccia corallina*, *granito violetto*, *bigio antico* and *pavonazzetto*; *cipollino verde* and *verde antico* from Greece, *bianco e nero antico* from France and finally *granito rosso di Assuan* from Egypt were determined in the mosque. Although these reused marble and other stones can be found in many Ottoman buildings, it is especially privileged that they were used in wall revetments in the Yeşil Mosque.

Keywords: Bursa, İznik Yeşil Mosque, Architectural Sculpture, Ancient Marbles, Reused Architectural Materials

ÖZET

GEÇ OSMANLI DÖNEMİNDE KARADENİZ BÖLGESİ'NDEKİ KAPUSEN CEMAATİNİN İNŞA FAALİYETLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Ahmet Ali BAYHAN - Gülferi AKIN ERTEK - Özgül YILDIRIM GÜNEŞ
Ordu Üniversitesi

XIII. yüzyılda Assisili Francesco tarafından İtalya'da kurulmuş olan Fransisken Tarikatı'na bağlı alt kollardan birini temsil eden Kapusenler, XVI. yüzyılda diğer tarikat kollalarının asıl görevlerini yerine getiremediklerini ileri sürerek onlardan bağımsız bir misyon benimsemiştir. XIII. yüzyılın ilk çeyreğinde Rumları Katolikleştirmek amacıyla Anadolu'ya ayak basan, XVII. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren başkent İstanbul'a geldikleri takip edilen bu cemaat, Fransızlara tanınan birçok imtiyaz sayesinde Osmanlı Devleti toprakları dâhilindeki çeşitli bölgelerde açtıkları okullar ile misyonerlik faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. XVIII. yüzyılda Osmanlı'nın içinde bulunduğu kötü koşulları iyileştirme gayretiyle başlattığı değişim adımları XIX. yüzyılda ivme kazanmış böylelikle Batılılaşma girişimleri bağlamında ilan edilmiş olan Tanzimat (1839) ve Islahat Fermanlarının (1856) etkisiyle gayrimüslimlere tanınan birçok hak ve özgürlük inşa faaliyetlerini yoğun biçimde tetiklemiştir. Zamanla Hristiyan dünyasında tanınırlığı ve etkisi artan Kapusenler de Katoliklerin hamisi konumundaki Fransa Devleti'nin desteğiyle başta ibadet mekânları olmak üzere ihtiyaç duyulan çok sayıda farklı yapı inşa ettirmiştir.

Yapılan çalışmada, XIX. yüzyılın ilk yarısında gelişen kimi olaylar nedeniyle Gürcistan'dan Karadeniz'in Trabzon, Giresun ve Samsun kentlerine gelerek bu bölgede yalnız gördükleri Latin Katoliklere ulaşmak isteyen Kapusen cemaatine mensup rahiplerin yürüttükleri inşa faaliyetlerine odaklanılmaktadır. Bu kapsamda Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivinden ulaşılan belgelerin de ışığında dönemin sosyo-kültürel ve dini ortamının dinamikleri okunarak farklı tipte yapıların (kilise, manastır, okul, hastane, misafirhane vb.) inşa süreçleri ile mimari-süsleme özellikleri değerlendirilecektir. Amaç, mevcut şartlarda şekillenerek kentlerde yerlerini alan Geç Osmanlı dönemi kültür ortamında yaratılan günümüze ulaşmış ya da ulaşamamış tüm yapılar hakkında detaylı inceleme yaparak bölgedeki inşa faaliyetleri üzerine genel bir tablo çıkarmaktır.

Anahtar Kelimeler: Geç Osmanlı, Karadeniz Bölgesi, Kapusen, Mimari

ABSTRACT**AN EVALUATION ON THE CONSTRUCTION ACTIVITIES OF THE KAPUSEN COMMUNITY IN THE BLACK SEA REGION IN THE LATE OTTOMAN PERIOD**

Ahmet Ali BAYHAN - Gülferi AKIN ERTEK - Özgül YILDIRIM GÜNEŞ
Ordu University

Representing one of the sub-branches of the Franciscan Order, which was founded in Italy by Francesco of Assisi in the 13th century, the Capuchins adopted an independent mission from the other orders in the 16th century, claiming that they could not fulfill their main duties. This community, which set foot in Anatolia in the first quarter of the XIIIth century with the aim of Catholicizing the Greeks, while it is tracked that they came to the capital Istanbul since the first quarter of the XVIIth century, continued their missionary activities with the schools they opened in various regions within the Ottoman Empire, thanks to many privileges granted to the French. The steps of change that the Ottomans started in the XVIIIth century with an effort to improve the bad conditions they were in, gained momentum in the XIXth century, and thus, many rights and freedoms granted to non-Muslims under the influence of the Tanzimat (1839) and Reform Edicts (1856), which were announced in the context of Westernization attempts, triggered the construction activities intensively. The Capuchins, whose recognition in the Christian world increased over time, had many different structures built, especially places of worship, with the support of the French State, the patron of Catholics.

The study focuses on the construction activities carried out by the priests of the Kapusen community who came from Georgia to the Black Sea cities of Trabzon, Giresun and Samsun due to certain events in the first half of the XIXth century and who wanted to reach the Latin Catholics they saw alone in this region. In this context, the dynamics of the socio-cultural and religious environment of the period will be perused in the light of documents obtained from the Presidential Ottoman Archives, and also, the construction processes and architectural features of different structures (churches, monasteries, schools, hospitals, guesthouses, etc.) will be evaluated. The aim is to make a general picture of the construction activities in the region by making a detailed examination of all the structures that have survived or not, which were created in the cultural environment of the Late Ottoman period, which were shaped under the existed conditions and took their places in the cities.

Keywords: Late Ottoman, Black Sea Region, Capuchin, Architecture

ÖZET**EKLEKTİK ÜSLÛPTA BİR ESER: KÛTAHYA YEŞİL CAMİİ**

Ali Osman UYSAL

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Osmanlı mimarlığında Batılı sanat üslûplarının etkileri Lâle Devri'nden itibaren kendini göstermeye başlar. 18. yüzyıldaki Barok ve Rokoko üslûplarına 19. yüzyılda Ampir ve Neo-Klasik eklenir. 19. yüzyılın ikinci yarısında ise Oryantalist, Neo-Gotik, Neo-Barok ve Art Nouveau gibi üslûplar da Osmanlı mimarlığında kendilerine yer bulurlar. Adeta Batı kökenli sanat üslûplarının işgaline uğrayan Osmanlı mimarlığında, bunlara tepki olarak bir millî üslûbun doğması 20. yüzyılın başlarında gerçekleşir. Bu süreç içinde, özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, Batılı üslûpların geleneksel biçim ve bezeme unsurlarıyla harmanlandığı Eklektik tarzda birçok bina inşa edilmiştir. Bunlardan birisi de Kütahya'daki Yeşil Camii'dir. Eski bir caminin yerine Kütahya mutasarrıfı Fuat Paşa'nın girişimiyle 1905-1906 yılında yaptırılan Yeşil Cami kare plan üzerine tek kubbeli ve tek minareli bir yapıdır. Giriş cephesinde tek bölmeli kapı revakı yer alır. Minare köşk biçimindeki şerefe bölümü ile Konya Aziziye Camisi'nin andırır. Caminin cephelerindeki alt pencereler Neo-Gotik tarzdadır. Harimde cepheler, mihrap, pandantifler, kubbe ve minber yoğun biçimde süslenmişlerdir. Bu bezemelerde Barok, Rokoko, Ampir, Neo-Klasik, Art Nouveau ve Oryantalist üslûplar bir araya getirilmişlerdir. Yeşil Cami, mimari elemanları ve bezemelerindeki görülen bu üslûp zenginliğiyle Eklektik tarzın en gösterişli örneklerinden birisidir.

Anahtar Kelimeler: Eklektik Üslûp, Neo-Gotik, Neo-Barok, Art Nouveau, Oryantalizm, Millî Üslûp, Kütahya Yeşil Camii

ABSTRACT**A BUILDING IN ECLECTIC STYLE: KÜTAHYA YEŞİL MOSQUE**

Ali Osman UYSAL

Çanakkale Onsekiz Mart University

The effects of Western art styles in Ottoman architecture begin to manifest from the Tulip period. In the 19th century, the Empirical and Neo-Classical styles were added to the Baroque and Rococo styles of the 18th century. In the second half of the 19th century, styles such as Orientalist, Neo-Gothic, Neo-Baroque and Art Nouveau also found a place in Ottoman architecture. The emergence of a national style as a reaction to these in Ottoman architecture, which was almost occupied by art styles of Western origin, took place at the beginning of the 20th century. In this process, especially from the second half of the 19th century, many buildings were built in an Eclectic style, in which western styles were mixed with traditional elements of form and decoration. One of them is the Yeşil Mosque of Kütahya. The Yeşil Mosque, which was built in 1905-1906 on the initiative of Kütahya Governor Fuat Pasha instead of an old mosque, is a structure with a single dome and a single minaret on a square plan. There is a single door portico on the entrance facade. The minaret is reminiscent of the Konya Aziziye Mosque with its kiosk-shaped balconies. The lower windows of the facades of the mosque are in Neo-Gothic style. In the prayer room; the facades, the mihrab, the pendentives, the dome and the pulpit (minber) are highly decorated. In these decorations, the Baroque, Rococo, Empirical, Neoclassical, Art Nouveau and Orientalist styles are united. The Yeşil Mosque is one of the most spectacular examples of the eclectic style with this wealth of style seen in its architectural elements and decorations.

Keywords: Eclectic Style, Neo-Gothic, Neo-Baroque, Art Nouveau, Orientalism, Nationale Style, Kütahya Yeşil Mosque

ÖZET

ORYANTALİST RESSAM ADOLF SCHREYER'İN AT VE BİNİCİ KONULU ESERLERİ

Ayça AKAY ERİKLİ
Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Çalışmada, 19. yüzyıl ressamlarından biri olan Adolf Schreyer'in Anadolu ve Doğu ziyaretleri sırasında gözlemlerinin sonucu yaptığı oryantalist resimleri ele alınmıştır. Batı'nın Doğu'ya merakı anlamına gelen Oryantalizm, geçmişten günümüze Doğu-Batı kültür ayrılıklarından yola çıkarak özellikle Batılı sanatçıların Doğu insanı ve yaşam tarzına eğilimleri sonucu doğan bir sanat akımıdır. Bazı araştırmacılar, Hıristiyan Batı'da, Oryantalizmin resmen ortaya çıkışını 1312'de toplanan Viyana Konsülü'nü ve çeşitli Batı üniversitelerinde birkaç Arap dili kürsüsünün kurulmasına dair karar çıkarmasıyla başlatıldığına işaret ediliyorsa da Oryantalizmin başlangıcı için kesin bir tarih belirlemek güçtür. Modern Oryantalizmin başlangıcı 18. yüzyıl sonu ve 19. yüzyıl başı olarak kabul edilmiştir.

1828 yılında Frankfurt'ta doğan Adolf Schreyer'in eğitim hayatına ait bilgilerde hayvan sanatçılığı üzerine ilgisinin olduğu vurgulanmıştır. 1848 yılının beraberinde getirdiği devrim ayaklanmaları nedeniyle Frankfurt'ta Avusturya, Prusya, Bavyera ve diğer Alman eyaletlerinin askeri birlikleri bulunmaktaydı. Bu dönemde yaptığı resimlerle ilgi çeken sanatçı soylu ve askeri kesimde savaş sahnesi ve tarih ressamı olarak bilinmeye başlamıştır. Kırım Savaşı sırasında Balkan ülkelerini gezen sanatçı Kırım Savaşı'nın bitmesinden sonra güney Rusya'ya, Anadolu'ya ve Suriye'ye gitmiştir. Macaristan, Galizya ve özellikle de daha vahşi olarak değerlendirilen Romanya'nın güney kısımları Schreyer'in ilgisini çekmiştir. Schreyer 1861 yılında Paris'e yerleşmeye karar vermiştir. Paris'te Fransız Oryantalistlerin eserlerini tanıma fırsatı bulmuş ve bunlardan etkilenmiştir. Bu andan itibaren Oryantalist motifler eserlerine yön vermiştir. Bu durum sanatçının gezilerindeki deneyimleriyle birleşerek, At ve Biniciler konusunda resimler üretmesine ve diğer oryantalistlerden farklı bir yerde durmasına neden olmuştur. Özellikle resimlerinde; tek biniciler, atlar, ikili ve üçlü gruplar yer almıştır. Yağmalanmış çevre, vahşi doğa, binici ve insanlar en can alıcı sahnelerle resmedilmiştir.

Motiflerini bu dar çerçevede kullanması, kompozisyon ve görsel olarak bir eşitlik sunmuştur. Schreyer'in gezilerini eğitim hayatının eğilimleriyle birleştirerek eserlerine yansıtması onu diğer sanatçılardan farklı kılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Oryantalizm, Oryantalist, At, Binici, Resim

ABSTRACT**WORKS OF ORIENTALIST PAINTER ADOLF SCHREYER ON HORSE AND RIDER**

Ayça AKAY ERİKLİ
Hacı Bayram Veli University

In the study, the orientalist paintings of Adolf Schreyer, one of the 19th century painters, who made as a result of his observations during his visits to Anatolia and the East, were discussed. Orientalism, which means the curiosity of the West to the East, it is an art movement that emerged as a result of the tendency of Western artists to the Eastern people and lifestyle, starting from the East-West cultural differences from the past to the present. Although some scholars point out that the official emergence of orientalism in the Christian West began with the Vienna Council meeting in 1312 and the decision to establish a few Arabic language chairs in various Western universities, it is difficult to determine a precise date for the beginning of orientalism. The beginning of modern orientalism is accepted as the end of the 18th century and the beginning of the 19th century.

It was emphasized that Adolf Schreyer, who was born in Frankfurt in 1828, had an interest in animal artistry in his educational life. The artist, who attracted attention with his paintings during this period, began to be known as a war scene and history painter in the noble and military sectors. The artist, who toured the Balkan countries during the Crimean War, went to southern Russia, Anatolia and Syria after the end of the Crimean War. Schreyer was interested in Hungary, Galicia, and especially the southern parts of Romania, which were considered more brutal. Schreyer decided to settle in Paris in 1861. He had opportunity to get to know the works of the French Orientalists in Paris and was influenced by them. From this moment on, orientalist motifs have shaped his works. This situation, combined with the artist's experiences in his travels, caused him to produce paintings on Horses and Riders and to stand in a different place from other orientalists. Especially in his paintings; single riders, horses, double and triple groups have taken place. The looted environment, the wilderness, the rider and the people are pictured with the most fetiful scenes.

The use of his motifs in this narrow frame has provided a compositional and visual equality. Schreyer's reflection on his works by combining his travels with the slopes of his education life made him different from other artists.

Keywords: Orientalism, Orientalist, Horse, Rider, Painting

ÖZET

GÖSTERGEBİLİM EKSENİNDE SANAT TARİHİNİN REKLAM ÜRÜNLERİNE YANSIMALARI

Bahar SOĞUKKUYU
Dokuz Eylül Üniversitesi

Sanat Tarihinde üretildiği dönemde veya sonrasında ses getirmiş, tanınmış eserlerin göstergeler olarak reklamlarda kullanımı, hedef kitlenin ilgisini çekmek adına sıklıkla faydalanılan bir yöntemdir. Ticari amaçlı gerçekleştirilen grafik tasarım uygulamalarında, düşüncenin görselleştirilmesi yöntemi ile bir ürünün veya hizmetin özellikleri tüketiciye sunulmaktadır. Ürünün veya hizmetin satın alınması için imaj, slogan gibi görsel ve yazılı unsurlar kullanılarak tüketici ikna edilmektedir. Markanın görsel kimliğine katkı ve/veya uyum sağlayan sanat eserinin tanıtımı yapılan ürünle birlikte reklam yüzeyinde konumlandırılması, ambiyans ve ürün birlikteliğini sağlamakta, ürünün sanat eseriyle ilişkilendirilmesiyle tüketiciye ürünün değerli olduğu yansıtılmaktadır. Bazen de sanat eserinin taşıdığı anlam, ürünle ilişkilendirilmekte ürünün işlevi üzerine mesaj, sloganla birlikte iletilmektedir. Reklamlara uyarlanan temalar, karakterler, kompozisyonlar izleyene çağrışım yapmakta ve markanın tanınırlığına katkı sağlamaktadır. Sanat tarihinde önem taşıyan eserlerin reklam ve grafik tasarım alanında ticari amaçlı kullanımı bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Grafik tasarım ürünlerinde yer alan sanat eserlerinin ve tanıtımı yapılan ürün veya hizmetin görselleri, göstergibilimsel analiz yöntemiyle incelenecektir. Designer Daily web sayfası, grafik ve web tasarımı üzerine paylaşımların gerçekleştirildiği bir blog sayfasıdır. Designer Daily web sayfasından elde edilen grafik tasarım ürünleri, çalışma kapsamında incelenecektir. Analizi yapılacak reklam ürünlerinde, amaçlanan görsel etkinin gerçekleşebilmesi için eserlerin ve ressamın tanınır olması önemli bir kriterdir. Çalışma kapsamında ele alınan grafik tasarım ürünlerinde, biçimsel olarak gerçekleştirilen çağrışımların reklam içeriğine katkısı da ayrıca sorgulanacaktır. Bu bağlamda tasarım unsurlarından renk, imge, kompozisyon, tipografi kullanımı ve çağrışımı gerçekleştirmedeki rolü analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Grafik Tasarım, Sanat Tarihi, Reklam, Marka, Göstergibilim

ABSTRACT**REFLECTIONS OF ART HISTORY ON ADVERTISING PRODUCTS ON THE
AXIS OF SEMIOTICS**

Bahar SOĞUKKUYU
Dokuz Eylül University

The use of well-known works that made a sound during or after the production period in art history as indicators in advertisements is a method that is frequently used in order to attract the attention of the target audience. In commercial graphic design applications, the features of a product or service are presented to the consumer by means of visualization of thought. The consumer is persuaded by using visual and written elements such as images and slogans to purchase the product or service. The positioning of the artwork, which contributes and/or harmonizes with the visual identity of the brand, on the advertising surface together with the product being promoted, provides ambiance and product unity, and by associating the product with the artwork, the value of the product is reflected to the consumer. Sometimes the meaning of the work of art is associated with the product, and the message on the function of the product is conveyed together with the slogan. Themes, characters and compositions adapted to advertisements evoke the audience and contribute to the recognition of the brand. The purpose of this study is to use the works that are important in the history of art for commercial purposes in the field of advertising and graphic design. The visuals of the artworks in the graphic design products and the products or services that are promoted will be examined by the semiotic analysis method. The Designer Daily web page is a blog page where sharing about graphic and web design is made. Graphic design products obtained from the Designer Daily web page will be examined within the scope of the study. Recognition of the works and painters is an important criterion in order to achieve the intended visual effect in the advertising products to be analyzed. In the graphic design products discussed in the study, the contribution of the formal associations to the advertising content will also be questioned. In this context, the use of color, image, composition, typography and its role in realizing the association will be analyzed.

Keywords: Graphic Design, Art History, Advertising, Brand, Semiotics

ÖZET**İSTANBUL MİMARİ YAPILARININ LONDRA BASKILI POSTA PULLARINA YANSIMASI**

Banu PARLAK UĞURLU
Nuh Naci Yazgan Üniversitesi

Belirli hizmetler karşılığı veya yardım olarak alınan ve niceliği kanunlar, yönetmelikler veya çizelgeler tarafından belirlenmiş olarak bazı vergi ve ücretlerin alımında kullanılan bir çeşit alındı ya verilen isim puldur. Dinleri, dilleri, sosyal yaşamları, ekonomik güçleri farklı olan tüm toplum ve bireylere hitap eden pullar basit bir düzenlemeye, dolambaçsız mesaja ve kolay anlaşılır ilkel-erine uyarak tasarlanmışlardır. Pullar, 3x5, 5 cm lik minik bir düzeyde tüm kitleyi hedef alan bir çalışmadır. Geleneksel kültürün üretimi olan pullar; yöresel, turistik ve tarihi değerlerimizi geniş kitlelere aktarmakta önemli bir araç olarak görev üstlenmektedir. Turistik ve tarihi değerlerimiz içerisinde İstanbul önemli bir noktada bulunmaktadır. Hem değerli kâğıtlarımız olan pullar için ayrıntılı çalışmalar yapılmamış olması, hem de Osmanlı son dönem duvar resimlerinde ki benzerlikleriyle karşımıza çıkan İstanbul manzaralarının pullar üzerindeki açıklaması bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

Bu çalışmada Londra baskılı İstanbul manzaralı on adet pul tanıtılacaktır. Dokuz adedi 1914 tarihli olup bir adedi 1916 sonu 1917 sonuna tarihlenmektedir. Her bir pul İstanbul'un farklı tarihi ve turistik güzelliklerini sergilemekte olup ayrı ayrı ele alınarak açıklanacaktır. Osmanlı son döneme ait duvar resimlerindeki benzerlikleriyle karşılaştırma yapılması bu çalışmanın amaçları arasındadır.

Anahtar Kelimeler: İstanbul Manzaraları, Pul, Duvar Resimleri

ABSTRACT**REFLECTION OF İSTANBUL ARCHITECTURAL STRUCTURES ON
LONDON-PRINTED STAMPS**

Banu PARLAK UĞURLU
Nuh Naci Yazgan University

A stamp is a kind of receipt, the quantity of which is determined by laws, regulations, or schedules, received in return for certain services or as an aid and used in the collection of certain taxes and fees. The stamps appeal to all societies and individuals with different religions, languages, social lives, and economic powers, and are designed by easy-to-understand principles following a simple arrangement, a direct message. As the production of traditional culture stamps serves as an influential instrument in disseminating our local, touristic and historical values to large masses. In our touristic and historical values, Istanbul is an important point. The fact that detailed studies have not been carried out for our valuable papers and the explanation of the Istanbul landscapes on the stamps, which we encounter with their similarities in the last period wall paintings of the Ottoman Empire, constitute the purpose of this study.

In this study, ten stamps with Istanbul view, printed in London, will be introduced. Nine of them are dated 1914, one is dated to the end of 1916 and the end of 1917. Each stamp exhibits distinct historical and touristic attractiveness of Istanbul and will be individually demonstrated. Comparison with the similarities in the wall paintings of the last period of the Ottoman Empire is among the objectives of this study.

Keywords: İstanbul Sights, Stamps, Murals

ÖZET

ABİDİN ELDEROĞLU'NUN SANAT TARİHİ NOTLARI

Barış EROĞLU
Ege Üniversitesi

1901 Denizli doğumlu sanatçı, yazar ve öğretmen olan Abidin Elderoğlu genç yaştan itibaren resme ilgi duymuş, mezun olduğu Denizli İdadisi'nde resim öğretmeni yardımcılığı yapmış, 1923 yılında Beşinci Galatasaray Sergisi'ne katılmıştır. İzmir ve İstanbul Muallim mekteplerinde eğitimini tamamlayan Elderoğlu, 1926 yılından itibaren resim öğretmenliği yapmaya başlamıştır. 1930 yılında Türk Maarif Cemiyeti'nden aldığı burs ile eğitim için Fransa'ya giden Elderoğlu, Académie Julian'da Paul Albert Laurens'in ve daha sonra André Lhote'un atölyesinde eğitim aldıktan sonra 1932 yılında Türkiye'ye dönmüştür.

Elderoğlu Türkiye'ye döndükten sonra eğitimcilik mesleği ile birlikte sanatsal çalışmalarını sürdürmüş, sergiler açmaya devam etmiştir. Fransa'daki eğitimi öncesi yaptığı tüm çalışmalarını yok ederek sanatsal arayışına sıfırdan başlayan Elderoğlu 1935 yılında İzmir Halkevi için "Ayrılış" tablosunu yapmış, 1942'de Yurt Gezileri kapsamında Muş'a gitmiştir. 1948 yılından itibaren figüratif çalışmalarının yanı sıra soyutlama deneyimlerine başlayan Elderoğlu bu çalışmalarını ile Çağdaş Türk Sanatı içerisinde önemli bir yere sahip olmuştur. 1949-1954 yılları arasında İzmir Atatürk Lisesi'nde resim ve sanat tarihi öğretmeni olarak görev yapan Elderoğlu İzmir'de bulunduğu dönemde İzmir kültür ve sanat ortamı içerisinde önemli bir rol oynamıştır.

Toplamda otuz dört yıl boyunca resim ve Sanat Tarihi öğretmeni yapan Elderoğlu'nun Sanat Tarihi notlarının varlığı bilinmekle birlikte öğrencilerin kullanımı için teksir olarak basılan bu notlar ile ilgili bir araştırma yayımlanmamıştır. 1954 yılına ait olan söz konusu notlar literatüre ilk kez bu çalışma ile tanıtılacaktır. "Abidin Elderoğlu'nun Sanat Tarihi Notları" başlıklı bu çalışma hem Elderoğlu'nun sanat hakkındaki görüşlerini farklı bir yönden görmemizi hem de sanatçının dönemin sanat tarihi yazımı içerisindeki yerinin değerlendirilmesini amaçlamaktadır. İnsanlığın ilk sanat eseri yarattığı dönemlerden güncel sanat akımlarına kadar uzanan ders notları kadar Elderoğlu'nun çok çeşitli konuları ele alan okuma parçaları ile zenginleştirilmiş metinleri ve dersler ile birlikte yürütülen etüt çalışmaları ile ilgili yönergeleri de ayrıca dönemin eğitim tarihi açısından değerli bilgiler içermektedir.

Anahtar Kelimeler: Abidin Elderoğlu, Çağdaş Türk Resmi, Sanat Tarihi Kuramı

ABSTRACT
ABİDİN ELDEROĞLU'S ART HISTORY NOTES

Barış EROĞLU
Ege University

Abidin Elderoğlu, who was born in 1901 in Denizli, was an artist, writer, and teacher, and he was interested in painting from a young age. He worked as an assistant painting teacher at Denizli High School, where he graduated and participated in the Fifth Galatasaray Exhibition in 1923. After completing his education in Izmir and Istanbul as an art lecturer, Elderoğlu started teaching in 1926. In 1930, Elderoğlu moved to France with a scholarship from the Turkish Education Society, and after studying at the Académie Julian in Paul Albert Laurens' and later André Lhote's atelier, he returned to Türkiye in 1932.

After returning to Turkey, Elderoğlu continued his artistic activities along with his profession as an educator and continued to open exhibitions. Elderoğlu, who started his artistic pursuit from scratch by destroying all the works he had done before his education in France, made the painting "Departure" for the Izmir People's House in 1935, and in 1942 he traveled to Muş within the program of *Yurt Gezileri* (Homeland Tours). Beginning in 1948, Elderoğlu started to practice abstract painting in addition to his figurative works, and with these works, he had a significant place in Contemporary Turkish Art. Between 1949 and 1954, Elderoğlu worked as a teacher of painting and art history at İzmir Atatürk High School and played an important role in İzmir's cultural and artistic environment.

Elderoğlu taught painting and Art History for a total of thirty-four years and either he's been no research published on these Art History notes, which were printed in copies for the use of students. These 1954 notes will be introduced to the literature for the first time in this study. This study entitled "Abidin Elderoğlu's Art History Notes" aims both to see Elderoğlu's views on art from a different perspective and to evaluate the artist's role in the art historiography of the relevant period. In addition to the lecture notes ranging from the first art objects to contemporary art movements, Elderoğlu's texts, enriched with readings on a wide range of subjects, and his instructions on the studies carried out in conjunction with the lectures also contain valuable insight into the history of education during the time.

Keyword: Abidin Elderoğlu, Modern Turkish Art, Art History Theory

ÖZET

1980'LER TÜRKİYE SANATINDA BELLEK KAVRAMI

Bora GÜRDAŞ
Hacettepe Üniversitesi

Türkiye’de 1980’ler 12 Eylül Darbesi sonrasında yeni siyasi açılımlara, toplumsal dinamiklerdeki kökten değişimlere, görsel sanatlarda yeni eğilimlere sahne olur. Sanat ortamında yeni etkinliklerin/sergileme modellerinin, özel galerilerin sayısının arttığını, söz konusu etkinlikler sayesinde kavramsal temelli, yeni medyaların kullanımını benimseyen sanatçıların önceki on yıla kıyasla daha görünür hale geldiğini söylemek mümkündür. İstanbul Resim Heykel ve Müzesi Derneği’nin 1980’de düzenlemeye başladığı Günümüz Sanatçıları İstanbul Sergileri, yine Akademi’nin İstanbul Sanat Bayramı bünyesinde 1977 – 1987 yılları arasında iki senede bir düzenlediği Yeni Eğilimler Sergileri, 1986 – 1992 yılları arasında gerçekleştirilen Asya – Avrupa Sanat Bienali, pentürün dışındaki medyalara da yer veren, kavramsal ağırlıklı çalışan sanatçıları bir araya getiren Öncü Türk Sanatından Bir Kesit (1984-1988) ve A, B, C, D (1989-1993) sergileri bu etkinliklere örnek gösterilebilir. Öte yandan ilerleyen yıllarda *Uluslararası İstanbul Bienali* adını alacak olan, ilki 1987’de düzenlenen *1. Uluslararası İstanbul Çağdaş Sanat Sergisi*, sanatçıların kültürel tarih ve mimari ile zihin jimnastiğine giriştikleri ilk etkinliklerden olmuştur. Söz konusu sergiler ve diğer etkinliklerde hem pentür geleneğini sürdüren hem de yeni eğilimleri temsil eden Nur Koçak, Sarkis, Serhat Kiraz, Ayşe Erkmen, Gülsün Karamustafa, Handan Börüteçene, Canan Beykal, Bedri Baykam, Cengiz Çekil, Mehmet Aksoy ve İsmail Saray gibi sanatçıların büyük ölçüde bellek kavramına yoğunlaştığı, bu kavramı tarihsel, kişisel veya siyasi bağlamlarda işlerine taşıdıkları görülmektedir. Dolayısıyla 1980’lerin sanat üretimlerinde hatırlama, hafıza, nesnelere yeni anlamlar kazandırma, kültürel tarih, kişisel tarih ve ülkenin hem yakın geçmişini hem de günün dinamiklerini birlikte değerlendirme gibi kavramlar sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışma kapsamında söz konusu sanatçıların mimarlık, sanat tarihi, arkeoloji, toplumsal ve siyasi dinamikler ile bellek kavramını sanat pratiklerinde nasıl bir araya getirdikleri örneklerle irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Çağdaş Sanat, Bellek, 1980’ler, Resim, Enstalasyon

ABSTRACT**CONCEPT OF MEMORY IN 1980'S TURKISH ART**

Bora GÜRDAŞ
Hacettepe Üniversitesi

Following the September 12 Coup, Turkey experienced new political initiatives, profound social dynamics changes, and new visual arts trends in the 1980s. The number of new exhibition formats, events, and private galleries in the art world has likely expanded. As a result, artists who have embraced the use of conceptual-based and new media have become more visible than they were in the previous ten years. *Contemporary Artists Istanbul Exhibitions*, which the İstanbul Painting and Sculpture Museum Association began to put on in 1980, the *Asia-European Art Biennial* that took place between 1986 and 1992, the *New Trends Exhibitions* put on by the Academy biennially between 1977 and 1987 as part of the İstanbul Art Festival, Examples of these activities include the exhibitions *A Cross Section of Avantgarde Turkish Art* (1984–1988) and *A, B, C, D* (1989–1993), which bring together conceptual artists working in various media. However, the initial edition of the *1st International İstanbul Contemporary Art Exhibition*, later known as the *International İstanbul Biennial* in subsequent years, stood out as an early event where artists delved into intellectual explorations involving cultural history and architecture. In these exhibitions and other events, artists such as Nur Koçak, Sarkis, Serhat Kiraz, Ayşe Erkmen, Gülsün Karamustafa, Handan Börüteçene, Canan Beykal, Bedri Baykam, Cengiz Çekil, Mehmet Aksoy and İsmail Saray, who both maintain the tradition of peinture and represent new trends, mostly concentrate on the concept of memory and carry this concept to their work in historical, personal or political contexts. Consequently, in the art creations of the 1980s, themes like recollection, memory, recontextualizing objects, cultural history, personal history, and examining both the recent past of the country and the current dynamics are prevalent. This study will explore, through various examples, how these artists integrate the concepts of architecture, art history, archaeology, social and political dynamics, and memory in their artistic endeavors.

Keyword: Contemporary Art, Memory, 1980's, Painting, Installation

ÖZET**HEYKELTRAŞ HÜSEYİN ANKA’NIN YAŞAMI VE SANAT ANLAYIŞI**

Bülent ORAL - Gamze TERZİ
Karabük Üniversitesi

Bu bildiri metni Heykeltraş Hüseyin Anka'nın yaşamı ve sanat anlayışını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Hüseyin Anka, Cumhuriyet Dönemi sanatçısı olup ikinci nesil Türk heykeltıraşları arasında yer alır. Başlangıçta Ratip Acudoğlu, İhsan Özsoy ve Mahir Tomruk gibi Türk heykeltıraşlardan eğitim almış ve Rudolf Belling'in de öğrencisi olmuştur. Hüseyin Anka'nın eserlerindeki hâkim sanat anlayışı Klasisizm'dir. Akademiyi bitirme çalışması olarak sunduğu "Atlet" heykeli de bu etkileşimin en çarpıcı örneği olmuştur. Figüratif çalışan sanatçı, malzeme hâkimiyeti, tekniği ile dikkat çekmiş ayrıca heykellerinde ışık ve gölge oyunları ile yarattığı devinim zamanla özellikle de anıt türündeki heykellerinde görünür olmuştur. Anıt heykel en fazla odaklandığı heykel türü olmuştur. Türkiye'nin birçok yerleşim yerinde genellikle de şehrin meydanlarında yer alan anıt heykelleri yer almaktadır. Anıt heykellerinin çoğunluğu Atatürk ve Cumhuriyet konuludur. Atatürk, genellikle asker üniformalı, bazen at üstünde ya da bir grup figürle beraber en önde lider konumunda ayrıca siyasi kimliğini öne çıkaran fraklı elbisesiyle görülür. Ayrıca heykellerin kaidelerinde bulunan yazılar, Atatürk'e ait özlü sözler, imzalar heykelleri tamamlayıcı nitelikte olmuştur. Atatürk dışında Mimar Sinan, Mithat Paşa, Seyit Onbaşı gibi önemli tarihi figürleri de konu etmiştir. Figürlerinde klasik yaklaşımlara uyararak keskin ifadeler kullanmamıştır. İfadeler durağan olmakla beraber gerçekçi anlayışta. Genellikle ayakta duran figürlerinin olduğu heykelleri dikkat çekicidir. Figürler ister ayakta ister oturur vaziyette olsun çevrelerindeki ya da heykelde işlenen kişilerle özdeşleşmiş nesnelere kullanarak heykellerindeki durağanlığı kırmış ve heykellerine devinim kazandırmıştır. Eserlerinden bazıları çeşitli zaman dilimlerinde tartışmalara da konu edilmiştir. Sanatçının Anıtkabir için yaptığı heykel grupları en bilinen eserleri arasındadır. Yaşamının olgun dönemlerinde az sayıda ürettiği eserlerinde soyut anlayışta modern heykel örnekleri de vermiştir.

Anahtar Kelimeler: Hüseyin Anka, Heykel, Modern Sanat, Rudolf Belling

ABSTRACT**LIFE AND ART CONCEPTATION OF SCULPTOR HÜSEYİN ANKA**

Bülent ORAL - Gamze TERZİ
Karabük University

This paper aims to present the life and artistic approach of the sculptor Hüseyin Anka. Hüseyin Anka is an artist of the Republican Era and is among the second generation of Turkish sculptors. Initially, he received training from Turkish sculptors such as Ratip Acudoğlu, İhsan Özsoy, and Mahir Tomruk, and he was also a student of Rudolf Belling. The dominant artistic approach in Hüseyin Anka's works is Classicism. His sculpture "Atlet" (The Athlete), which he presented as his graduation project, is the most striking example of this interaction. As a figurative artist, he attracted attention with his mastery of materials and technique. Additionally, the play of light and shadow in his sculptures became visible over time, especially in his monumental works. Monumental sculpture became the most focused genre for him. Many cities in Türkiye have monumental sculptures, usually located in city squares. The majority of these sculptures are dedicated to Atatürk and the Republic. Atatürk is generally depicted in military uniform, sometimes on horseback or as the leading figure among a group, highlighting his political identity with his formal attire. The inscriptions on the pedestals of the sculptures, Atatürk's profound quotes, and his signature have complemented the sculptures. In addition to Atatürk, he also portrayed important historical figures such as Mimar Sinan, Mithat Pasha, and Seyit Onbaşı. He did not use sharp expressions in his figures, adhering to classical approaches. The expressions are static but realistic in nature. His sculptures with standing figures are particularly remarkable. Whether standing or sitting, he broke the stillness in his sculptures and added movement by using objects associated with the surrounding or depicted individuals. Some of his works have been subject to controversies at different times. The sculpture groups he created for Anıtkabir (the Mausoleum of Atatürk) are among his most well-known works. In the mature stages of his life, he also produced a few works in an abstract and modern sculptural style.

Keywords: Hüseyin Anka, Sculpture, Modern Art, Rudolf Belling

ÖZET

SIRADAN İNSANIN İZİNDE: BULUNTU FOTOĞRAF PERSPEKTİFİNDEN TARİHİ YAŞAMIN KEŞFİ

Elif ÇANĞA BAYER - Gökhan TOPTPEPE
Giresun Üniversitesi

Tarih genellikle ünlü kişilerin ve olayların hikâyeleri üzerine odaklanırken, sıradan insanların hayatlarına dair bilgiler sınırlıdır. Diğer yandan fotoğraf sanatı, geçmişten günümüze kadar sürekli olarak evrim geçirmiştir ve bu evrim, toplumsal, kültürel ve teknolojik değişimlerin yansımalarını içermektedir. Bu anlamda fotoğraf, tarihte sıradan insanların yaşamlarını keşfetmek ve sınırlı bilgilerin izini sürerek yeni bilgiler ortaya çıkarmak konusunda önemli bir potansiyele sahiptir.

Bu araştırma, sanat ve tarih disiplinlerini buluntu fotoğraf araştırması kapsamında birleştirerek sıradan insanların değişen yaşam pratiklerini tarihsel, toplumsal ve kültürel bağlamlarda disiplinler arası bir yaklaşımla incelemeyi önermektedir. Buluntu fotoğraf, rastgele keşfedilen, anonim veya kaynağı belirsiz fotoğrafları ifade etmektedir. Çalışmada, araştırma bölgesi olarak seçilen Tirebolu'daki sıradan insanların geçmişten günümüze değişen yaşam pratiklerinin ortaya çıkarılmasında buluntu fotoğraflar önemli bir araştırma kaynağı olarak kullanılacaktır.

Çalışmanın birinci aşaması, Tirebolu bölgesindeki buluntu fotoğrafların toplanması ve belgeleme sürecidir. Fotoğrafların tarihleri, insanların kimlikleri ve fotoğrafların çekildiği yerler gibi temel bilgiler kaydedilecektir. İkinci aşamada, fotoğrafların görsel analizleri gerçekleştirilecek ve fotoğrafların içerdikleri detaylar incelenecektir. Bu analizler, sıradan insanların geçmişten günümüze yaşadığı değişimlerin belirlenmesinde yardımcı olacaktır. Fotoğrafların içerdikleri unsurlar, giyim tarzları, yaşam alanları, sosyal etkinlikler ve gelenekler gibi konular üzerinde odaklanılacaktır. Son aşamada ise elde edilen buluntu fotoğraflarla ilgili olarak geçmişle günümüz arasında bağ kurabilmek adına bölge insanı ile sözlü tarih çalışması yapılacaktır. Tüm sürecin ardından elde edilen veriler yorumlanacak ve sıradan insanların yaşam pratiklerinin değişimleri ortaya çıkarılacaktır.

Çalışma aynı zamanda sıradan insanların tarihini ve toplumsal değişimlerini görsel bir şekilde belgelemek için buluntu fotoğrafların etkili bir araç olduğunu göstermeyi ve bu alanda araştırma yapmak için nasıl kullanılabileceğine dair bir örnek çalışma ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışmada bölgenin tarihine yönelik yeni referans kaynaklar üretilmesi ve hem bölge tarihine hem de sanat tarihine farklı bir bakış açısı sunması açısından da literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sanat Tarihi, Fotoğraf Tarihi, Buluntu Fotoğraf, Tarihsel Fotoğraflar

ABSTRACT**ON THE TRACE OF ORDINARY PEOPLE: EXPLORING HISTORICAL LIFE
FROM THE PERSPECTIVE OF FOUND PHOTOGRAPHY**

Elif ÇANĞA BAYER - Gökhan TOPTEPE
Giresun University

Information about the life of ordinary people is limited when history usually focuses on the stories of famous people and events. On the other hand, the art of photography has evolved continuously from past to present, and this evolution includes reflections of social, cultural and technological changes. From this perspective, photography has an important potential to explore the life of ordinary people in history and to reveal new information by tracing limited information.

This research proposes to examine the changing life practices of ordinary people in historical, social and cultural contexts with an interdisciplinary approach by combining the disciplines of art and history within the scope of founding photography research. Foundling photography refers to randomly discovered, anonymous or unidentified photographs. In the study, founding photographs will be used as an important research resource in revealing the changing life practices of ordinary people in Tirebolu, which was chosen as the research area.

The first stage of the study is the collection and documentation of founding photographs in the Tirebolu district. Basic information such as the dates of the photos, the identities of the people and the places where the photos were taken will be recorded. In the second stage, visual analyzes of the photographs will be carried out and the details contained in the photographs will be examined. These analyzes will help determine the changes that ordinary people have experienced from the past to the present. The elements included in the photographs will be discussed as clothing styles, living spaces, social activities and traditions. In the last stage, an oral history study will be carried out with the people of the region in order to establish a connection between the past and the present regarding the founding photographs. After the whole process, the data obtained will be interpreted and artistic perspectives will be revealed about the changes in the life practices of ordinary people.

The study also determine to show that founding photographs are an effective tool to visually document the history and social changes of ordinary people and to present a case study on how they can be used for research in this field. In the study, it is thought that it will contribute to the literature in terms of producing new reference sources for the history of the region and presenting a different perspective to both the history of the region and the history of art.

Keywords: Art history, History of Photography, Foundling Photography, Historical Photography

ÖZET

1926 KARADENİZ SEYYAR SERGİSİ'NE KATILAN RESSAMLAR VE TABLOLARI ÜZERİNE

Elvan TOPALLI
Uludağ Üniversitesi

1925 yılında Ticaret Bakanı Ali Cenani Bey'in, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki bütçe görüşmeleri sırasındaki önerisiyle, Mustafa Kemal Atatürk ve Meclis'in onayıyla, İstanbul Ticaret Odası'nın da desteğiyle ilk kez bir seyyar sergi düzenlenmiş, serginin mekânı Karadeniz vapuru olmuştur. 1926 yılının Haziran ayında İstanbul'dan yola çıkan vapur, Avrupa'da 12 ülkenin 16 limanını dolaştıktan sonra Eylül ayında İstanbul'a dönmüştür. Serginin hazırlanışı, tanıtımı ve yolculuk boyunca yapılacak etkinlikler vb. kapsamlı şekilde planlanmış; en ince detaylar düşünülmüş, uzman kişilerden destek alınmıştır. Bunlara dair anı kitapları, yerli ve yabancı gazete yazıları karşımıza çıkmaktadır. Ama tüm bu kaynaklarda, Sanayi-i Nefise Mektebi öğrencilerinin sergiye katıldıklarından veya sergide Güzel Sanatlar eserlerine yer verildiğinden söz edilme-
kle kalmış; özellikle zanaat sınıfına girebilecek el işleri ve ticari mallardan kısaca bahsedilirken Sergideki tablolardan ya da hangi ressamın sergiye katıldığından bahsedilmemiştir. Namık İsmail'in sergi logosunu hazırladığı bilgisi haricinde sadece birkaç kaynaktan, İbrahim Çallı'nın Atatürk portresinin sergide yer aldığından söz edilmiştir. Sergiye ait görsellerden anlaşıldığı kadarıyla tablolar duvarlara asılmıştır. Hatta yazılı kaynaklarda belirtildiği üzere tabloların yanı sıra çeşitli fotoğraflar, ticari levhalar ve çizelgeler de ziyaretçilere sunulmuştur. Sergi bağlamında bakıldığında fotoğraflar ve tablolar, burada satış amaçlı sergilenmediği gibi bu, bir sanat sergisi de değildir. Serginin iki amacı vardır: Birincisi Türkiye'nin belli başlı ürünlerini Avrupa'ya tanıtmak ve Türk tüccarların Avrupa'daki ilgili kişilerle bağlantı kurmasıyla ticaretin geliştirilmesi; ikincisi ise Cumhuriyet'in ilanı sonrasında hızla gelişen Türkiye'yi, Avrupa'ya tanıtmak. Dolayısıyla böyle bir konseptte ressamın tablolarına yer verilmesi önemli ve dikkat çekicidir. Ayrıca vapurdaki 285 yolcu arasında sanat tarihçisi Celal Esad (Arseven), onun kızı olan ilk Türk kadın gazeteci Bedia Celal Hanım, ilk kadın heykeltıraş Nermin (Faruki) Hanım gibi isimlerin yer alması, serginin, sanat tarihi açısından da önemini arttırmaktadır. Sergiye dair kaynaklarda katılımcı ressamın ve tablolarının adı olmadığı gibi tespit edebildiğimiz resamlara dair kitaplarda da bu serginin adının geçmediği görülmüştür. Sonuç olarak bu bildiriye, sergide yer alan ressamın ve tablolarına, belirlenebildiği ölçüde yer verilerek yorumlanmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Karadeniz Vapuru, Seyyar Sergi, 1926, Türk Ressam, Tablo

ABSTRACT
ON THE PAINTERS AND THEIR PAINTINGS PARTICIPATING
IN THE 1926 BLACK SEA MOBILE EXHIBITION

Elvan TOPALLI
Uludağ University

In 1925, with the proposal of the Minister of Commerce Ali Cenani Bey during the budget negotiations in the Turkish Grand National Assembly, with the approval of Mustafa Kemal Atatürk and the Assembly, and with the support of the Istanbul Chamber of Commerce, a mobile exhibition was held for the first time, and the venue of the exhibition was the Black Sea ferry. The ferry, which departed from Istanbul in June 1926, returned to Istanbul in September after traveling through 16 ports of 12 countries in Europe. The preparation of the exhibition, its presentation and the activities to be held throughout the journey were planned in a comprehensive way; the smallest details were considered and support was received from experts. We come across memoirs, local and foreign newspaper articles about them. But in all these sources, it is only mentioned that the students of Sanayi-i Nefise Mektebi participated in the exhibition or that Fine Arts works were included in the exhibition; while the handicrafts and commercial goods that can be classified as crafts are briefly mentioned, the paintings in the Exhibition or the painters participating in the exhibition are not mentioned. Except for the information that Namık İsmail prepared the logo for the exhibition, only a few sources mention that İbrahim Çallı's portrait of Atatürk is included in the exhibition. As understood from the visuals of the exhibition, the paintings were hung on the walls. In fact, as stated in the written sources, various photographs, commercial signs and charts were presented to the visitors as well as the tables. In the context of the exhibition, photographs and paintings are not exhibited here for sale, and this is not an art exhibition. The exhibition has two purposes: First, to promote Turkey's main products to Europe and to develop trade by connecting Turkish traders with relevant people in Europe; the second is to introduce Turkey, which has developed rapidly after the proclamation of the Republic, to Europe. Therefore, it is important and remarkable to include paintings by painters in such a concept. In addition, the fact that among the 285 passengers on the ferry are art historian Celal Esad (Arseven), his daughter, the first Turkish female journalist Bedia Celal Hanım, and the first female sculptor Nermin (Faruki) Hanım, the exhibition also increases its importance in terms of art history. It has been seen that the names of the participating painters and their paintings are not mentioned in the sources related to the exhibition, and the name of this exhibition is not mentioned in the books about the painters we can identify. As a result, in this paper, the painters and their paintings in the exhibition will be tried to be interpreted by giving place to the extent that it can be determined.

Keywords: Black Sea Ferry, Mobile Exhibition, 1926, Turkish Painter, Painting

ÖZET

ENDÜSTRİYEL TASARIMIN ÖNCÜSÜ CHRISTOPHER DRESSER VE İSLAM SANATI

Gülgün YILMAZ
Trakya Üniversitesi

Arts & Crafts hareketi 19. yüzyıl sonları İngiltere’inde, sanayi devrimine tepki olarak doğar. İnsan emeğine ve doğaya odaklanan bu akım özellikle dekoratif sanatlar alanında etkili olur. Antik Yunan-Roma ve Mısır medeniyetleri, Çin-Japon-Hint sanatları, Ortaçağ Avrupa süslemeleri kadar İslami sanat eserlerindeki motif detaylarını derleyen görsel niteliği yüksek albümler 19. yüzyıl boyunca büyük boyutlu ve renkli levhalarla yayımlanır ve çok popüler olur. Eugene Colliot, Adelbert de Beaumont, Owen Jones, Jules Bourguin imzalı süsleme, desen, motif albümleri oryantalist ressamların ve tasarımcı dekoratörlerin başvuru kaynaklarını oluşturur. Böylesi bir kültürel ortamda yetişen, Christopher Dresser, bugün dünyada endüstriyel tasarımın öncüsü kabul edilmektedir. Dresser 1834’te Glasgow’da İngiliz bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelir. Güzel Sanatlar ve tasarım eğitimi alır. Sırasıyla *The Art of Decorative Design* (1862), *Principles of Decorative Design* (1873), *Studies in Design* (1876) ve *Modern Ornamentation* (1886) adlı kitapları yayımlar. Dresser İngiltere, İrlanda, Fransa ve Amerika Birleşik Devletleri’nde otuzdan fazla firma için duvar kâğıtları, tekstil ve halılar; dönemin en ünlü sofra takımlarını üreten Minton ve Wedgwood dâhil olmak üzere en az yedi farklı şirket için seramik; çeşitli şirketler için dökme demir mobilya ve metal işleri tasarlar. Halı ve duvar kâğıdı tasarımlarında doğuya özgü motiflere yer verir. Rumi ve hatayi motifinden kaynaklanan görkemli bitkisel süslemeler, Hint kumaşlarının, İran ve Türk halılarının canlı renkleri bu çalışmalarında kendini gösterir. Seramik tasarımlarında da İran ve Türk çinilerinin muhteşem firuze renginden çokça yararlanan Dresser canlı mercan kırmızılı güllerden, yaldızlı hatayilerden, sümbül dallarından, hançeri saz yapraklarından oluşan İznik desenlerini titizlikle kopya ederek popüler bir seri meydana getirir. Dresser’ın neredeyse kırk yıla yayılan geniş çalışma alanı içinde birçok İslami etki tespit edilebilir.

Anahtar Kelimeler: Arts & Crafts, Sanayileşme, Dekoratif Sanatlar, Christopher Dresser, Owen Jones

ABSTRACT**THE PIONEER OF INDUSTRIAL DESIGN CHRISTOPHER DRESSER AND ISLAMIC ART**

Gülgün YILMAZ
Trakya Üniversitesi

The Arts & Crafts movement was born in England in the late 19th century as a reaction to the industrial revolution. This movement, which focuses on human labor and nature, is especially effective in the field of decorative arts. Albums with high visual quality that compile motif details in ancient Greek-Roman and Egyptian civilizations, Chinese-Japanese-Indian arts, medieval European ornaments as well as Islamic works of art were published in large and colorful plates throughout the 19th century and became very popular. Orientation, pattern and motif albums signed by Eugene Collinot, Adelbert de Beaumont, Owen Jones and Jules Bourguin are reference sources for orientalist painters and designer decorators. Growing up in such a cultural environment, Christopher Dresser is considered the pioneer of industrial design in the world. Dresser was born in Glasgow in 1834 to an English family. He studied Fine Arts and design. He publishes the books *The Art of Decorative Design* (1862), *Principles of Decorative Design* (1873), *Studies in Design* (1876), and *Modern Ornamentation* (1886), respectively. Dresser produces wallpapers, textiles and carpets for more than thirty companies in the UK, Ireland, France and the United States; ceramics for at least seven different companies, including Minton and Wedgwood, which produced the most famous tableware of the period; designs cast iron furniture and metalwork for various companies. It includes oriental motifs in carpet and wallpaper designs. Magnificent floral ornaments originating from Rumi and hatayi motifs, and the vibrant colors of Indian fabrics, Iranian and Turkish carpets show themselves in these works. Making great use of the magnificent turquoise color of Iranian and Turkish tiles in her ceramic designs, Dresser creates a popular series by meticulously copying İznik patterns consisting of live coral red roses, gilded hatayi, hyacinth branches and reed leaves. Many Islamic influences can be identified within Dresser's extensive work spanning almost four decades.

Keywords: Arts & Crafts, Industrialization, Decorative Arts, Christopher Dresser, Owen Jones

ÖZET

OSMANLI DUVAR VE TAVAN RESİMLERİNDE PERDE MOTİFİ

İnci KUYULU ERSOY - Övünç Didem ÖZSOY
Ege Üniversitesi

Osmanlı'nın Batılılaşma olarak adlandırılan döneminde, başkent İstanbul ve imparatorluğun o günkü sınırları içinde kalan diğer bölgelerinde karşımıza çıkan duvar ve tavan resimlerinin, geniş bir kullanım alanı bulduğu anlaşılmaktadır. Batılılaşma Dönemi Osmanlı duvar ve tavan resimlerinde ele alınan konular gerçek veya hayali yerlerin manzaralarından; tek yapı veya gemi tasvirlerine, çanak veya vazolara girerek boyut kazanmış meyve ve çiçekli natürmortlardan; insan veya hayvan figürlü süslemelere kadar geniş bir yelpazeyi kapsar. Resimlerin bazılarında görülen üzerine saplanmış bıçakları olan meyve resimleri ile kulak, makas, yürek gibi birtakım motifler ise, bunlarda bazı sembolik anlamlar bulunması gerektiğini düşündürür. Duvar resimlerinde sıklıkla kullanılan motiflerden biri olan perde de resimlerde kapladığı alan, ihtişam ve özellikle bazı mekânlarda büyük boy olarak tek başına kullanılması ile sembolik grup içinde ele alınabilecek motiflerden biridir.

İşlevleri aslında ışığı veya ısıyı kesme, mahremiyet istemi ile mekânı farklı bölmelere ayırma, saklanan veya örtünen nesnelere ortaya çıkarma gibi kullanım amaçlarıyla fiziksel ve pratik olan perdeler; esneyebilme ve sallandırılabilme konusundaki büyüleyici kapasiteleri ile dramatik sanatların yoğunlaştırılmış olayları için de uygun bir çerçeve olarak her daim değerlendirilmiş; sosyal, estetik veya dini öneme sahip mesajları ileterek, törensel, kamusal veya devlete ait özel alanların birer sözcüleri olmuşlardır. Osmanlı duvar resimlerinde gerek sivil gerek dini mimaride yer alan perde motifleri de drape, volan, saçak, sarkıt, renk tonlamaları ve ışık-gölge oyunları ile zenginleştirilerek, çerçevelediği konuya ya da yapıldığı mekâna hareket ve derinlik kazandırma, soyluluk ve kutsallık kavramlarını temsil etme gibi amaçlarla kullanılmışlardır.

Bildirimizde Batılılaşma dönemi Osmanlı mimari dekorasyonunu zenginleştiren önemli bir imge olan perde motifinin form, üslup ve dönem gibi farklı açıları kapsayan özellikleri, başkent dışındaki örnekler üzerinden ortaya konmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Duvar Resmi, Tavan Resmi, Perde Motifi

ABSTRACT**CURTAIN MOTIF IN OTTOMAN WALL AND CEILING PAINTINGS**

İnci KUYULU ERSOY - Övünç Didem ÖZSOY
Ege University

During the Westernization period of the Ottoman Empire, there was a widespread use of wall and ceiling paintings in Istanbul, as well as in various regions within the empire. These paintings covered a diverse range of topics, including depictions of real or imaginary landscapes, single buildings or ships, still lives with fruit and flowers that have gained dimension by the arrangement in bowls or vases, and decorative motifs featuring human or animal figures. Some of the paintings included symbolic elements, such as fruit images with knives stuck in them, as well as motifs like ears, scissors, and hearts, suggesting that there must be some symbolic meanings in them.

One motif that frequently appeared in these wall paintings was the curtain. While curtains serve practical purposes such as blocking light, providing privacy, and revealing hidden objects, they also held symbolic significance. In some paintings, curtains were depicted on a large scale, occupying a significant portion of the artwork, conveying a sense of splendor. They became symbols of ceremonial, public, or private spheres, carrying social, aesthetic, or religious messages. The curtain motifs in Ottoman wall paintings were adorned with drapes, over drapery, fringe, tie-backs, and played with color tones and light-shadow effects. These embellishments added movement and depth to the paintings, while also representing notions of nobility and sanctity in the subject or the depicted location.

In this paper, we aim to explore the characteristics of the curtain motif, an important element that enriched the architectural decoration of the Ottoman Empire during the Westernization period. We will examine examples from outside the capital city, considering various aspects such as form, style, and period.

Keywords: Ottoman, Wall Paintings, Ceiling Paintings, Curtain Motif

ÖZET

ALBRECHT DÜRER'İN "MELENCOLIA I" İSİMLİ GRAVÜRÜNÜN SAYI SEMBOLİZMİ BAĞLAMINDA ANALİZİ

Okan ŞAHİN

Mardin Artuklu Üniversitesi

Rönesans Sanatı'nın önemli sanatçılarından biri olan Albrecht Dürer'in 1514 tarihli *Melencolia I* isimli gravür çalışması barındırdığı yoğun alegorik anlamlar sebebiyle sanat tarihinde kendine özgü bir yer edinmiştir. Dürer'in *Melencolia I* isimli çalışmasının ortaya çıkış süreci, sanatçının Venedik şehrine perspektif çalışmalarını geliştirmek amacıyla gidişi sürecine denk gelmektedir. *Melencolia I* isimli gravür, ortaya çıkışı itibarıyla yüzyılın başında önce İtalya'da sonrasında tüm Avrupa'da etkisini hissettirmeye başlayan Yeni-Platoncu hareketin etkisiyle şekillenmiştir denebilir. Rönesans ilkelerinin Yeni-Platoncu düşünce bağlamında dönüşüme uğraması sanat konularının da farklılaşmasını beraberinde getirmiştir. Mistisizm de sözü edilen alanlardan biri olarak *Melencolia I* isimli gravürde etkisi en net hissedilen konulardan biri olarak dikkati çeker. Özellikle mistisizmin Yeni-Platoncu görüşte en çok ele alınan alt konularından biri olan astroloji, gravürün içinde yer alan 'sihirli kare' uygulamasında görülen sayı sembolizminin varlığını tarifler. Buna göre Yeni-Platoncu görüşte dünyevi unsurların uhrevi olanla buluşması, kozmik akıl kozmik ruhla olan ilişkisini tanımlamış ve bu tanım da mitolojik karakterler olan Satürn-Jüpiter dikotomisinde karşılık bulmuştur. Yeni-Platoncu görüşün temellerinin atıldığı 'Platon Akademisi'nde yer alan Rönesans hümanisti ve matematikçi Fra Luca Pacioli'nin yoğunlukla vurguladığı Jüpiter-Satürn karşıtlığı, dönemin oldukça sevdiği düalist(ikili) yapı bağlamında ele alınır. Jüpiter'in akli temsil eden matematikle-veya çeşitli bulmacalarla ilgili oluşu, Satürn'ün duyguyu temsil eden melankolik olma haliyle çarpıştırılarak diyalektik bir bütünlük yansıtılır. Platon Akademisi'nin doktrinlerinden biri olan kozmoloji anlayışında ruh ve akıl birlikte düşünülmesi gereken olgular olarak kabul gördüğünden; mistik kavrayış iç dünyadan hareketle maddi olandan manevi olana doğru yükselir. *Melencolia I* gravüründeki ezoterik vurgu tam da matematiksel yaklaşımın içsel-ruhani olanla birlikte kurgulandığı temsil durumunu ifade eder.

Dürer'in *Melencolia I* gravürü bu şekliyle bakıldığında barındırdığı matematiksel çıkarımları dolayısıyla düşünsel motiflerle mistik vurgunun bir aradalığını ortaya koyar. Çalışmanın alegorik yapısının oluşumunu sağlayan asli etmenlerden biri olan sayı sembolizmi kurgusu ise, Rönesans görüşünün benimsediği 'akıl' olgusunun sanatla kesiştiği alanı tariflemesi açısından önem arz eder. Böylece Dürer'in *Melencolia I* isimli gravürü matematik-mistisizm çerçevesinde Yeni-Platoncu bağlamda dönüşen zihin yapısının da bir tür temsili olarak karşılık bulur. Gravürde sayıların ele alınışı Rönesans düşüncesinin bilimsel perspektifinden sıyrılarak yeni kozmolojik yaklaşımın bir tür tezahürü olarak karşımıza çıkar.

Anahtar Kelimeler: Albrecht Dürer, Melankoli, Gravür, Sayı Sembolizmi, Sihirli Kare

ABSTRACT**ANALYSIS OF ALBRECHT DURER'S ENGRAVING TITLED "MELENCOLIA I" IN THE CONTEXT OF NUMBER SYMBOLISM**

Okan ŞAHİN

Mardin Artuklu Üniversitesi

One of the important artist of Renaissance Art, Albrecht Dürer's 1514 engraving *Melencolia I* has gained a unique place in the history of art due to the intense allegorical meanings it contains. The emergence of Dürer's work named *Melencolia I* coincides with the process of the artist's departure to the city of Venice in order to develop his perspective studies. It can be said that the engraving *Melencolia I* was shaped by the influence of the Neo-Platonist movement, which began to make its impact felt first in Italy and then all Europe at the beginning of the century. The transformation of Renaissance principles in the context of Neo-Platonist thought brought about the differentiation of art subjects. As one of the fields mentioned in mysticism, it draws attention as one of the subjects whose influence is most clearly felt in the engraving named *Melencolia I*. Astrology, which is one of the most discussed sub-topics of mysticism in the Neo-Platonist view, describes the existence of the number symbolism seen in the 'magic square' application in the engraving. According to this, the meeting of the earthly elements with the otherworldly in the Neo-Platonist view defined the relationship of the cosmic mind with the cosmic spirit, and this definition was answered in the Saturn-Jupiter dichotomy, which are mythological characters. The Jupiter-Saturn opposition which was one of the humanist of Renaissance and the mathematician Fra Luca Pacioli in the 'Platon Academy' emphasized intensely, is handled in the context of dualist structure which was very popular in the period. A dialectical unity is reflected by colliding Jupiter's involvement with mathematics-or various puzzles-representing the mind, with Saturn's being melancholic representing emotion. Since soul and mind are accepted as phenomena that should be considered together in the understanding of cosmology, which is one of the doctrines of Plato's Academy; drink mystical insight. Moving from the world, it rises from the material to the spiritual. The esoteric emphasis in the *Melencolia I* engraving expresses exactly the state of representation in which the mathematical approach is constructed together with the inner-spiritual one.

Dürer's engraving of *Melencolia I*, when viewed as such, reveals the coexistence of intellectual motifs and mystical emphasis due to its mathematical implications. The fiction of number symbolism, which is one of the main factors that provides the formation of the allegorical structure of the work, is important in terms of describing the area where the concept of 'reason' adopted by the Renaissance view intersects with art. Thus, Dürer's engraving *Melencolia I* corresponds to a kind of representation of the mind structure transformed in the Neo-Platonian context within the framework of mathematics-mysticism. The handling of numbers in engraving emerges as a kind of manifestation of the new cosmological approach, leaving the scientific perspective of Renaissance thought.

Keywords: Albrecht Dürer, Melancholy, Engraving, Number Symbolism, Magical Square

ÖZET

BATILILAŞMA DÖNEMİ OSMANLI CAMİLERİNDE PAYANDA KULLANIMI

Özgür GÜLBUDAK

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Payanda mimarlıkta kullanıldığı biçimiyle, bir duvarın dışı doğru esnemesini önlemek amacıyla, karşı yönde inşa edilen destek elemanına verilen addır. Bir başka deyişle, kâgir yapılarda kubbe, tonoz ve kemerden gelen yükleri karşılamak üzere taşıyıcılara yapılan destek unsuru olarak da tanımlanabilir. Kütsel bir mimari eleman olan bu destek sistemleri taş, tuğla, ahşap, çelik, metal gibi farklı malzemeler ve çeşitli biçimlerde inşa edilebilmektedir. Kullanımı Mezopotamya ve Eski Mısır mimarlıklarına kadar uzanan payanda uygulaması, genellikle zemine doğru genişleyen bir ayak biçiminde tasarlanmıştır. Yüzyıllar içerisinde Avrupa mimarlığının vazgeçilmez mimari unsurlarından birisi olan payandalar Anadolu Türk mimarisinde de kullanılmıştır. Özellikle Selçuklu mimarisinde duvarlarda üçgen, kare, yuvarlak başta olmak üzere çeşitli formlarda uygulanan payandalar zamanla destek unsuru olması yanı sıra dekoratif öğeler olarak da değerlendirilmiştir. Erken Osmanlı ve Klasik Osmanlı dönemlerinde de benzer biçimde kullanılan payandalar özellikle 18. Yüzyıl sonundan itibaren Osmanlı mimarisinde menşei Batılı olan sanat akımlarının etkisiyle bir değişim ve dönüşüm geçirmiştir. Batılılaşma döneminde özellikle Barok, Rokoko, Neo-Klasisizm üsluplarının mimariye etkisi payandalara da yansımaktadır.

Çalışmamızda binlerce yıllık mimari kültürün taşıyıcı unsurlarından olan payandaların Batılılaşma Dönemi Osmanlı camilerinde ne şekilde ele alındığı ve uygulandığı örneklerle incelenecek ve gerek Avrupa gerekse erken dönem Anadolu mimarisindeki örneklerle mukayese edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Batılılaşma, Mimari, Payanda, Süsleme.

ABSTRACT**USE OF BUTTRESS IN OTTOMAN MOSQUES OF WESTERNIZATION PERIOD**

Özgür GÜLBUDAK
Ondokuz Mayıs University

A buttress, as used in architecture, is the name given to a support element built in the opposite direction to prevent a wall from flexing outward. In other words, in masonry structures, the dome can also be defined as the support element made to the carriers to meet the loads coming from the vault and arch. These support systems, which are a massive architectural element, can be built in different materials such as stone, brick, wood, steel, metal and in various forms. The use of buttresses, which dates back to Mesopotamian and Ancient Egyptian architectures, is generally designed in the form of a foot that expands towards the ground. Buttresses, one of the indispensable architectural elements of European architecture over the centuries, were also used in Anatolian Turkish architecture. Especially in Seljuk architecture, triangular, square and round buttresses applied on the walls were evaluated as decorative elements as well as being a support element over time. The buttresses, which were used in a similar way in the Early Ottoman and Classical Ottoman periods, have undergone a change and transformation, especially since the end of the 18th century, under the influence of Western-origin art movements in Ottoman architecture. In the Westernization period, the influence of Baroque, Rococo and Neo-Classicism styles on architecture is also reflected on the buttresses.

In our study, how the buttresses, which are the carrier elements of the architectural culture of thousands of years, were handled and applied in the Ottoman mosques of the Westernization Period will be examined with examples and compared with the examples in both European and early Anatolian architecture.

Keywords: Ottoman Art, Westernization, Architecture, Buttress, Ornamentation.

ÖZET

18. YÜZYILDA KARADENİZ'DEKİ OSMANLI HÂKİMİYETİNİN GÖRSEL KAYNAKLARI

Rumeysa IŞIK YAYLA
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Dünya tarihinde önemli bir iz bırakan Osmanlılar, yüzyıllar boyunca uyguladıkları politikalarla Karadeniz üzerinde büyük bir üstünlük kurmuşlardır. Gerek deniz ticaretini kontrol etmek, gerekse toprak bütünlüğünü sağlamak adına askerî güç ve diplomatik girişimleri bir arada tutarak, bölgedeki hâkimiyetlerini gittikçe pekiştirmişlerdir. Özellikle İstanbul'un fethiyle nüfuzlarını bu coğrafyaya doğru genişletmişler, 1454-1475 yılları arasında gerçekleşen askerî harekâtla Kırım'ı topraklarına katıp Karadeniz'i bir Türk gölü haline getirmişlerdir. Avrupa ve Asya arasındaki bağlantıyı sağlayan bu sular, bölgedeki diğer güçlerin Karadeniz politikasına yönelik harekâtına da yön vermiştir. Bu sürecin bir diğer ortağı ise dünya gücü olma yolunda ilerleyerek Karadeniz'de üstünlük kurma çabasına giren Ruslardır. Denizin iki ucuna yerleşmiş bu iki otoritenin birbirlerine karşı mücadelesi, hâkim olmaya çalıştıkları bu noktada başlamıştır. Yüzyıllara dayanan tarihî bir olguyu doğuran Osmanlı-Rus rekabeti, her iki imparatorluğun geleceğinin şekillenmesinde büyük bir etki yaratmaktadır. 18. yüzyıl, Osmanlıların Karadeniz üzerinde başta Rusya olmak üzere diğer Avrupalı güçlerin artan baskısıyla karşı karşıya kaldığı, fakat büyük zaferlere imza attığı süreci oluşturmaktadır. Özellikle 1710-1711 Prut Savaşı ile 1735-1739 Osmanlı-Rus Savaşı, Türklerin bölgedeki üstünlüğünü koruması açısından önemli bir dönüm noktasıdır. Osmanlı İmparatorluğu'nun Karadeniz'deki güç dengesini değiştiren bu başarısının en dikkate değer yansımaları ise görsel belgeler aracılığıyla aktarılmıştır. Bu çalışmada, Türklerin askerî ve politik anlamda elde ettikleri kazanımlar, kronolojik olarak tarihsel resim bağlamında incelenecektir. Böylece Karadeniz'deki Osmanlı hâkimiyetinin görsel anlamdaki temsili vurgulanacak, resimsel göstergeler üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Karadeniz, Osmanlı-Rus Savaşı, Tarihsel Resim, Görsel Belge

ABSTRACT**VISUAL RESOURCES OF OTTOMAN DOMINANCE IN THE BLACK SEA IN THE 18TH CENTURY**

Rumeysa IŞIK YAYLA
Ondokuz Mayıs University

The Ottomans, who left an important mark in the history of the world, established a great superiority over the Black Sea with the policies they implemented for centuries. They gradually consolidated their dominance in the region by keeping military power and diplomatic initiatives together in order to control maritime trade and ensure territorial integrity. Especially with the conquest of Istanbul, they expanded their influence to this geography, by adding Crimea to their lands with a great military operation between 1454-1475, they made the Black Sea a Turkish lake. These waters, which provide the connection between Europe and Asia, also gave a direction to the action of other powers in the region towards the Black Sea policy. Another partner of this process is the Russians, who are on the way to become a world power and attempt to establish superiority in the Black Sea. The struggle of these two authorities, settled on both ends of the sea, against each other began at this point, where they tried to dominate. The Ottoman-Russian rivalry, which gave birth to a historical phenomenon dating back centuries, has a great impact on the shaping of the future of both empires. The 18th century is the period in which the Ottomans faced increasing pressure from other European powers, especially Russia, on the Black Sea, but achieved great victories. Especially the Pruth Campaign of 1710-1711 and the Russo-Ottoman War of 1735-1739 are important turning points in terms of preserving the superiority of the Turks in the region. The most remarkable reflections of this success of the Ottoman Empire, which changed the balance of power in the Black Sea, were conveyed through visual documents. In this study, the military and political achievements of the Turks will be examined chronologically in the context of historical painting. Thus, the visual representation of the Ottoman domination in the Black Sea will be emphasized and pictorial indicators were emphasized.

Keywords: Ottoman Empire, Black Sea, Russo-Ottoman War, Historical Painting, Visual Document

ÖZET

ORTA ÇAĞ AVRUPASINDAN ÖĞRENCİ MEKTUPLARI ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİSİ OLMAK HEP Mİ ZORDU?

Sanem SOYLU YILMAZ
Şişli Meslek Yüksekokulu

XII. yüzyılda Bologna’da ilk *universitates*’lerin (hoca ve öğrencilerden oluşan loncalar) kurulmasıyla hukuk alanındaki gelişmelerin de ışığında elde ettikleri çeşitli kazanımlar yeni bir üniversite kültürünün doğmasına neden olmuştur. Zaman içinde sözü edilen loncalar kurumsallaşarak özerkliklerini kazanmış birer eğitim merkezi ve öğrenciler için çekim alanı haline gelmişlerdir. Geç Orta Çağ Avrupası’nın çok çeşitli sosyal gruplarından öğrenci, üniversite eğitimi için üniversitelerin bulunduğu şehirlere taşınmışlardır. Ailelerinden ayrılan öğrencilerin toplumsal kurallara uymadığı, taşkınlık yaptıkları gibi suçlamalar sıklıkla dile getirilmiştir. Şehirlerde yaşayan halk her zaman öğrencilere hoş görülmesi olmamış hatta 1229 Paris olaylarında olduğu gibi yerel halk ve öğrenciler arasında kimi zaman çok şiddetli çatışmalar olmuştur. Şehir halkı ve dışarıdan okumaya gelen öğrencilerin ilişkileri, farklı sosyal gruplardan gelen öğrencilerin yaşadıkları zorluklar, eğitime katılmak ve geleceklerine yön vermek için içinde buldukları durumu anlatan çok sayıda öğrenci mektubu günümüze ulaşmıştır. Bu döneme ait tarihsel belgeler ve kaynakların dışında üniversitelerde verilen zorunlu gramer ve retorik derslerinin etkisiyle yazılmış öğrenci mektuplarında, öğrencilerin kaldıkları yerler, ev sahipleri ile ilişkilerinin yanı sıra hemen biten harçlıklarının konu edildiği görülmektedir. Ailelerinden para ya da yardım isteyen günlük kaygılarını ve yaşantılarını anlatan bu mektuplar kimi zaman eğlenceli kimi zaman hüznü birer belge niteliğindedir. Günümüzde öğrencilerin yaşamış oldukları fiziksel ve maddi sıkıntılardan çok da farklı olmayan pahalı şehirlerde barınmaya, okumaya ve ailelerinden uzakta yaşamaya çalışan öğrencilerin yaşantıları hakkında öğrenci mektupları üzerinden değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır. 19. yüzyılın sonlarında C.H. Haskins (1898) tarafından yazılan makale temel alınarak yapılan bu çalışmada Geç Orta Çağ’da üniversitelerin yapılanması ve dersler, öğrenciler, öğrencilerin kendi yazılarından başka bir şehirde üniversiteli olmanın sorunları tartışmaya açılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa, Orta Çağ, Üniversite, Öğrenci, Yaşam

ABSTRACT**STUDENT LETTERS FROM MEDIEVAL EUROPE WAS IT ALWAYS
DIFFICULT TO BE A UNIVERSITY STUDENT?**

Sanem SOYLU YILMAZ
Şişli Vocational School

With the establishment of the first *universitates* (guilds of teachers and students) in Bologna in the XIIth century, the various rights they gained in the light of developments in the field of law led to the birth of a new university culture. Over time these guilds became institutionalized and gained autonomy, becoming centers of education and places of attraction for students. Students from a wide variety of social groups in Late Medieval Europe moved to the cities where universities were located for university education. Students who were separated from their families were often accused of not respecting social rules and being disruptive. The locals in the cities were not always tolerant of the students, and there were sometimes violent confrontations between the locals and the students, such as the events of 1229 in Paris. Numerous student letters have survived, describing the relationship between city dwellers and outsiders, the difficulties experienced by students from different social groups, and the situation they were in to participate in education and shape their future. In addition to historical documents and sources from this period, student letters written under the influence of the compulsory university grammar and rhetoric courses, focus on the places where students stayed, their relations with their landlords, and their pocket money, which quickly ran out. These students' letters, asking for money or help from their families and describing their daily worries and experiences, are sometimes amusing and sometimes sad documents. This research tries to evaluate the lives of students who try to live, study and live away from their families in expensive cities, which are not very different from the physical and financial difficulties experienced by today's students, through student letters. In this study, based on the late 19th-century article written by C.H. Haskins (1898), the structure of universities in the Late Middle Ages, courses, students, and the problems of being a university student in another city will be presented for discussion.

Keywords: Europe, Medieval, University, Student, Life

ÖZET

İZMİR SANCAK KALE'NİN İNŞASI VE GRAVÜRLERE YANSIMASI

Şebnem PARLADIR - Sema GÜNDÜZ KÜSKÜ

İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi

İzmir için 17. yüzyıl önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu yüzyılın başından itibaren Levant ticaretinde önemli bir liman kentine dönüşen İzmir’de devletle ilişki kurabileceğimiz ilk yapı Sancak Kale’dir. Kitabesi bulunmayan ve günümüze yalnız bazı duvar kalıntıları ulaşan Sancak Kale’nin inşası, 1632-38-57 ve 64 yıllarında İzmir’e uğrayan Fransız seyyah Jean-Baptiste Tavernier tarafından Köprülü Mehmed Paşa’ya atfedilir. 1671 yılında İzmir’e gelen Evliya Çelebi ise kalenin, ticaret gemilerine sağlıklı bir vergi kontrolü yapılabilmesi amacıyla Köprülü Mehmed Paşa tarafından “müceddeden” inşa edildiğini vurgulayarak bu inşa tarihi için 1666 yılına işaret eder. Bu tarih oğul Köprülü Ahmet Paşa’nın sadarete bulunduğu zamana karşılık gelse de ortak kabul, Kale’nin Köprülü Mehmed Paşa tarafından 1656 yılında inşa edildiği yönündedir. İzmir körfezinin en dar ve uç noktasında inşa edilmiş olan Sancak Kale, konumundan da anlaşılacağı üzere, ticari ve askeri anlamda İzmir deniz trafiğinin kontrolörü durumundadır. Ancak bu süreç oldukça kısa sürmüştür. 1688 yılında yaşanan büyük İzmir depremi Sancak Kale’nin mimarisini büyük ölçüde etkilemiştir. Fransız kaynakları, hasarlı kalenin, liman ticareti nedeniyle önemi dolayısıyla kısa sürede yeniden inşa edildiğini ve 1691 yılında yeniden işlerlik kazandığına işaret ederler. Bu noktada önemli olan, günümüze mimari verisi ulaşmayan ve askeri bölgede bulunması nedeniyle üzerinde ayrıntılı bir çalışma yapılamamış olan kalenin 17. yüzyıl sonu ile 18. yüzyıl başlarında İzmir’i ziyaret eden Tournefort, Cornel de Bryun gibi seyyahların seyahatnamelerinde gravürlerinin bulunmasıdır. Yine Raffaele Corsini, Alexandre Gabriel Decamps gibi Avrupalı ressamların 19.yüzyılda yaptıkları yağlıboya İzmir manzaralarında Sancak Kale tablolarına yansır. İşte bu çalışmanın amacı yazılı belgelerden yola çıkarak yapının inşa süreci ve mimari özelliklerinin tespitini yaparak bunları kalenin gravürlere ve tablolarına yansıyan görünümleri ile karşılaştırmak ve yapının 1688 İzmir depremi ile bir harabeye dönüşü ve sonrasında yeniden ayağa kalkışının hikâyesini sözel ve görsel bir dille gözler önüne sermektir.

Anahtar Kelimeler: İzmir, Sancak Kale, Köprülü Mehmet/Ahmet Paşa, Ticaret, Gravür

ABSTRACT**İZMİR SANCAK KALE'S CONSTRUCTION AND REFLECTION ON ENGRAVINGS**

Şebnem PARLADIR - Sema GÜNDÜZ KÜSKÜ
İzmir Kâtip Çelebi University

Sancak Kale is the first building in which we can relate to the state in İzmir, which has become an important port city in Levant trade since the beginning of this century. The construction of the Sancak Kale, which has no inscription and has reached only some wall remains to the present day, is attributed to Köprülü Mehmed Pasha by the French traveler Jean-Baptiste Tavernier who visited İzmir in 1632-38-57 and 64 years. Evliya Çelebi, who came to İzmir in 1671, emphasized that the castle was rebuilt in 1666 by Köprülü Mehmed Pasha. However, the joint acceptance was that the Kale was built by Köprülü Mehmed Pasha in 1656. But the great İzmir earthquake in 1688 greatly influenced the architecture of Sancak Kale. French sources indicate that the damaged castle was rebuilt in 1691. At this point, the important thing is that the castle, which did not have a detailed study due to its architectural data and being in the military region, albeit this situation the city was visited at the end of the 17th century and early 18th century by Tournefort and De Bruyn who gave place to the castle as engravements in their travelbooks. Again, European painters in the 19th century such as Raffaele Corsini, Alexandre Gabriel Decamps, the oil paintings of İzmir Sancak Kale is shown clearly. The aim of this study is to determine the construction process and architectural features of the structure based on written documents and to compare them with the appearance of the castle reflected in the engravements and paintings. In this regard it will be possible to display the history of the structure turned into a ruin with the 1688 İzmir earthquake and then to display its revival in a written and visual fashion.

Keywords: İzmir, Sancak Castel's, Köprülü Mehmet/Ahmet Pasha, Trade, Gravure

ÖZET

AVRUPA GRAVÜRLERİNE YANSIYAN YILDIRIM BAYEZİD VE TİMUR ALGISI

Semra DAŞCI
Ege Üniversitesi

1389-1402 yıllarında hüküm süren ve “Yıldırım” unvanı ile anılan Osmanlı Sultanı I. Bayezid, sadece çağdaşı tarihçilerin ilgisini çekmemiş, günümüze kadar birçok kronikte başarıları kadar izlediği siyaset, kişiliği ve yaşamının trajik sonu da uzun uzun anlatılmıştır. Erken dönemlerden bu yana Avrupa, Bizans ve Osmanlı yazılı kaynakları konuya çeşitli yönleriyle değinmiş, tarih dışında edebiyat ve sanat dünyası da bu başarılı Osmanlı Sultanı'nın yaşamına ilgi göstermiştir. Özellikle de Ankara Savaşı (1402) sonrasında yaşandığı ileri sürülen ve tarihçiler arasında oldukça tartışmalı olan bazı konular Avrupa'da gerek sahne sanatlarında gerekse görsel sanatlarda önemli bir yer tutmuştur. Bunlar, I. Bayezid'in Timur tarafından demir kafese kapatılması, esir alınan Despina Hatun'a Timur'un ziyafetlerinde içki sundurulması ve Bayezid'in intiharı konularıdır. I. Bayezid'in içine düştüğü trajik durum, abartılarak ve kimi zaman kurgulanarak sahneye ya da gravür ve yağlıboya tablolara aktarılmıştır. Christopher Marlowe'un ilk olarak 1587'de Londra'da sahnelen Büyük Timur adlı draması bunlardan biridir. 15. yüzyıldan itibaren Avrupa gravürlerinde görülmeye başlanan Yıldırım Bayezid ve Timur betimlemeleri sonraki dönemlerde artarak varlığını sürdürmüştür. Andrea Celesti'nin 1700'lere tarihlenen tablosu dikkat çekici yağlıboya örnekler arasındadır. Bununla birlikte Ankara Savaşı ile sonrasında iki büyük hükümdar arasında yaşananları konu alan gravür örnekleri sayıca çoktur. Bu gravürlerin büyük bölümü kitap resmidir; portre amaçlı olanlar dışında kalan örnekler Ankara Savaşı sonrasında I. Bayezid'in yaşadığı olayları betimlemektedir. Bu çalışma, yüzyıllar boyunca Avrupa görsel sanatlarına yansıyan Yıldırım Bayezid ve Timur imgesine temel oluşturan Avrupa kroniklerini belirlemeyi ve buradan yola çıkan Avrupalı sanatçıların konuyu eserlerine taşıırken kattıkları yorumları değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bayezid I, Timur, Gravür, Avrupa Sanatı, Ankara Savaşı

ABSTRACT**THE PERCEPTION OF YILDIRIM BAYEZİD AND TIMUR REFLECTED ON EUROPEAN ENGRAVINGS**

Semra DAŞCI
Ege University

Ottoman Sultan Bayezid I (1389-1402), also known as Yıldırım (the Thunderbolt), has not only attracted the attention of contemporary historians but also his politics, personality, and tragic end of his life, as well as his achievements, have all been extensively described in many engravings. Since early times, European, Byzantine, and Ottoman written sources have mentioned this subject in various aspects, and in addition to history, literature and art have also shown interest in the life of the successful Ottoman Sultan. Some of the issues that are claimed to have occurred after the Battle of Ankara (1402) and that are highly controversial among historians have played a significant role in both the performing arts and the visual arts in Europe. These are the issues of Tamerlane locking Bayezid I in an iron cage, serving a drink to the captured Despina during Tamerlane's feasts, and Bayezid's suicide. The artists emphasized and sometimes fictionalized his death while transferring it to the theater and paintings. One of them was Christopher Marlowe's drama, *Tamburlane the Great*, which premiered in London in 1587. The representations of Bayezid I and Tamerlane, which first appeared in European engravings in the 15th century, became more common in the following centuries. Andrea Celesti's painting, dated to the 1700s, is among the most stunning oil paintings. However, there are numerous examples of engravings on this theme. Most of these engravings are book illustrations. Other than portraits, the examples describe Bayezid I's experiences following the Battle of Ankara. This study aims to describe the early European engravings that served as a basis for the images of Bayezid the Thunderbolt and Tamerlane, who have been reflected in the European visual arts for centuries as well as to evaluate the interpretations of the artists who represented this subject.

Keywords: Bayezid I, Tamerlane, Engravings, European Art, Battle of Ankara

ÖZET

EDİRNE İTTİHAT VE TERAKKİ KULÜBÜ BİNASI

Sertan ATASOY
Trakya Üniversitesi

Osmanlı Devleti'ni dağılmaktan kurtarmak ve devletin coğrafi bütünlüğünü korumak amacıyla 1889 yılında gizli olarak kurulan İttihat ve Terakki Cemiyeti, 1908 yılında II. Meşrutiyet'in ilanında önemli rol oynamış ve bu tarihten sonra büyük bir etkinlik kazanmıştır. Cemiyet, İttihat ve Terakki Fırkası adıyla meclise girmesiyle halkla bütünleşmek ve tabanını genişletmek adına çeşitli girişimlerde bulunmuştur. Bu girişimlerin en önemlilerinden birisi de kulüp binaları açmak olmuştur. Bu kulüpler aracılığıyla, cemiyetin değişim ve dönüşüm düşüncesine uygun dersler vermek, konferanslar düzenlemek, gazete çıkarmak gibi bilgilendirici faaliyetlerin yanında çeşitli sosyal etkinlikler ve spor organizasyonları da düzenlenerek halkla bütünleşmek amaçlanmıştır. Kulüplerin en önemli özelliklerinden birisi de örgütlenmenin bu merkezler vasıtası ile sağlanmasıdır. Bu nedenle başta başkent İstanbul olmak üzere Osmanlı Devleti'nin birçok kentinde kulüp binaları açılmıştır. Bu binaların bir kısmı mevcut yapıların dönüştürülmesiyle bir kısmı ise yeni inşa edilen binalardan oluşmaktadır. Ancak kulüp binalarının büyük çoğunluğunun günümüze ulaşmadığı anlaşılmaktadır. Edirne İttihat ve Terakki Kulübü binası ise özgünlüğü büyük oranda korunarak günümüze gelebilen ve kulüp binaları hakkında önemli bir referans oluşturan örnektir.

Edirne İttihat ve Terakki Kulübü binası, cemiyet ideolojisini anlatmaya elverişli mekânları ile işlevsel bir tasarıma sahiptir. Toplantı ve propaganda yapılması amacıyla yapının merkezinde büyük bir salona yer verilmiş, idari odalar ise bu salonu üç yönden kuşatacak biçimde etrafına yerleştirilmiştir. Bunun yanında döneminin mimari bezeme örneklerinden kalemişi, taş ve çini süslemeleri ile de oldukça dikkat çekici bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışmada Dr. Rıfat Osman'ın tasarladığı, 1. Ulusal Mimarlık Akımı'nı yansıtan Edirne İttihat ve Terakki Kulübü binasının plan, cephe ve süsleme özellikleri üzerinde durulmuştur. Ayrıca Ankara, Kastamonu ve Afyon'daki Kulüp Binalarıyla üslup, plan, cephe ve süsleme açısından karşılaştırılarak İttihat ve Terakki Kulübü binaları hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Edirne, İttihat Terakki, I. Ulusal Mimarlık Akımı

ABSTRACT**EDİRNE UNION AND PROGRESS CLUB BUILDING**

Sertan ATASOY
Trakya University

The Committee of Union and Progress, which was secretly established in 1889 in order to save the Ottoman Empire from disintegration and to preserve the geographical integrity of the state, played an important role in the declaration of the Constitutional Monarchy in 1908 and gained great effectiveness after this date. The Association made various attempts to integrate with the people and expand its base after it entered the parliament under the name of the Committee of Union and Progress. One of the most important of these initiatives was to open club buildings. Through these clubs, it is aimed to integrate with the public by organizing various social activities and sports organizations, as well as informative activities such as giving lectures, organizing conferences, publishing newspapers in accordance with the idea of change and transformation of the society. One of the most important features of the clubs is that the organization is provided through these centers. For this reason, club buildings were opened in many cities of the Ottoman Empire, especially in the capital Istanbul. Some of these buildings were converted from other structures while some were newly built. Yet, it is understood that most of these club buildings could not reach today. Edirne Union and Progress Club building, which is a characteristic building reached today mostly intact is an example that constitutes a reference point about club buildings.

Edirne Union and Progress Club building has a functional design with spaces suitable for expressing the ideology of the society. A large hall has been placed in the center of the building for the purpose of meeting and propaganda, and administrative rooms have been placed around this hall in a way that surrounds it from three directions. In addition, it stands out as a remarkable example with its hand-drawn, stone and tile ornaments, which are among the architectural ornaments of its period.

In this study, the focus will be on the architectural features and plan of Edirne Union and Progress Club building designed by Dr. Rifat Osman and reflecting the properties of the First National Architectural Movement. In addition, a comparison will be made with Ankara, Kastamonu and Afyon CUP Club buildings in terms of location, style, architecture and ornaments and an evaluation will be made about CUP Club buildings.

Keywords: Edirne, The Committee of Union and Progress, The First National Architecture Movement

ÖZET

ANADOLU'DA ART NOUVEAU MİMARİ ÜSLUBUNA BİR ÖRNEK: TRABZON ATATÜRK KÖŞKÜ

Temel SAĞLAM

Karadeniz Teknik Üniversitesi

Anadolu'da başkent üslubu mimari örgüyü nispeten temsil eden şehirlerden biri olan Trabzon, bir yandan çok uluslu bir kültür katmanı oluştururken diğer yandan farklı sanat stilleri ile inşa edilmiş yapı sanatı numunelerini barındırmaktadır. Kentin güneybatısında, şehre yakın ancak yayla iklimi hususiyeti gösteren Soğuksu mevkiinde sayfiye olarak Art Nouveau üslubu ile yapılmış Atatürk Köşkü bu yapılardan birisidir. 1894 "Osmanlı Sergisi Projesi" sonrasında II. Abdulhamit tarafından baş mimarlığa getirilmiş olan D'Aranco'nun proje müellifi olduğunu düşündüğümüz yapının mimarlığını Alexander Kakulidis yapmıştır. Atatürk Köşkü, Trabzon'da büyük boyutlu farklı yapıların da sahibi olan iş insanı Konstantin Kabayanidis tarafından 1897-1903 yılları arasında yaptırılmıştır. Art nouveaunun malzeme kullanımındaki çeşitlilik ve tekniğinin de sergilendiği Atatürk Köşkü, zeminle birlikte üç katlı olarak inşa edilmiştir. İki boyutlu düzlemde hem plan şeması hem de iç mekân tasarımında çok sade olan klasik yapıların yerine burada olduğu gibi Art Nouveau cepheler, dıştan içerisinin okunmasını engelleyen representatif etkiler taşımaktadır. Cephe düzenlerine derinlemesine bakıldığında, bütün mimari ve strüktürel elemanların, geometrik şekillerin, belirli oranlar içerisinde öznel kompozisyonlar oluşturduğu gözlemlenmektedir. Bu da perdeler arası bir tiyatro oyunu sahnelerini ya da masalsı bir âlem görünüşü oluşturmakta ve insanın hayali dünyasına pencereler açmaktadır. Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün 1924, 1930 ve 1937 yıllarındaki Trabzon ziyaretlerinde bu köşke uğraması ve vasiyetlerinden birisini burada konakladığı sırada yazması yapının bilinirliğini ve değerini artırmıştır.

Bu bildiriye, Anadolu'nun Doğu Karadeniz Bölgesindeki Trabzon şehrinde, uluslararası coğrafyada yaygın bir kullanım alanı bulan Art Nouveau üslubu ile inşa edilen ve eyalet üslubu tanımlamasına aykırı bir örnek yapı incelenmiştir. Ayrıca Atatürk Köşkü tanıtımı ile başkent üslubu yapılaşma örneğinin ender olduğu Anadolu'da, tarihi arka planının da yönlendirmesi ile gelişen Trabzon kent mimarisine ayrı bir bakış açısı getirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Trabzon, Atatürk Köşkü, Kent Mimarisi, Art Nouveau, Sayfiye

ABSTRACT**AN EXAMPLE OF ART NOUVEAU ARCHITECTURAL STYLE IN ANATOLIA: TRABZON ATATÜRK MANSION**

Temel SAĞLAM

Karadeniz Technical University

Trabzon, which is one of the cities that relatively represent the capital style architectural pattern in Anatolia, on the one hand creates a multinational cultural layer, on the other hand, it contains examples of building art built with different art styles. Atatürk Mansion, which was built as a summer resort in the art nouveau style in Soğuksu, which is close to the city but has a highland climate, is one of these structures. We think that D'Aranco, who was appointed as the chief architect by II. Abdulhamid after the "Ottoman Exhibition Project" in 1894, is the author of the project. The architect of the building was Alexander Kakulidis. Atatürk Mansion was built by businessman Konstantin Kabayanidis between 1897-1903. Atatürk Mansion, which also exhibits the diversity and technique of art nouveau in the use of materials, was built as three floors together with the ground. Instead of the classical structures, which are very simple in both the plan scheme and interior design, on the two-dimensional plane, as here, art nouveau façades have representative effects that prevent the interior from being read. When the facade layouts are examined in depth, it can be observed that all architectural and structural elements, geometric shapes create subjective compositions within certain proportions. This creates the stage of a theater play between the curtains or a fairy-tale world phenomenon and opens windows to the imaginary world of man. Gazi Mustafa Kemal Atatürk's visit to Trabzon in 1924, 1930 and 1937, visiting this mansion and writing one of his wills during his stay here, increased the awareness and value of the building.

In this paper, an exemplary building in the city of Trabzon in the Eastern Black Sea Region of Anatolia, which was built with the art nouveau style, which is widely used in the international geography, and which is contrary to the definition of the state style, was examined. In addition, with the introduction of Atatürk Mansion, a different perspective is brought to the city architecture of Trabzon, which has developed with the guidance of its historical background in Anatolia, where the capital-style construction sample is rare.

Keywords: Trabzon, Atatürk's Mansion, Urban Architecture, Art Nouveau, Summer Resort

ÖZET

MİMAR KEMALEDDİN'İN BANDIRMA'DAKİ ESERLERİ

Zuhal ÇELİKLİ

Dönemin Avrupalı mimarları tarafından da uygulandığı söylenerek eklektik bulunan, “Türk mimarisinin Neo-Klasik” dönemi veya uygulandığı dönemde “Milli Mimari Rönesansı” de denen Birinci Ulusal Mimarlık Akım’ının karakteristik üslubunun gelişmesindeki önde gelen iki isimden biri olan Mimar Kemaleddin, Osmanlı’nın görkemli mimari mirasını sürdürmek isteyen gelenekçi bir mimardır. Kemaleddin Bey’in mimarlık açısından en verimli döneminin, 1909-1919 arasındaki 10 yıllık dönem olduğu kabul edilebilir. Mimar Kemaleddin önceki dönemlere göre daha küçük ölçekli ancak kendi dönemini yansıtan önemli dini ve kamu yapıları projelendirmiştir. Mimar Kemaleddin’in en verimli dönemi olarak nitelendirdiğimiz yıllar arasında inşa edilmiş ve proje olarak kalmış çok sayıda yapısı bulunmaktadır. Balıkesir ili Bandırma İlçesinde Mimar Kemaleddin tarafından projelendirilen üç yapı bulunmaktadır. Çalışma kapsamında ele alınmış olan inşa edilen iki yapı Haydar Çavuş Camii ve Maarif Oteli’dir. Biri de çeşitli sebeplerle inşa edilememiş Hükümet Konağı projesidir. İnşa edilemeyen projeleri ise çeşitli yerler için tasarlanmıştır. Balıkesir Kültür Varlıkları Koruma Kurulu tarafından tescillenerek koruma altına alınan bu yapılar, kente mimari karakter kazandıran önemli örneklerdir. 1913 tarihli Hükümet Konağı projesinde uzun kenarlarda ortada dışa taşkın dikdörtgen planlı simetrik bir anlayışla ele alınmıştır. 1922 yılında üçüncü kez aynı yere inşa edilen Haydar Çavuş Camii tek kubbeli önünde üç gözlü son cemaat yeri bulunan cami tipolojisinde inşa edilmiştir. 1924 yılında yapımına başlanan Maarif Oteli ana hatlarıyla iki ayrı cadde üzerinde uzanan cepheleri köşede çokgen gövdeli dönüşle birleştirilerek kubbe ile sonlandırılmıştır. Çeşitli onarımlar ve işlevler değiştiren yapı günümüzde otel olarak kullanılmaktadır. Bandırma’da inşa edilen yapılar süsleme açısından oldukça yalındır. Çalışma kapsamında inşa edilmiş olan binalar hakkında literatür taraması yapılmış ayrıca sahada gözlemler gerçekleştirilmiş ve sanat tarihi özelinde ele alınmıştır. Bu yapılar; Bandırma Haydar Çavuş Camii, Bandırma Maarif Oteli’dir. İnşa edilmeyen yapı projesi; Bandırma Hükümet Konağı, ise arşiv ve ilgili kaynaklardaki bilgi ve belgeler üzerinden araştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mimar Kemaleddin, Ulusal Mimarlık, Maarif Oteli, Hükümet Konağı, Haydar Çavuş Camii

ABSTRACT
WORKS OF ARCHITECT KEMALEDDİN IN BANDIRMA

Zuhal ÇELİKLİ

Architect Kemaleddin, one of the two leading names in the development of the characteristic style of the “Neo-Classical” period of Turkish architecture or the “National Architectural Renaissance” when it was applied, which was said to be eclectic by the European architects of the period, was one of the two leading names in the development of the characteristic style of the Ottoman Empire. He is a traditionalist architect who wants to continue his architectural legacy. It can be accepted that Kemaleddin Bey’s most productive period in terms of architecture was the 10-year period between 1909-1919. Architect Kemaleddin designed important religious and public buildings that are smaller in scale than previous periods, but reflecting his own period. Architect Kemaleddin has many structures that were built between the years that we describe as the most productive period and remained as projects. There are three buildings designed by Architect Kemaleddin in Bandırma District of Balıkesir province. The two structures that have been constructed within the scope of the study are Haydar Çavuş Mosque and Maarif Hotel. One of them is the Government House project, which could not be built for various reasons. Unbuilt projects were designed for various places. These buildings, registered and protected by the Balıkesir Cultural Heritage Preservation Board, are important examples that add architectural character to the city. In the Government House project dated 1913, it was handled with a symmetrical approach with a rectangular plan protruding in the middle on the long sides. Haydar Çavuş Mosque, which was built on the same site for the third time in 1922, was built in the typology of a mosque with a single dome and a narthex with three chambers in front of it. The facades of the Maarif Hotel, which started to be built in 1924, were combined with a polygonal turn at the corner and ended with a dome. The building, which underwent various repairs and changed functions, is used as a hotel today. The buildings built in Bandırma are quite simple in terms of decoration. A literature review was made about the buildings built within the scope of the study, and observations were made in the field and it was discussed in the context of art history.

These structures are; Bandırma Haydar Çavuş Mosque, Bandırma Maarif Hotel. Unbuilt building project; Bandırma Government Office, on the other hand, has been researched through the information and documents in the archives and related sources.

Keywords: Architect Kemaleddin, National Architecture, Maarif Hotel, Government House, Haydar Çavuş Mosque

ÖZET

HİRİSTİYAN VE İSLAM RESİM SANATINDA İBRAHİM'İN SINANMASI/
KURBANI TASVİRLERİ

A. Nazlı SOYKAN - Gulzoda MAKHMUDJONOVA AKAY
Karabük Üniversitesi

Antik dönemlerden itibaren insanoğlu inandığı gücün kendisini zaman zaman sınıdığına inanmaktadır. Özellikle Kitabı Mukaddes'te (Eski-Yeni Ahit) ve Kuran-ı Kerim'de bu daha belirgin bir şekilde karşımıza çıkmakta ve Tanrı'nın çeşitli yollarla insanoğlunu sınıdığı görülmektedir. Yahudilikte, Hıristiyanlıkta ve İslamiyet'te Tanrı'nın insanları sınıdığına dair anlatılan hikâyeler incelendiğinde bazılarının örtüştüğü, bazılarının örtüşmediği ya da anlatılan olaylardaki kişilerin değiştiği görülmektedir. Bu hikâyelerden biri de günümüze kadar birçok sanat eserine konu olan, Hıristiyanlık'ta ve İslamiyet'te farklı şekillerde ele alınan İbrahim'in Sınanması/Kurbanı sahnesidir. Erken dönemlerde Suriye Duro Europos Sinagogu ve İtalya'daki katakomplardaki duvar resimlerinde örnekleri görülen sahnenin Bizans döneminde anıtsal resim sanatında ve minyatürlü el yazmalarında da tasvir edildiği görülmektedir. Bizans anıtsal resim sanatı kapsamında sahnenin Anadolu'da 12. yüzyıla tarihlenen Sinop Balatlar Kilisesi'ndeki tasvir haricinde pek örneği bulunmamaktadır. Sahne, Anadolu dışında farklı dönemlere tarihlenen birçok kilisede tasvir edilmiştir. Bu yapılar arasında İtalya Ravenna San Vitale Kilisesi, İtalya Ravenna San Apollinare in Classe Kilisesi, Bulgaristan, Raduil, Aziz Nikolaos Eski Kilise, Kiev Ayasofyası, İtalya Palermo Palatin Şapeli ve Sicilya Monreale Katedrali yer almaktadır. İbrahim'in Sınanması/Kurbanı sahnesi Bizans dönemine tarihlenen minyatürlü el yazmalarında da tasvir edilmiştir. Paris Ulusal Kütüphanesi gr. 510, f. 174 v., Echmiadzin İncilleri, Vatikan Apostolik Kütüphanesi gr.747, fol. 43 v ve Theodore Psalter, fol. 140 v., sahnenin tasvir edildiği el yazmalarına örnektir. İslam resim sanatında İbrahim'in Sınanması sahnesinin bazen birbirine benzer, bazen de birbirinden farklı şekillerde tasvir edildiği görülmektedir. Sahnenin 15. yüzyıla ait ilk Timurlu örneği İskender Sultan'ın Şiraz sarayında hazırlattığı *İskender Sultan Mecmuası*'dır. Sultan Şâhruh için Herat'ta hazırlanan diğer örnek Külliyyat-ı Tarih, yine saray kitaplığında derlenen Câmi' u't-tevârîh ve Câmi' u't-tevârîh'in dağınık nüshasında karşımıza çıkmaktadır. Sahnenin Osmanlı dönemine ait örnekleri ise Osmanlı saray nakkaşhanesinde 16.-17. yüzyılda hazırlanan Zübdetü't Tevarih, Fâlnâme, çokça nüshası bulunan Kısas-i Enbiya ve Hadikatü's-süedâ eserlerinde görülmektedir. Bu çalışmada; Bizans, Timurlu ve Osmanlı tasvir sanatında birçok örneği olan İbrahim'in Sınanması sahnesi duvar resimleri ve minyatürlü el yazmaları kapsamında karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Bu bağlamda tespit edilen örneklerdeki benzerlikler ve farklılıklar ikonografik, figürlerin sahneye yerleştirilmeleri, üslupları gibi özellikler altında değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İbrahim, İshak, İsmail, Kitabı Mukaddes, Kuran-ı Kerim

ABSTRACT**DESCRIPTIONS OF ABRAHAM'S TEST OF FAITH/SACRIFICE IN
CHRISTIAN AND ISLAMIC PAINTING**

A. Nazlı SOYKAN - Gulzoda MAKHMUDJONOVA AKAY
Karabük University

Since ancient times, human beings believe that the power they believe tests themselves. This is especially evident in the Bible (Old-New Testament) and the Qur'an, and it is seen that God tests mankind in various ways. When the stories told about God testing people in Judaism, Christianity and Islam are examined, it is seen that some of them overlap, some do not, or the people in the events told have changed. One of these stories is the scene of Abraham's Test of Faith/Sacrifice, which has been the subject of many works of art and has been handled in different ways in Christianity and Islam. It is seen that the scene, which is seen in the wall paintings of the Syria Duro Europos Synagogue and the catacombs in Italy in the early periods, is also depicted in the monumental painting art and miniature manuscripts in the Byzantine period. Within the scope of Byzantine monumental painting, there are not many examples of the scene other than the depiction in the Sinop Balatlar Church, which is dated to the 12th century in Anatolia. The scene is depicted in many churches dating to different periods outside Anatolia. Among these structures are Italy Ravenna San Vitale Church, Italy Ravenna San Apollinare in Classe Church, Bulgaria Raduil St. Nicholas Old Church, Kiev Hagia Sophia, Italy Palermo Palatine Chapel and Sicily Monreale Cathedral. The Test of Faith/Sacrifice scene of Abraham is also depicted in miniature manuscripts dating to the Byzantine period. Paris National Library gr. 510, f. 174 v., Echmiadzin Gospels, Vatican Apostolic Library gr.747, fol. 43 v. and Theodore Psalter, fol. 140 v. is an example of the manuscripts depicting the scene. In Islamic painting, it is seen that the scene of the Test of Faith of Abraham is sometimes depicted in similar ways and sometimes in different ways. The first Timurid example of the scene from the 15th century is the Iskandar Sultan Antology, prepared by Iskandar Sultan in the Shiraz palace. The works depicting the sacrifice scene appear in Kulliyat-ı-Tarikhi prepared in Herat for Sultan Shakhruh, in the disperse copy of Jâmi' al-tevârîkh and Jâmi' al-Tevârîkh, which were also compiled in the palace library. Examples of the scene from the Ottoman period are Zubdat al-Tawârîkh, Fâlnâmâ, which was prepared in the Ottoman palace nakkashane in the 16th and 17th centuries, and Qisas-i Enbiya and Hadîkâtü's-Süedâ. In this study, the scene of the Test of Faith of Abraham, which has many examples in Byzantine, Timurid and Ottoman depiction art, is discussed comparatively within the scope of wall paintings and miniature manuscripts. In this context, the similarities and differences in the identified samples were evaluated under features such as iconographic, placement of the figures on the stage, and styles.

Keywords: Abraham, Isaac, Ishmael, Holy Bible, Quran

ÖZET

İNCİR HAN'DA BULUNAN TAŞÇI İŞARETLERİ

Ali Rıza BİLGİN

Süleyman Demirel Üniversitesi

İncir Han, Burdur iline bağlı Bucak ilçesinin yaklaşık 3 km batısında bulunmaktadır. II. Gıyaseddin Keyhüsrev döneminde inşa edilmiş olan yapı, Antalya-Isparta kervan yolunda, Evdir, Kırkgöz ve Susuz'dan sonra dördüncü handır. Hem kapalı mekânı, hem de avlusu bulunan kervansarayın yaklaşık 200 m kuzeydoğusunda kalıntıları günümüzde çeşme olarak kullanılan bir hamam yapısı da bulunmaktadır. Yapıyla alakalı ilk akademik çalışma Kurt Erdmann'a aittir. Yapıyı 1953 ve 1955 yıllarında ziyaret eden Erdmann, 1961 yılında ilk cildini yayınladığı eserinde İncir Han'a yer vermiştir. 1996 yılında da A. Şevki Duymaz tarafından İncir Han'ı konu alan bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. 1990-1993 ve 2000 ile 2013-2014 yıllarında ise ilgili kurumlarca kazı ve temizlik çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Yapılan bu kazı çalışmalarında hanın avlu kısmı ortaya çıkarılmıştır. Öncesinde Rahmi Hüseyin Ünal'ın bilimsel danışmanlığında yapılan çalışmalar, 2013 yılından itibaren Şakir Çakmak'ın danışmanlığında yürütülmüştür. Anadolu Selçuklu mimarisinde niteliklerine ilişkin kısıtlı bilgi sahibi olduğumuz taşçı işaretleri, Kuzey Avrupa ve Birleşik Krallık ülkelerindeki Orta Çağ yapılarında araştırmacılar tarafından daha detaylı incelenmiştir. Bu çalışmalarda, yazılı belgelerin de desteğiyle taşçı işaretlerinin mahiyetine dair birtakım öneri ve saptamalarda bulunulmuştur. Bu bağlamda, Anadolu Türk mimarisindeki taşçı işaretlerinin yapıların inşa süreçleri, tarihlendirilmeleri ve ustaların kimlikleri ile çalıştıkları atölyeler hakkında önemli bilgiler sunabileceği düşünülmektedir. İncir Han kapalı bölüm taç kapısındaki kitabesi ve yapılan kazı çalışmalarında elde edilen veriler sayesinde inşası ve kullanım süreçleri takip edilebilen bir yapıdır. Bu doğrultuda burada tespit edilen 57 taşçı işaretinin literatüre kazandırılması Anadolu Türk mimarisinin gelişim sürecinin anlaşılmasına katkıda bulunacaktır. Bu bildiride, İncir Han'da tespiti yapılan işaretler, gerek literatürdeki örnekler, gerekse tarafımızca başka yapılarda saptanan örnekler ile karşılaştırılarak aralarındaki ilişkiler değerlendirilecek ve taşçı işaretlerinin mahiyetine yönelik yorumlar sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Taşçı İşaretleri, Kervansaray, Anadolu Selçuklu, Mimari

ABSTRACT**STONEMASONS' MARKS FOUND IN İNCİR KHAN**

Ali Rıza BİLGİN

Süleyman Demirel University

İncir Khan is situated approximately 3 km west of Bucak district in Burdur province. The construction of the building dates back to the reign of Gıyaseddin Keyhüsrev II and it is the fourth caravanserai along the Antalya-Isparta caravan route, following Evdir, Kırkgöz, and Suzuz. The caravanserai consists of both an indoor space and a courtyard. Additionally, there is a bath structure located approximately 200 m northeast of the caravanserai, with its ruins currently serving as a fountain. The first academic study on this structure was conducted by Kurt Erdmann, who visited the building in 1953 and 1955. İncir Khan was included in his work, which was published in its first volume in 1961. A master's thesis on İncir Khan was prepared by A. Şevki Duymaz in 1996. Excavation and cleaning works were carried out by government institutions in the years 1990-1993, 2000, and 2013-2014. These excavations revealed the courtyard section of the inn. The excavations, previously supervised by Rahmi Hüseyin Ünal, were completed in 2013 and 2014 under the supervision of Şakir Çakmak. While there is limited information available about the characteristics of stonemason's marks in Anatolian Seljuk architecture, researchers have extensively studied them in medieval structures in Northern Europe and the United Kingdom. These studies, supported by written documents, have provided suggestions and determinations regarding the characteristics of stonemason's marks. It is believed that the stonemason's marks in Anatolian Turkish architecture can offer valuable insights into the construction processes of buildings, their dating, as well as the identities of the masters and the workshops they were affiliated with. Thanks to the inscription on the portal of the enclosed section and the data obtained from the excavations, the construction and usage processes of İncir Khan are largely known. Therefore, incorporating the 57 mason's marks identified here into the literature will enhance our understanding of the development process of Anatolian Turkish architecture. This paper aims to evaluate the marks identified in İncir Khan by comparing them with examples in the literature, as well as other examples found in different structures. It will also present interpretations regarding the nature of these mason's marks.

Keywords: Masons' Marks, Caravanserai, Anatolian Seljuks, Architecture

ÖZET**KASTAMONU KIRSAL MİMARİ BEZEMESİNDE YEREL YAKLAŞIMLAR
(DUVAR RESİMLERİ ÜZERİNE BİR DENEME)**

Anar AZİZSOY - Muhammet ÖZKURT
Karabük Üniversitesi

Anadolu'nun Türk hüviyetini kazanmasının ardından Türklerin ilk tercih ettikleri yerleşim yerlerinden birisi olan Kastamonu, XII. yüzyıl sonlarından itibaren kurulan beylikler sürecinde, özellikle Candaroğulları döneminde elde ettiği merkezi-başkent konumuna uygun olarak şekillenen fiziki yapısı ile Batı Karadeniz'in önemli tarihi ve kültürel dokusunu meydana getirir. Kentin tarihi topoğrafyasının sonraki evrede gelişimini tamamladığı Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerine de ait olmak üzere çok sayıda mirası bünyesinde barındıran Kastamonu'da, bu bağlamda zengin bir mimari doku oluşturulmuştur. Ancak sanat ve mimarlık tarihi araştırmalarının kent özeline ilişkin çalışmalarda, merkez dışında pek kırsala yönelinmediği gözlenmiştir. Bu boşluğu doldurmak adına yürüttüğümüz mimarinin tespitine yönelik saha araştırmaları sırasında, bölgenin yerel/kırsal mimari geleneğine uygun malzeme-yapım tekniği ile ön plana çıkan ve çeşitli işlevlerde tipolojiler oluşturan eserlerle karşılaşmıştır. Çoğunluğu ahşap estetiğinde bölge sanat okulunun teknik ilkelerini muhafaza eden söz konusu eserlerden bazılarının mimari süslemesinde yer alan duvar resimleri ise çalışmanın özünü meydana getiren, yerel üslubun varlığını sorguladığımız tarafını oluşturur. Tespitlere dayalı olarak dini ve sivil yapıların bezemelerinde karşılaşılan resim özelliklerinin, başkent (İstanbul) tarzına uygun bir mimari geleneğin taşradaki devamı niteliği, aynı zamanda yapısal kompozisyonunda bölgeye özgü sergilediği yerel üslup özellikleri açısından da mühim sonuçlar doğurmaktadır. Bu bağlamda çalışma kapsamında Kastamonu ilçe ve köylerinde saptanan farklı işlevlerdeki yapıların duvar resimleri, asıl amacı oluşturan bölgeye özgü yerel üslubun varlığına ilişkin özellikleri açısından ele alınarak, teknik ve estetik ayrıntılarındaki yerel yaklaşımlar, usta kitabelerinden tespit edilen bilgilerden de hareketle incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Kastamonu, Araç, Daday, Pınarbaşı, Cami, Konut, Duvar Resimleri, Yerel Üslup

ABSTRACT**LOCAL APPROACHES IN RURAL ARCHITECTURAL DECORATION OF KASTAMONU (AN ESSAY ON WALL PAINTINGS)**

Anar AZİZSOY - Muhammet ÖZKURT
Karabük Üniversitesi

Kastamonu, which was one of the first preferred settlements of the Turks after Anatolia gained its Turkish identity, constitutes the important historical and cultural texture of the Western Black Sea with its physical structure shaped in accordance with the central-capital position it gained during the period of principalities established from the end of the XIIth century, especially during the Candaroğulları period. In this context, a rich architectural texture has been created in Kastamonu, which contains a large number of heritage belonging to the Ottoman and Republican periods, in which the historical topography of the city completed its development in the next phase. However, it has been observed that art and architectural history researches do not focus on the countryside except for the centre. During the field researches for the determination of the architecture we carried out in order to fill this gap, we encountered works that stand out with the material-construction technique suitable for the local/rural architectural tradition of the region and form typologies in various functions. The wall paintings in the architectural ornamentation of some of these works, most of which preserve the technical principles of the art school of the region in wood aesthetics, constitute the essence of the study, which constitutes the essence of the study, the side that we question the existence of the local style. Based on the determinations, the continuation of the painting features encountered in the decoration of religious and civil buildings in the provinces of an architectural tradition in accordance with the capital (Istanbul) style, as well as the local style characteristics specific to the region in its structural composition, has important consequences. In this context, within the scope of this study, the wall paintings of the buildings with different functions identified in Kastamonu districts and villages will be examined in terms of the features related to the existence of the local style specific to the region, which constitutes the main purpose of the study, and the local approaches in technical and aesthetic details will be examined based on the information determined from the master inscriptions.

Keywords: Kastamonu, Araç, Daday, Pınarbaşı, Mosque, Dwelling, Wall Paintings, Local Style

ÖZET

FRANSA MİLLİ KÜTÜPHANESİNDE BULUNAN 6055 ENVANTER NUMARALI EN'AM-I ŞERİF NÜSHASI VE RESİMLERİNİN HALK RESİM SANATI BAĞLANTILARI

Ayşe BUDAK

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Fransa Milli Kütüphanesi'nde 6055 envanter numarasında kayıtlı olan yazma eser, Osmanlıca En'am-ı Şerif nüshasıdır. En'am-ı Şerifler muhallefet listeleri ve tereke kayıtlarından anlaşıldığı kadarıyla Osmanlı dünyasında en çok okunan kitaplar arasında bulunmaktaydı. En'am kitapları Kuran'ın altıncı suresi olan aynı adlı sure ile başlamaktadır. En'am suresi içerik olarak; batıl inanışlar, tevhid inancı, helal ve harama dair hükümlerden bahsetmektedir. Taşınabilir küçük dua kitabı mahiyetindeki bu yazma eserler En'am suresi dışında en çok okunan diğer seçilmiş sureleri Fatiha, Ayetel Kürsi, Yasin, Mülk, İnşirah sureleri ve kısa sureleri de içermektedir. Esmâül Hüsna, Esmâül Nebi, Dört Halifenin Hilyeleri, şifa ayetleri ve muhtelif dualar içermektedir. Kütüphane kataloğunda Kuran'dan sureler içeren Türkçe ibadet kitabı olarak tanımlanmış bu eser, tarihsiz olup deri ciltlidir ve 137 sayfadan oluşmakta olup, hattat ve müzehhip bilgileri bulunmaz. On sayfası resim ihtiva etmektedir. Resimlerden üçü seçilmiş kentlerin tasvirleridir. Bir sayfada Hasan ve Hüseyin'in sancakları, bir sayfada peygamber sancağı ve peygamberi simgeleyen tesbih ve misvak resimleri vardır. Cennet ve cehennem simgeleyen ağaçlar ve yine peygamberi simgeleyen gül tam sayfa olarak resmedilmiştir. Altı sayfa ise mühürler için ayrılmıştır. Bu çalışmada, Fransa Milli Kütüphanesinde bulunan bu yazma eserin resimleri, geç dönem Osmanlısı ve Cumhuriyet döneminde 1950'lerde özellikle köy camilerinin duvarlarında görülen resimlerle kıyaslanarak, yazma eserlerin duvar resimlerine kaynaklıkları benzer örnekler üzerinden tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: El Yazması, Dua Kitabı, Kent Tasvirleri, Duvar Resimleri, Sancak

ABSTRACT**PUBLIC PAINTING ART CONNECTIONS OF EN'AM-ŞERİF COPY AND
PAINTINGS WITH INVENTORY NUMBER 6055 IN THE NATIONAL
LIBRARY OF FRANCE**

Ayşe BUDAK

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University

The manuscript in question is an Ottoman Turkish copy of En'am-ı Şerif, registered under inventory number 6055 in the National Library of France. En'am-ı Şerif manuscripts were among the most widely read books in the Ottoman world, as indicated by inheritance records and lists of endowed properties. En'am books begin with the sixth chapter of the Quran, also titled En'am. The content of the En'am chapter includes discussions on false beliefs, monotheistic faith, and rulings related to halal (permissible) and haram (forbidden) matters. These handwritten works, which take the form of portable prayer books, also include other selected chapters that were widely read, such as Fatiha, Ayat al-Kursi, Yasin, Mulk, Inshirah, and various shorter chapters. They also contain sections on the Beautiful Names of Allah, the Names of the Prophet, the Cloaks of the Four Caliphs, healing verses, and various prayers. Cataloged as a Turkish worship book containing chapters from the Quran, this undated manuscript has a leather cover and consists of 137 pages. It does not provide information about the calligrapher or illuminator. Ten pages feature illustrations, three of which depict selected cities. One page shows the banners of Hasan and Huseyin, another page depicts the banner of the Prophet and objects symbolizing him, such as prayer beads (tesbih) and a tooth-cleaning twig (misvak). Full-page illustrations portray trees symbolizing heaven and hell, as well as a rose symbolizing the Prophet. Six pages are reserved for seals. This study discusses the illustrations found in this manuscript from the National Library of France, comparing them with wall paintings that were particularly observed in village mosques during the late Ottoman and Republican periods, especially in the 1950s. The aim is to explore the possible connections between manuscript illustrations and wall paintings through similar examples.

Keywords: Manuscript, Prayer Book, City Murals, Wall Painting, Banner

ÖZET

BOA ARŞİVİNDE BULUNAN FERMAN VE BERATLARDAKİ TEZHİP SÜSLEMELERİ

Burak Muhammet GÖKLER
Atatürk Üniversitesi

Orta Asya coğrafyasında M.Ö. XVIII.-XII. yüzyıllar arasında kullanılmaya başlanan tezhip kitap süsleme sanatlarından birisi olup Türk-İslam devletleri için oldukça önemli bir yer teşkil etmektedir. Osmanlı Devleti'nde tezhip sanatı Fatih Sultan Mehmet dönemi ile başlatılmaktadır. Fatih devri ile başlayan ekol süreci Batılılaşma sürecine kadar devam etmiştir. 1700'lerin başlarına kadar klasik motifler olarak bilinen palmet, rumi, kıvrık dal, lale, karanfil, münhani, hatayi ve süsen gibi bezemeler sıkça tercih edilmiştir. Ayrıca bu dönemde yapılan tezhipler genel olarak göze hoş gelen ve hattın önüne geçmeyen bir tasarım anlayışını yansıtmaktadır. Bir kitap süsleme sanatı olan tezhiple pek çok tarihi yazma ve belgede karşılaşılması mümkündür. Tezhibin en çok tercih edildiği Kur'an-ı Kerim başta olmak üzere, divanlarda, vekainameler, nâmelerde, beratlar da, fermanlarda, cüzlerde, vakfiyelerde, icazetnamelerde ve antlaşma gibi metinlerde rastlanılmaktadır. Osmanlı sultanlarının emirlerini veya aldığı kararları yansıtan fermanlar ile bir tayin, tahsis, imtiyaz gibi ayrıcalıkları göstermek için gönderilen beratlar tezhip sanatının uygulandığı önemli belgelerin başında gelmektedir. Bu belgelerin tezhip açısından tezyin edilmiş olması oldukça önem arz etmektedir. Bu kapsamda Başbakanlık Osmanlı Arşivinde bulunan II. Süleyman, III. Mustafa, I. Abdulhamid, III. Selim ve II. Mahmud dönemine ait olan 1688 ile 1826 tarihlerini kapsayan dokuz ferman ve berat tezyinat araştırma kapsamına alınmıştır. Değerlendirmeye alınan beş ferman ve dört beratın teknik, renk, desen ve kurgu açısından incelendiğinde özellikle motif bazında klasik dönemi kısmen devam ettirdiği görülmektedir. Ancak dönemin diğer yazma eserlerine bakıldığında Barok, Rokoko ve Ampir üslupların etkisinin daha belirgin olarak hissedildiği anlaşılmaktadır. Kurgu bakımından belgeleri kendi sınıfında irdelendiğinde birbirlerinin birer tekrarı şeklindedir. Bu husus 1826'lı yıllardan sonraki belgelerde imparatorluk üslubunun etkisiyle değişkenlik ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Batılılaşma, Berat, BOA, Ferman, Osmanlı, Süsleme

ABSTRACT**ILLUMINATION ORNAMENTS IN EDICTS AND BERATS IN THE BOA ARCHIVE**

Burak Muhammet GÖKLER
Atatürk University

Illumination, which started to be used in Central Asia between the XVIIIth-XIIth centuries BC, is one of the book decoration arts and has a very important place for the Turkish-Islamic states. The art of illumination in the Ottoman Empire started with the reign of Fatih Sultan Mehmet. The school process that started with the Fatih period continued until the Westernization process. Until the early 1700s, classical motifs such as palmettes, rumi, curved branches, tulips, carnations, münhani, hatayi and irises were frequently preferred. In addition, the illuminations made in this period generally reflect a design approach that is pleasing to the eye and does not get in the way of calligraphy. It is possible to encounter illumination, an art of book decoration, in many historical manuscripts and documents. Illumination is most commonly found in texts such as the Qur'an, divans, wajainams, nâmas, berats, edicts, juzes, waqfiyyahs, icazetnamas and treaties. Edicts reflecting the orders or decisions of the Ottoman Sultans and certificates sent to show privileges such as appointment, allocation, privilege are among the most important documents in which the art of illumination is applied. The illumination of these documents in terms of illumination is of great importance. In this context, nine edicts and berat illuminations in the Prime Ministry Ottoman Archive, which belong to the periods of Süleyman II, Mustafa III, Abdulhamid I, Selim III and Mahmud II, covering the dates between 1688 and 1826, were included in the scope of the research. When the five edicts and four certificates are analyzed in terms of technique, color, pattern and fiction, they partially continue the classical period, especially in terms of motifs. However, when we look at other manuscripts of the period, it is seen that the influence of baroque, rococo and empire styles is felt more clearly. In terms of fiction, when the documents are analyzed in their own class, they are repetitive of each other. In documents from the 1826s onwards, this varies due to the influence of the imperial style.

Keywords: Westernization, Berats, BOA, Edicts, Ottoman, Ornament

ÖZET

İSLAM RESMİNDE GÜNLÜK HAYAT TASVİRLERİ: HAMAM SAHNELERİ

Derya AYDIN

Mardin Artuklu Üniversitesi

İslam resmi, genel itibari ile değerlendirildiğinde, en erken örneklerine 12. yüzyılda başlanıldığı ve 18. yüzyıla kadar devam eden bir süre içerisinde oldukça yoğun bir üretimle varlığını devam ettirdiği görülmektedir. Bu sanatın genel tavrı, hazırlanan kitaplarda geçen konuların veya hikâyelerin sayfa aralarında yer alan resimlerde canlandırılması olmuştur. Konu ile oldukça sıkı bağı bulunan resimlerde günlük hayattan sahnelerin sayısı daha azdır. Ancak kitabın konusunda günlük hayata ait bir hikâyenin var oluşu bu türden bir sahnenin kitap içerisinde olabilmesine olanak sağlamıştır. Günlük hayattan sahneler içerisinde en dikkat çeken konu ise hamam sahneleri olmuştur. Hamamlar, İslam toplumlarında, kamusal anlamda toplu olarak yıkanmanın gerçekleştirildiği yapılar olmuşlardır. Diğer taraftan da insanların bir araya geldiği bir sosyal alana dönüşmüşlerdir. İslam sanatı içerisinde önemli bir mimariye sahip olan hamamların işlevleri, içerisindeki mekânların sıralanışından anlaşılabilir. Bu hamamların geçmişte, günlük hayattaki kullanımı konusunda en iyi bilgiyi, İslam resim sanatı içerisindeki sahneler ortaya koymuşlardır. Bu sahnelerde hamamların hem fonksiyonu hem de günlük olarak kullanımı canlandırılmıştır. Farklı dönemlerde resimlenen ve resim sanatı içerisinde “romantik hikâyeleri” ele alan Nizami’nin Hamsesi’nde yer alan “Halife’nin Hamamı” sahneleri bu konuda yol gösterici olmuştur. Bu sahnelerde bir hamamın iç mekânı canlandırılırken ayrıca günlük hayatın içerisinde hamamın kullanımının görsel olarak sunulduğu görülmektedir. Böylece hikâye ile bağlantılı olarak hem bir hamam kültürü hem de bu kültürün İslam resmindeki yerinin anlaşılmasına olanak sağlanmıştır. Konu kapsamında günlük hayata dair olan hamam sahnelerinin İslam resmindeki yorumu için farklı dönemlerde yapılmış olan Nizami Hamselerinin özgün örnekleri üzerinden incelenmesi amaçlanmaktadır. Böylece günlük hayattan bir sahnenin detayları üzerinde değerlendirmeler yapılacaktır. Sahneler üzerinden yapılan değerlendirmelerde, yapıldığı dönemin üslup özellikleri dikkate alınıp farklılıklar ve benzerlikler ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hamam, İslam Resim, El yazma, Nizami, Hamse

ABSTRACT**DEPICTIONS OF DAILY LIFE IN ISLAMIC PAINTING: BATH SCENES**

Derya AYDIN

Mardin Artuklu University

Considering Islamic painting in general terms, it is seen that the earliest examples were started in the 12th century and continued with a very intense production in a period extending up to the 18th century. The general approach of this art has been to depict the subjects or stories in the pictures between the pages in the prepared books. In paintings that have a notably close relation with the subject, the number of scenes from daily life is less. However, the existence of a story about daily life on the subject of the book enables such a scene to be included in the book. The most striking subject among the scenes from daily life has been the bath scenes. In Islamic societies, baths have become the places to take bath altogether. On the other hand, they have turned into a social place where people come together. The functions of the baths, which have an important architecture in Islamic art, can be figured from the order of the spaces inside. The best information about the use of these baths in daily life in the past is presented with the scenes in Islamic painting. In these scenes, both the function and daily use of the baths are depicted. The “Caliph’s Bath” scenes in Khamsa of Nizami, which were illustrated in different periods and dealt with “romantic stories” in the art of painting, have been a guide in this regard. While depicting the interior of a bath in these scenes, it is also seen that the use of the bath in daily life is presented visually. Thus, both the bath culture and the place of this culture in Islamic painting is ensured to understand in connection with the story itself. Within this scope, it is aimed to examine the original examples of Khamsa of Nizami made in different periods for the interpretation of the bath scenes in daily life in Islamic painting. Thus, the details of a scene from daily life will be evaluated. The differences and similarities in the evaluations about the scenes will be dealt by taking the stylistic features of the period of the production into account.

Keywords: Bath, Islamic Painting, Manuscript, Nizami, Khamsa

ÖZET

ORTA ÇAĞ ANADOLU TÜRK İSLAM MİMARİSİNDE İNSAN FİGÜRLÜ TAŞ BEZEMELER VE DEVŞİRME İNSAN FİGÜRLERİNİN BİR DEĞERLENDİRMESİ

Fatmagül SAKLAVCI
Cumhuriyet Üniversitesi

Türkler XI. yüzyıl ortalarından itibaren, Anadolu'ya yerleşmeye başlamışlar, yerleştikleri bölgeleri iskân ederek imar faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Selçuklu, Artuklu, Saltuklu, Danişmendli ve Mengücekliler olarak adlandırılan bu ilk beylikler, Orta Asya ve İran bölgesinden taşıdıkları geleneklerini Anadolu'da var olan İslam kültürüyle birleştirerek Selçuklu Çağı olarak adlandırdığımız bir mimari gelenek oluşturmuşlardır. Selçuklu Çağı mimarlığında birçoğu sembolik anlatım ifade eden farklı ve özgün tasarımlara sahip geometrik, bitkisel ve figürlü tezeyyat unsurları yaygın olarak kullanılmıştır. Bu tezyini motifler içerisinde insan figürleri önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle çalışmamızda Anadolu'daki Selçuklu Çağı öncesi örneklerden başlayarak İlhanlı devletinin sonuna kadar olan döneme ait mimaride tespit edilen insan figürleri ele alınacak, tespit edilen örnekler form, üslup ve sembolik anlamları bakımından irdelenerek değerlendirilecektir. Selçuklu Çağı mimarlığında 22 yapıda 82 insan figürü belirlenmiştir. Bu figürlerin mask veya büst olarak tek başlarına ya da burç sembolleriyle birlikte kullanıldığı görülmektedir. İnsan figürü tespit edilen en erken tarihli örnek 909-910 tarihli Diyarbakır Dağ Kapısı, en geç tarihli örnek ise 1312-13 tarihli Niğde Hüdavend Hatun Kümbeti'dir. Tespit edilen figürler yoğun olarak Selçuklu ve Artuklu yapılarında karşımıza çıkmaktadır. İlhanlı dönemi ise insan figürünün daha az kullanıldığı bir dönemdir. İnsan figürleri ile yapı tipi arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Bu döneme ait cami, köprü, medrese, kale, hamam ve kümbet gibi farklı yapı tiplerinde insan figürleriyle karşılaşmaktadır. İnsan figürleri bağlamında belirtilmesi gereken bir diğer nokta bazı yapılarda kullanılan devşirme parçalarda da insan figürlerinin de tespit edilmesidir. Bu nedenle devşirme figürler de çalışmamızda ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Orta Çağ, Anadolu Türk İslam Mimarisi, Figürlü Bezeme, Devşirme, İnsan Figürü

ABSTRACT**STONE DECORATIONS WITH HUMAN FIGURES IN MEDIEVAL ANATOLIAN TURKISH-ISLAMIC ARCHITECTURE AND AN EVALUATION OF REUSED HUMAN FIGURES**

Fatmagül SAKLAVCI
Cumhuriyet University

Turks XI. starting from the middle of the century, they started to settle in Anatolia, settled in the regions they settled and engaged in development activities. These first principalities, called Seljuk, Artuklu, Saltuklu, Danishmedli and Mengücekli, formed an architectural tradition that we call the Seljuk Age by combining the traditions they carried from Central Asia and Iran with the Islamic culture existing in Anatolia. In the architecture of the Seljuk Age, geometric, floral and figurative ornamental elements with different and original designs, many of which express symbolic expression, were widely used. Human figures have an important place in these ornamental motifs. For this reason, in our study, the human figures identified in the architecture of the period starting from the pre-Seljuk Period in Anatolia until the end of the Ilkhanid state terms of form, style and symbolic meanings will be discussed, and the identified examples will be examined and evaluated. In the architecture of the Seljuk Age, 82 human figures were determined in 22 buildings. It is seen that these figures are used as masks or busts alone or together with zodiac symbols. The earliest dated example with a human figure is Diyarbakır Mountain Gate dated 909-910, and the latest dated example is the Niğde Hüdavend Hatun Vault dated 1312-13. The identified figures are mostly seen in Seljuk and Artuqid structures. The Ilkhanid period, on the other hand, is a period in which human figures were used less frequently. Human figures are encountered in different building types such as mosques, bridges, madrasas, castles, hammams and cupolas belonging to this period. Another point that should be noted in the context of human figures is that human figures are also detected in the spolia pieces used in some buildings. For this reason, spolia figures will be discussed in our study.

Keywords: Middle Ages, Anatolian Turkish-Islamic Architecture, Figured Decoration, Spolia, Human Figure

ÖZET

AMASYA II. BAYEZİD KÜLLİYESİ MUVAKKİTHANESİNİN DUVAR RESİMLERİNİN TARİH VE USTA SORUNSALI İLE SON RESTORASYONU ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Füsun AYTEKİN
İstanbul Üniversitesi

Amasya'nın merkezinde, Yeşilirmak kıyısında geniş bir alanda konumlandırılan II. Bayezid Külliyesi'nin kuzeybatısında yer alan muvakkithane, konumu gereği külliye muvakkithanesidir. Yapının doğu cephesindeki giriş kapısı üzerinde yer alan kitabesine göre 1840 yılında Kaptancıza-de Hacı Hüseyin Zeki Efendi tarafından inşa ettirilmiştir. Bir Batılılaşma dönemi yapısı olduğu anlaşılan muvakkithane gerek mimari gerekse duvar resimleri açısından önemli bir örnektir. Muvakkithane, kareye yakın bir dikdörtgen mekâna sahip tek bir odadan oluşmaktadır. Mekânın içindeki süslemeler tavan eteğini çepeçevre dolaşan bir şerit içerisinde işlenmiştir. Birbirinin devamı olarak görülen bu duvar resimlerinde; cami, türbe ve köprü gibi yapı tasvirlerinin yanı sıra manzara, kır manzaraları ve natürmortlar da görülmektedir. Duvar resimlerinin sanatçısı bilinmemektedir ve kesin bir tarihlendirme söz konusu değildir. Yapı, inşa edildiği tarihten bu yana sırasıyla muvakkithane, kütüphane ve mescid olarak kullanılmıştır. Günümüzde ise cami görevli odası olarak hizmet vermektedir. Muvakkithanenin hem dış cephede yer alan Bursa kemeri ve Ampir üslubu yansıtan üçgen alınlığı hem de iç mekândaki Barok süslemesi ve manzara konulu duvar resimleri bakımından Anadolu muvakkithaneleri ile karşılaştırdığımızda taşradaki önemli örneklerden biridir. Söz konusu resimler, ilk olarak 1960'lı yıllarda, en son ise 2017 yılında külliye bağlamındaki restorasyon faaliyetleri sırasında onarım görmüştür. Muvakkithanede 2022 ve 2023 senesinde yapılan incelemeler esnasında 19. yüzyıla tarihlendirilen bu duvar resimlerinin uygunsuz müdahalelerle değiştirildiği ve özgünlüklerinin bozulduğu fark edilmiştir. Bu çalışmada Amasya II. Bayezid Külliyesi muvakkithanesinin duvar resimlerine, bu resimlerin tarihlendirilmesine ve sanatçısının kimliğine değinilmiştir. Öte yandan son restorasyon sırasında muvakkithanenin duvar resimlerine yapılan müdahaleler tespit edilmiş ve bu değişikliklerin okuyucuya aktarılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Amasya, II. Bayezid Külliyesi, Muvakkithane, Duvar Resmi, Restorasyon

ABSTRACT**AN EVALUATION ON THE HISTORY AND MASTER PROBLEMS OF THE WALL PAINTINGS OF AMASYA BAYEZİD II COMPLEX MUVAKKİTHANE AND ITS RECENT RESTORATION**

Füsun AYTEKİN
İstanbul University

Located in the northwest of the Bayezid II Complex, which is situated on a large area on the banks of Yeşilirmak in the center of Amasya, the muvakkithane is the complex's muvakkithane due to its location. According to the inscription on the entrance door on the east facade of the building, it was built in 1840 by Kaptancızade Hacı Hüseyin Zeki Efendi. The muvakkithane, which is understood to be a Westernization period building, is an important example in terms of both architecture and wall paintings. The muvakkithane consists of a single room with a rectangular space close to a square. The ornaments inside the space are rendered in a strip that encircles the ceiling skirt. In these wall paintings, which are seen as a continuation of each other, there are depictions of buildings such as mosques, tombs and bridges, as well as landscapes, countryside scenes and still lifes. The artist of the wall paintings is unknown and there is no precise dating. Since its construction, the building has been used as a muvakkithane, library and masjid respectively. Today, it serves as a mosque attendant's room. The muvakkithane is one of the most important examples of Anatolian muvakkithanes in the provinces, both in terms of the Bursa arch and the triangular pediment reflecting the Ampir style on the exterior façade and the Baroque ornamentation and landscape-themed murals in the interior. These paintings were first repaired in the 1960s and most recently in 2017 during the restoration activities in the context of the complex. During the examinations carried out in 2022 and 2023, it was noticed that these wall paintings, which were dated to the 19th century, had been altered by inappropriate interventions and their authenticity had deteriorated. In this study, the wall paintings of the muvakkithane of the Bayezid II Complex of Amasya, the dating of these paintings and the identity of the artist are discussed. On the other hand, the interventions made to the wall paintings of the muvakkithane during the last restoration were identified and it was aimed to convey these changes to the reader.

Keywords: Amasya, Bayezid II Complex, Muvakkithane, Wall Painting, Restoration

ÖZET

ACÂİBÜ'L-MAHLÛKÂT VE GARÂİBÜ'L-MEVCÛDÂT NÜSHALARINDAKİ TEKBOYNUZ TASVİRLERİ

Hayrunnisa TURAN
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Bu çalışmada, Kazvinî'nin (ö. 1283) kozmografya ve coğrafya konularında kaleme aldığı Acâibü'l-Mahlûkât ve Garâibü'l-Mevcûdât isimli eserinin 13.-18. yüzyıllara ait bazı Arapça, Farsça ve Türkçe nüshalarında yer alan tekboynuz tasvirleri incelenmektedir. Dört mukaddime, iki makale ve bir hatimedden oluşan eserin Süfliyyat (Ayaltı alemi) konulu ikinci makalesinde rastlanan tekboynuzlara dair bilgi ve tasvirlerin bir kısmına 'Yırtıcı Hayvanlar (El-Hayevanu's-Siba)' başlığı altında yer verilmişken bir kısmı da çeşitli denizlerdeki adalarla bu adalardaki acayıplıkların ve sıra dışı yaratıkların aktarıldığı bölümde zikredilmektedir. Bu adalardan biri Çin Denizi'ndeki (Bahr-i Sîn) Râminî Adası (Cezire-i Râminî), diğeri Hint Denizi'ndeki (Bahr-i Hind) Tinnîn (Ejderha) Adası (Cezire-i Tinnîn) olup farklı türdeki tekboynuzları barındırmaktadır. Batı tasavvurundaki ata benzer unicorn tasvirinden dış görünüşleriyle farklılık arz eden bu eserdeki tekboynuzlar genellikle oğlak, eşek, geyik, boğa, gergedan, kurt ve tavşan gibi hayvanları andıran fiziksel özelliklere sahip, alınlarında farklı boyut ve biçimlerdeki tek boynuzları bulunan hayvanları betimlemektedir. Eserde Harîş (Harîs), Sadevar (Şazevar), Kerkend (Kerkeden) ve Mu'cerac (Mihrac) gibi isimlerle anılan, farklı vücut ve boynuz yapılarına sahip bu hayvanlar, zehrin etkisini ortadan kaldırmak gibi Batıya özgü unicornlarla benzerlik ifade eden birtakım özelliklere de sahiptir. Eserin çeşitli nüshalarında resmedilen tekboynuz tasvirlerinde de gerek gövde yapıları gerekse boynuz şekilleri itibariyle benzerlik ve farklılıklar bulunmaktadır. Bunlar arasında gövde yapısı açısından farklı niteliklere sahip olmakla beraber, boynuz biçimleriyle batı sanatındaki unicornlara oldukça benzeyen, yukarıya doğru daralan formda epeyce uzun boynuzların resmedildiği tasvirler bulunmaktadır. Boynuzlardan bazıları ise gergedan boynuzu gibi kıvrımlı ya da sıra dışı biçimde budaklı ve delikli şekillerle resmedilmektedir. Tasvirlerdeki tek boynuzlu hayvanların gövdeleri büyük ölçüde geyiği andırmaktayken, gergedan, at, kaplan, kedi, köpek ve tavşan görünümünde ya da kanatlı yaratıklarla da karşılaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tekboynuz, Tasvir, Acayıp, Hayvan, Yaratık

ABSTRACT

UNICORN DEPICTIONS IN COPIES OF AJĀ'IB AL-MAKHLŪQĀT WA GHARĀ'IB AL-MAWJŪDĀT

Hayrunnisa TURAN
Ondokuz Mayıs University

In this study unicorn depictions in Arabic, Persian and Turkish copies of a cosmographic and geographic work *Ajā'ib Al-Makhlūqāt wa Gharā'ib Al-Mawjūdāt* by Qazwīnī (d. 1283) from 13th-18th centuries are researched. Informations and illustrations concerning the unicorns are partially found in 'The Predatory Animals (Al-Hayawān Al-Sibā)' section and partially in some sections about islands of various seas and oddness with unordinary creatures in these islands from second article about Sufliyyāt (Sublunar Sphere) of the work which comprise of four introductions, two articles and an epilogue. One of these islands is The Island of Rāminī (Jazīrat Rāminī) in The Chinese Sea (Bahr al-Sīn) and the other one is The Island of the Dragon (Jazīrat al-Tinnīn) in The Indian Sea (Bahr al-Hind) and both of them have different kinds of unicorns. The unicorns of this work which are different with their appearances from horse-like unicorn depiction in western imagination, generally represent animals that their foreheads have a single horn with different size and shape and their physical features resembling some animals like goat, donkey, deer, bull, rhinoceros, wolf and rabbit. These creatures in this work are called Harīsh, Shādhahvār, Karkadann (Rhinoceros), Mu'jeraj (Mi'raj) with different body and horn shapes, have some characteristics similar to western unicorns like annihilating effects of poison. There are similarities and diversities about unicorn depictions also in several copies of the work in terms of anatomy and horn forms. Some depictions have different features anatomically but in respect of very long horns with shapes tapering upwardly are similar to unicorns in western art. Some of these horns are represented with curled shape like horn of rhinoceros or unordinary knotted and perforated shapes. While bodies of animals with a single horn in depictions substantially remind of deers, it is also encountered with creatures shaped like rhinoceros, horse, tiger, cat, dog and rabbit or winged beings.

Keywords: Unicorn, Depiction, Odd, Animal, Creature

ÖZET

KALEM İŞİ SÜSLEMELİ KARABÜK YAPILARI ÜZERİNE: ESKİPAZAR SÖBÜÇİMEN CAMİSİ VE ÖMER BEY KONAĞI

Lütfiye GÖKTAŞ KAYA
Karabük Üniversitesi

Batı Karadeniz Bölgesinde yer alan Karabük ilinin ilçelerinden olan Eskipazar'da yüzey araştırmaları sırasında duvarlarında kalem işleri barındıran yapılar belirlenmiştir. Süslemelerin yoğunluğu ve günümüze gelebilme durumları değerlendirildiğinde, öne çıkan iki örnek Söbüçimen Köyündeki cami ile Tamışlar Köyündeki Ömer Bey Konağı'dır. Söbüçimen Camisi kuzey-güney doğrultusunda kareye yakın dikdörtgen bir plana sahiptir. Yığma tekniğinde inşa edilen yapı, aynı zamanda Karabük genelinde karşılaşılan köy odalı camilere de örnek oluşturmaktadır. Ahşap taban döşemeleri ile kirışlemesi alttan kaplamalı ahşap tavana sahip olan caminin duvarları kalem işleri ile süslüdür. Süslemelerin özgün yapım tarihi tam olarak bilinmemekle birlikte 1951 yılında boyamaların üzerinden geçilmiştir. Eskipazar'ın Tamışlar Köyü'nde bulunan Ömer Bey Konağı kapısındaki kitabeye göre 1861 tarihlidir. Konağın yapım tekniği ve planı 19.-20. yüzyıl geleneksel Türk konutları ile benzerlik göstermektedir. Zeminden sonra tek katlı olan yapı, orta sofaya açılan 4 köşe odalı plan tipindedir. Orta sofanın duvarları ve ahşap tavanı kalem işleri ile süslüdür. Güney oda ahşaptan tekne tavanla örtülüdür. Tavanda ahşap üstüne kalem işleri yer alırken batı duvarda, pencere aralarında sıva üstüne kalem işleri bulunur. Doğu odanın tavanı ahşaptan kasetleme tekniğinde yapılmıştır. Diğer iki oda kapalıdır. Söz konusu iki yapıda; kenger yaprakları, püskül, perde, iki kulplu vazo, bu vazolardan çıkan çiçek demetleri, su kuşu figürleri, motif yelpazesini oluşturmaktadır. Bazen içleri boş bırakılan çeşitli biçimlerdeki madalyon ve kartuşların içlerinde, kimi zaman yazı yer almış ve bu durum süsleme programını zenginleştirmiştir. Çalışmada, Söbüçimen Camisi ve Ömer Bey Konağı mimari plan özellikleri ile ele alınacak ve kalem işi süslemeleri diğer Karabük dini ve sivil mimari örnekleri ile karşılaştırılacaktır. Yapılar özelinde kalem işlerindeki motif, sanatçı, başkent ve taşra üslup özellikleri konusu irdelenecek, 19. yüzyıl Osmanlı kültür sanat ortamı içinde değerlendirme yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Karabük, Eskipazar, Kalemîşi Süsleme, Geleneksel Konut, Kırsal Mimari

ABSTRACT**ON KARABÜK BUILDINGS WITH HAND-DRAWING DECORATION:
ESKİPAZAR SÖBÜÇİMEN MOSQUE AND ÖMER BEY HOUSE**

Lütfiye GÖKTAŞ KAYA
Karabük Üniversitesi

During the surveys in Eskipazar, one of the districts of Karabük province in the Western Black Sea Region, structures with hand-drawn on the walls were identified. Two prominent examples are the mosque in Söbüçimen Village and the Ömer Bey House in Tamışlar Village. Söbüçimen Mosque has a rectangular plan close to square in the north-south direction. Built in masonry technique, the building is also an example of the village room mosques encountered throughout Karabük. The walls of the mosque, which has wooden floor slabs and a wooden ceiling with beams covered from below, are decorated with hand-drawing. Although the original construction date of the ornaments is not known exactly, the paintings were painted over in 1951. Ömer Bey House in Tamışlar Village of Eskipazar is dated 1861 according to the inscription on the door. The house's construction technique and plan typology similar with 19th-20th century traditional Turkish houses. The single-storey building after the ground floor has a plan type with 4 corner rooms opening to the central hall. The walls and wooden ceiling of the central hall are decorated with pencil works. The south room is covered with a wooden boat ceiling. There are hand-drawing on wood on the ceiling and on plaster on the west wall and between the windows. The ceiling of the east room is made of wood in cassette technique. The other two rooms are closed. In these two buildings; kenger leaves, tassels, curtains, vases with two handles, flower bouquets coming out of these vases, waterfowl figures constitute the motif range. Medallions and cartouches of various shapes, which are sometimes left empty, sometimes contain inscriptions, which enriches the ornamentation program. In the study, Söbüçimen Mosque and Ömer Bey House will be discussed with their architectural plan features and their hand-drawn ornamentations will be compared with other Karabük religious and civil architecture examples. The motifs, artists, capital and provincial style features in hand-drawing will be analyzed and an evaluation will be made within the 19th century Ottoman culture and art environment.

Keywords: Karabük, Eskipazar, Hand-drawing, Traditional Housing, Rural Architecture

ÖZET

ZÜLFİKAR VE HZ. ALİ İMGELERİ ÜZERİNE BİR YORUM DENEMESİ

Muzaffer YILMAZ

Necmettin Erbakan Üniversitesi

Hız. Muhammed ile beraber İslam dünyasının en önemli ve tanınan figürü şüphesiz Hız. Ali'dir. Bu nedenle gerek Hız. Ali gerekse onunla ilişkili en önemli nesnelerin başında gelen kılıcı Zülfikar üzerine, ilahiyat ve edebiyat öncelikli olmak üzere, sosyal bilimlerin muhtelif alanlarında bugüne kadar çeşitli araştırmalar ve çalışmalar yapılmıştır. Bununla birlikte Hız. Ali ve başta Zülfikar olmak üzere onunla ilişkili nesnelere, Sanat Tarihi merkezli yayınlara da konu olmuştur. Özellikle Anadolu merkezli olarak neşet eden Alevi-Bektaşî kültürünün de etkisiyle Hız. Ali, tasavvufî sanatın ve edebiyatın başat figürlerinden ve ikonlarından biri haline dönüşmüş ve gerek o, gerekse onunla ilişkili pek çok nesne/olgu, çok sayıda sanat türünün nesnesine ilham olmuştur. Ancak hem Hız. Ali, hem de Zülfikar imgeleri üzerine, vakıya sembolik ve hermenötik bağlamda yaklaşan herhangi bir çalışma, Sanat Tarihi disiplini paralelinde henüz kaleme alınmamıştır. Vakıyanın bu şekilde ele alınmamasında, şüpheyle böyle bir çalışmanın disiplinler arası bir yaklaşımı zaruri kılınmasının etkisi büyüktür. Zira bugüne kadar Hız. Ali, tarihsel misyonuna bağlı olarak daha çok dini referanslar bağlamında ele alınarak değerlendirilmiştir. Sunulması temenni edilen işbu bildiri ile; pek çok hat, minyatür, kalemişi, edebî metin ve üç boyutlu nesne de konu olarak tercih edilen ve betimlenen/tasvir edilen Zülfikar, mitolojik/sembolik arka planı itibarıyla ele alınacaktır. Ayrıca, özellikle İslamiyet özelinde dini bir şahsiyet olmasının dışında Hız. Ali'nin, farklı kültürlerdeki muadilleri ile bir karşılaştırılması yapılmak suretiyle, dini/tarihi misyonunun ötesinde, sanattaki imgesi ve ikon değeri üzerinde de durulacak ve Zülfikar-Hız. Ali birlikteliği, iddia edilen bu sembolik bağlam itibarı ile irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Hız. Ali, Zülfikar, Sanat, Hermenötik, Sembolizm

ABSTRACT**A COMMENT AND ESSAY ON ZÜLFİKAR AND HZ. ALİ IMAGES**

Muzaffer YILMAZ

Necmettin Erbakan University

Undoubtedly, the most important and well-known figure of the Islamic world, together with Hz. Muhammad, Hz. Ali. Therefore, the need various researches and studies have been carried out on Hz. Ali and his sword Zulfikar, which is one of the most important objects related to him, in various fields of social sciences, especially theology and literature. However, Hz. Ali and objects related to him, especially Zulfikar, have also been the subject of art history-based publications. Especially with the influence of the Alevi-Bektashi culture, which originated in Anatolia, Hz. Ali has been one of the leading figures and icons of mystical art and literature, and both he and many objects/phenomenons related to him have inspired the objects of many art types. However, the need No work on the images of Hz. Ali or Zulfikar, which approaches the event in a symbolic and hermeneutical context, has not yet been written in parallel with the discipline of art history. Undoubtedly, the necessity of an interdisciplinary approach to such a study has a great impact on the fact that the case cannot be handled in this way. Because up to now, depending on his historical mission, Hz. Ali has been evaluated in the context of religious references. With this declaration, which is hoped to be presented; Zulfikar, which is preferred and described/depicted as a subject in many calligraphy, miniatures, hand-drawings, literary texts and three-dimensional objects, will be discussed in terms of its mythological / symbolic background. In addition, apart from being a religious figure, especially in Islam, by making a comparison of Hz. Ali with his counterparts in different cultures, beyond his religious/historical mission, his image and icon value in art will be emphasized and Zulfikar Hz. Ali's association will be examined in terms of this alleged symbolic context.

Keywords: Hz. Ali, Zulfikar, Art, Hermeneutics, Symbolism

ÖZET

TARSUS ULU CAMİİ TAŞ SÜSLEMELERİ

Savaş YILDIRIM
Mersin Üniversitesi

Anadolu'nun en eski kentleri arasında yer alan ve tarih boyunca önemli ticaret yolları üzerinde bulunmasının da etkisiyle pek çok medeniyete ev sahipliği yapan Tarsus, çeşitli dönemlere ait sanat ve mimarlık eserleriyle de adeta bir açık hava müzesi görünümündedir. Özellikle 16. yüzyıldan itibaren Ramazanoğulları ve Osmanlılar tarafından inşa edilen eserler, kentin tarihi dokusunda önemli bir yer tutmaktadır. Tarsus'ta Türk döneminde inşa edilen en önemli eserlerden biri de hiç kuşkusuz Ulu Camii'dir. Cami-Nur Mahallesinde yer alan eser, kapı açıklığı üzerindeki ve iç mekânda minberindeki kitabesine göre, H. 987 M. 1579 yılında Ramazanoğlu Piri Paşa oğlu İbrahim Bey tarafından inşa ettirilmiştir. Eser, mihraba paralel üç sahın ve bunun kuzeyindeki açık avlulu ve revaklı son cemaat yerinden oluşur. Bütünüyle düzgün kesme taş malzeme ile inşa edilmiştir. Bina, mimari özellikleri yanı sıra taş süslemeleriyle de Sanat Tarihinde önem taşımaktadır. Taş süslemelere ilişkin muhtelif yayın ve araştırmalarda özet halinde kısa bilgiler verilmeyle birlikte, detaylı bir incelemeye günümüze değin konu olmamıştır. Bu eksikliği gidermek amacıyla yaptığımız çalışmanın sonuçlarını burada sunmaktayız. Bildirimizde, Ulu Camii'deki taş bezemeler önce motif, kompozisyon ve teknik özellikleriyle detaylı bir biçimde ele alınacak ve daha sonra kendinden önceki ve sonraki dönemlerle karşılaştırılarak Anadolu-Türk sanatı tarihi içerisindeki yeri ortaya konacaktır. Çalışmamızda eserdeki taş süslemeler Ramazanoğulları'nın prestij eserlerinden Adana Ulu Camii ile karşılaştırmalı olarak ele alınacak ve Memlük, Zengi etkileri ışığında üslup birliğine dikkat çekilecektir. Eserde taş süslemeler dış mekânda, taçkapı, avlu zemini ve avludaki sütun başlıklarında; harimde ise mihrap, minber ve hünkar mahfilinde yoğunlaşmıştır. Motif ve kompozisyonlara bakıldığında dönem özelliğine de uygun olarak bitkisel düzenlemelerin en yoğun grubu meydana getirdiği görülmektedir. Gerek süslemenin yeri ve düzeni ve gerekse motif ve kompozisyonlara bakıldığında yapıda taş süslemeye ayrı bir önem verilerek özel olarak tasarlandığını söyleyebiliriz. Bezemeler, bir yandan Anadolu'da kendinden önce ortaya konan anlayışın izlerini taşıırken diğer yandan da komşu kültür çevrelerinin etkilerini belirgin bir biçimde yansıtmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tarsus Ulu Camii, Taş Süsleme, Ramazanoğulları, Mimari Bezeme

ABSTRACT**STONE ORNAMENTS OF TARSUS ULU MOSQUE**

Savaş YILDIRIM
Mersin University

Tarsus is one of the oldest cities of Anatolia. Having impact of being on important trade route throughout history, Tarsus is a homeland to lots of civilizations. Besides, it seems like an open air museum with artistic and architectural works which belongs to various periods. Ulu Mosque which is one of the most important buildings of Turkish period in Tarsus. Structure has been situated in Cami-Nur Quarter. According to the inscription above entrance and minbar, Mosque was built by Ramazanoglu İbrahim Beg in 1579 A.D. The building consist of three nave to parallel mihrab and open courted and arcaded portico northerly. The construction occupies significant place in the history of art alongside architectural characteristics also with stone ornaments. The stone ornaments in the various research and thesis enlighten shortly and briefly. However, it has not been elaborately examined hitherto. We present here the results of our study in order to overcome this deficiency. In this paper first, stone ornaments of Ulu Mosque will be considered on the basis of their decoration, composition and technique peculiarities. After that their place in the Anatolian-Turkish art will be investigated through comparision. In our study, the stone decorations in the building will be examined in comparison with the Great Mosque of Adana, one of the prestigious works of Ramazanoğulları, and the unity of style in the light of Mamluk and Zengi influences will be emphasized. The stone decorations are concentrated in the exterior of the monument on the portico, the floor of the courtyard and the capitals of the columns in the courtyard and in the mihrab, minbar and sultan's lodge in the harim. When the motifs and compositions are analysed, it is seen that floral arrangements constitute the most dense group in accordance with the characteristics of the period. Considering both the location and arrangement of the ornamentation and the motifs and compositions, we can say that the stone ornamentation in the building was specially designed by giving special importance to stone ornamentation. On the one hand, the ornaments reflect the traces of the preceding understanding in Anatolia, and on the other hand, they clearly reflect the influences of neighbouring cultural environments.

Keywords: Tarsus Ulu Mosque, Stone Ornament, Ramazanogulları, Architectural Ornament

ÖZET

MİMAR DÂVUD AĞA İMZALI KİTABELERDE “SANAT” VURGUSU

Şerif TÜMER

Mardin Artuklu Üniversitesi

Çeşitli bileşenlerden meydana gelen Osmanlı mimarisinin en önemli unsurlarından birisi de yazıdır. Bilgilendirici metinler olarak karşımıza çıkan kitâbeler aynı zamanda mimar ve sanatkârların inşa ettiği eserlerdeki manevi varlıklarının yazıya dökülmüş halidir. Henüz erken Osmanlı mimarisinde başlayan kitabeye imza koyma geleneği klasik dönem ve sonrasında sayıca azalarak devam etmiştir. Mimar Sinan’ın çıraklarından olan Mimar Dâvud Ağa ile birlikte bu gelenekte ciddi bir değişim ve dönüşüm karşımıza çıkmaktadır. Yaklaşık on yıl süren baş mimarlık görevinde önemli mimari siparişleri inşa eden Dâvud Ağa kendi ismini kitabelerde açıkça vurgulayarak bir anlamda yeni bir gelenek başlatmak istemiş gibi görünse de bu geleneğin kendisinden sonra devam etmediği anlaşılmaktadır. Osmanlı mimarisinde Sinan sonrası baş mimarlık görevini yürüten Dâvud Ağa, Sinan üslûbunu sürdüren sanatkârlardandır. Eserlerinde Mimar Sinan geleneğini sürdürmekle birlikte ustasından ayrıldığı ve farklılık ortaya koyduğu yönleri de vardır. Bu hususun başında kitabeye imza koyma geleneği gelmektedir. Sinan’dan farklı olarak inşa ettiği eserlerin kitabelerine açıkça imzasını koyan Dâvud Ağa kitabe metninin içerikleri itibariyle de incelemeye değer bir anlayışa sahiptir. Dâvud Ağa’nın imzası görülen üç yapı kitabesinde ısrarla vurgulanarak kullanılan “sanat” ifadesi de anlam boyutu noktasında farklı değerlendirmelere açıktır. Gücün, yazı yoluyla en somut halini bulduğu kitabeler bizzat yapı üzerinde ve insanların görebileceği noktalarda konumlandırılarak bu aktarım sağlanmaya çalışılmıştır. Seçilen ifadelerin ise metin içinde kullanım tarzı, kullanım yeri tamamen bilinçli bir tercihin sonucudur. Bu noktada Dâvud Ağa imzalı kitabelerdeki sanat vurgusu yüceltme, kabiliyet ve becerilerin hareket noktası olarak mimarın kendisini hangi dayanak üzerinden konumlandığını belirtmesi açısından önem taşımaktadır. Bildiride Dâvud Ağa imzalı kitabelerde geçen sanat ifadesi üzerinde durularak, ifadenin çeşitli açılardan irdelemesi yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mimar Dâvud Ağa, Osmanlı Mimarisi, Hassa Mimarlar Teşkilatı, Kitabe, Sanat

ABSTRACT
EMPHASIS ON “ART” IN THE INSCRIPTIONS SIGNED
BY ARCHITECT DÂVUD AĞA

Şerif TÜMER
Mardin Artuklu Üniversitesi

One of the most important elements of Ottoman architecture, which consists of various components, is writing. The inscriptions, which appear as informative texts, are also the written form of the spiritual assets of the works built by architects and craftsmen. The tradition of signing the inscription, which started in early Ottoman architecture, continued in the classical period and after, with a decrease in number. Together with Architect Dâvud Ağa, one of Mimar Sinan’s apprentices, we encounter a serious change and transformation in this tradition. Dâvud Ağa, who built important architectural orders during his ten-year chief architect position, seems to want to start a new tradition by emphasizing his own name on the inscriptions, but it is understood that this tradition did not continue after him. Dâvud Ağa, who was the chief architect in Ottoman architecture after Sinan, is one of the artists who maintain the Sinan style. While he continues the tradition of Architecture Sinan in his works, there are also aspects in which he differs from his master. At the beginning of this issue is the tradition of signing the inscription. Dâvud Ağa, who clearly put his signature on the inscriptions of the works he built, unlike Sinan, has an understanding worth examining in terms of the contents of the inscription text. The expression “art”, which is used insistently in the three building inscriptions of Dâvud Ağa, is open to different evaluations in terms of meaning dimension. Inscriptions, in which the power finds its most concrete form through writing, are positioned on the building itself and in places where people can see it, and this transfer is tried to be achieved. The way and place of use of the chosen expressions in the text is the result of a completely conscious choice. At this point, the emphasis on art in the inscriptions signed by Dâvud Ağa is important in that it indicates on which basis the architect positions himself as the starting point of sublimation, abilities and skills. In the paper, the expression of art in the inscriptions signed by Dâvud Ağa will be emphasized, and the expression will be examined from various angles.

Keywords: Architect Dâvud Ağa, Ottoman Architecture, Organization of Hassa Architecture, Inscription, Art

ÖZET

AMASYA BEYAZIT YAZMA ESER KÜTÜPHANESİNDEKİ SULTAN OLCAYTU İÇİN HAZIRLANAN 1855 NUMARALI KUR'AN CÜZÜ

Zeynep DEMİRCAN

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

13. yüzyılın başında Cengiz Han'ın (ö. 1227) öncülüğündeki Moğol ordusu Asya'nın geniş bir kesimine yıkım üzerine dayalı savaş politikası ile hâkim olurken, Cengiz Han'ın torunlarından Hülâgü Han (ö.1265) da İran ve Anadolu'daki hâkimiyetini yine yıkım ve yağma üzerinden sürdürüyordu. Yarım yüzyıla yakın süren bu savaş politikası, İlhanlı hanedânlığının İslâmiyet'i seçmeleriyle tamamen farklı bir yöne kaydı. Bilim ve sanata ilgi duyan Gazan Han, astroloji ile de ilgilenmiş ve Tebriz'de bir rasathane kurdu. Tebriz yakınlarında kurduğu Şenb-igazân'ı, Sultan'ın bilimsel ve sanatsal üretimi sistemli bir şekilde destekleme çabasının bir yansıması olarak değerlendirmek gerekir. Olcaytu Han (ö. 1316) ağabeyi Gazan Han yönetim politikasını izleyerek Bağdat, Musul, Tebriz, Hamedan ve kendi adına kurduğu Sultaniye şehirlerini bilim ve sanat merkezleri olmalarını sağladı. Bu dönemde hazırlanan özellikle Kur'an nüshaları ile cüzlerinin ciltleri, hatları ve tezhipleri sanatçıların üstün başarılarına işaret eder. Söz konusu eserlerden bir tanesi de günümüzde Amasya Beyazıt Yazma Eser Kütüphanesi'nde 1885 envanter numarasıyla korunan bir Kur'an cüzüdür. Ali bin Muhammed bin Zayd el- Hüseyinî tarafından beş satır halinde, muhakkak hatla istinsah edilen bu eser 60 varaktan oluşmaktadır. Kahverengi deri cilde sahip olan cüzün tezhipleri ve hattı yer yer yıpranmış olmakla birlikte İlhanlı sanatçısının hünerini gösterir niteliktedir. Hattat Ali bin Muhammed bin Zayd hattıyla Sultan Olcaytu için vezirleri Reşiduddin ve Sâdreddin tarafından hazırlatılan Kur'an-ı Kerim'in otuz cüzzünden bilinen on iki cildi Türkiye ve dünyadaki seçkin müze ve kütüphanelere dağılmış durumdadır. Olcaytu Kuran'ı olarak bilinen ve zengin tezhipleriyle 1306-1311 yılları arasında Musul'da hazırlanan bu eserin, Amasya Beyazıt Yazma Eser Kütüphanesi'ndeki cüzünün kitap sanatları açısından detaylı incelenmesi ve literatüre kazandırılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tezhip, Hat, İlhanlılar, El Yazması, Kitap Sanatları

ABSTRACT**THE QUR'AN VOLUME NO. 1855 PREPARED FOR SULTAN OLJAYTU
IN AMASYA BEYAZIT MANUSCRIPT LIBRARY**

Zeynep DEMİRCAN

Muğla Sıtkı Koçman University

In the early 13th century, the Mongol army, led by Genghis Khan (d.1227), employed a warfare strategy centered around destruction to establish their dominance over a significant portion of Asia. Concurrently, Hulagu Khan (d.1265), one of Genghis Khan's illustrious grandsons, perpetuated his rule in Iran and Anatolia by continuing to employ a policy of devastation and plunder. This warfare strategy, which lasted for nearly half a century, took a completely different direction with the adoption of Islam by the Ilkhanate dynasty. Ghazan Khan, who had a keen interest in science and art, also pursued astrology and established an observatory in Tabriz. The Shenb-igazān he established near Tabriz should reflect the Sultan's endeavor to systematically support scientific and artistic production. Oljaytu Khan (d.1316) followed in the footsteps of his brother Ghazan Khan's governing policy. He ensured that cities such as Baghdad, Mosul, Tabriz, Hamedan, and the city he established in his own name, Sultaniye, became centers of science and art. Especially the bindings, calligraphy, and illumination of Qur'an manuscripts and their sections (juz') prepared in this period indicate the superior achievements of the artists. One of the notable works from this period is a Qur'an juz currently preserved in the Amasya Beyazıt Manuscript Library under inventory number 1885. Authored by Ali bin Muhammed bin Zayd al-Husayni, this manuscript consists of 60 pages meticulously transcribed in five lines per page, showcasing a distinct calligraphic style. While the illuminated decorations and script of the Qur'an volume, which is bound in brown leather, may show signs of occasional wear and tear, it still possesses the characteristic quality that highlights the artistic prowess of the Ilkhanid illumination artist. Twelve volumes of the thirty-volume Qur'an, prepared for Sultan Olcaytu by calligrapher Ali bin Mohammed bin Zeyd, are being distributed in famous museums and libraries today. This manuscript, known as the Olcaytu Quran, with its exquisite illuminations, was prepared in Mosul between 1306 and 1311. The primary objective of this study is to conduct a comprehensive analysis of this specific volume, in the context of book arts, with the aim of making a valuable contribution to the existing literature.

Keywords: Illumination, Calligraphy, Ilkhanids, Manuscript, Book Arts

ÖZET

ANADOLU SELÇUKLU'DAN OSMANLI'YA DÖRT HALİFE İSMİNİN MİMARİDEKİ YERİ

Zübeyde UZUN - Rumeysa TEKE
Karabük Üniversitesi

İslam mimarisi Tevhid inancı doğrultusunda kullanılan malzemeler ve süslemeler ile bir bütünlük oluşturmaktadır. Anadolu'ya gelen Türkler Orta Asya'dan itibaren şahidi oldukları medeniyetler, İslam inancı ve Anadolu'da var olan sanatın harmonisiyle birlikte yeni bir sanat anlayışı ortaya koymuştur. Mekânları süsleyen yazılarda bir tekrar söz konusudur. Bundaki amaç halka yani ibadet edenlere verilen mesajları güçlendirmektedir. İslam mimarisini süsleyen yazılarda genellikle Kur'an-ı Kerim'den ayetler, hadisler ve dört halife gibi isimler yer almaktadır. Mimarinin şekillenmesinde inanç, kültür ve sanat anlayışının yanında iklim ve malzeme de etkilidir. Anadolu Türk mimarisinde yaygın tuğla kullanım yerlerinden birisi kubbelerdir. Tuğlalar ile çini mozaiklerin oluşturduğu şekiller Anadolu Selçuklu dönemi yapılarını süslemektedir. Sanatın formunu etkileyen olgulardan birisi malzemedir. Tuğla ve çini mozaik gibi kalın malzemelerle köşeli ve ince işçiliğin az olduğu süslemeler yapılmıştır. Mozaikler turkuaz, patlıcan moru ve kobalt sırlı çinilerden oluşmaktadır. Bu dönem yapılarında kûfî yazılar ile birlikte Selçuklu sülüsü kullanılmıştır. Kubbenin göbeğinde yer alan beş kollu yıldız biçiminde kûfî yazıda Muhammed (s.a.v.) ile dört halife (Ebu Bekir, Ömer, Osman, Ali) isimleri yazmaktadır. Yıldızların bazılarının ortasında Allah lafzı yer almaktadır. Kubbenin göbeği dışında bu isimler Karatay Medresesi'nde kubbeye geçiş elemanı olan Türk üçgenlerinde çini mozaik tekniğinde makili yazı şeklindedir. Dört halifenin ismi Beylikler dönemi eserlerinden itibaren kubbeye geçiş elemanlarında çini şeklinde değil sülüs hat olarak siyah zemin üzerinde karşımıza çıkmaktadır. Osmanlı ilk dönem eserlerinden itibaren kûfî yazının yerini sülüs yazı almaya başlamıştır. Bu dönemde yazının harim duvarlarında sülüs hat ile siyah zemin üzerine altın ile yazıldığı görülmektedir. Çalışma kapsamında Anadolu Selçuklu döneminden Osmanlı dönemine kadar olan süreçte dört halifenin isminin hangi mimari elemanda kullanıldığı ve malzemesi ile yazı çeşitleri ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Dört Halife, Anadolu Selçuklu, Beylikler, Osmanlı, Kûfî, Sülüs

ABSTRACT**THE PLACE OF THE NAMES OF THE FOUR KHALIF FROM THE ANATOLIAN SELJUKS TO THE OTTOMANS IN ARCHITECTURE**

Zübeyde UZUN - Rumeysa TEKE
Karabük University

Islamic architecture creates a unity with the materials and decorations used in line with the belief of Tevhid. The Turks who came to Anatolia revealed a new understanding of art together with the civilizations they witnessed from Central Asia, the Islamic belief and the harmony of the art that existed in Anatolia. There is a repetition in the writings that decorate the places. The purpose of this is to strengthen the messages given to the people, that is, to the prayer. Inscriptions that adorn Islamic architecture usually include verses from the Qur'an, hadiths and names such as four Khalif. In addition to belief, culture and art understanding, climate and materials are also effective in the shaping of architecture. One of the common brick usage areas in Anatolian Turkish architecture is domes. The shapes formed by bricks and tile mosaics decorate the Anatolian Seljuk period buildings. One of the phenomena that affect the form of art is the material. Cornered decorations with less fine workmanship were made with thick materials such as bricks and tile mosaics. The mosaics consist of turquoise, eggplant purple and cobalt glazed tiles. In the structures of this period, the Seljuk sülüs was used together with the kufic script. The names of Muhammad (s.a.v.) and four caliphs (Abu Bakr, Omar, Osman, Ali) are written in the kufic script in the shape of a five-pointed star in the center of the dome. In the middle of some of the stars is the name of Allah. Apart from the center of the dome, these names are in the form of maki script in the tile mosaic technique in Turkish triangles, which are the transition elements to the dome in Karatay Madrasa. The names of the four Khalif appear on the black background as thuluth script, not in the form of tiles, in the transition elements to the dome since the works of the Beyliks' period. Since the Ottoman first period works, thuluth script started to replace the kufic script. In this period, it is seen that the writing was written in thuluth script on the walls of the sanctuary and in gold on a black background. Within the scope of the study, in which architectural element the names of the four Khalif were used in the period from the Anatolian Seljuk period to the Ottoman period, and their material and writing types will be researched.

Keywords: Four Khalif, Anatolian Seljuks, Beyliks', Ottoman, Kufic, Thuluth

ÖZET**PİŞMİŞ TOPRAK ESERLERİN RESTORASYONUNDA KULLANILAN
YÖNTEMLER**

Emirhan ÇETİNKAYA
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Arkeolojik kazılarda gün yüzüne çıkarılan pişmiş toprak eserler, buluntu grubunun büyük bir kısmını oluşturur. Pişmiş toprak eserler, ait oldukları dönemin sosyal, dini ve siyasal anlayışını yansıtırken dönemin teknolojisi ve ekonomisi hakkında da bilgi verir. Genellikle parçalar halinde ele geçirilir ve ilişkili olduğu tespit edilen buluntular sahip oldukları şekil, renk ve mal grubu özelliklerine göre sınıflandırılırlar. Çok sayıda ve çok parçalı ele geçirilen her bir pişmiş toprak eserin restorasyonu, sınıflandırılması, depolanması, sergilenmesi ve yayımlanması bütçe ve iş gücü gerektirir. Pişmiş toprak eserler gün yüzüne çıkarıldıktan sonra bir dizi koruma ve onarım uygulamasına tabi tutulur. Öncelikli amaç kültür varlığının durağanlığının sağlamak ve müdahalelerden kaynaklı zararları en aza indirecek şekilde eseri koruma altına almaktır. Uygulama adımları tasnif, temizlik, gerekli durumlarda koruma kimyasallarının uygulanması, kırık parçaları varsa yapıştırılarak birleştirilmesi ve eksik kısımların geçerliliği kanıtlanmış uygun malzemelerle doldurulmasını içermektedir. Koruma ve onarım çalışmaları farklı disiplinlerin inceleme kıstaslarını dikkate alarak eserin kendi döneminin koşullarında araştırılabilmesine olanak sağlayacak şekilde yapılmaktadır. Müdahaleler öncesinde titiz ve detaylı bir belgeleme yapılarak araştırmaya konu olacak eserin onarım sonrasında uğradığı değişimler raporlanmaktadır. Detaylı bir belgeleme ve dikkatli bir onarım çalışması eserin kendi dönemi içerisinde değerlendirilebilmesine olanak sağlar. Temizlik ve stabilizasyon çalışmaları eserin yapım tekniği ve döneminde kullanılan teknolojiyi anlamak için veri toplamaya izin vermektedir. Onarım çalışmalarında ise eserin özgünlüğüne bağlı kalınır ve müdahaleler eserin fiziksel dayanımını arttırmayı amaçlarsa da görsel bütünlük sağlayarak bütüncül bir incelemeyi mümkün kılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Seramik, Konservasyon, Restorasyon, Arkeoloji, Kültür

ABSTRACT**METHODS USED IN THE RESTORATION OF FIRED CLAY ARTIFACTS**

Emirhan ÇETİNKAYA
Mimar Sinan Güzel Sanatlar University

Baked clay artifacts uncovered in archaeological excavations constitute a significant portion of the findings. These baked clay artifacts not only reflect the social, religious, and political beliefs of the period to which they belong but also provide insights into the technology and economy of that era. They are typically discovered in fragmented pieces and classified based on their shape, color, and material group, with associated findings. The restoration, classification, storage, exhibition, and publication of each baked clay artifact, particularly those that are numerous and fragmented, require budget and labor. Once unearthed, baked clay artifacts undergo a series of preservation and restoration procedures. The primary objective is to ensure the stability of the cultural heritage and protect the artifact with minimal damage from any interventions. The application steps include classification, cleaning, application of preservation chemicals when necessary, consolidation of any broken pieces by gluing them together, and filling of missing parts with proven appropriate materials. Preservation and restoration work is carried out in a manner that allows the artifact to be examined within the context of its own period, considering the evaluation criteria of different disciplines. A thorough and detailed documentation is conducted before interventions, and any changes that the artifact undergoes after restoration are reported. A meticulous documentation and careful restoration enable the artifact to be evaluated within its own era. The cleaning and stabilization works enable the collection of data to understand the production technique of the artwork and the technology used during its period. In restoration work, adherence to the authenticity of the artifact is prioritized, and the interventions aim to enhance its physical durability while ensuring visual integrity for a holistic examination.

Keywords: Ceramics, Conservation, Restoration, Archaeology, Culture

ÖZET**HARRAN KAZILARI'NDAN BİR GRUP CAM BİLEZİK (2013-2023)**

İsmail ASLAN - Sevcan ÖLÇER

Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi - Harran Üniversitesi

Neolitik dönemden beri kullanılan süs eşyaları veya takılar arasında önemli bir yeri olan bilezikler, buldukları coğrafyada toplumların sosyal, ekonomik, sanatsal ve kültürel bağları hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Camın Mezopotamya'da M.Ö. 3. binde keşfedilmesinden ortalama bin yıl sonra ortaya çıkan cam bilezikler, farklı dönemlerde pek çok bölgede tasarım ve renk olarak çeşitlilik gösterebilmektedir. Anadolu coğrafyasında yapılan kazı çalışmalarında Roma ve Bizans Dönemine ait çok sayıda cam bileziğe rastlanmıştır. İslami döneme ait veriler ise- özellikle Orta Çağ'a ait - ancak son yıllarda paylaşılmaya başlanmıştır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde oldukça önemli bir yerleşim merkezi olan Harran'da yapılan kazılar sayesinde her geçen gün İslami döneme ait zengin buluntular ortaya çıkarılmaktadır. Harran M.Ö. 6000'lere kadar giden tarihi ile birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, dini, ticari, sanat ve bilim açısından en güçlü dönemini Orta Çağ'da Eyyubi döneminde yaşamıştır. Kentte yapılan uzun soluklu kazılarda açığa çıkarılan etkileyici mimari yapılar ve çok sayıda seramik eserin yanı sıra cam bilezikler de ele geçmiştir. Buradaki mimari eserler ve seramikler konusunda bir takım çalışmalar bulunmasına rağmen cam eserler veya cam bilezikler hakkında henüz hiçbir çalışma yapılmamıştır. Bu nedenle bildirimizde Prof. Dr. Mehmet ÖNAL başkanlığında yürütülen Harran Örenyeri Kazıları'na ait 2013-2023 yılları arasında ele geçen cam bileziklerin ön değerlendirmesi yapılacaktır. Tarafımızca bilim dünyasına ilk defa tanıtılacak olan ve İslam cam sanatı hakkındaki araştırmalara katkı sağlayacak bu eserler; yapım tekniği, renk, boyut ve süsleme özelliklerine göre irdelenecektir. Orta Çağ kazılarında bulunmuş cam bileziklerle karşılaştırmalar yapılarak dönemi ve dönem içerisindeki yeri belirtilmeye çalışılacak, böylece Harran özelinde veya etkileşimde olduğu kültürleri anlamaya yardımcı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Harran, Orta Çağ, İslami Dönem, Cam Bilezik, Teknikler

ABSTRACT**A GROUP OF GLASS BRACELETS FROM THE HARRAN EXCAVATIONS
(2013-2023)**

İsmail ASLAN - Sevcan ÖLÇER
Şanlıurfa Archeology Museum - Harran University

Bracelets, which have an important place among the ornaments or jewelry used since the Neolithic period, provide important information about the social, economic, artistic and cultural ties of the societies in their geography. Glass bracelets, which emerged an average of a thousand years after the discovery of glass in Mesopotamia in the third millennium BC, can vary in design and color in many regions in different periods. A large number of glass bracelets belonging to the Roman and Byzantine Periods were found during the excavations carried out in the Anatolian geography. Data belonging to the Islamic period - especially from the Middle Ages - have only started to be shared in recent years. Thanks to the excavations carried out in Harran, which is a very important settlement in the Southeastern Anatolia Region, rich finds belonging to the Islamic period are unearthed every day. With its history going back to 6000 BC, Harran has hosted many civilizations and experienced its strongest period in terms of religion, trade, art and science during the Ayyubid period in the Middle Ages. In addition to impressive architectural structures and many ceramic artifacts unearthed during long-term excavations in the city, glass bracelets were also found. Although there are some studies on architectural artifacts and ceramics here, no work has been done on glass artifacts or glass bracelets yet. Therefore, in our report, a preliminary evaluation will be made of the glass bracelets found between 2013 and 2023, belonging to the Harran Archaeological Excavations under the leadership of Prof. Dr. Mehmet ÖNAL. These works, which will be introduced to the scientific world for the first time by us and will contribute to the research on Islamic glass art, will be examined according to their production technique, color, size and ornamentation. By making comparisons with the glass bracelets found in the medieval excavations, its period and within the place period will be tried to be determined, thus it will help to understand the cultures with which Harran is specific or interacted with.

Keywords: Harran, Middle Ages, Islamic Period, Glass Bracelets, Techniques

ÖZET**HARPUT İÇ KALE KAZILARINDA BULUNAN TEMRENLERE DAİR BİR ÖN DEĞERLENDİRME**

İsmail AYTAÇ
Fırat Üniversitesi

Harput, Doğu Anadolu Bölgesi'nde, Yukarı Fırat Bölümünün güneyinde yer almakta olup "Harput Platosu" olarak adlandırılan yüksek kütlenin güneyine konumlanmıştır. Stratejik bir konuma sahip olan kale, Urartu döneminden başlayarak birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Arkeolojide, bir buluntu grubu olarak temren (ok uçları), kentin güvenliği ve askeri yapısı ile ilgili bilgilere katkı sağlayan önemli buluntu grupları arasında yer alır. Üst Paleolitik dönemde avlanma, savaş amaçlı kullanılan temrenler, farklı malzeme ve yapım teknikleri ile tarih boyunca yoğun bir üretim ve kullanım alanına sahiptir. Bu nitel araştırmada, 2015-2022 yılları arasında Harput İç Kale kazılarında ortaya çıkarılan temrenlerden envanter olarak seçilmiş örnekler kataloglanarak tanımlanmıştır. Temrenler fotoğraf, çizim ve ölçüleri ile belgelenerek değerlendirilmiştir. Eserlerin tarihlendirilmesinde, kazılar sırasında söz konusu malzemeyle birlikte ele geçen ve kesin tarihlendirme veren diğer buluntu gruplarından faydalanılmıştır. Bu çalışma kapsamında Harput İç Kale'de bulunan Orta Çağ'a ait 240 adet temrenden, envanterlik olarak belirlenen 85 adet temren incelenmiştir. Çalışma kapsamında incelenen temrenlerin tipolojisi oluşturulmuştur. Hazırlanan çalışma ile Harput İç Kale temrenlerinin tiplere ayrımının anlaşılır hale getirilmesi hedeflenmiştir. Çalışmanın amacı, Kalenin Ortaçağ boyunca buluntu veren temrenlerinin çeşitlerini, tiplerini ortaya çıkarmak ve Orta Çağ temrenleri üzerinde çalışan araştırmacıların kullanabileceği örneklerle katkıda bulunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Harput, İç Kale, Ortaçağ, Temren, Savaş

ABSTRACT**THE PRE-EVALUATION REPORT ABOUT TEMREN (ARROWHEADS)
HARPUT CITADEL EXCAVATIONS**

İsmail AYTAÇ
Fırat University

Harput is located on south of the high mass named “Harput Plateu”, south of the Upper Fırat Part of Eastern Anatolia Region. Castle, which have a very strategical location, is hosted many civilizations from the Urartu Era. As a group of findings, Temren (arrowheads) one of the important things that contribute to the information on the security and military structure of the city. The arrowheads that was used back in Upper Paleolithic Era, had a wide using areas such as war and hunting, and it had produced variety of materials and making techniques. In this qualitative research, inventory arrowheads examples have been defined by cataloguing which were uncovered in Harput Citadel excavations among 2015-2022. Arrowheads have been evaluated by being documented with photograph, drawing and measures. During the dating of the artifacts, other groups of finds with precise dating, which were found during the excavations, were used. Within the scope of this study, 85 of 240 arrowheads that was found in Harput Citadel which were determined as inventory were examined. The typology of the arrowheads examined within the scope of the study was created. With the prepared typology, it is aimed to make differentiation of the Harput Citadel arrowheads into types quite understandable. The aim of the study is to contribute to the patterns of the arrowheads that reveal the finds throughout the Middle Ages, to reveal their types, and to the examples that can be used by researchers working on the medieval arrowheads.

Keywords: Harput, Citadel, Middle Age, Arrowhead, War

ÖZET

18. YÜZYIL OSMANLI SARAYINDA PORSELEN KAHVE FİNCANLARI ÜZERİNE TEMEL KAYNAKLAR: HAZİNE KAYITLARI VE MİNYATÜRLER

İsmail KUĞU

Necmettin Erbakan Üniversitesi

Osmanlı İmparatorluğu'nun üç kıtaya yayılan agresif coğrafi genişlemesi, imparatorluğun en geniş toprak bütünlüğüne ulaştığı 17. yy. sonunda durdu. Bu duraksamanın ana temelleri politik, sosyal, iktisadi, kültürel ve askeri nedenlere dayandırılabilir. Bununla birlikte, 18. yy.'da Osmanlı yönetimi Avrupalı hasımlarının siyasi ve askeri üstünlüğünü kabul ederken, askeri, kültürel, ekonomik ve sosyal reformları hayata geçirmekten geri durmamışlardır. 18. yy.'ın en önemli evrelerinden biri olarak kabul edilen Lale Devri, Avrupalılaştırma yolunda en önemli döneme işaret ederken, özellikle saray ahali ile yönetici eliti olmak üzere Osmanlı toplumunun birçok katmanı da Batılı yaşam tarzı ile tanıştırılmıştır. Başta sultan ve onun çevresindekiler olmak üzere, Osmanlı sarayında konumlanan ve çeşitli hiyerarşik katmanları temsil eden figürler, bu yüzyılda porselen, mobilya, kumaş gibi pek çok Batı menşeli objelerden koleksiyonlar oluşturmuşlardır. Bu çalışma, 18. yy. Osmanlı saray çevresinin ve onun etrafında kümelenen yönetici eliti ile sarayda kendine nüfuz edinmiş önemli bir kitlenin, bu yüzyıl içerisinde kolektif bir Osmanlı zevkini meydana getirdiğini kanıtlayan Çin ve Avrupa üretimi porselen kahve fincanları koleksiyonları üzerine temel kaynakları ele almaktadır. Bu kaynaklar, çeşitli minyatürler, gravürler ve birçok hazine defteri ile muhalefat kayıtlarını içeren arşiv belgelerinden oluşmaktadır. Şüphesiz ki bu zengin kaynaklar, saray ahalisinin zevklerine, tercihlerine, lüks tüketimine ve dönemin trendlerine, kahve fincanları üzerinden bakmamızı sağlayan bir pencere açmaktadır. Nitel ve nicel yöntemleri temel alan karma metotla analiz edilen kaynaklar, 18. yy. Osmanlı sarayında genel manada porselenlerin, özelde ise porselen kahve fincanları üzerine eşsiz bilgiler sunmaktadır. Bu çalışma, aynı zamanda konu ile ilgili temel kaynakları bütünsel olarak ele alması bakımından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Porselen, Fincan, Saray, Hazine, Minyatür

ABSTRACT**PRIMARY SOURCES ON PORCELAIN COFFEE CUPS IN THE 18TH CENTURY OTTOMAN PALACE: TREASURY RECORDS AND MINIATURES**

İsmail KUĞU

Necmettin Erbakan University

The aggressive geographic expansion of the Ottoman Empire, which spanned three continents, came to a halt at the end of the 17th century when the empire reached its widest territorial integrity. The main foundations of this stagnation can be attributed to political, social, economic, cultural, and military reasons. However, in the 18th century, while the Ottoman administration acknowledged the political and military superiority of their European adversaries, they did not refrain from implementing military, cultural, economic, and social reforms. The Tulip Period, considered one of the most significant phases of the 18th century, marks a crucial period towards Europeanization, introducing various layers of Ottoman society, particularly the palace community and the ruling elite, to Western lifestyle. Figures positioned in the Ottoman palace, especially the Sultan and those around him, representing various hierarchical layers, formed collections of many Western-origin objects such as porcelain, furniture, and fabrics throughout this century. This study focuses on the primary sources of Chinese and European porcelain coffee cup collections, which prove that the Ottoman palace environment and the surrounding ruling elite, along with a significant portion of the influential population within the palace, formed a collective Ottoman taste within this century. These sources consist of various miniatures, engravings, treasure registers, and financial records, including numerous treasury books. Undoubtedly, these rich sources provide us with a window into the preferences, choices, luxury consumption, and trends of the palace community through the lens of coffee cups. Analyzed through a mixed method based on qualitative and quantitative approaches, these sources offer unique information on porcelain in general and specifically on porcelain coffee cups in the 18th century Ottoman palace. This study is also significant in its comprehensive approach to the primary sources related to the topic.

Keywords: Porcelain, Coffee Cup, Court, Treasury, Miniature

ÖZET

ELAZIĞ / HARPUR HOCA HASAN HAMAMI ÇİNİLERİ

Korkmaz ŞEN - Elif TATLI

Fırat Üniversitesi - Elazığ Belediyesi KUDEB

Hoca Hasan Hamamı, Elazığ İli, Merkez Harput Mahallesi Ahmet Kabaklı Bulvarı üzerinde yer almaktadır. İnşa kitabesi olmayan hamamın tarihi tam olarak bilinmemektedir. Ancak 1042/43-1632/33-1633/34 tarihli Harput Şer'iyye Sicilinde hamamın tamiri için gerekli malzeme ve bedelinden bahsedilmektedir. Şer'iyye Sicili ile hamamın ismini aldığı Hoca Mahallesi'nin kuruluş yüzyılı dikkate alındığında yapının, 16. yüzyıl sonu ile 17. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlenebileceği düşünülmektedir. Hoca Hasan Hamamı, sıcaklık mekânına göre dikdörtgen planlı, dört eyvanlı dört köşe halvet hücrelidir. Soğukluk mekânının doğu ve batı cephesinde yer alan birer kapı açıklığı ile girişi sağlanmaktadır. Hamamın asıl girişi doğu cephesinde bulunan yarım kubbe örtülü taç kapısından sağlanmaktadır. Girişin hemen sağında hamamcı odası bulunmaktadır. Hamama girildikten sonra basık yuvarlak kemerli bir girişle kare mekânlı ve kubbe örtülü olan soğukluk (soyunmalık) bölümü, devamında ılıklik, sıcaklık bölümüne geçilmektedir. Sıcaklığın devamında külhan ve odunluk olarak mekânlar kurulumunu tamamlamaktadır. Mülkiyeti Elazığ Belediyesine ait olan yapının restorasyon projesi 2016 yılında tamamlanmıştır. Restorasyon uygulamasına 2021 yılı içerisinde geçilmiş, yapının temizlik ve sondaj kazısına devam edilmiştir. Yapılan temizlik ve sondaj kazıları sırasında sıcaklık bölümündeki 4 halvet odasına ek olarak yapının kuzeybatı köşesinde bir halvet odası ve devamında serinleme için kullanılan sekilerin olduğu ek bölümler ortaya çıkarılmıştır. Kazılar sonucunda kare plana yakın olan kuzeybatı halvetin **üç cephesinin belli bir oranda çinilerle kaplı olduğu görülmüştür. Ele geçen çiniler, kareye yakın 36 x 33.5 cm ölçülerinde olup üst üste üç sıra şeklinde yerleştirilmiştir. Üç sıra çini levhanın üst ve alt bitiminde ise bordür şeklinde 36 x 16 cm ölçülerinde dikdörtgen levhalar yerleştirilerek tasarım tamamlanmıştır. Sümbül, lale, karanfil, hatayi ve kıvrım dalların iç içe yerleştirildiği bitkisel motiflerin oluşturduğu kompozisyonların yanı sıra çintemani motiflerinin de kullanıldığı görülmektedir.** Osmanlı süsleme sanatında ve çini sanatında işlenen çiçekler tamamen gerçek bitkilerden oluşmaktadır. Bazı çiçekler ise stilize edilerek 16. yy. ortalarında saray nakkaşhanesinin hazırladığı desenlerin çeşitli sanat dallarında geniş ölçüde uygulandığı görülmektedir. Osmanlı çini sanatı denildiğinde İznik ve Kütahya olmak üzere iki merkez akla gelmektedir. Hoca Hasan Hamamı çinilerinin de 17. veya 18. yy. Kütahya çinileri olabileceği ve sipariş üzerine hamam için üretildiği düşünülmektedir. Bu çalışmada, Harput'ta yer alan Hoca Hasan Hamamı'nın restorasyon çalışmaları kapsamında ele geçen çinilerin ilk defa bilim dünyasına tanıtılması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hoca Hasan, Hamam, Harput, Çini, Süsleme

ABSTRACT**TILES OF ELAZIĞ / HARPUT HOCA HASAN HAMMAM**

Korkmaz ŞEN - Elif TATLI
Fırat University - Elazığ Municipality PİIO

The Hoca Hasan Hammam is located at the address of Ahmet Kabaklı Boulevard of Harput Neighbourhood in the Elazığ Province. The exact construction date of this hammam is not known as it has no inscription stating it. However, the Harput Court Record (*Şer'iyeye Sicili*) dated 1042/43-1632/33-1633/34 mentions about the required material and its cost to repair the hammam. When the date of court record and the founding date of the Hoca neighbourhood, after which the hammam is named, is considered, it may be suggested that it was built in the late 16th or the first quarter of the 17th century. The caldarium of the Hoca Hasan Hammam has a rectangular plan. It has four iwans and four private chambers in its corners. It is entered with each door aperture mounted on the west and east front of frigidarium. The main entrance of the hammam is the crown gate covered with a semidome located on the east front. On the left side of the entrance, there is a room assigned to the bath attendant. After entering the hammam, one may go to frigidarium (dressing room) which has a square plan and is covered with a dome after passing by depressed-round arch before going into tepidarium and caldarium. Finally, the furnace and woodshed completes the building. The restoration project of this edifice owned by the Elazığ Municipality had been completed in 2016. The implementation of the restoration project started in 2021 when it was cleaned and the sounding excavation was conducted. During the cleaning and sounding excavations, in addition to the 4 private chambers in the caldarium, one more private chamber was found on the north-west corner of the hammam. The platforms to be used for cooling was found as well. It is seen that the three fronts of the northwest private chamber, which has an almost-square plan, were tiled to certain extent. The shape of the tiles found is almost square. The size of the each tile is 36 x 33.5 cm. They are overlapped in three-row. At the upper and lower end of the three-row tile plate the rectangular plates, size of each one is 36 x 16 cm, are placed as rim before completing the design. The composition consisted of hyacinth, tulip, clove, hatai, frizzled branch patterns which are placed one within another. The chintamani motif is also applied. The flowers worked in the Ottoman decorative and tile art are exactly the real plants. It is known that some flowers were stylized and designed by the Imperial Nakkaşhane in the mid 16th century to implement them in various forms of arts. It is known that İznik and Kütahya were the two main centers of the Ottoman tile art. Therefore, it is estimated that the tiles of the Hoca Hasan Hammam were manufactured in Kütahya in 17 or 18th century in Kütahya. This study intends to introduce the tiles unearthed during the Hoca Hasan Hammam restoration works to the academic world for the first time.

Keywords: Hoca Hasan, Hammam, Harput, Tile, Decoration

ÖZET

KAPADOKYA BÖLGESİ MÜZELERİNDE YER ALAN OSMANLI DÖNEMİ MADENİ MUTFAK EŞYALARI

Selim ÇETİN

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Osmanlı İmparatorluğu, uzun bir süre boyunca çeşitli kültürlerin etkisi altında kalmış ve bu da Osmanlı mutfağının zenginliğini ve çeşitliliğini etkilemiştir. Osmanlı döneminde kullanılan mutfak eşyaları da malzemeleri, teknikleri ve çeşitleriyle dikkat çeken özgün parçalardan oluşmaktadır. Osmanlı mutfağında kullanılan mutfak eşyalarında genellikle bakır, gümüş, pirinç gibi madeni malzemeler tercih edilmiştir. Bu malzemeler, dayanıklılıkları, ısıyı iyi iletmeleri ve kolay şekil verilebilir olmaları nedeniyle tercih edilmiştir. Osmanlı döneminde mutfak eşyalarının üretiminde çeşitli teknikler kullanılmıştır. Özellikle dövme tekniği, bakır ve diğer madeni malzemelerin çeşitli şekillerde işlenerek mutfak eşyalarına dönüştürülmesinde yaygın olarak kullanılmıştır. Bu yöntemle lengerler, kazanlar, tavalalar, sahanlar ve siniler gibi mutfak eşyaları üretilmiştir. Ayrıca kalaylama tekniği de sıklıkla kullanılmıştır. Eşyalar, kalaylanarak daha dayanıklı hale getirilmiş ve temizlik açısından da avantaj sağlanmıştır. Osmanlı dönemi mutfak eşyalarının en önemli özelliklerinden biri de süslemeleriydi. Osmanlı dönemi madeni mutfak eşyaları, zarif ve detaylı süslemelerle dikkat çeken önemli örneklerdir. Bu süslemeler, hem estetik bir amaç taşıırken hem de eşyanın değerini ve işlevini vurgulamak için kullanılmıştır. Genellikle bakır ve pirinç gibi malzemelerden yapılan mutfak eşyaları, geometrik desenler, bitki ve çiçek motifleri, yazılar gibi çeşitli süslemelerle bezenmiştir. Geometrik desenlerde sıklıkla simetrik düzenlemeler kullanılırken, bitki ve çiçek motifleri doğanın güzelliklerini yansıtmaktadır. Yazılar ise eşyalara manevi bir anlam katmaktadır. Bu süslemeler, Osmanlı mutfak eşyalarının görsel çekiciliğini artırırken, aynı zamanda dönemin zengin kültürel mirasını da yansıtır. Bu bildiri, Kapadokya bölgesinde bulunan müzelerde sergilenen Osmanlı dönemi mutfak eşyalarının incelenmesini amaçlamaktadır. Kapadokya, tarihi ve kültürel zenginlikleriyle ünlü bir bölge olup Osmanlı İmparatorluğu'nun etkisini hissettiren önemli bir geçmişe sahiptir. Kapadokya bölgesinde yer alan müzeler, Osmanlı dönemi mutfak eşyalarını özenle koruyup sergilemektedir. Bu eşyalar arasında bakır ve pirinç gibi malzemelerden yapılmış kazan, sahan, lenger ve daha birçok örneği bulunmaktadır. Bu eşyalar, dönemin teknik ve süsleme motiflerini yansıtarak zengin bir görsel deneyim sunar. Bildiride, bu eserlerin malzemeleri, tasarımları ve kullanım şekilleri hakkında bilgi verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Mutfak Eşyası, Bitkisel, Geometrik, Madeni Eser

ABSTRACT**OTTOMAN PERIOD METAL KITCHENWARE EXHIBITED
IN MUSEUMS OF THE CAPPADOCIA REGION**

Selim ÇETİN

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University

The Ottoman Empire was influenced by various cultures for a long time, which affected the richness and diversity of the Ottoman cuisine. The kitchenware used during the Ottoman period consists of unique pieces that stand out with their materials, techniques, and varieties. In Ottoman cuisine, kitchenware made of metal materials such as copper, silver, and brass were generally preferred. These materials were chosen for their durability, good heat conductivity, and ease of shaping. Various techniques were used in the production of kitchenware during the Ottoman period. Particularly, forging technique was widely used to convert copper and other metal materials into various types of kitchenware. Using this method, kitchenware such as pots, pans, trays and dishes were produced. In addition, tinning technique was also frequently used. The items were made more durable by being coated with tin and it provided an advantage from a cleanliness perspective as well. One of the most important features of Ottoman period kitchenware was its ornamentation. Ottoman metal kitchenware are significant examples that stand out with their elegant and detailed decorations. These decorations were used both for aesthetic purposes as well as to emphasize the value and function of the item. Kitchenware made from materials such as copper and brass were often adorned with various embellishments including geometric patterns, plant and flower motifs, inscriptions or calligraphy. Symmetrical arrangements were frequently used in geometric designs while plant and flower motifs reflected the beauty of nature. Inscriptions added spiritual meaning to items. These adornments not only increased visual appeal but also reflected the rich cultural heritage of the period through Ottoman kitchenware. This paper aims to examine Ottoman period kitchenware exhibited in museums located in the Cappadocia region. Cappadocia is a region known for its historical and cultural richness, with an important past that reflects the influence of the Ottoman Empire. Museums located in the Cappadocia region carefully preserve and exhibit Ottoman period kitchenware. Among these items are pots, pans, trays, and other examples made of materials such as copper and brass. These items offer a rich visual experience by reflecting the techniques and decorative motifs of the period. The paper will provide information about the materials, designs, and usage methods of these works.

Keywords: Ottoman, Kitchenware, Herbal, Geometric, Metal Artefact

ÖZET

ANTİK SMYRNA KENTİ KAZILARINDA BULUNAN MATARA BENZERİ OBJELERİN TARTIŞILMASI VE YENİ ÖNERİLER

Sevinç GÖK - Akın ERSOY

Ege Üniversitesi - İzmir Katip Çelebi Üniversitesi

Antik Smyrna Kenti Kazıları kapsamında Smyrna Agorası ve Tiyatrosu'nda matara benzeri üç adet obje bulunmuştur. Kırmızı renkli bünyeli, beyaz astarlı ve yeşil sırlıdır. Örneklerin bir yüzü bombeli, bir yüzü ise düzdür. Düz olan yüzey astarsız ve sırsızdır. Objelerden birinin ağız yaklaşık 45 derecelik eğime sahiptir. Diğer iki örneğin ağız kısmı ise hemen hemen gövde ile aynı düzlemde yer alır. İlk örnek Smyrna Agorası'nda ortaya çıkarılmıştır. Osmanlı döneminde Agora çevresinde Museviler, Ermeniler ve Türkler yaşamaktadır. Yahudi mahallelerinin yer aldığı bu alanda, çocuk ve yaşlı bakım evlerinin yer aldığı bilinmektedir. Bu bağlamda, bir yüzü düz, astarsız ve sırsız olan ilk örneğe matara tanımlaması yapıp kolaycılığa kaçmak istemedik. Özel bir kullanıma işaret ettiğini düşündüğümüz bu örnek için çocukların kullanabileceği bir idrar kabı ya da mama kabı işlevlerini önerdik. Ancak, Smyrna Agorası'nda bulunan bu örneğin çok benzerleri, son yıllarda Tiyatro alanında da ortaya çıkarıldı. Roma döneminden sonra işlevini kaybeden tiyatronun bir süre kireç ocağı olarak kullanılmasının ardından konut yerleşim alanı olduğu ve günümüze kadar bu amaçla kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bu alanda, 18. ve 19. yüzyıl malzemesiyle aynı kotta bulunan örnekler, daha önceki önerimizi tekrar ele almamızı gerektirdi. Benzerlerini Roma döneminden itibaren görmeye başladığımız ve Bizans dönemine tarihlendirilen örnekleri de bulunan bu kap formunun işlevini yeniden tartışmak, bildirimizin ana konusunu oluşturacaktır. Yeni öneriler öne sürmenin yanı sıra bu objeye benzer kap örneklerinin başka kazı alanlarında da ortaya çıkarıldığını biliyoruz. Yayınlanmamış örnekler ile birlikte tespit ettiğimiz bütün benzer objeler ele alınarak form ve işlev özellikleri tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Agora, Tiyatro, İdrar Kabı, Mama Kabı

ABSTRACT**FLASK-LIKE OBJECTS FOUND IN ANCIENT SMYRNA CITY
EXCAVATIONS AND DISCUSSION OF NEW SUGGESTIONS**

Sevinç GÖK - Akın ERSOY

Ege University - İzmir Katip Çelebi University

Within the scope of the Ancient Smyrna City Excavations, three objects similar to flasks were found in the Agora and Theater of Smyrna. They are red colored, white slipped and green glazed. One side of the samples is curved and the other side is flat. The flat surface is uncoated and unglazed. The mouth of one of the objects has an inclination of approximately 45 degrees. The mouth of the other two specimens is almost in the same plane as the body. The first example was unearthed in the Agora of Smyrna. During the Ottoman period, Jews, Armenians and Turks lived around the Agora. It is known that there are children's and elderly care homes in this area where Jewish quarters are located. In this context, we did not want to make it easy by defining a water flask for the first example, one of which is flat, unlined and unglazed. For this example, which we think indicates a special use, we suggested a urine bowl or food bowl functions that children can use. However, very similar examples of this example found in the Agora of Smyrna have also been unearthed in the Theater area in recent years. It is understood that the theater, which lost its function after the Roman period, was used as a lime quarry for a while, then became a residential settlement area and was used for this purpose until today. The samples found in this area at the same level as the 18th and 19th century material required us to reconsider our previous proposal. The main subject of our paper will be to discuss the function of this vessel form, which we have started to see similar ones since the Roman period and which also has examples dated to the Byzantine Period. In addition to proposing new proposals, we know that examples of vessels similar to this object have also been unearthed in other excavation sites. All similar objects that we have identified together with unpublished examples will be discussed and their form and function features will be discussed.

Keywords: Agora, Theatre, Urine Bowl, Food Bowl

ÖZET**ŞARKIŞLA HALILARI**

Suzan BAYRAKTAROĞLU
Vakıflar Genel Müdürlüğü

1071 Malazgirt Savaşı'ndan sonra Anadolu'ya yayılan Türkler, Sivas yöresine de yerleşmişler ve çok kıymetli halılar dokumuşlardır. Bunlar içerisinde Şarkışla halıları önemli bir yer tutar. Şarkışla ilçesinde 16., 17. ve 18. yüzyıllara ait geometrik kompozisyonlara sahip halılar tespit edilmiştir. Bu kompozisyonlar eşkenar dörtgen, altıgen, sekizgen şeklinde ana motiflerle, şamdan veya mum, ok, kanca, koç boynuzu gibi stilize edilmiş ara motiflerden oluşmaktadır. Bunlar; merkezi bir eşkenar dörtgenle belirlenmiş halılar, üst üste baklava desenli halılar, kaydırılmış eksenler üzerinde sıralanmış altıgen şekilli halılar ve küçük sekizgen şekilli halılardır. Bazı altıgenler, üzerlerinde bulunan baş, ayak ve kuyruk simgelerinden dolayı hayvan figürü olarak değerlendirilmektedir. Halıların bordürlerinde kûfiden gelişen birbirine bağlı çift S motifleri ile uçları dik üçgen şeklinde, birbirine bağlı, iri 'Z' motiflerinden oluşan kompozisyonlar bulunur. Teknik olarak normal Türk düğümü ile kaydırılmış Türk düğümü, renk olarak kırmızı, turuncu, sarı, mavi, lacivert, mor, yeşil ve beyaz renkler kullanılmıştır. Konumuz olan halılar, Şarkışla Büyük Camii'nde tespit edilmiş ve Sivas Gök Medrese Vakıf Müzesi'ne alınmışlardır. Bu halıların caminin yapıldığı 1669 ve minarenin eklendiği 1797 yıllarında camiye serildiği tahmin edilmektedir. Yeni İl yörüklerinden Salurlar ve Dulkadirliler tarafından dokunduğu düşünülen bu halılar, ticari maksatla üretilmediğinden, dışa kapalı küçük bir yer olan Şarkışla'da kalmışlardır. Bu yüzden benzerlerine rastlanılmamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Şarkışla Halıları, Kaydırmalı Düğüm, Halı, Geometrik Kompozisyonlar, Yörük

ABSTRACT**ŞARKIŞLA CARPETS**

Suzan BAYRAKTAROĞLU

Directorate General of Foundations

The Turks, who spread to Anatolia after the Battle of Manzikert in 1071, settled in the Sivas region and weaved very valuable carpets. Among these, Şarkışla carpets have an important place. Carpets with geometric compositions belonging to the 16th, 17th and 18th centuries have been identified in Şarkışla district. The main motifs of these compositions in shape of rhombus, hexagon, octagon and they stylized secondary motifs such as arrow, hook, cleat, candlestick or candle. These are carpets with a central rhombus, lozenge-patterned carpets on top of each other, hexagon-shaped carpets arranged on shifted axes, and small octagon-shaped carpets. Some hexagons are considered as animal figures because of the head, foot and tail symbols on them. On the borders of the carpets, there are compositions consisting of interconnected double S motifs developing from kûfic and large 'Z' motifs connected to each other in the form of right triangles at the ends. Technically, the Turkish offset knot with the normal Turkish knot is used. As the color red, orange, yellow, blue, dark blue, purple, green and white are used. The carpets, which are our subject, were identified in the Şarkışla Great Mosque and were taken to the Sivas Gok Madrasa Foundation Museum. It is estimated that these carpets were laid in the mosque in 1669, when the mosque was built, and 1797, when the minaret was added. These carpets, which are thought to have been woven by the Salurs and Dulkadirs from the Yeni Il Yuruks, were not produced for commercial purposes, so they remained in Şarkışla, a small place that was introverted. That's why there are no similar ones.

Keywords: Şarkışla Carpets, Offset Knot, Carpet, Geometric Compositions, Yuruk

ÖZET

BEÇİN KALESİ KAZISINDA ORTAYA ÇIKARILAN SIRSIZ TESTİLERİN TİPOLOJİSİ

Tuğba DİRİ APAYDIN
İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Ege bölgesinde Milas ilçesine bağlı bir yerleşim yeri olan Beçin'in tarihi, Tunç Çağı'na kadar gitmektedir. Osmanlı'da Menteşe Beyliği'ne başkentlik yapan Beçin'de, kale ve etrafında pek çok yapı topluluğu bulunmaktadır. 1980'li yıllardan itibaren bu yapılarda sistematik bir şekilde arkeolojik kazılar devam etmektedir. Başta İç Kale, Seymenlik Kapısı, Yelli Camii ve çevresinde gerçekleştirilen kazılarda Beçin şehrinin 14. yüzyılda oluşmaya başlayan mahalle dokusunu ortaya çıkarmaya yönelik yapılan çalışmalarda pek çok sayıda eser, Sanat Tarihi çalışmalarına kazandırılmıştır. Beçin Kalesi Kazısında farklı alanlarda devam eden açmalarda çok sayıda seramik, porselen, cam, metal ve sikke gibi küçük buluntular çıkartılmaktadır. Kazıda özellikle bütüne yakın ya da fragmanlar halinde çok sayıda sırlı ve sırsız seramik gün yüzüne çıkartılmaktadır. Günlük yaşamda işlevselliği ile ön plana çıkan testiler ise bu grubun başında gelmektedir. Genel olarak sıvıyı muhafaza etmek, sıvının depolanmasını sağlamak ve taşınmasında kullanmak gibi işlevleri olan farklı teknik ve formlardaki testilerin büyük bir kısmı fragmanlar halindedir. Bu bildiride ise, 2012 -2023 yılları arasında ortaya çıkarılan tüm ya da tüme yakın bir grup kulplu testi anlatılacaktır. Kazılarda çıkarılan sırsız testilerin tamamı kulplu olup, farklı gövde, boyun ve ağız formlarına sahiptir. Kulplar sonradan elle eklenmiştir. Testilerin hamurunda taşçık, kuvars, mika ve kireç gibi katkı maddeleri tespit edilmiştir. Bazı testilerin üzerinde kazıma tekniğiyle yapılmış bitkisel ve geometrik motifler de yer almaktadır. Beçin Kalesi'nden çıkarılan sırsız kulplu testilerin form ve bezemeleri Anadolu'da tamamlanmış ya da halen günümüzde devam eden kazılardan çıkarılan örneklerle karşılaştırma yapılarak anlatılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Beçin Kalesi Kazısı, Su Kapları, Sırsız Testi, Kulplu Testi, Ortaçağ Seramik

ABSTRACT
TYOLOGY OF THE UNGLAZED JUGS FROM THE BEÇİN CASTLE
EXCAVATION

Tuğba DİRİ APAYDIN
İstanbul Medeniyet University

The history of Beçin, a settlement in Milas district in the Aegean region, dates back to the Bronze Age. In Beçin, which was the capital of the Menteşe Principality in the Ottoman period, there are many building communities in and around the castle. Since the 1980s, archaeological excavations have been systematically continuing in these sites. Excavations are carried out mainly in the Inner Castle, Seymenlik Gate, Yelli Mosque and its surroundings. These studies are carried out to reveal the neighborhood texture of the city of Beçin, which started to form in the 14th century. In this way, many artifacts have been brought to art history studies. During the excavation of Beçin Castle, many small finds such as ceramics, porcelain, glass, metal and coins were recovered in different areas. Many glazed and unglazed ceramics are unearthed in whole or in fragments. Jugs, which stand out with their functionality in daily life, are at the forefront of this group. In general, the jugs, which have functions such as preserving, storing and transporting liquids, have different forms and decorations. In this paper, all or nearly all of the unglazed handled jugs unearthed between 2012 and 2023 will be described. All of the unglazed jugs unearthed during the excavations have handles. The jugs have different body, neck and rim forms. The handles were added later by hand. The paste of the jugs was found to be composed of stoneware, quartz, mica and lime. Some of the jugs are decorated with floral and geometric motifs in sgraffito. The jugs recovered from Beçin Castle will also be compared with examples from other excavations.

Keywords: Beçin Castle Excavation, Water Pots, Unglazed Jug, Handled Jug, Medieval Ceramics

ÖZET

TOKAT ŞEHİR MÜZESİ'NDE BULUNAN MADENİ ŞAMDANLAR

Veysel ESEN

Bu çalışmada Tokat Şehir Müzesi'nde bulunan 40 adet madeni şamdan, Sanat Tarihi disiplini çerçevesinde tanıtılarak değerlendirilmiştir. Geleneksel Türk kültür ve sanatının bir parçası olarak gündelik hayat estetiğinin yansıdığı madeni şamdanlarla ilgili gerçekleştirdiğimiz bu çalışmayla bilimsel anlamda katkı sunmayı ümit etmekteyiz. Söz konusu madeni şamdanlar; kaideli şamdanlar, el şamdanları ve asma şamdanlar olmak üzere 3 gruba ayrılabilir. Kaideli şamdanlar, zeminle kesintisiz olarak temas halinde olan ve herhangi bir kulp/tutamak bulundurmayan şamdanlardır. El şamdanları, diğer şamdanlara nazaran daha küçük boyutlu ve tutamak bulunduran şamdanlardır. Asma şamdanlar ise koza biçimli gövdeye sahip olup gövde kenarlarından zincirlerle asılarak kullanılan şamdanlardır. Pirinç ve bronz malzemeden döküm tekniğiyle üretilen şamdanların parçaları kılavuz geçme/vidalı geçme tekniğiyle birbirine eklenmiştir. Şamdanların yüzeyinde kazıma, kabartma, delik-işi ve tornada çizikleme teknikleriyle gerçekleştirilen süslemeler görülmektedir. Söz konusu süslemeler genelinde basit dekoratif çizgiler ve dışa taşıntı yapan yarım dairesel kabartmalar olması yanında, oldukça ince çalışılmış kazıma ve delik-işi örneği de bulunmaktadır. Ayrıca bir süsleme ögesi olarak kullanılabilen yazı unsuruna şamdanlar arasında az sayıda da olsa rastlanılmaktadır. Şamdanların 3 tanesi dışında tarih veren kitabe bulunmamaktadır. Tarih veren şamdanların en erkeni H.1318/M.1900-1901 en geç olanı ise H.1327/M.1909-1910 tarihlerini vermektedir. Üzerlerinde herhangi bir damga, işaret veya tarih unsuru bulundurmayan şamdanlar ise; malzeme-tekniği, süsleme özellikleriyle karşılaştırma yapılarak -üslup eleştirisi- tarihlendirilmiştir. Bu tarihlendirme sonucu, 19. yüzyıl yoğunlukta olmak üzere 18. yy. ve 20. yy. başları arasına tarihlenebilmektedirler.

Anahtar Kelimeler: Madeni Şamdan, Aydınlatma, Geleneksel El Sanatları, Osmanlı, Tokat

ABSTRACT**METAL CANDLESTICKS IN TOKAT CITY MUSEUM**

Veysel ESEN

In this study, forty metal candlesticks in Tokat City Museum are introduced and evaluated within the framework of Art History discipline. We hope to contribute scientifically with this study on metal candlesticks, which reflect the aesthetics of daily life as a part of traditional Turkish culture and art. The metal candlesticks in question can be divided into 3 groups: pedestal candlesticks, hand candlesticks and hanging candlesticks. Base candlesticks are candlesticks that are in continuous contact with the ground and do not have any handles. Hand candles are candlesticks that are smaller in size and have a handle compared to other candlesticks. Hanging candlesticks have a cocoon-shaped body and are used by hanging chains from the sides of the body. The parts of the candlesticks produced with the casting technique from brass and bronze materials are attached to each other with the tapping/screw-fit technique. On the surface of the candlesticks, decorations made by scraping, embossing, hole-work and scratching techniques can be seen. In addition to the simple decorative lines and semi-circular reliefs that protrude outward, there are also very finely worked examples of scraping and hole-work. In addition, the writing element, which can be used as an ornamental element, is rarely encountered among the candlesticks. Except for three of the candlesticks, there is no inscription giving a date. The earliest of the candlesticks giving dates are Hijri 1318 / Gregorian 1900-1901, and the latest one gives the dates Hijri 1327 / Gregorian 1909-1910. Candlesticks that do not have any stamps, signs or date elements on them; It has been dated by comparison with material, technical, ornamental features -stylistic criticism. As a result of this dating, 18th century, mostly 19th century. and 20th century, they can be dated between their heads.

Keywords: Metal Candlestick, Lighting, Traditional Crafts, Ottoman, Tokat

ÖZET

SAMSAT'IN CAM KADEHLERİ

Zekiye UYSAL

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Kaynaklarda Kumaha, Sümeysat, Samosota gibi adlarla anılan Samsat'ın tarihi geçmişi M.Ö. 4. binlere kadar inmektedir. Bugün aşağı kesimi Atatürk Baraj Gölü'nün suları altında kalan şehir, başkent veya kale olarak çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Komagene Krallığı, Roma ve Bizans egemenliklerinin ardından M.S. 7. yüzyılın sonlarında Müslümanların eline geçmiştir. Emeviler, Abbasiler ve Bizans imparatorluğu arasında el değiştiren kent, 12. yüzyıl ortalarından itibaren Selçuklu emirliklerinin kontrolü altındadır. Kentte daha sonraları İlhanlı, Dulkadirli ve Osmanlı egemenliklerini izlemek mümkündür. Samsat'ta 1978-1989 yılları arasında Nimet Özgüç ve ekibi tarafından kurtarma kazıları gerçekleştirilmiştir. Bu kazılarda diğer devirlerle birlikte Ortaçağ'a tarihlenen seramik, metal, cam gibi çeşitli malzeme grubu ele geçmiştir. Günümüzde bu buluntular, Adıyaman Müzesi'nde sergilenmekte ve muhafaza edilmektedir. Samsat Kazılarında çıkan cam buluntulardan bazıları hakkında birkaç makale yayınlanmıştır. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi tarafından desteklenen araştırma projesi kapsamında incelediğim cam buluntulardan kandil ve bilezik türünde olanlar tarafımda yayınlanmıştır. Bu bildiri ise söz konusu kazılarda açığa çıkarılan cam kadeh parçaları tanıtılmaya çalışılacaktır. Tarih boyunca su, şerbet, şarap gibi içecekler için kullanılan cam kadehler çeşitli formlarda yapılabiliyorlardı. Ortaçağ İslam dünyasında bu türde yapılmış kaplar; boyut, biçim, teknik ve süsleme açılarından zengin bir çeşitlilik göstermektedir. Bu çeşitlilik Samsat cam kadehlerinde de tespit edilebilmektedir. Bunlardan bazılarının İslam öncesi (Roma, Bizans) dönemlerden kaldığı anlaşılmaktadır. Buluntulardan bazılarında hiç bezeme görülmezken, İslamî döneme ait bir grup kadeh parçasında ise mineleme tekniğinde bitkisel bezeme ve figürler dikkati çekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Samsat, Cam, Kadeh, Emaye, Ortaçağ

ABSTRACT
THE GLASS GOBLETS OF SAMSAT

Zekiye UYSAL
Çanakkale Onsekiz Mart University

Samsat, whose historical origins date back to the 4th millennium BC and is mentioned in sources with names like Kumaha, Sümeysat, and Samosata, has a history of being a capital or fortress for various civilizations. The city, which is located in the lower part and is now submerged under the waters of the Atatürk Dam Lake, has been a capital or fortress various civilizations. After the Kingdom of Commagene, it came under the control of Muslim rulers in the late 7th century AD following periods of Roman and Byzantine rule. The city changed hands between the Umayyads, Abbasids, and the Byzantine Empire. From the mid-12th century onwards, it was under the control of Seljuk emirates. Later on, the city witnessed the rule of the Ilkhanate, Dulkadirids, and the Ottoman Empire. Between 1978 and 1989, rescue excavations were carried out in Samsat by Nimet Özgüç and his team. These excavations unearthed various materials such as ceramics, metals, and glass, which were dated from different periods, including the medieval era. Today, these findings are displayed and preserved in the Adıyaman Museum. Some articles have been published about the glass artifacts discovered in the excavations at Samsat. As part of a research project supported by Çanakkale Onsekiz Mart University, I examined glass artifacts, including candlesticks and bracelets, which I published. In this paper, I aim to introduce the glass goblets discovered in these excavations. Throughout history, glass goblets were made in various forms for beverages such as water, sherbet, and wine. In the medieval Islamic world, vessels of this kind exhibited a wide variety in terms of size, shape, technique, and decoration. This diversity can also be observed in the glass goblets from Samsat. Some of them are believed to belong to pre-Islamic periods (Roman, Byzantine). While some of the findings have no decoration, a group of goblet fragments from the Islamic period stand out with vegetal ornamentation and figures executed in enamel technique.

Keywords: Samsat, Glass, Goblet, Emaye, Medieval

ÖZET

ARŞİV BELGELERİ IŞIĞINDA MALATYA'NIN DEYR-İ MESİH VE KIRKGÖZ KÖPRÜLERİ

Enver ÇAKAR - Korkmaz ŞEN - Yavuz KISA - Ahmet TOPRAK - Tuba Nur OLGUN -
Murat ŞAHİN
Fırat Üniversitesi

Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Fırat Havzası'nda yer alan Malatya'nın doğusunda Elâzığ ve Diyarbakır, güneyinde Adıyaman, kuzeyinde Sivas ve Erzincan, batısında ise Kahramanmaraş illeri yer almaktadır. Malatya şehri için Eski ve Yeni Malatya diye iki ayrı yerleşim yerinden bahsetmek mümkündür. Tarihi kaynaklarda geçen Malatya, Fırat Nehri'nin 7-8 km batısında yer alan bugünkü Battalgazi (Eski Malatya) ilçesidir. Şehrin yeni yerine taşınması ise 1840'lı yıllara dayanmaktadır. Tarihi, ticari ve askeri güzergâhlar üzerinde yer alan Malatya, verimli düz arazileri ve zengin su kaynaklarıyla da ekonomik ve stratejik öneme sahiptir.

Bu çalışmada, Malatya il sınırları içerisinde yer alan tarihi iki yapı ele alınmıştır. Bu tarihi yapılar Tohma Çayı üzerindeki Kırkgöz Köprüsü ile Deyr-i Mesih Köprüsü olup, her iki yapı da günümüze ulaşmamıştır. Karakaya Barajı suları altında kalmakla birlikte fotoğraf, plan ve kesitleri bulunan Kırkgöz Köprüsü, kemerli ve çok gözlü olup taştan inşa edilmiştir. Malatya'yı Sivas, Erzincan ve Erzurum üzerinden İran'a bağlayan tarihi kervan ve askeri yol üzerindeki bu köprü, aynı zamanda Malatya'nın Arapgir ilçesinde bulunan Roma döneminden kalma taş döşemeli yol ile Suceyin ve Ağın'da bulunan Karamağara köprülerini de birbirine bağlamaktaydı.

Malatya'daki tarihi ikinci köprü olan Deyr-i Mesih ve onunla bağlantılı olarak su kemeri de günümüze ulaşmamıştır. Osmanlı arşiv belgelerinde yer alan bilgilere göre, üst üste iki kemerli inşa edilmiş yaklaşık 50 metre yüksekliğinde bir yapıydı ve Battalgazi (Eski Malatya) ile Yeni Malatya'nın su ihtiyacını karşılayan stratejik bir öneme sahipti.

Çalışmada, başta Osmanlı arşiv belgeleri olmak üzere, seyahatnameler, kitabeler ve çeşitli kaynaklar ışığında her iki tarihi yapının disiplinlerarası bir yaklaşımla değerlendirilmesi hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Malatya, Eski Malatya, Deyr-i Mesih Köprüsü, Kırkgöz Köprüsü, Tohma Çayı

ABSTRACT**THE DEYR MESSIAH AND KIRKGÖZ BRIDGES OF MALATYA
IN THE LIGHT OF ARCHIVE DOCUMENTS**

Enver ÇAKAR - Korkmaz ŞEN - Yavuz KISA - Ahmet TOPRAK - Tuba Nur OLGUN -
Murat ŞAHİN
Fırat University

Some remains were found during the demolition of the shops belonging to the municipality in the Akpınar Neighborhood of Bolu Central district, and excavations were started in 2008 under the presidency of the Museum Directorate. During the excavations, rows of seats were identified.

In the evaluation, it was determined that the rows of seats belong to the Roman Period and a rescue excavation was carried out. During the salvage excavations, the remains of a foundation wall were found belonging to a building whose sitting benches belonged to a stadium and that it was understood to belong to a different period in the area.

From the evaluation of the finds; It is understood that this area is Hisartepesi, which is the acropolis of the city of Claudiopolis, that the stadium remains on the southern slope of the hill belong to the Emperor Hadrianus (117-138 AD), and the wall remains belong to the Ottoman Period. Although it was understood that the remains of the building belonged to the Ottoman Period during the studies carried out in 2008, no determination was made about its function.

Excavations were resumed in 2022 in order to open the area and determine the function and plan of the Ottoman Period ruins. The soil mass above the rows of seats was emptied during the excavations, the foundations of the shops belonging to the municipality and the remains of a 20th century building were removed, and the remains of the Ottoman period were discovered by being completely opened. It is understood that the ruin belongs to a Bekar Bath. In this paper, the Bekar Bath and the place of this type of baths in Turkish bath architecture will be emphasized.

Keywords: Malatya, Old Malatya, Deyr Messiah Bridge, Kırkgöz Bridge, Tokhma Stream

ÖZET

ST. PETERSBURG'DA GERÇEKLEŞMEMİŞ BİR CAMİ PROJESİ

Elif KÖK

Marmara Üniversitesi

Rusya'ya birkaç yüzyıl boyunca başkentlik yapan St. Petersburg şehrinde, ilk kurulduğu yıllardan itibaren Müslüman bir nüfusun da yerleşik olduğuna çeşitli kaynaklar tanıklık ederler. 19. yüzyıl başından itibaren, şehirde yaşayan Müslümanların ibadet gereksinimlerini karşılamak amacıyla bir cami inşa edilmesine yönelik girişimler hızlanmış ise de böyle bir proje ancak 20. yüzyılın başında gerçekleştirilebilmiştir. Şehrin çok merkezi bir noktasında inşa edilen ve bugün hala işlevini sürdürmekte olan mevcut cami, canlandırmacı bir yaklaşımla, belirgin bir biçimde Timurlu mimari üslubunu yeniden ele alır. Ancak, inşa edilen bu camiden yüz yıl kadar önce, 19. yüzyılın başında sipariş üzerine tasarlanan fakat çeşitli sebeplerle hayata geçirilemeyen bir cami projesi daha vardır ve tasarım özelliklerine bakıldığında, bugün hala ayakta olan camiden çok farklı üslup eğilimlerini yansıttığı görülür. Projeyi tasarlayan İsviçre kökenli ve İtalya'da öğrenim görmüş olan mimar Luigi Rusca, 1780'lerden itibaren uzun yıllar boyunca Rusya'da çalışmış ve pek çok önemli yapıyı, hatta bazı caddeleri ve meydanları da tasarlamıştır. Tüm projelerinde, katıksız klasisist bir tutum sergilediği gözlemlenmektedir. Aynı tutum, gerçekleştirilememiş olan cami projesinde de belirgindir. Projeyi İslam mimarisine daha yakın kılmak için, mimarın sivri kemerli pencereler gibi bazı detaylar eklediği görülür. Bununla birlikte, caminin bir minaresi yoktur. Sonuçta ortaya çıkan tasarım, eğer inşa edilseydi, bir camiden ziyade, belki bazı anıtsal mezar binalarına daha yakın görünecekti.

Bu çalışmada, gerçekleştirilememiş olan bu cami projesi ve tasarımcısı Luigi Rusca'nın üslup tercihleri incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Cami, Rusya, St Petersburg, 19. Yüzyıl, Proje

ABSTRACT**AN UNREALIZED MOSQUE IN ST PETERSBURG IN THE 19TH CENTURY**

Elif KÖK

Marmara University

Various sources testify that Petersburg, which was the capital of Russia for several centuries, has some Muslim population since the first years of its establishment. Although there were attempts to build a mosque to meet the needs of the Muslims in the city from the beginning of the 19th century, such a project could only be realized at the beginning of the 20th century. This mosque, which is still in use today and located in a very central point of the city, revisits the Timurid architectural style with a revivalist approach. However, there is another mosque project, which was designed at the beginning of the 19th century but could not be realized for various reasons; and it is seen to reflect stylistic tendencies that differ greatly from the later mosque. The architect of this project was Luigi Rusca, who was of Swiss origin and studied in Italy; he worked in Russia for many years from the 1780s and designed many important buildings, even some streets and squares. It is observed that he has a classicist attitude in all his projects. The same attitude is evident in this unrealized mosque project. However, to bring the design closer to Islamic traditions, the architect appears to have added some details such as pointed arched windows. On the other hand, the mosque (project) does not have a minaret. The resulting design would perhaps look closer to some monumental tomb structures than to a mosque.

In this paper, this unrealized mosque project and the stylistic preferences of its designer, Luigi Rusca, will be examined.

Keywords: Mosque, Russia, St Petersburg, 19th Century, Project

ÖZET

TİCARETİN MERKEZE ALINDIĞI KÜLLİYELER: SULTAN KANSU GAVRİ KÜLLİYESİ VE OSMANLI KÜLLİYE TASARIMLARINDAKİ BENZERLİKLER

Göksu Özden ÖNER - Elif TAYGUR
Hacettepe Üniversitesi

Memluk Devleti'nin son hükümdarı Sultan Kansu Gavri, tarih yazınına çok sayıda vakıf eserleri sebebiyle hayırsever bir hükümdar olarak geçmiştir. Kahire'de su kemerleri, cami, medreseler, hankâh, sebil, türbe, mektep ve kervansaray inşa ettirmiş, bunun yanı sıra şehirde mevcut yapıların onarımlarını üstlenmiştir. Kansu Gavri'nin varlığını günümüze taşıyan en tanınmış yapısı, kendi adıyla anılan külliyesidir. Kahire'de henüz Fatımî döneminde ticari faaliyetlerin merkezi konumuna gelen Muiz Caddesi'nde yer alan Kansu Gavri Külliyesi, 1503-1505 yıllarında inşa edilmiştir. Sokak içerisinde iki bölüme ayrılan külliye, batıda medrese-cami ve doğu yönde hankâh, türbe ve sebil-küttâb yer almaktadır. Külliye planlamasında simetrik bir düzenleme izlenmemektedir. Külliye kurulumunda öncelikli gaye, kompleks yapı bütünü bir araya getiren binaların bulunduğu alanın bir çarşı/açık pazar olarak işlev kazanmasıdır. Bu bağlamda tasarım çarşı düzenlemesiyle birlikte ele alınmış, iki yönde karşılıklı sıralanan yapılar arasında ipek çarşısı kurulmuştur. Yapı planlamasında ve cephe tasarımında medrese alt kotunda dükkân sıraları öncelikle planlanmış, medrese pencerelerinin ve merdivenlerle ulaşılan girişin yükseltilmesi, ipek çarşısına ait tezgâhların bir sokak görünümü yaratan yapılar arasında uzanan alana rahatça yerleşebilmesini sağlamıştır. Günümüzde ilk tasarımına uygun olarak işlevini sürdüren külliye bir bütün olarak değerlendirildiğinde, iki cephe arasında yerleşen çarşısı ile dikkat çekmektedir.

Kansu Gavri Külliyesi'nin inşasından yarım asırdan uzun süre sonra Osmanlı'nın en ünlü devlet adamlarından Sokullu Mehmet Paşa'nın Payas'ta yaptırdığı menzil külliyesi, Kansu Gavri Külliyesinde olduğu gibi ticaretin yapı tasarımında etkili olduğu planlaması ile dikkat çekmektedir. Başta Sokullu Mehmet Paşa'nın Lüleburgaz'da kendi adıyla anılan bir diğer menzil külliyesinde olduğu gibi Osmanlı menzil külliyelerinde benzer plan kurgularla karşılaşmaktadır. Fakat Payas'ın önemi, Kansu Gavri'nin vakfında bölgede mülklerinin yer almasından ileri gelmektedir. Bu bağlamda Kahire'de planlanan külliye tasarımının ve Gavri'nin vakıflarının Osmanlı topraklarında yansımalarının olduğu düşünülebilir. Kansu Gavri'nin külliye planlaması, ticaretin yön verdiği tasarımıyla Payas'ta Sokullu'nun menzil külliyesi ile bir kesişim noktası yaratmaktadır. Kansu Gavri'nin aynı bölgede vakıflarının tespit edilebilmesi, Osmanlı külliyelerinin tasarımında model alınan ön örneklerin yeniden sorgulanmasını sağlamaktadır. Bu çalışmada, son Memluk sultanı Kansu Gavri'nin Kahire'de kendi adıyla anılan külliyesi üzerinden Osmanlı'da benzer amaçların öncelendiği düzenlemelere sahip külliye tasarımları tartışılacaktır. Kansu Gavri'nin Payas'ta bulunan vakıf kayıtları tespit edilerek, Anadolu ve Kuzey Afrika arasında kesişimler ve karşılaşmalar ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sultan Kansu Gavri, Kansu Gavri Külliyesi, Memluk Külliyesi, Osmanlı Külliyesi

ABSTRACT**COMPLEXES CENTERED ON TRADE: SIMILARITIES IN DESIGNS
BETWEEN SULTAN AL-GHURİ COMPLEX AND OTTOMAN COMPLEXES**

Göksu Özden ÖNER - Elif TAYGUR
Hacettepe University

Sultan al-Ghuri, the last ruler of the Mamluk State, entered the history as a benevolent ruler due to her many foundation works. He had aqueducts, mosques, madrasas, inns, public fountains, tombs, schools and caravanserais built in Cairo, as well as repairing existing structures in the city. The most well-known structure that carries the existence of al- Ghuri to the present day is the kulliye, which is named after his Al-Ghuri Complex, which was built between 1503/1504 on al- Mu'izz Street, which became the center of commercial activities in Cairo during the Fatimid period. In the complex, which is divided into two parts in the street, there is a madrasa-mosque in the west and a khanqâh, tomb and sabil-kuttâb in the east. A symmetrical arrangement is not observed in the planning of the complex. The primary purpose in the establishment of the complex is to enable the area, where the buildings that bring together the whole complex structure are located, to serve as a bazaar/open market. In this context, the design was handled together with the arrangement of the bazaar, and a silk bazaar was established between the structures lined up in two directions. In the building planning and façade design, the rows of shops on the lower level of the madrasa were primarily planned, and the elevation of the madrasa windows and the entrance accessed by stairs enabled the stalls of the silk bazaar to be placed comfortably in the area stretching between the buildings that create a street view. When the complex, which continues to function in accordance with its original design, is evaluated as a whole, it draws attention with its bazaar located between two facades.

More than half a century after the completion of the al-Ghuri, the range complex built by Sokullu Mehmet Pasha, one of the most famous statesmen of the Ottoman Empire, in Payas, and complex of Sultan al- Ghuri in Cairo, it is understood that the conduct of commercial activities was influential in the design of the building with its planning. Similar plans are encountered in the Ottoman range complexes as in the other range complexes of Sokullu Mehmet Pasha in Lüleburgaz, which is named after him, yet the importance of Payas comes from the fact that Sultan al-Ghuri's foundation includes his properties in the region. In this context, it can be thought that the design of the complex planned in Cairo and al-Ghuri's foundations had reflections on the Ottoman lands. Sultan al-Ghuri's complex planning creates an intersection point with Sokullu's range complex in Payas, with its commercially oriented design. The fact that Sultan al-Ghuri's foundations can be identified in the same region provides a re-examination of the prototypes taken as a model in the design of Ottoman complexes. In this study, the last Mamluk sultan al-Ghuri's social complex in Cairo, which is named after him, will be discussed with the designs of the social complex in the Ottoman Empire, in which similar aims were prioritized. Al- Ghuri's foundation records in Payas will be identified and the intersections and encounters between Anatolia and North Africa will be discussed.

Keywords: Sultan al- Ghuri, Complex of Sultan al-Ghuri, Mamluk Complexes, Ottoman Complexes

ÖZET

MEMLUKLU KİTABELERİNDE HAKİMİYET VE TABİİYYET İFADELERİ OLARAK TÜRKLER

Kemal ÖZKURT
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

İslam kitabe geleneğinde, bani veya sadece dönemin sultanı olarak hükümdarları öven ifadeler sıklıkla rastlanır. Bu durumda bazen sultanın yaptığı savaşlar ve kazandığı zaferler anlatılır. Hakimiyeti altında bulunan coğrafyalar veya milletlerden bahsetmek de hükümdarın büyüklüğünü ifade bakımından başvurulan yöntemlerden biridir. Övgülerin karakterini belirleyen asıl etken çoğunlukla kitabenin hangi yapı türü ve yapının hangi kısmında yer aldığıdır. Mezar anıtlarında ve dini mimaride daha mütevazı ifadeler tercih edilirken, sivil mimari örneklerinde övgü sınırları zorlamaktadır.

Türk hükümdarları kitabelerde yönettikleri milletlerden bahsederken, kendi milletlerinin adını anmaz çevre kültürüne vurgu yaparlar. Bu anlamda başta gayri Müslümler olmak üzere komşu Müslüman milletler de bu ifadede yerlerini alırlar.

Arap, Acem, Rum, Ermeni şeklinde uzayan liste, zaman zaman bütün milletlerin hükümdarlarının efendisi şeklinde de bitebilmektedir. Batılı ve Avrupalı anlamında kullanılan Efrenc, geniş anlamda İslam coğrafyasının batısındaki tüm gayri müslimleri nitelemektedir. Bazen Müslüman halklardan bahsedilirken Şam örneğinde olduğu gibi, şehir veya coğrafya zikredilerek orada yaşayanlar ve yerel yönetimler kastedilir.

Bu tebliğde, bir Türk devleti olarak Memlukluların kitabelerinde, Türkleri ifade etmek üzere doğrudan kullanıldıkları “Türk” ve zaman zaman coğrafyadan hareketle bir isimlendirme olarak kullanılan “Rûm” gibi terimler, kitabeleri bağlamında ele alıp öncülleri, çağdaş ve haleflerinin örnekleri ile mukayese etmek amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Memluklu, Türk, Kitabe, Hakimiyet, Mimari.

ABSTRACT**TURKS AS EXPRESSIONS OF DOMINANCE AND SUBJECTIVENESS IN
MAMLUK INSCRIPTIONS**

Kemal ÖZKURT

Ondokuz Mayıs University

In the Islamic inscription tradition, expressions praising rulers as patrons or simply sultans of the period are frequently encountered. In this case, sometimes the battles fought by the sultan and the victories he won are described. Talking about the geographies or nations under his rule is one of the methods used to express the greatness of the ruler. The main factor that determines the character of the eulogies is mostly which type of building and in which part of the building the inscription is located. While more modest expressions are preferred in grave monuments and religious architecture, praise pushes the boundaries in examples of civil architecture.

When Turkish rulers talk about the nations they rule in their inscriptions, they do not mention the name of their own nation but emphasize the surrounding cultures. In this sense, neighboring Muslim nations, especially non-Muslims, also take their place in this statement.

The list, which extends as Arab, Persian, Greek, Armenian, can sometimes end with the lord of the rulers of all nations. "Efrenc", meaning Western and European, broadly describes the non-Muslims in the west of the Islamic geography. Sometimes, when talking about Muslim peoples, as in the case of Damascus, the city or geography is mentioned and the people living there and local governments are meant.

In this paper, it is aimed to discuss terms such as "Turk", which is used directly to refer to Turks, and "Rum", which is sometimes used as a nomenclature based on geography, in the inscriptions of the Mamluks as a Turkish state, in the context of their inscriptions, and compare them with the examples of their predecessors, contemporaries and successors.

Keywords: Mamluk, Turk, Inscription, Domination, Architecture.

ÖZET

ANADOLU'NUN GÜNEY UCUNDA BİLİNMEYEN BİR OSMANLI DÖNEMİ YAPISI: CİLLÎ TÜRBESİ (HATAY-SAMANDAĞ-TEKEBAŞI KÖYÜ)

Ender ÖZBAY
Ege Üniversitesi

Yapı, Hatay'ın güneyinde, Samandağ'ın Tekebaşı Mahallesi'nde, 1876/77 tarihli, kare planlı, önü çift revaklı bir türbedir. Kible doğrultusunda güneydoğu – kuzeybatı aksındadır. İçte moloz dolgu, yüzeylerde düzgün kesme taş kaplama olmak üzere tamamen taş malzemeyle inşa edilmiştir. Üst örtüsü, pandantif geçişli bir kubbedir. Günümüze sadece kare kesitli ayakları gelebilen revak birimlerinin ise sivri tonoz örtülü olduğu, izlerden anlaşılmaktadır. Süsleme yönünden cephe yüzeyleri sadedir. Profilli çörtlenler cephede “plastik” nitelikte yegâne unsurlardır. Güney ve batı cephelerin alt kesimlerinde orta akstan hafifçe yanlara kaydırılmış, yuvarlak kemerli, demir şebekeli birer pencere; güney, doğu ve batı cephelerin üst kesimlerinde birer küçük “gül-pencere” dikkat çekmektedir. Kuzey cephe ortasında sivri kemerli, eyvanvari derin bir çökertme içine yerleştirilmiş, iki yanında birer seki yer alan yuvarlak kemerli giriş açıklığı yer alır. Kilit taşı üzerinde altı kollu çiçek/yıldız motifleriyle doldurulmuş bir rozet dikkat çeker. Giriş açıklığının üst kısmında ise dikdörtgen bir çerçeve içinde 12 satırlık Arapça kitabe vardır. Giriş bölümünü üstten kuşatan sivri kemerin yüzeyi, kabartma tekniğiyle, negatif-pozitif dönüşümlü olarak düzters palmet dizisiyle süslüdür. Dört yandan yüksek sivri kemerlerle ve köşelerde kütsel ayaklarla taşınan taş kubbeli iç mekânda, güney duvarını ortlayan bir mihrap nişi dikkat çekmektedir. Yapı içinde 1873, 1876, 1892, 1900 ve daha geç tarihli lahit tipi, şahideli mezarlar yer almaktadır. Bu mezarların gövde formları ve şahide yüzeylerindeki süslemeler barok, rokoko, neo-klasik, neo-gotik, art nouveau gibi Batılı akımların Osmanlı yorumu denebilecek seçmeci anlayışla meydana getirilmiştir. Hatay Kültür Envanteri, lisansüstü tezler ve yayınlarda bahsi geçmeyen yapı, bugün bir ücrada unutulmuş görünmesine karşın dönemin Osmanlı dünyasında “moda” olan canlandırmacı akımların etkili olduğu, yörede benzersiz özelliklerdedir. Bölgede kanaat önderi, varlıklı bir aile olagelen Cillî ailesinin özel mülkiyetindedir. Osmanlı'nın son dönemlerinde, Şeyh Maruf Cillî'nin bir sahil muhafız gücü yönettiği, aile büyüklerinin Hatay Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti dönemlerinde de mecliste vekil olduğu bilinmektedir. Çalışmamızda, literatüre girmemiş olan bu yapı tanıtılacak, sanat ve kültür tarihindeki yeri değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Mimarisi, Türbe, Batılılaşma, Kültür Mirası, Antakya

ABSTRACT**AN UNKNOWN OTTOMAN PERIOD BUILDING AT THE SOUTHERN END OF ANATOLIA: CİLLİ TOMB (HATAY-SAMANDAĞ-TEKEBAŞI VILLAGE)**

Ender ÖZBAY
Ege University

The structure is in the Tekebaşı Village of Samandag, south of Hatay. It is square planned tomb with a double portico, dated 1876/77. It is on the southeast-northwest axis in the direction of the qibla. It was built entirely of stone, with rubble filling inside and smooth cut stone pavement on the surfaces. It has a dome with pendentive transitions. It is understood from the traces that the porticos are covered with pointed vaults. In terms of decoration, the facade surfaces are plain. Profiled gargoyles are the only “plastic” elements on the façade. On the lower parts of the south and west facades there are windows with round arches, and on the upper parts of the south, east and west facades there are small “rose windows”. In the middle of the north façade, there is a round-arched entrance opening with a pointed arch, placed in a deep iwan-like depression, with a bench on each side. A rosette on the keystone is filled with six-armed flower/star motifs. Above the entrance, there is a 12-line Arabic inscription in a rectangular frame. The surface of the pointed arch, which surrounds the entrance section, is decorated with a straight-inverted alternating palmette series. A niche centered on the south wall draws attention in the stone domed interior, which is supported by high pointed arches on all four sides and massive pillars at the corners, and there are sarcophagus type graves with gravestones dated 1873, 1876, 1892, 1900 and later. The forms of these graves and the decorations on the stones were eclecticist style, which can be dealt as Ottoman interpretation of Western movements such as baroque, rococo, neo-classical, neo-gothic and art nouveau. The structure, which is not mentioned in the Hatay Cultural Inventory, graduate theses and publications, has unique characteristics in the region. Although it seems to be forgotten in a remote place today, the tomb and the graves were constructed and decorated in compliance with “fashionable” movements of the period in the Ottoman world. It is privately owned by the Cilli family, who is an opinion leader and wealthy family in the region. It is known that in the last periods of the Ottoman Empire, Sheikh Maruf Cilli led a coastal guard force, and his family elders were also deputies in the parliament during the Hatay State and the Republic of Turkey. In this study, the structure will be introduced and its place in the history of art and culture will be evaluated.

Keywords: Ottoman Architecture, Tomb, Westernization, Cultural Heritage, Antiochia

ÖZET**SINDIRGI'NIN AHŞAP AMBARLARI**

Ergül GÜNDAĞ ARIKAN

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Kırsal yaşantının en küçük yerleşim birimi olan köy hayatında başat ekonomik faaliyetler arasında tarım gelmektedir. Dolayısıyla, tarımsal üretim faaliyetleri neticesinde birçok tahıl ürünü elde edilmiş ve bu ürünlerin hem uzun ömürlü saklama hem de çeşitli etkilerden koruma ihtiyacı doğmuştur. Bu ihtiyaçtan ötürü de ambar olarak bilinen kırsal mimari ürünü ortaya çıkarmıştır. Anadolu'da özellikle ambar mimarisi, inşa edildiği bölgeye has nitelikler barındırmaktadır. Genellikle bulunulan bölgede en kolay tedarik edilebilen, işlenebilen malzemenin ahşap olması ve ahşabın coğrafi uyum ile uzun ömürlü olup ihtiyaca yanıt vermesi, ambarların ana malzemesini oluşturmuştur.

Benzer ihtiyaçlardan doğan tahıl ambarı örnekleri Anadolu coğrafyasının çeşitli noktalarında görülmektedir. Karadeniz Serenderleri, Akdeniz Likya Tahıl ambarları başlıca bu yayılıma örnek gösterilebilir. Bunların haricinde, varlığı herhangi bir bilimsel araştırmaya konu olmayan Ege bölgesinde Balıkesir ilinin Sındırgı ilçesine bağlı köylerinde yer alan ahşap ambarlar da değerlendirmeye tabi tutulabilir. Sındırgı ilçesine bağlı yirmiyi aşkın dağ köyünde varlığı tespit edilen ahşap ambarlar, yapıldığı dönem, ahşabın işleniş yöntemi açısından ilgi uyandırmaktadır. Şöyle ki, bahsi geçen ambarların bölgede bulunan çam ağaçlarından çivi kullanılmadan geçme tekniği ile yapılması, kendine has tipolojik çeşitliliğine sahip olması ve bütün bunların köylerin coğrafi konumu ile doğrudan etkili olması araştırmaya değer bir noktayı oluşturmaktadır. Dahası, ahşap malzeme dışında üzerinde bezemeli demir işçiliğine ait örneklerin de görüldüğü ambarlar, bize yapıldığı dönemin işlevsel ve estetik özellikleri bakımından bilgi vermektedir. İşte bu ortaya konulan tespitler ışığında, araştırmamıza konu olan Sındırgı ilçesine bağlı köylerde yer alan ahşap ambarların yapım tekniği, kırsal mimari üslubu ve tarihsel süreç içerisinde kullanım bakımından yer alan devamlılığı ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ahşap, Ambar, Kırsal, Mimari, Tarım

ABSTRACT**WOODEN WAREHOUSES IN SINDIRGI**

Ergül GÜNDAĞ ARIKAN

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University

Agriculture is among the dominant economic activities in village life, which is the smallest settlement of rural life. Therefore, as a result of agricultural production activities, many grain products have been obtained and the need for both long-lasting storage and protection from various effects has arisen. Because of this need, emerged from the rural architectural product known as the warehouse. The warehouse structure in Anatolia, has characteristics unique to the region in which it was built. The fact that most easily sourced, workable material in the region is wood, it has long life and responds to the need with geographical harmony, has formed the main material of the warehouses.

Examples of grain warehouses are seen in various points of Anatolian geography, that is arising from similar needs. Black Sea Serender's, Mediterranean Lycian grain warehouses can be shown as a prime example of this spread. Apart from these, wooden warehouses located in the villages of Sındırgı in Balıkesir Province in the Ege region, whose existence is not the subject of any scientific research, may also be evaluated. The wooden warehouses are of interest in terms of the method of processing the wood, which have been identified in more than twenty mountain villages in the Sındırgı. In other words, warehouses are made pine trees in the region with the technique of passing from without using nails, that they have their own typological diversity and that all these are directly effective with the geographical location of the villages, constitutes a point worth researching. Moreover, the warehouses, on which the examples of embroidered iron work are seen besides the wooden material, give us information in terms of the functional and aesthetic characteristics of the period in which it was made. In the light of these findings, wooden warehouses in the villages of Sındırgı will be tried to reveal construction technique, rural architectural style and usage within the historical process, which are the subject of our research.

Keywords: Agriculture, Architecture, Wood, Warehouse, Rural

ÖZET

İSTANBUL MİMARİSİNDE DİKKAT ÇEKEN BİR GRUP ÇEŞME ÖRNEĞİ: MADENİ ÇEŞMELER

Hamza GÜNDOĞDU - Deniz DEMİR

Sakarya Üniversitesi - Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

İslam dininin suya verdiği öneme dayanarak devlet ileri gelenleri, toplumda önemli görevlerde bulunanlar, tanınmış varlıklı kimseler tarafından hayır ve ihtiyacın gereği olarak yaptırılmış çeşmeler; tarih boyunca devletin hâkimiyet alanındaki farklı bölge ve yerleşim yerlerinde, hatta kırsal kesimlerde ikamet edenler için de inşa ettirilmişlerdir.

İstanbul'un fethinden sonra çeşitli semt, mahalle, meydan ve sokaklarda farklı büyüklükte, üslupta, farklı şekillerde, farklı süsleme programları ve malzeme özellikleriyle dikkat çeken birçok çeşme inşa edilmiştir.

XVII. yüzyılın sonuna kadar İstanbul'un farklı alanlarında klasik üslupta inşa edilen çeşme mimarisine, XVIII. yüzyılın başlarından itibaren malzeme, şekil ve üslup bakımından önemli katkılar olmuştur. Osmanlı mimari anlayışının geçirdiği değişim sürecinde, birçok değişik çeşme örnekleri ile karşılaşmaktayız. Kesme, moloz, yonu taşı, mermer ve tuğla malzemelerle yaptırılmış geleneksel tarzdaki çeşme mimarisine, XIX. yüzyılın sonu ile XX. yüzyıl boyunca yeni çeşme örnekleri katılmıştır. Söz konusu dönemde, giderek artan İstanbul halkının ihtiyaçlarına cevap verebilmek amacıyla önemli ve kaliteli su kaynakları yeniden değerlendirilmiştir. Özellikle Sultan II. Abdülhamid (1876-1909) öncülüğünde yaptırılmaya başlanan ve Cumhuriyet döneminde de devam ettirilen yeni bir çeşme grubu, madeni çeşmelerdir. Halkın içme suyu ihtiyacının karşılanması yanında; malzeme farklılığı, hacimlerinin küçüklüğü bakımından hemen her yerde uygulanabilen bu çeşmeler, standart ölçülere sahip ve buldukları bölgelerde adeta birer süs unsuru gibi konumlandırılmış olmalarıyla da dikkat çekerler.

Bildirimizde Boğaz'ın kuzeydeki son noktaları olan Yuşa Tepesi'nden Sarıyer'e, Ortaköy'den Beykoz'a, Beşiktaş'tan Üsküdar'a, Eminönü'nden, Eyüpsultan'a, hatta Büyükdada'ya kadar Boğaz'ın iki yakası ile eski yerleşim yerlerindeki madeni çeşmelere değinilecektir. Bunların bazılarının kıyıda, deniz seviyesinde yer almalarına karşılık Beşiktaş, Beyoğlu, Üsküdar, hatta Topkapı Sarayı'nın yamaçlarında konumlandırılmış olmaları, su dağıtımının düzenliliği açısından önemlidir. Bir bakıma madeni çeşmelerin farklı su kaynaklarından beslenmiş olmaları da dikkat çekicidir. Kısacası Boğaz'ın iki yakasındaki mahalle, semt ve meydanlar ile Büyükdada'da yer alan madeni çeşmeler çalışmamız kapsamında ele alınmıştır. Bunların bazılarının deniz seviyesinde olmalarının yanında, bazen yüksek kesimlerde yer almaları da farklı su kaynaklarından beslenmiş olduklarına işarettir.

Anahtar Kelimeler: Madeni Çeşme, Hamidiye Suları, Beykoz, Erenköy, Yıldız

ABSTRACT**A GROUP OF FOUNTAIN EXAMPLE ATTRACTING ATTENTION
IN ISTANBUL ARCHITECTURE MINERAL FOUNTAINS**

Hamza GÜNDOĞDU - Deniz DEMİR

Sakarya University - Ankara Hacı Bayram Veli University

Fountains, which were built by state dignitaries, those who have important duties in society, and well-known wealthy people, based on the importance Islam gives to water, as a requirement of charity and need; Throughout history, they were built in different regions and settlements under the domination of the state, even for those residing in rural areas.

Following the conquest of Istanbul, many fountains decorated with different sizes, styles and structures, different shapes, different decoration programs, and material properties were built in various districts, neighborhoods, squares and streets.

Since the early of the XVIIIth century, the important contributions have been made to the fountain architecture, which was built in the classical style until the end of the XVIIth century in different areas of Istanbul, in terms of material, shape and style. In the change process of the understanding of the Ottoman architectural, many different examples of fountains within meet us. At the end of the XIX. Century and the XXth century, new fountain examples were joined the traditional style fountains made of cut, rubble, face stone, marble and brick materials. During the said period, important and high quality water resources were re-evaluated in order to respond to ever-increasing population of Istanbul.

A new group of fountains, which were started to be built especially under the leadership of Sultan II. Abdulhamid (1876-1909) and continued in the Republican period, are the mineral fountains. In addition to meeting the drinking water needs of the people; these fountains, which can be applied almost everywhere in terms of material differences and small volumes, are also noteworthy as they have standard dimensions and are positioned almost like an ornamental element in the regions where they are located.

In our notification, the old settlements on both sides of the Bosphorus, from Yuşa Hill to Sarıyer, from Ortakoy to Beykoz, from Besiktas to Uskudar, from Eminonu to Eyupsultan an even to Buyukada, which are the northern end points of the Bosphorus. The mineral fountains in the places will be mentioned. Although some of them are located on the coast at sea level, the fact that they are located on the slopes of Besiktas, Beyoglu, Uskudar an even to Topkapı Palace is important for the regularity of water distribution. In a way, it is also remarkable that the mineral fountains were fed from different water sources. In short, the neighborhoods, district and squares on both sides of the Bosphorus and the mineral fountains on Buyukada are discussed within the scope of our study. The fact that some of them are at sea level and sometimes at higher elevations indicates that they were fed from different water sources.

Keywords: Mineral Fountain, Hamidiye Waters, Beykoz, Erenköy, Yıldız

ÖZET

PERTEVİNİYAL VALİDE SULTAN'IN YAPTIRDIĞI ÇEŞMELER

Handan YERLİ
Karabük Üniversitesi

İnsan hayatının sürekliliği için ihtiyaç duyduğu en önemli öğelerden biri olan su, aynı zamanda tarih boyunca uygarlıkların gelişimine de katkı sağlamıştır. Yerleşim yerlerinin genellikle göl, akarsu gibi su kaynakları yakınında kurulmuş olması bunun en büyük kanıtlarından biridir. Sokak dokusundaki en küçük yapılardan biri olan çeşme, fonksiyonel olarak halkın su ihtiyacını karşılaması yanında hem sesi hem de görüntüsü ile dönemin mimari üsluplarına uygun bir şekilde tasarlanmış sanat eserleridir. Osmanlı kadınları her dönemde hayırseverlikte ve banilikte önemli bir yere sahip olmuşlar, hatta tarihte “kadınlar saltanatı” adında bir döneme de damga vurmuşlardır. Osmanlı kadınları özellikle valide sultanlar servetlerinin büyük bölümünü hayır eserleri yaptırmak için harcamıştır. Sultan II. Mahmud’un eşi ve Sultan Abdülaziz’in annesi olan Pertevniyal Valide Sultan da onlardan biridir. Pertevniyal Valide Sultan dönemin ekonomik açıdan zor koşullarına rağmen hayırseverlik ve yapı faaliyeti konusunda oldukça iyi bir konumdaydı. Eser bırakmış son valide sultan özelliğine sahip olan Pertevniyal Valide Sultan’ın yapı faaliyetleri daha çok İstanbul’da yoğunlaşsa da Hlarda Sırbistan’ın Seniçe şehrinde ve Anadolu’da Tarsus, Konya, Samsun, Şebinkarahisar şehirlerinde de hayır eserleri yaptırmış, harap durumda olan yapıları tamir ettirmiş ve bu yapılar için vakfiyeler düzenlemiştir. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde on altı, Makedonya Devlet arşivinde ise bir adet vakfiyesi bulunmaktadır. Özellikle İstanbul’da yaptırdığı yapılar arasında ilk sırayı çeşmelerin aldığı görülmektedir. Bu çalışmanın konusunu Pertevniyal Valide Sultan’ın yaptırdığı çeşmeler oluşturmaktadır. Bu çalışmada Pertevniyal Valide Sultanın yaptırmış olduğu 5 adet çeşme vakfiye ve arşiv belgelerinin ışığında incelenecek, söz konusu yapılar mimari tanımları, plan ve cephe özellikleri, süsleme programları, malzeme ve teknik açısından önce kendi içlerinde daha sonra çağdaşlarıyla karşılaştırılarak değerlendirilecek, yapıların Osmanlı mimarisindeki konumu ve önemi vurgulanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çeşme, Pertevniyal Valide Sultan, Su Mimarisi, Osmanlı Mimarisi, Mimari

ABSTRACT
FOUNTAINS BUILT BY PERTEVNİYAL VALİDE SULTAN

Handan YERLİ
Karabük University

Water, one of the most important elements needed for the continuity of human life, has also contributed to the development of civilizations throughout history. The fact that the settlements were generally established near water sources such as lakes and streams is one of the biggest proofs of this. The fountain, which is one of the smallest structures in the street texture, is a work of art designed in accordance with the architectural styles of the period with its sound and appearance, as well as meeting the water needs of the people functionally. Ottoman women have always had an important place in philanthropy and patronage, and they even left their mark on a period called “women’s reign” in history. Ottoman women, especially the valide sultans, spent most of their wealth on charitable works. Sultan II. Pertevniyal Valide Sultan, wife of Mahmud and mother of Sultan Abdulaziz, is one of them. Pertevniyal Valide Sultan was in a very good position in terms of philanthropy and building activities despite the economically difficult conditions of the period. Although the construction activities of Pertevniyal Valide Sultan, who was the last valide sultan to leave a work, were mostly concentrated in Istanbul, she also had charitable works built in the city of Senice in Serbia in the Balkans and the cities of Tarsus, Konya, Samsun, Şebinkarahisar in Anatolia, and the buildings that were in ruins. He had it repaired and had foundation charters arranged for these structures.

There are sixteen foundation charters in the Archives of the General Directorate of Foundations and one in the Macedonian State archive. It is seen that fountains take the first place among the structures he has built especially in Istanbul. The subject of this study is the fountains built by Pertevniyal Valide Sultan. In this study, 5 fountains commissioned by Pertevniyal Valide Sultan will be examined in the light of foundation and archive documents, the structures in question will be evaluated in terms of architectural definitions, plan and facade features, ornament programs, materials and techniques, then compared with their contemporaries, the position and importance of the structures in Ottoman architecture. will be highlighted.

Keywords: Fountain, Pertevniyal Valide Sultan, Water Architecture, Ottoman Architecture, Architecture

ÖZET

RÜSTEM PAŞA'NIN İSTANBUL'DAKİ İMAR FAALİYETLERİ HAKKINDA YENİ BULGULAR

Murat ALKAN

Kanuni Sultan Süleyman'ın damadı ve baş veziri Rüstem Paşa'nın İstanbul'da gerçekleştirdiği imar faaliyetleri, bu bildirinin konusunu oluşturmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nun en geniş sınırlara ulaştığı XVI. yüzyılda, 15 yıla yakın süre (14 yıl 7 ay 19 gün) sadaret makamında bulunan Rüstem Paşa, elde ettiği kişisel servetinin önemli bir bölümünü yatırım ve hayır amaçlı mimari eserlerin inşasına sarf ederek Osmanlı tarihinin en dikkat çekici bânilerinden birine dönüşmüştür. Öyle ki Rüstem Paşa ile ilgili tarihi kaynaklar bir araya getirildiğinde, ölümünden sonra arkasında bıraktığı mimari eser sayısının- 26'sı Anadolu coğrafyası dışında olmak üzere- 180'e yaklaştığı görülür. İmar faaliyetlerin en yoğun olduğu başkent İstanbul'da, kendisi ile doğrudan ilişkilendirilebilen mimari yapılar, türlerine göre: 1'er cami, şadırvan, medrese, türbe, sebil ve sarnıç, 2 sıbyan mektebi, 8 han, 3 han mescidi, 4 saray ve 6 çeşme şeklinde, dağılım göstermektedir. Bu yapılar arasında, hepsi birer Mimar Sinan eseri olan, başta Rüstem Paşa'nın prestij yapısı konumundaki İstanbul Rüstem Paşa Camii ve Külliyesi, Medresesi, Türbesi, Galata'daki Kurşunlu Han ve Kapalıçarşı'daki Cebeci Hanı; çeşitli araştırmalara konu edinilmiş, farklı açılardan incelemeye tabi tutulmuş yapılardır. Bu bildiri kapsamında, Osmanlı arşivleri ve tarihi kaynaklar üzerinden Rüstem Paşa'nın başkentteki imar faaliyetlerinin bir bütün halinde ele alınarak değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, göz önünde olan, günümüze ulaşamayan ve kısmen veya tamamen mevcut olduğu halde şimdiye kadar Rüstem Paşa ile ilişkisi bilinmeyen tüm yapıların; inşa tarihleri, mimari özellikleri ve tarihi süreçleri hakkında elde edinilen yeni bilgi ve bulgular, sanat tarihi disiplini içerisinde bilim dünyası ile paylaşılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Rüstem Paşa, İstanbul, Mimari, Sultan Odalar Hanı, Hipodrom Sarnıcı

ABSTRACT
NEW FINDINGS ABOUT RÜSTEM PASHA'S RECONSTRUCTION
ACTIVITIES IN İSTANBUL

Murat ALKAN

The subject of this paper is the construction activities of Rüstem Pasha, the son-in-law and grand vizier of Suleiman the Magnificent, in Istanbul. Rüstem Pasha was in the office of grand vizier for about 15 years in the 16th century, when the Ottoman Empire reached its widest borders. In this period, he spent a significant part of his wealth on the construction of architectural works for investment and charitable purposes, turning into one of the most remarkable building patrons in Ottoman history. When the historical sources about Rüstem Pasha are brought together, it is seen that the number of architectural works he left behind after his death (26 of them are located outside the Anatolian geography) approaches 180. The architectural structures that can be directly associated with Rüstem Pasha in Istanbul are distributed according to their types: one mosque, fountain, madrasah, tomb, fountain and cistern, 2 primary schools, 8 caravanserais, 3 caravanseraï mosques, 4 palaces and 6 fountains. Among these structures are the Rüstem Paşa Mosque and Complex in Tahtakale, the Madrasah in Cağaloğlu, the Tomb in the Şehzade Mosque cemetery, the Kurşunlu Inn in Galata and the Cebeci Inn in the Grand Bazaar, all of which are works of Mimar Sinan; They are structures that have been the subject of various researches and examined from different perspectives. Within the scope of this paper, it is aimed to evaluate Rüstem Pasha's reconstruction activities in the capital as a whole through the Ottoman archives and historical sources. In this direction, new information and findings about the construction dates, architectural features and historical processes of Rüstem Pasha's architectural structures in Istanbul will be shared with the scientific world within the discipline of art history.

Keywords: Rustem Pasha, Istanbul, Architecture, Sultan Chambers Caravanseraï, Hippodrome Cistern

ÖZET

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTE KAMPÜSÜNDE BİR GRUP MADENİ ÇEŞME

N. Tuba YİĞİTPAŞA
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Toprak, hava ve su canlı hayatının vazgeçilmez üç temel unsurudur. Bunlardan birinin eksik olması durumunda hayat durur. Tüm canlıların büyüüp gelişmesinde en etkin rol suya düşmektedir. Yeryüzünde farklı yörelerde; tatlı su gölleri, ırmaklar veya yer altından çıkarılan sularla hayatı süreç devam ettirilmiştir.

Tarih boyunca giderek sosyalleşen insanlığın yaşam birimlerinde suya duyulan ihtiyaç artıkça, bu ihtiyacı gidermek için çeşitli yollar denemiştir. Kaynaklardan bu ihtiyacı gidermek amacıyla da su kanalları, bentler, kemerler vasıtasıyla şehirlere akıtılan sular, sarnıçlarda depolanmış, maksemeler, savaklar, su terazileri, borular, künkler vasıtasıyla da gereken yerlere taşınarak, çeşmelerle halkın istifadesine sunulmuştur. Temini güç olan yerlerde, farklı derinliklerde kuyular açılarak bu ihtiyaç giderilmiştir.

Devletler, hâkimiyetleri altındaki insanların su vb. temel ihtiyaçlarını karşılamak için çeşitli faaliyetlerde bulunmuşlardır. Ayrıca İslami gelenekte suyun kutsal nitelikleri bilindiğinden hayır, dua kazanmak amacıyla pek çok kimse, bu ihtiyacı karşılamak için seferber olmuştur. Kur'an'da geçen bazı âyet ve hadislerin de bu hususta rolü büyüktür.

Türk sanatında çeşmeler, özellikle XII. yüzyıldan itibaren belirgin bir tipoloji kazanmıştır. Kesme taştan, moloz taştan, tuğladan, hatta bazı ormanlık bölgelerde ağaç kovuğundan sular akıtılarak bunlara estetik kazandırılmış ve klasik çeşme örnekleri ortaya konulmuştur.

Osmanlı'nın hâkimiyeti altındaki bölgelerde XVIII. yüzyılın başından itibaren mimaride farklılaşan barok, rokoko, ampir, eklektik üslup özelliklerinin devam ettiği dönemleri takiben, madeni çeşmeler de önemli bir grup olarak karşımıza çıkmaktadır. Kaynağının İstanbul ve çevresi olduğu bilinen madeni çeşmelerden birkaç örnek Samsun'da Ondokuz Mayıs Üniversitesi kampüsünde görülmektedir. Fen, Edebiyat, Eğitim, İlahiyat... Fakülteleri ile Kampüs Camii'nin önündeki madeni çeşme örneklerini bu bildiriye bilim insanlarının dikkatine sunmak istedik. Belirli standartlarda, iddiasız, sade, basit, fazla sanat değeri taşımayan bu çeşmelerin farkında olmasak da burada tanıtımlarını gerekli gördük. Madenden kolayca imal edilmiş olan bu çeşmeler, fazla tarihi niteliğe ve sanat değerine sahip olmasalar da kültürümüzün bir parçası olmayı sürdürmektedirler.

Anahtar Kelimeler: Samsun, Kampüs, Fakülte, Madeni Çeşme, İmalat

ABSTRACT**A GROUP OF MINERAL FOUNTAINS AT THE ONDOKUZ MAYIS
UNIVERSITY CAMPUS**

Nadire Tuba YİĞİTPAŞA
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Soil, air and water are the three essential elements of life. Life stops if one is missing. Water plays a key role in the growth and development of all living things. The vital process is sustained with freshwater lakes, rivers or water extracted from underground in different parts of the Earth.

As humanity has become increasingly socialized throughout history, the need for water in living environments has grown. Various methods have been attempted to meet this need from the sources. Water channels, dams, and aqueducts have been used to transport water to cities, where it has been stored in cisterns. Reservoirs, locks, water scales, pipes, and water wheels have been employed to transport water to the necessary locations and made available to the public through fountains. Wells have been dug at different depths to meet this need in places where access to water was difficult.

States have undertaken various activities to meet the basic needs of their people, such as water. Additionally, since the sacred qualities of water are known in the Islamic tradition, many people have mobilized to meet this need to gain blessings and prayers. Some verses and hadiths in the Qur'an also play a major role in this regard.

Fountains have gained a distinct typology in Turkish art, especially since the XIIth century. For an aesthetic look, water was poured from cut stone, rubble stone, brick, and even tree hollows in some forested areas, and thus, examples of classical fountains were set.

In the regions under Ottoman rule, following the periods in which the baroque, rococo, empire, and eclectic style features that differentiated in architecture from the beginning of the XVIIIth century continued, metal fountains also emerged as an important group. Some examples of metal fountains known to have originated in İstanbul and its environs can be seen on the campus of Ondokuz Mayıs University in Samsun.

In this paper, we wanted to present the examples of the metal fountains located in front of the Faculties of Science, Literature, Education, Divinity... and the Campus Mosque to the attention of scholars. Although the public is unfamiliar with these fountains, which possess certain standards, exhibit an unpretentious, modest, and simple design, and do not carry much artistic value, we deemed it necessary to introduce them here. These fountains, easily manufactured from metal, continue to be a part of our culture even though they have little historical quality and artistic value.

Keywords: Samsun, Campus, Faculty, Mineral Fountains, Manufacturing

ÖZET

SELÇUKLU'DAN ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ'NE GÖZLEMEVLERİ İNCELEMESİ

Özlem KOZANOĞLU DURU
Gazi Üniversitesi

Yüzyıllardır insanoğlu uzayı, gökyüzünü, yıldızları merak etmiş, gözlemlemiş ve incelemiştir. Uzay, gökyüzü bilinmezliği; gözlemevleri ya da rasathaneler kurmaya neden olmuştur.

Gözlemevi ya da Rasathane; rasat gözlem, hane ise ev anlamına gelir. Astronomi gözlemleri yapılan mekan, gözlemevi uzayı gözlemlemek incelemek, veriler toplamak, yıldızların hareketlerini gözlemek, gökbilim eğitimi için kurulmuşlardır. Bildirinin kapsamı; tarih boyunca Anadolu'da rasathane fonksiyonu ile kullanılmış olan yapı grupları olacaktır.

Aydınlık fenerli kubbe ve kapalı medrese plan şemasındaki ilk örnek; Tokat Çukur (Yağıbasan) Medresesi, (1154-1164) yılında Nizameddin Yağıbasan tarafından yaptırılmış, gökbilim ve tıp eğitimi için kullanılmıştır.

Kırşehir Emîri olan Cacaoğlu Nureddin Cebrail tarafından 1272-73 yılında inşa ettirilmiş olan Kırşehir Cacabey Medresesi ise avlu üzerinde yer alan kubbe aydınlık fenerli ve açıklığın orta aksında şadırvan yerleşim program göstermektedir. Döneminde astronomi eğitim için kullanılmıştır.

Osmanlı Devleti'nde 1450 yılında Semerkand Rasathanesi'ni kurmuş olan Ali Kuşcu'nun ölümünden sonra uzun bir süre astronomi bilimiyle ilgilenen olmamıştır. 1577 yılında Mısır Medresesi müderrislerinden Takiyüddin tarafından ilk rasathane kurulmuştur. Takiyüddin, 1577 senesinde İstanbul gökyüzünde görünen kuyruklu yıldız izlenmiş ve Padişaha kuyruklu yıldızın, İran ordusuna karşı kazanılacak galibiyetin habercisi olduğuna dair kehanette bulunmuştur. 1578 yılında başlayan veba salgını üzerine Şeyhülislam Ahmet Şemseddin Efendi'nin verdiği fetva ile rasathane 21 Ocak 1579 günü yıkılmıştır.

Cumhuriyet'in ilanı ile Anadolu'da ilk kurulan rasathane 1934-1936 yılları arasında, Mimar Arif Hikmet Holtay'ın tasarımıdır. Yapı, günümüzde işlevine uygun olarak İstanbul Üniversitesi Gözlemevi olarak kullanılmaktadır.

Her ne kadar Cumhuriyet Döneminin ilk rasathanesi olarak İstanbul Üniversitesi Gözlemevi olarak kaynaklarda anılsa da başkent Ankara'da 1929 yılında yapımı tamamlanan günümüzde Gazi Üniversitesi Rektörlük binası olarak kullanılan yapıda çatı katında tarih boyunca faaliyete geçmemiş gözlemevi bulunmaktadır. Erken Cumhuriyet dönemi "milli mimari" yaklaşımının fonksiyoncu, rasyonelliği ön planda tutan yaklaşımı benimsemiştir.

Bildiri ile tüm bu yapıların tarih boyunca gözlemevi olarak sergiledikleri ortak işlev başlığında yapısal ve plan bazında farklılıkları da dikkate alınarak Anadolu'daki rasathane mimari inceleme altında alınmış olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Gözlemevi, Restorasyon, Rasathane, Selçuklu, Erken Cumhuriyet Dönemi

ABSTRACT**OBSERVATORIES FROM SELJUK TO EARLY REPUBLICAN PERIOD**

Özlem KOZANOĞLU DURU
Gazi University

For centuries, mankind has wondered, observed and studied space, the sky and the stars. Space, the unknown of the sky; led to the establishment of observatories or observatories.

Observatory or Observatory; ‘‘rasat’’ means observation and ‘‘hane’’ means house. The place where astronomical observations are made, observatories were established to observe and examine the space, to collect data, to observe the movements of the stars, and for astronomy education.

The scope of the paper will be the building groups that have been used as observatories in Anatolia throughout history.

The first example in the plan scheme of dome and closed madrasah with luminous lanterns; Tokat Çukur (Yağıbasan) Madrasah, built by Nizameddin Yağıbasan in (1154-1164), was used for astronomy and medicine education.

Kırşehir Cacabey Madrasah, which was built in 1272-73 by Cacaoğlu Nureddin Cebrail, the Emir of Kırşehir, shows a layout program with a dome on the courtyard with a dome light lantern and a fountain on the central axis of the opening. It was used for astronomy education during the period.

After the death of Ali Kuşcu, who founded the Samarkand Observatory in 1450 in the Ottoman Empire, no one was interested in astronomy for a long time. In 1577, the first observatory was established by Takiyüddin, observed the comet that appeared in the sky of Istanbul in 1577 and prophesied to the Sultan that the comet was a harbinger of victory against the Iranian army. In 1578, the observatory was demolished on January 21, 1579, following a fatwa issued by Sheikhu-lislam Ahmet Şemseddin Efendi in response to a plague outbreak.

The first observatory established in Anatolia with the proclamation of the Republic was designed by architect Arif Hikmet Holtay between 1934 and 1936. Today, the building is used as Istanbul University Observatory in accordance with its function.

Although it is referred to in sources as the Istanbul University Observatory as the first observatory of the Republican Era, there is an observatory on the roof floor of the building, which was completed in 1929 in the capital Ankara and is now used as the Gazi University Rectorate building, which has not been operational throughout history. The ‘‘national architecture’’ approach of the early Republican period adopted a functionalist approach that prioritized rationality.

With this paper, the observatory architecture in Anatolia will be analyzed by considering the structural and plan-based differences under the common function of all these buildings as observatories throughout history.

Keywords: Observatory, Restoration, Seljuk, Early Republican Period

ÖZET

GEVAŞ'TA SELÇUKLU ÇAĞI'NA AİT KAYIP KÜMBET'İN İZLERİ

Resul YELEN

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Tarihi yapılarda tercih edilen inşa ve süsleme malzemeleri bina edildiği dönemin mimarlık anlayışı ile coğrafi – jeolojik durumlarını gösterebilmektedir. Ayrıca savaş, göç ve deprem gibi toplumsal yaşamı derinden sarsan olayların izleri de yine yapıların mimari özelliklerinden ve kitabelerdeki anlatılardan anlaşılabilir. Van Gölü'nün kıyısında bulunan, ilk yapım tarihi tartışmalı olsa da araştırmacıların 14. yüzyılda inşa edildiğini belirttiği Gevaş'taki İzzettin Şir Cami, mihrap önü kubbesi ve gerisindeki enine sahninlerle Ortaçağ Türk-İslam cami mimarisini yansıtmaktadır. İbadet mekanının kuzey cephesine 1594-95 yılında medrese birimi, yakın bir tarihte de batı cephesine minare eklenmiştir. Külliye halindeki eserin duvarları üzerindeki izlerden ve restorasyon raporlarından uzun yıllara yayılan bir onarım süreci geçirdiği anlaşılmaktadır. Fakat bu yenileme çalışmaları bazı soruları da beraberinde getirmiştir. Mihrap önü biriminin doğu tarafında yer alan mezar anıtı kitabesi ve yapının muhtelif kısımlarında bulunan bazı taşların başka bir esere ait olduğu aşikârdır. İzzettin Şir Cami'nin harim mekanında kuzeydeki sahnin duvarı üzerinde ve dış cephede bulunan bazı madalyon süslemeler dikkat çekmektedir. Cephelerde yine taş bordür süslemesine ait izler bulunmaktadır. Ayrıca palmet ve rumi bezemeli yarım bırakılmış bir taş ile bitkisel süslemeli ve askılı kandil motifi bulunan kesme taş da mevcuttur. Cephelerde kullanılan, özgün olduğu düşünülen andezit ve kalker taşlar siyah, açık kahverengi ve sarımsı renk tonu oluşturmaktadır. Yapının özellikle doğu cephesinin üst bölümündeki taş dokusunun değiştiği görülmektedir. Buradaki beyaz renkli kalker taşların da yoğun kullanımı dikkat çekmektedir. Bu kitabe ve devşirme malzemelerin hangi yapıdan getirilmiş olduğunun anlaşılmasının yanı sıra ikinci kullanımına sebep olan toplumsal olayların da ipuçlarının yakalanması bölgedeki mimarlık tarihi çalışmalarına katkıda bulunacaktır. Bunun yanı sıra farklı yapıya ait devşirme taşların İzzettin Şir Cami'nde tekrar kullanılmasında görülen bölgesel mimari kültür geleneği de tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Selçuklu Mimarisi, Gevaş, İzzettin Şir Cami, Kümbet, Taş Süsleme

ABSTRACT**TRACES OF THE LOST KUMBET OF THE SELJUK AGE IN GEVASH**

Resul YELEN

İstanbul Medeniyet University

The construction and decoration materials preferred in historical buildings can show the architectural understanding of the period in which they were built and their geographical-geological conditions. In addition, the traces of events that deeply shook social life such as war, migration and earthquake can also be understood from the architectural features of the buildings and the narratives in the inscriptions. Located on the shores of Lake Van, the Izzettin Shir Mosque in Gevash, which researchers say was built in the 14th century, although its first construction date is controversial, reflects the Medieval Turkish-Islamic Mosque architecture with its dome in front of the mihrab and transverse naves behind it. The madrasah unit was added to the northern façade of the place of worship in 1594-95, and a minaret was added to the western façade recently. It is understood from the traces on the walls and the restoration reports that the work, which is in the form of a social complex, has undergone a repair process spanning many years. It is obvious that the epitaph of the tomb monument on the east side of the mihrab unit and some stones found in various parts of the building belong to another monument. Stone fragments with different ornaments were found in the interior and exterior of the mosque and it was observed that the stone texture of the facades changed. In addition to understanding from which building this inscription and spolia materials were brought, catching the clues of the social events that led to their second use will contribute to the architectural history studies in the region. In addition, the regional architectural culture tradition seen in the reuse of spolia stones belonging to different structures in Izzettin Shir Mosque will also be discussed.

Keywords: Seljuk Architecture, Gevash, Izzettin Shir Mosque, Tomb, Stone Ornament

ÖZET

AYDINOĞLU İSA BEY'İN İZMİR KIRAZ'DAKİ CAMİSİ

Rüçhan BUBUR - Buket İLTER ALPER
Ege Üniversitesi

Antik dönemde pek çok medeniyete ev sahipliği yapmış olan İzmir'in Kiraz ilçesi 10. ve 13. yüzyıllar arasında Bizans ve Türkler arasında sık sık el değiştirmiştir. 14. yüzyılın başlarından itibaren ise; Aydınoğlu Mehmet Bey'in merkezi Birgi (Ödemiş) olmak üzere Büyük Menderes'ten Tire ve Ayasuluk'a (Selçuk) kadar uzanan bölgede kurmuş olduğu Aydınoğlu Beyliği'nin hâkimiyetinde kalmıştır.

Bu dönemde Keles adı ile anılan bugünkü Kiraz'ın merkezinde yer alan cami, İsa Bey'in adı ile bilinmektedir. Cami gerek giriş kapısı üzerinde yer alan onarım kitabesinde yazılı olan tarihi, gerekse bugünkü görünümüyle 19. yüzyıl sonlarına ait mimari ve süsleme özelliklerine sahiptir.

Yapı içte düz ahşap tavanlı dışta ise kiremit kaplı kırma çatıyla örtülü dikdörtgen planlı harimiyle ilk bakışta Anadolu'da 18. yüzyıldan günümüze kadar hemen her bölgede görülen camilerin bir örneğidir. Ancak yapı; temelinde yer alan bazilikal planlı ve devşirme malzemeler içeren bodrum katı ile ayrı bir öneme sahiptir. Yapının tuğladan inşa edilmiş minaresi ise, sekizgen planlı kaidesi ve pabuç bölümünün prizmatik karakterli üçgenleri ile beylikler devri özellikleri göstermektedir. Kiraz'ın yakın çevre ve köylerinde 20. yüzyıla tarihlenen bazı camilerde de benzer özellikler gösteren minarelere rastlanmaktadır.

Vakıf kayıtlarına göre Aydınoğlu İsa Bey adına, Ayasuluğ (bugünkü Selçuk), Birgi ve Keles'te (bugünkü Kiraz) inşa edilmiş üç caminin bulunduğu bilinmektedir. Belgelere dayalı çalışmalarda Kiraz'daki İsa Bey camisinin, Aydınoğlu İsa Bey'in henüz emir olmadığı dönemde Selçuk'taki İsa Bey (1375) Camii'nden önce inşa edilmiş olabileceği ifade edilmektedir.

Bildiride gerek minaresi, gerekse bodrum kat ve avlusunda görülen devşirme Bizans parçaları ile beylikler devri özelliklerine işaret eden yapı; mimari ve süsleme özellikleri ile tanıtılacaktır. Hazırlanan rölöve planıyla bodrum kat ile birlikte yapının inşa evreleri tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kiraz, Aydınoğlu Beyliği, İsa Bey, Beylikler Devri, Cami

ABSTRACT**AYDINOĞLU İSA BEY MOSQUE IN İZMİR, KIRAZ**

Rüçhan BUBUR - Buket İLTER ALPER
Ege University

The Kiraz district of today's Izmir, hosted many civilizations during antiquity. It was dominated by the Byzantines and the Turks from 10th to 13th centuries. By the 14th century; it remained under the rule of Aydınöğlu Principality, which Aydınöğlu Mehmet Bey founded in the region extending from Büyük Menderes to Tire and Ayasuluk (Selçuk), with the center being Birgi (Ödemiş).

The mosque, located in the center of today's Kiraz, which was called Keles during the time, is known by the name of İsa Bey. The current appearance of the mosque carries architectural and ornamental features of the late 19th century, which is supported by the date given on the inscription above the entrance door, regarding a repair that the mosque had underwent.

The mosque, with its rectangular planned prayer hall covered with flat wooden ceiling inside and tiled hipped roof on the outside represents an example of the mosques seen in almost every region in Anatolia from the 18th century to the present day. However, the mosque has a special importance because of its basement floor that has basilical plan and spolia. The brick minaret of the mosque which has an octagonal planned base and prismatic triangles at the transitional segment shows the characteristics of the Anatolian principalities period. Minarets with similar characteristics can be found in some mosques dating to the 20th century in Kiraz's immediate surroundings and villages.

According to the foundation records, there were three mosques built in the name of Aydınöğlu İsa Bey: in Ayasuluğ (today's Selçuk), Birgi and Keles (today's Kiraz). Previous studies based on these documents state that the İsa Bey Mosque in Kiraz may have been built before the İsa Bey Mosque in Selçuk (1375), when Aydınöğlu İsa Bey did not yet take the throne.

In this paper, İsa Bey Mosque in Kiraz (Keles), will be introduced with its architectural and ornamental features, and the construction phases of the structure will be discussed with survey plans, including the basement floor.

Keywords: Kiraz, Aydınöğlu Principality, İsa Bey, The Anatolian Principalities Period, Mosque

ÖZET

ÜNYE'DE TARİHİ BİR ÇÖMLEK FIRINI

Mehmet Sami BAYRAKTAR
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Ordu'nun, Ünye İlçesi, Burunucu Mahallesi'nde bulunan ve bilimsel yayınlara konu olmayan tarihi bir çömlek fırını bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Yapının sanat tarihi bağlamında tanıtılıp değerlendirilmesi çömlek fırını türünden yapıların pek fazla örneğinin bulunmadığı hesaba katılırsa faydalı olacaktır. Özel mülkiyetteki yapı korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescillidir. Yörede yaşayanların ifadelerine dayanarak çömlek fırınının 1930 yılı dolayında inşa edildiği anlaşılmaktadır. Vaktiyle yapının doğu yönünde sonradan ortadan kalkan çömlekçiye ait bir evin bulunduğu bilinmektedir. Son yıllarda işlevini kaybederek atıl halde kalan yapı kısmen tahrip olmuştur. Binanın örtü ve duvarlarında içten ve dıştan kısmi dökülmeler, çatlaklar, zamana bağlı erime ve tabii yıpranmalar bulunduğu görülmektedir. Kubbesinin çökme tehlikesi bulunması, uzun süredir metruk olması nedeniyle gayri sıhhi ortama sahip olması gibi sağlık ve güvenlik gerekçeleri yüzünde yapının istenilen düzeyde ayrıntılı bir şekilde incelenmesi mümkün olamamıştır. Çömlek fırını, dairevi planlı tek mekanlı kâgir bir yapıdır. Silindirik gövdeli çömlek fırını basık bir kubbe ile örtülüdür. Kubbe büyük ve küçük blok kesme taş levhalarla kaplanmış olup orta kesiminde 60 cm çapında bir açıklık bulunmaktadır. Kubbe açıklığının iç çeperinde tuğla işçilik görülür. Yer yer muntazam sıralı ve muntazam kesme taş işçilikli 70 cm kalınlıkta duvarlarda moloz taş sıralarına da yer verilmiştir. Yapının iç kesiminde orta alanda muntazam taş/tuğla döşeli zeminin dairevi şekilde bombe yapacak şekilde 30-40 cm kadar yükseltildiği, duvarların muntazam sıralı ve kesme taş ile birlikte yer yer tuğla işçiliğe sahip olduğu saptanabilmektedir. Yapının iç mekânındaki silindirik duvar yüzeylerinde simetrik düzende nişlere yer verildiği görülmektedir. İlçenin tarihi yapı mirasının bir parçası konumundaki kâgir yığma çömlek fırınının yapım sistemi, malzeme-inşa tekniği, mekân ve cephe kurgusu ve mimari elemanları geleneksel mimariyle uyumludur. Yapı Karadeniz Bölgesinde günümüze ulaşabilen nadir geleneksel çömlek fırınlarından olması bakımından da önemli addedilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Karadeniz Bölgesi, Ünye, Mimari, Çömlek Fırını, Çömlekçilik

ABSTRACT**A HISTORICAL POTTERY KILN IN ÜNYE**

Mehmet Sami BAYRAKTAR
Ondokuz Mayıs University

The subject of this study is a historical pottery kiln located in Ordu, Ünye District, Burunucu District, which is not the subject of scientific publications. It will be useful to introduce and evaluate the building in the context of art history, considering that there are not many examples of structures such as pottery kilns. The privately owned building is registered as an immovable cultural property to be protected. Based on the testimonies of the people living in the region, it is understood that the pottery kiln was built around 1930. It is known that there used to be a house belonging to a potter, which later disappeared, on the east side of the building. The building, which has lost its function and remained idle in recent years, has been partially destroyed. It is seen that there are partial spills, cracks, time-related melting and natural wear on the cover and walls of the building. Due to health and safety reasons such as the danger of collapse of the dome, the fact that it has an unsanitary environment due to being abandoned for a long time, it was not possible to examine the structure in detail at the desired level. The pottery kiln is a single-spaced masonry structure with a circular plan. The pottery kiln with a cylindrical body is covered with a flat dome. The dome is covered with large and small block cut stone slabs and there is an opening with a diameter of 60 cm in the middle. Brickwork is seen on the inner wall of the dome opening. There are also rows of rubble stones on the 70 cm thick walls with regular cut stone workmanship in places. In the inner part of the building, it can be determined that the regular stone/brick-paved floor in the middle area was raised 30-40 cm in a circular curved shape, and the walls were neatly lined and with cut stone and brickwork from place to place. It is seen that there are niches in a symmetrical order on the cylindrical wall surfaces in the interior of the building. The construction system, material-construction technique, space and facade setup and architectural elements of the masonry pottery kiln, which is a part of the historical building heritage of the district, are in harmony with the traditional architecture. The subject of this study is a historical pottery kiln located in Ordu, Ünye District, Burunucu District, which is not the subject of scientific publications.

Keywords: Black Sea Region, Ünye, Architecture, Pottery Kiln, Pottery

ÖZET

ANADOLU TÜRK MİMARİSİNDE ONİKİGEN VE DAİRE PLANLI TÜRBELER ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Sibel SEVİNÇ

Anadolu'da 1243 Moğol istilası sonrasında siyasi, sosyal ve kültürel açıdan bir değişimin başladığı görülmektedir. İstila ile birlikte Türkistan, Horasan, Azerbaycan ve İran'dan gelen Türkmen gruplar ve topluluklar yaşanan değişimin en önemli nedenlerinden biridir. Bu yeni ortamın yarattığı değişim mimariye de yansımıştır. Bu değişimin görüldüğü yapı tiplerinden biri de türbe ve kümbet olarak adlandırdığımız mezar yapılarıdır. Moğol istilası öncesi Selçuklu dönemine ait mezar yapılarının kare, dikdörtgen, sekizgen, ongen, dilimli ve eyvan şeklinde inşa edilmişlerdir. Moğol istilası sonrasında türbe plan şemalarının çeşitlenmeye başladığı ve yeni tiplerin ortaya çıktığı görülür. Moğol istilası sonrasında Selçuklu dönemindeki kare, dikdörtgen, sekizgen, ongen, dilimli ve eyvan şeklindeki türbelerin inşasına devam edilmiş ve bunlara yeni tipler eklenmiştir. Yeni ortaya çıkan türbe tipleri beşgen, altıgen, on iki gen, daire ve eyvan-kümbet terkininin bulunduğu yapılarıdır. Bu tip yapıların Anadolu'daki dağılımına bakıldığında daha çok Orta ve Doğu Anadolu bölgesinde yer aldıkları görülmektedir. Yeni ortaya çıkan bu tiplerden özellikle on iki gen ve daire planlı olanların kare kaideli, on iki gen veya silindirik gövdeli ve konik külahla örtülü bir tipin de oluştuğu görülmektedir. Bu çalışma kapsamında 13. yüzyılın ikinci yarısından sonra görülmeye başlanan on iki gen ve daire planlı türbeler incelenecektir. Konusunu oluşturan on iki gen ve daire planlı türbeler; plan şemalarının yanı sıra mimari özellikleri, yapı malzemeleri ve süsleme özellikleri açısından ele alınacak ve değerlendirilecektir. Ayrıca Anadolu'da 13. yüzyılın ikinci yarısından itibaren görülmeye başlayan bu tipin kaynak ve kökenleri irdelenecek, Kafkasya ve İran gibi İslam ve Hristiyan kültür çevrelerinin bu tipin Anadolu'da ortaya çıkmasınıdaki rolleri üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: İlhanlı, Selçuklu, Anadolu, Mezar Yapıları, Plan Tipi

ABSTRACT**AN EVALUATION ON DODECAGONAL PLANNED TOMBS IN ANATOLIAN
TURKISH ARCHITECTURE**

Sibel SEVİNÇ

Ondokuz Mayıs University

After the 1243 Mongolian invasion in Anatolia, it is seen that a political, social and cultural change began. Along with the invasion, Turkmen groups and communities from Turkistan, Khorasan, Azerbaijan and Iran are one of the most important reasons for the change. The change created by this new environment is also reflected in the architecture. One of the building types we see this change is the tomb structures, which we define as tombs and cupolas. Before the Mongol invasion, tomb structures belonging to the Seljuk period were built in square, rectangular, octagonal, decagon, sliced and iwan schemes. After the Mongol invasion, it is seen that the mausoleum plan schemes began to diversify and new types emerged.

After the Mongol invasion, the construction of square, rectangular, octagonal, decagon, sliced and iwan shaped tombs continued and new types were added to them during the Seljuk period. The newly discovered tomb types are structures with pentagonal, hexagonal, dodecagonal, circle and iwan-cupola compositions. Considering the distribution of these types of structures in Anatolia, it is seen that they are mostly located in the Central and Eastern Anatolia region. Among these newly emerging types, especially those with dodecagonal and circular plans, it is seen that there is a type with a square base, dodecagon or cylindrical body and conical cone.

Within the scope of this study, dodecagonal and circular shaped tombs, which started to be seen after the second half of the 13th century, will be examined.

Dodecagonal and circular shaped tombs constituting our subject; It will be discussed and evaluated in terms of architectural features, building materials and ornamental features, as well as plan schemes. In addition, the sources and origins of this type, which started to be seen in Anatolia since the second half of the 13th century, will be examined, and the influence of neighboring cultural environments such as the Caucasus and Iran on this building type will be emphasized.

Keywords: Ilkhanid, Seljuk, Anatolian, Tomb Structures, Plan Type

ÖZET

KÜTAHYA ŞEHİR MERKEZİ'NDE BULUNAN TÜRK İSLAM DÖNEMİ ÇEŞMELERİ

Yasemin VERİM
Süleyman Demirel Üniversitesi

Kütahya'da Germiyanoglu Beyliği ve Osmanlı İmparatorluğu döneminde çok sayıda çeşme inşa edildiği bilinmektedir ancak şehir merkezinde yer alan çeşme yapıları incelendiğinde bu çeşme örneklerinden yalnızca 28 tanesi günümüze ulaşmıştır. Mevcut olan çeşmelerin büyük oranda orijinal özelliklerini kaybettiği görülmektedir. Günümüzde, Hürriyet Çeşmesi, Çinili Çeşme ve Kütahya Ulu Camii Sakahane Çeşmesi gibi çok az sayıdaki örnek orijinal durumunu korumaktadır.

Kütahya'da şehir merkezinde yer alan çeşmelerin tarihsel gelişim sürecine bakıldığında sadece bir tanesi Germiyanoglu Beyliği döneminde inşa edilmişken diğer çeşmeler Osmanlı İmparatorluğu döneminde inşa edildiği anlaşılmaktadır. Bu çeşmelerin içerisinde kitabeli çeşme örnekleri olduğu gibi kitabesi mevcut olmayan çeşme örnekleri de bulunmaktadır. Ayrıca kentteki çeşme kitabelerinin tahrip edildiği ve bazı çeşme kitabelerinin ise yapım tarihi içermediği tespit edilmiştir. Birkaç çeşme yapısında ise yapının muhtelif yerlerinde kullanılan kitabelerin başka bir yapıdan getirilerek kullanıldığı anlaşılmaktadır. İnşa tarihi bilinmeyen çeşmeler, yakın ve uzak coğrafyalardaki benzer mimari ve süsleme özelliklere sahip çeşmeler temel alınarak tarihlendirilmiştir. İncelenen çeşme yapıları arasında Roma ve Bizans Dönemi'ne ait mezar stellerinin, doğrudan bir çeşme formu kazandırılarak kullanılan örnekler olduğu görülürken birkaç örnek de ise çeşme yapılarının muhtelif yerlerinde devşirme olarak kullanıldığı örnekler olarak da karşımıza çıkmaktadır.

Kütahya çeşmeleri, kendine has mimari ve süsleme özellikleri ile Osmanlı mimarlığı ve çeşme mimarisi içinde önemli bir yere sahiptir. Şehrin Türk-İslam dönemi içerisinde önemli bir yere sahip olması birçok tarihi yapının da yapımına olanak tanımıştır. Bu tarihsel süreçte çeşmeler yapı ve form itibarıyla kentin dokusunu oluşturan önemli bir sembol haline gelmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kütahya, Türk-İslam, Kütahya Çeşmeleri, Çeşme, Çeşme Mimarisi

ABSTRACT**TURKISH-ISLAMIC PERIOD FOUNTAINS LOCATED IN KÜTAHYA CITY CENTER**

Yasemin VERİM

Süleyman Demirel University

It is a well known that numerous fountains were built in Kütahya during the Germiyanoglu Principality and the Ottoman Empire, however, when these fountain structures in the city center are examined, it is understood that only 28 of these fountain examples have reached the present day. It is observed that the existing fountains have lost their original characteristics substantially. In the present day, very few examples such as the Hürriyet Fountain, the Çinili Fountain and the Kütahya Ulu Mosque Sakahane Fountain, preserve their original condition.

When we study the historical process of the fountains in the city center of Kütahya, only one of these fountains was built during the Germiyanoglu Principality, while the others are dated to the Ottoman Empire period. Among these fountains, there are examples of fountains with inscriptions, as well as examples of fountains without an inscription at all. Furthermore, it is determined that the fountain inscriptions in the city were demolished and some fountain inscriptions did not contain a construction date. In several fountain structures, it is understood that the inscriptions used in various parts of the structure were brought from another structure and used. The fountains with unknown construction date, are dated on the basis of fountains with similar architectural and ornamental features in near and far geographies. Amongst the fountain structures examined, it is observed that the grave stellers belonging to the Roman and Byzantine Periods are the examples used directly by giving a fountain form, while a couple of examples are also encountered as examples where the fountain structures were used as spolia in various places.

Fountains of Kütahya have an important place in Ottoman architecture and fountain architecture with their unique architectural and ornamental features. The fact that the city had a significant place in the Turkish-Islamic period enabled the construction of many historical structures. Fountains have become an important symbol that forms the texture of the city in terms of structure and form during this historical process.

Keywords: Kütahya, Turkish-Islamic, Fountains of Kütahya, Fountains, Fountain Architecture

ÖZET**SASANI SANATINDA FİGÜRLÜ TASVİRLER: GELENEK VE DEVAMLILIK**

Hüdanur BOZTAŞ - Belgin AKSOY
Bursa Uludağ Üniversitesi

Bu çalışmanın amacı Sasani Dönemi kültür ve sanatının Ortaçağ araştırmalarında sahip olduğu potansiyeli ortaya koymaktır. Tarihsel olarak bakıldığında Roma İmparatorluğu'na karşı girdiği mücadele dolayısıyla kaynaklarda kendisinden söz edilen bu devletin yayıldığı topraklar, Hindistan, Orta Asya ve Doğu Akdeniz gibi köklü uygarlıkların bulunduğu bölgelerin birbirine bağlayan yolların kesiştiği büyük bir bölgedir. Ancak bu uygarlık hakkındaki bilgilerimizin temel kaynağını bir taraftan hasım durumundaki Roma kaynakları teşkil ederken, diğer tarafta ise, İslami bakış açısı ile şekillenmiş bir kültürünün süzgecinden geçmiş olarak, birkaç asır öncesine yönelik bir geri bakış niteliğindeki kaynaklardır. Bu durumda İran'ın İslamiyet öncesindeki bu döneminin en özgün kaynaklarının büyük ölçüde maddi kültür varlıklarında olduğunun altı çizilmelidir. Bu eser gruplarına yakından bakıldığında bir taraftan kökü eski Mezopotamya uygarlıklarına değin uzanan bir süreklilik, diğer taraftan ise kendisinden sonraki bu birikimi Ortaçağ İslam kültürünün farklı unsurlarına yansıtabilmiş bir uygarlığı tanımlıyoruz. Bu çalışmada yukarıda ifade edilen durumu örneklerle ortaya koymayı amaçladık. Bu amaçla seçtiğimiz örnekler plastik ve el sanatlarından örnekleri kapsamakta olup kraliyet ve onun yakın çevresine aittir. Bu sosyal bağlama ait olan sanat eserlerinde ilk olarak kendilerini öncül kültürlerle ilişkilendiren unsurlar ele alınacaktır. Bir diğer eser grubu olan gümüş kaseler de gene kraliyet ve yüksek sınıfa ait tasvirleri taşımaktadır. Burada karşımıza çıkan sahnelerin ve unsurların sonraki dönemlerdeki tasvir sanatlarına etkisi incelenecektir. Her iki eser grubunu ele alarak cevap arayacağımız soru hangi noktalarda gelenekten kopuş, hangi noktalarda ise İslam sanatına değin uzanan bir devamlılık olduğudur.

Anahtar Kelimeler: Sasaniler, Kraliyet İkonografisi, Hellenistik Sanat, Mezopotamya Sanatı, Pers Sanatı, Erken İslam Sanatı

ABSTRACT**FIGURATIVE DEPICTIONS IN SASANID ART: TRADITION AND CONTINUITY**

Hüdanur BOZTAŞ - Belgin AKSOY
Bursa Uludağ University

The aim of this study is to highlight the potential of Sassanian Period culture and art in medieval research. Historically, the territories in which this state, mentioned in sources due to its struggle against the Roman Empire, spread are a vast region where ancient civilizations such as India, Central Asia, and the Eastern Mediterranean intersected. However, while our knowledge about this civilization is primarily based on Roman sources, which were in an adversarial relationship, on the other hand, it relies on sources shaped by an Islamic perspective, providing a retrospective view of several centuries ago. In this case, it should be emphasized that the most authentic sources of Iran's pre-Islamic era largely lie in its material cultural assets. When closely examining these works, we define a continuity that extends back to ancient Mesopotamian civilizations on the one hand, and on the other hand, we describe a civilization that was able to reflect this accumulation onto various elements of medieval Islamic culture. In this study, we aimed to illustrate the situation described above with examples. For this purpose, the examples we have chosen encompass examples from plastic and applied arts and belong to the royal court and its close circle. Elements that relate themselves to precursor cultures will be addressed first in these artworks belonging to this social context. Another group of artworks, silver bowls, also carry depictions belonging to the royal court and the upper class. The influence of the scenes and elements encountered here on subsequent periods of representational arts will be examined. By addressing both groups of artworks, the question we will seek answers to is at which points there is a departure from tradition and at which points there is a continuity that extends to Islamic art.

Keywords: Sasanians, Royal Iconography, Hellenistic Art, Mesopotamian Art, Persian Art, Early Islamic Art

ÖZET

RUSYA FEDERASYONU DAĞLIK ALTAY, ADAR KAYA KUTSAL ALANINDAKİ GEYİK TAŞI VE KAYA RESİMLERİ

Yaşar ÇORUHLU

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Bugünkü Rusya Federasyonu'nun Doğu Avrupa, Sibirya ve Dağlık Altay gibi bölgeleri, yüzyıllar boyunca çeşitli Türk halklarının yaşadıkları ve bazen de kurulan Türk devletlerinin sınırları içerisinde kalan çok geniş coğrafi alanlardır. Altay Türklerinin yaşadıkları, Dağlık Altay Özerk Cumhuriyeti, sınırları içerisinde, Türk Sanatı'nın kaynaklarını oluşturan pek çok sanat eseri ve arkeolojik kalıntıyı barındırır. Türk Sanatı ve arkeolojisinin erken devirlerine ışık tutan çok sayıda önemli kurgan ve bunlardan çıkarılan sanat ve maddi kültür eserleri, ayrıca taş heykeller, dikili taşlar, kaya resimleri vb. bu bölgelerde yapılan keşifler, arkeolojik kazılar ve incelemeler sonucunda ortaya konulmuştur. Gün ışığına çıkarılan çeşitli türden eserlerin sayısı yapılan çalışmalara bağlı olarak gün geçtikçe artmaktadır. 2021 yılı Temmuz-Ağustos aylarında inceleme maksatlı olarak ziyaret ettiğimiz yerlerden biri olan İnya Yerleşmesi yakınındaki "Adar Kaya Kutsal Alanı"nda bulunan bir "geyik taşı" ile arka taraftaki sıralar halinde uzanan kayaların bir bölümünde yer alan kaya resimleri Sanat Tarihi açısından dikkat çekici bazı özellikler sergilemektedir. "Adırhan Taşı" veya "Çuy Geyik Taşı" adıyla da bilinen, 220 cm yüksekliğindeki geyik taşının yukarı kısmında bir insan yüzü tasviri, orta kesiminde ise bir kemer ve ona bağlı kılıç, bir sadak ve bir at figürü bulunmaktadır. Geyik taşının bulunduğu alanda kurganlar da yer almaktadır. Arka kesimde yan yana sıralanan kayalık tepelerin bir bölümünde kayalar üzerine yapılmış resimler (petroglifler) özellikle belli bir dönem üslubunu yansıtmaları ile dikkati çekmektedir. Yüze yakın sayıda olan resimlerde çoğunlukla hayvan figürleri yer almaktaysa da bazı yerlerde insan figürünün de bulunduğu söylenebilir. Bir yerde de iki tekerlekli bir araba resmi göze çarpmaktadır. Bildirimizde sözü edilen geyik taşı ile kaya resimlerini tanıtacak ve karşılaştırmalı olarak Sanat Tarihi açısından değerlendirmelerini yapmaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Dağlık Altay, Türk Sanatı, Adar Kaya, Geyik Taşı, Kaya Resmi

ABSTRACT**RUSSIAN FEDERATION, MOUNTAINOUS ALTAI, DEER STONE AND
PETROGLYPHS IN THE ADAR KAYA SANCTUARY**

Yaşar ÇORUHLU

Mimar Sinan Fine Arts University

Regions of today's Russian Federation such as Eastern Europe, Siberia and Mountainous Altai are very large geographical areas where various Turkish peoples lived for centuries and sometimes within the borders of Turkish states. The Mountainous Altai Autonomous Republic, Where Altai Turks live, contains many works of art and archaeological remains, which constitute the sources of Turkish Art, within its borders. Many important Kurgans and art and material cultural artifacts extracted from them, as well as stone sculptures, standing stones, rock paintings, etc, that shed light on the early periods of Turkish Art and archeology, have been revealed as a result of the archaeological excavations and examinations made in these regions. The number of works unearthed is increasing day by day depending on the work done. A "deer stone" found in the "Adar Kaya Sanctuary" near the Inya settlement, one of the places we visited for research purposes in July-August 2021, and the rock paintings located in a part of the rocks lying in rows at the back, are remarkable in terms of Art History, exhibits some features. Also known as "Adırhan Stone" or "Çuy Deer Stone", the 220cm high deer stone has a human face depiction on the upper part, a belt and a sword attached to it, a quiver and a horse figure in the middle part. Kurgans are also located in the area where the deer stone is located. The rock paintings (petroglyphs) found in some of the rocks at the back attract attention, especially because they reflect the style of a certain period. Although there are mostly animal figures in nearly a hundred paintings, it can be said that there are also human figures in some places. In one place, there is a picture of a two-wheeled car (chariot ?). We will introduce the deer stone and rock paintings mentioned in our report and try to make comparative evaluations in terms of Art History.

Keywords: Mountainous Altai, Turkish Art, Adar Kaya, Deer Stone, Rock Painting

ÖZET
TÜRKİYE SELÇUKLU DÖNEMİNDE MOĞOL BİR KADIN BANİ:
İL DÜZMİŞ HATUN

Demet KARA
 Anadolu Üniversitesi

Kösedağ Savaşı sonrasında Türkiye Selçuklularının egemenliği altında bulunan Anadolu toprakları 1256 yılından önce Moğol, bu tarihen sonra İlhanlı adıyla Tebriz merkezli devletin şehirlere atadıkları valiler tarafından yönetilmiştir. Valiler çoğunlukla atandıkları illerde ikamet etmişler ve görevde kaldıkları süre zarfında eşleriyle birlikte yaşamışlardır. İlhanlılar'da levirat geleneğine göre evlilikler gerçekleştirildiğinden, Anadolu'da 14. yüzyılda yaşamış ve burada banilik de yapmış olan İl Düzmiş Hatun önce İlhanlı hükümdarlarından Abaka Han ile evlenmiş, onun vefatından sonra Abaka Han'ın ikinci oğlu Geyhatu ile evlendirilmiştir. Geyhatu'nun eşlerinden biri olan Padişah Hatun'un üvey kardeşi ile arasındaki anlaşmazlık dolayısıyla Padişah Hatun'u Tebriz'den uzaklaştırmak amacıyla Geyhatu Anadolu'ya gönderilmiş, eşi Padişah Hatun da beraberinde Erzurum'a gelerek annesinin ölümüne kadar burada kalmıştır. Ancak buradaki önemli ayrıntı, Geyhatu'nun Anadolu'ya gelirken bütün eşlerini yanında getirip getirmediğinin bilinmemesidir. Şayet, Geyhatu'nun yanında gelmiş olduğu kabul edilirse, İl Düzmiş Hatun'un Padişah Hatun gibi Erzincan ve Erzurum civarında yaşayıp yaşamadığı da bilinmemektedir. Diğer taraftan 1308 tarihli Amasya Bimarhanesi'nin inşa kitabesinin yeniden okunmasıyla birlikte, ismi 1304 yılında İlhanlı Devlet'nin başına geçen Olcaytu ile birlikte bimarhanenin inşa kitabesinde geçmiş olması bir süre Amasya'da yaşamını devam ettirdiğini göstermektedir. 1285 yılında İlhanlı Devleti tarafından Anadolu'nun idaresi Geyhatu'ya verilmiş, onunla birlikte Anadolu'ya geldiği kabul edilen İl Düzmiş Hatun'un 1304 yılına kadar burada yaşayıp yaşamadığı kesin olarak bilinmemektedir. Ancak bu dönemde yaşamış Mevlana'nın torunu Ulu Arif Çelebi, Gazan Han Dönemi'nde Tebriz'e giderek burada kendisi için İl Düzmiş Hatun'un yemek tertip ettiğini bir hikayesinde belirtmektedir. Buradan hareketle Kongurat kabilesinden Turakay Gürekan'ın kız kardeşi ve Kutluk Timur Gürekan'ın kızı olan İl Düzmiş Hatun'un, İslamiyet'i kabul ettiği ve Mevleviliğe ilgi duyduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca yine aynı bilgi doğrultusunda Gazan Han'ın hükümdarlık yıllarında kendisinin Tebriz'de yaşadığı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kadın Bani, Bimarhane, İlhanlı, Amasya, Mimari

ABSTRACT**A MONGOLIAN WOMAN BUILDER IN THE TURKISH SELJUK PERIOD:
İL DÜZMİŞ HATUN**

Demet KARA
Anadolu University

After the Köseadağ War, the Anatolian lands, which were under the rule of the Turkish Seljuks, were ruled by the Mongols before 1256, and after this date by the governors appointed by the state centered in Tabriz under the name of İlhanlı to the cities. Governors mostly resided in the provinces to which they were appointed and lived with their spouses during their tenure. Since marriages were carried out according to the leviratus tradition in the Ilkhanate, İl Düzmiş Hatun, who lived in Anatolia in the 14th century and was also a patron here, first married one of the Ilkhanid rulers, Abaka Han, and after his death, she was married to Abaka Han's second son Geyhatu. Due to the disagreement between Padişah Hatun, one of Geyhatu's wives, and her half-brother, Geyhatu was sent to Anatolia in order to drive Padişah Hatun away from Tabriz, and her husband Padişah Hatun came to Erzurum with her and stayed here until her mother's death. However, the important detail here is that it is not known whether Geyhatu brought all his wives with him when he came to Anatolia. If it is accepted that she came with Geyhatu, it is not known whether İl Düzmiş Hatun lived in the vicinity of Erzincan and Erzurum like Padişah Hatun. On the other hand, with the re-reading of the construction inscription of the Amasya Bimarhanesi dated 1308, the fact that his name was mentioned in the construction inscription of the bimarhane together with Olcaytu, who became the head of the Ilkhanate State in 1304, shows that he continued his life in Amasya for a while. The administration of Anatolia was given to Geyhatu by the İlhanlı State in 1285, and it is not known for certain whether İl Düzmiş Hatun, who is accepted to have come to Anatolia with him, lived here until 1304. However, Ulu Arif Çelebi, the grandson of Mevlana who lived in this period, states in a story that İl Düzmiş Hatun arranged a meal for him by going to Tabriz during the Gazan Khan Period. From this point of view, it is understood that İl Düzmiş Hatun, who is the sister of Turakay Gürekan from the Kongurat tribe and the daughter of Kutluk Timur Gürekan, accepted Islam and was interested in Mevlevi. In addition, in line with the same information, it is thought that Gazan Khan himself lived in Tabriz during his reign.

Keywords: Woman Builder, Madhouse, İlkanete, Amasya, Architectural

ÖZET

DELHİ, SULTAN GHARİ TÜRBESİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Mehmet TOP - Özgün CAN
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Hindistan’da yaklaşık olarak üç yüz yirmi yıl boyunca hüküm sürmüş ve beş ayrı hanedanlık tarafından yönetilmiş olan Delhi Türk Sultanlığı mimariye büyük önem vermiştir. Çeşitli tesirler altında gelişen ilk mimari eserler zaman içerisinde görülen Hint-Türk-İslam sentezi ile özgün yapılar ortaya çıkmasını sağlamıştır. Ağırlıklı olarak türbe ve cami inşasının ön planda olduğu Delhi Türk Sultanlığı mimarisinde bilinen en eski mezar anıtı Hindistan Delhi’de bulunan Sultan Ghari Türbesidir. Erken Saltanat döneminin mimari tarzını temsil eden türbe Kölemen hanedanlığının üçüncü hükümdarı olan Şemsettin İltutmuş tarafından en büyük oğlu ve veliahtı Ebul Fath Mahmud (Nâsırüddin Mahmûd) için 1231-1232 yıllarında yaptırılmıştır. Dört cephesinin köşe hatlarında bulunan burçlar ile küçük bir kale görünümüne sahip olan türbe Kutub Külliyesinin yaklaşık sekiz km. güneybatısında bulunmaktadır. Büyük çoğunluğu günümüze sağlam şekilde ulaşabilmiş olan yapının bir tapınağın üzerine inşa ettirildiği düşünülmekte olup Hint-Türk-İslam sentezi unsurları belirgin şekilde görülmektedir. Yapıya Tuğluk hanedanlığı döneminde Firuz Şah Tuğluk tarafından çeşitli bakım ve eklemeler yaptırılmıştır. Bu eklemelerden en önemlisi kible duvarında bulunan ve sütunlar ile çevrelenmiş halde olan mermer mihraptır. Mihrap, tipoloji ve süsleme özellikleri ile yapıda öne çıkmaktadır. Ayrıca 13. yy’da türbenin çevresinde kurulmuş ve günümüzde çoğunluğu harabe halde olan “Malikpur” adlı yerleşim alanı, bir dergâh ve türbenin güney yanında Sultan İltutmuş’un diğer iki oğlu Ruknuddin Firuz Şah ile Müziddin Behram Şah’ın da mezar yapıları bulunmaktadır. Ruknuddin Firuz Şah’ın mezarı 1236’da ve Müziddin Behram Şah’ın mezarı 1241’de inşa edilmiştir. Bugün bu binalardan yalnızca biri, sekizgen kubbeli bir çatri (chhatri) veya sütunlu köşk şeklinde ayakta. Çatri’nin yuvarlak kubbesi, Sultan Ghari Türbesi’nde bulunan kubbelerden oldukça farklıdır. Bunun nedeni, onun emriyle Firuz Şah Tuğluk’un saltanatı sırasında değiştirilmesidir. Bu bildiri kapsamında Hindistan’da en eski Türk-İslam türbesi olan Sultan Ghari Türbesi, plan, mimari ve süsleme özellikleri açısından ayrıntılı tanıtılacaktır. 2019 yılında yerinde yapılan araştırma sırasında yapı gözlemlenmiş ve Türk-İslam mezar anıtı geleneğinden farklı özelliklere sahip olduğu saptanmıştır. Bütün bu saptamalar, Hint-Türk-İslam sentezi çerçevesinde ele alınarak üslup ve estetik özellikleri bütün yönleriyle değerlendirilecektir. Böylece Delhi Türk Sultanlığı mezar anıtları içerisinde mimari ve tarihsel açıdan önemli bir yere sahip Sultan Ghari Türbesinin Türk mezar geleneği içerisindeki yeri üzerinde durulacak ve Türk-İslam mimarisindeki yeri ortaya konmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Delhi Sultanlığı, Sultan Ghari, Mimari, Türbe, Mihrap

ABSTRACT**AN ASSESSMENT ON THE TOMB OF SULTAN GHARI, DELHI**

Mehmet TOP - Özgün CAN
Van Yüzüncü Yıl University

The Delhi Turkish Sultanate, which ruled India for about three hundred and twenty years and was ruled by five separate dynasties, attached great importance to architecture. The first architectural works that developed under various influences enabled the emergence of original structures with the Indo-Turkish-Islamic synthesis seen over time. The oldest known tomb monument in the architecture of the Delhi Turkish Sultanate, where the construction of tombs and mosques is mainly at the forefront, is the Sultan Ghari Tomb located in Delhi, India. The tomb, which represent the architectural style of the early Reign period, was built by Shams-ud-din Iltutmish, the third ruler of the Slave dynasty, for his eldest son and crown prince Abul Fath Mahmud (Nasiruddin Mahmud) in 1231-1232. The tomb, which has the appearance of a small castle with the bastions located on the corner lines of its four facades, is located about eight km southwest of the Qutb Complex. It is thought that the structure, the vast majority of which has survived intact to the present day, was built on a temple, and the elements of the Indo-Turkish-Islamic synthesis are clearly visible. Various maintenance and additions to the structure during the Tughluq dynasty were built by Firoz Shah Tughluq. The most important of these additions is the marble mihrab located on the Qibla wall and surrounded by columns. The mihrab stands out in the structure with its typology and ornamental features. Furthermore, there is a settlement called “Malikpur”, which was established around the tomb in the 13th century and is mostly in ruins today, a durgah, and the tombs of Rukn-ud-din Firoz Shah and Muiz-ud-din Bahram Shah, the other two sons of Sultan Iltutmish, on the south side of the tomb. The tomb of Rukn-ud-din Firoz Shah was built in 1236 and the tomb of Muiz-ud-din Bahram Shah was built in 1241. Today, only one of these buildings stands in the form of an octagonal domed chhatri or columned pavilion. The round dome of Chhatri is quite different from the domes found in the Sultan Ghari Tomb. This is due to the fact that it was replaced during his reign by Firoz Shah Tughluq. Within the scope of this notice, the Sultan Ghari Tomb, which is the oldest Turkish-Islamic tomb in India, will be introduced in detail in terms of plan, architectural and ornamental features. During the on-site research in 2019, the structure was observed and it was determined that it had different features from the Turkish-Islamic tomb monument tradition. All these determinations will be considered within the framework of the Indo-Turkish-Islamic synthesis and their stylistic and aesthetic characteristics will be evaluated in all aspects. Thus, the place of the Sultan Ghari Tomb, which has an architecturally and historically important place in the tomb monuments of the Delhi Turkish Sultanate, will be focused on the Turkish tomb tradition and its place in Turkish-Islamic architecture will be tried to be revealed.

Keywords: Delhi Sultanate, Sultan Ghari, Architecture, Tomb, Mihrab

ÖZET

BURSA KENT BELLEĞİNİN OLUŞUMUNDA MEZARLIKLAR

Bülent Nuri KILAVUZ
Uludağ Üniversitesi

Bir kenti oluşturan unsurlar; tarihindeki toplumsal katmanlar, yönetim biçimi, sosyo-kültürel yapı etkisinde şekillenir. Bu başlıklar arasında öne çıkan bir diğer önemli faktör, bölgeye hâkim inanç sistemidir.

Osmanlı Devletine karakterini veren İslam dininin prensip ve usulleri, şehir hayatına doğrudan yansımıştır. Mahalle ve sokakların yerleşiminden, sivil ve kamusal mimariye, anıtsal eserlerden mezar taşlarına kadar İslam medeniyetinin anlayışını izlemek mümkündür.

Bursa, eski çağlardan itibaren çeşitli toplum ve devletlerin yaşadığı, zengin bir kültürel arka plana sahiptir. Arkeolojik çalışmalar, yerleşik hayata dair ilk izlerin M.Ö. 6500'lere kadar gittiğini göstermektedir. Türklerin idaresine geçtiği XIV. Yüzyılda (1326) yeni kimliğine kavuşan Bursa, coğrafi konumu da göz önünde bulundurularak kısa sürede pâyitaht ilan edilmiş, askerî ve ticari merkez hâline gelmiştir (1335).

Bursa, şehirleşme süreci, iskân sistemi, mimari düzenleriyle, Osmanlı kentlerine model olmuştur. Bu dönemde şehir, sur içinde üç beş bin kişilik nüfusa sahip küçük bir yerleşim yeri-ken, çeşitli etnik kökenlerden insanların bir arada yaşadığı kozmopolit bir kimliğe bürünmüştür. Hristiyan, Yahudi ve Türkmenlerden oluşan gruplar Bursa'ya getirilip yerleştirilmiştir. Kentte, Setbaşı'nda Ermeni mahallesi, kalenin doğu kapısının hemen kuzeyinde Yahudilik denilen mahalleler oluşturulmuştur. Rum nüfusun ise genellikle Muradiye bölgesinin güneyinde ve kalenin kuzey doğusundaki Balık Pazarı diye isimlendirilen yerde ikamet etmeleri sağlanmıştır. Türkler, stratejik nedenlerle, kale ve civarına yerleştirilmiştir.

Şehir bellekleri açısından, mezarlıklar ve mezar taşları tarihi birer belge niteliğindedir. Osmanlı hakimiyeti sonrası, Bursa şehrinin demografik, manevî, sosyo-kültürel yapısına dair birinci elden kaynak sayılabilecek mezar taşları, bazen bölgeyle ilgili yeni bilgiler veren bazen de mevcut bilgilerimizi doğrulayan arşivlerdir. Mahalleler gibi mezarlıklar da civarında yerleşmiş halka göre isimlendirilmişlerdir. Garibler, Deveciler, Emir Sultan, Zeyniler, Vezirî, Yoğurtlu Baba ve Zindankapı mezarlıkları bunlardan bazılarıdır.

İslamiyet, davranış bütünlüğü olarak ifade ettiğimiz, ahlâkî disiplinini bu öte dünya inancı çerçevesinde düzenler. Mezarlıklar bu ciddiyeti ve özeni en iyi okuduğumuz mekânlar arasındadır. Osmanlı dönemi mezar taşları, kişinin bu dünyada yaşadığı hayattan işaretler taşıdığı gibi, sonsuz yaşamına göndermeler yapan sembollerle de süslenmiştir.

Çalışma kapsamında, kent belleğine hizmet eden mezarlıklar ve mezar taşları, Osmanlı dönemi Bursa şehri örneği üzerinden okunacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kent, Osmanlı, Bursa, Mezar Taşı

ABSTRACT

CEMETERIES IN THE FORMATION OF BURSA URBAN MEMORY

Bülent Nuri KILAVUZ
Uludağ University

The elements that constitute a city are shaped by the social strata, its form of governance, and its socio-cultural structure in its history. Among these headings, another important factor that stands out is the dominant belief system in the region.

The principles and practices of Islam, which characterized the Ottoman Empire, have directly reflected in urban life. It is possible to observe the understanding of Islamic civilization from the layout of neighborhoods and streets to civil and public architecture, as well as monumental works and tombstones.

Bursa has a rich cultural background where various societies and states have lived since ancient times. Archaeological studies show that the first traces of settled life date back to around 6500 BC. Bursa, gaining a new identity when it came under Turkish rule in the 14th century (1326), was quickly declared as the capital, taking into account its geographical location, and became a military and commercial center (1335).

Bursa has served as a model for Ottoman cities with its urbanization process, settlement system, and architectural arrangements. During this period, Bursa, which was a small settlement with a population of three to five thousand people inside the city wall, took on a cosmopolitan identity where people from various ethnic backgrounds lived together. Groups consisting of Christians, Jews, and Turkmen were brought to Bursa and settled. Armenian neighborhoods were established in Setbaşı, while Jewish neighborhoods were formed in the north of the eastern gate of the castle. The Greek population mostly resided in the southern region of Muradiye and an area called Balık Pazarı, located northeast of the castle. Turks were settled around the castle and its surroundings for strategic reasons.

In terms of city memories, cemeteries and tombstones serve as historical documents. Tombstones, which can be considered as primary sources regarding the demographic, spiritual, and socio-cultural structure of Bursa city after Ottoman rule, sometimes provide new information related to the region and sometimes confirm our existing knowledge. Cemeteries were named according to the settled population around them like neighborhoods. Some of these include Garibler, Deveciler, Emir Sultan, Zeyniler, Vezirî, Yoğurtlu Baba, and Zindankapı cemeteries.

Islam organizes its moral discipline, which we refer to as the integrity of behavior, within the framework of this other-worldly belief. Cemeteries are among the places where we read this seriousness and care best. The tombstones of the Ottoman period are decorated with symbols that refer to eternal life, as well as bearing signs from the life lived in this world.

Islam, as the integrity of behavior, organizes its moral discipline within the framework of belief in the hereafter. Among the places where we can best observe this seriousness and care are cemeteries. Ottoman-era tombstones are adorned not only with signs of the individual's life in this world but also with symbols that refer to their eternal life. Within the scope of this study, cemeteries and tombstones that serve the city's collective memory will be examined through Bursa during the Ottoman period.

Keywords: City, Ottoman, Bursa, Tombstone

ÖZET

TOKAT ÂLİ MEZARLIĞI'NDA BULUNAN OSMANLI DÖNEMİ MEZAR TAŞLARINDAN ÖRNEKLER

Canan HANOĞLU

Tokat Gaziosmapaşa Üniversitesi

Tokat'ta, Türk-İslam dönemine ait pek çok tarihi eser bulunmaktadır. Şehrin köklü geçmişi, bu tarihi eserler sayesinde kent dokusu içerisinde açıkça görülebilmektedir. Geçmişin izlerinin takip edildiği alanlardan biri de tarihi mezarlıklardır. Tokat'ın, Türk-İslam dönemine ait tarihi mezarlık alanları ve mezar taşları konusunda hatırı sayılır bir yeri vardır. Tokat il merkezinde genellikle şehre bakan yüksek yerleri mezarlıklar kaplamıştır. Bu büyük mezarlıkların yanı sıra, daha küçük mezarlıklar ve hazire alanları da oluşturulmuştur. Bu bildiride Tokat il merkezinde yer alan tarihi mezarlık alanlarından biri olan Âli Mezarlığı'nda bulunan mezar taşlarından örnekler sunulacaktır. Âli Mezarlığı, şehrin doğu yakasına düşen Gıyğj Dağı'nın eteğinde eğimli bir arazi üzerine kurulmuştur. Konum olarak, Örtmeli Önü Mahallesi'nde, Çekenli İş Merkezi'nin doğusunda yer almaktadır. Mezarlık oldukça geniş bir alanı kaplamakta ve içerisinde çok sayıda tarihi mezar taşını barındırmaktadır. 2018-22 yılları itibari ile yapılan arazi çalışmaları neticesinde alanda yaklaşık 150'ye yakın mezar taşı tespit edilmiştir. Çoğu zarar görmüş, yıpranmış ve kırılmış vaziyette olan mezar taşlarının her geçen gün yok olup gittiği gözlemlenmiştir. Bundan dolayı bu mezarlık alanında önceleri çok daha fazla mezar taşının olduğu düşünülmektedir. 16-20. yüzyıl tarih aralığında olan bu mezar taşları Osmanlı dönemi mezar taşlarının genel özelliklerini yansıtmaktadır. Taşlar; başlık formları, kitabe ve süsleme özellikleri ile çeşitlilik arz etmektedir. Mezar taşları sanat tarihi açısından daha önce ele alınıp incelenmediğinden bu çalışma özgün bir çalışma niteliğindedir. Tespiti yapılan 150'ye yakın mezar taşı çalışmanın boyutunu hayli aşacağından bu mezar taşları arasından örnekler seçilip genel bir değerlendirme yapılacaktır. Seçilen örnekler; malzeme, form, kitabe ve süslemeleri açısından ayrıntılı bir şekilde incelenecek, Türk-İslam mezar taşları ve sanat tarihi içindeki yeri ve önemi vurgulanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tokat, Âli Mezarlığı, Mezar Taşı, Kitabe, Süsleme

ABSTRACT
SAMPLES FROM OTTOMAN PERIOD GRAVESTONES FOUND
IN TOKAT ALİ GRAVEYARD

Canan HANOĞLU
Tokat Gaziosmapaşa University

There are many historical artifacts belonging to the Turkish-Islamic period in Tokat. The deep-rooted past of the city can be clearly seen in the urban fabric thanks to these historical artifacts. One of the areas where signs of the past are traced is historical graveyards. Tokat has a considerable place in historical graveyard areas and gravestones belonging to the Turkish-Islamic period. In the city center of Tokat, graveyard usually cover the high places overlooking the city. In addition to these large graveyards, smaller graveyards, and graveyard areas were also created. In this paper, samples of gravestones in Ali Graveyard, which is one of the historical graveyard areas in the city center of Tokat, will be presented. Ali Graveyard is built on a sloping land at the foot of the Gılgıj Mountain, which falls on the city's eastern side. It is located in the Örtmeli Önü Neighborhood, east of Cekenli Business Center. The graveyard covers a vast area and contains many historical gravestones. As a result of the field studies carried out as of 2018-22, approximately 150 gravestones have been identified in the area. It has been observed that the gravestones, most of which are damaged, worn, and broken, are disappearing day by day. Therefore, it is thought that there were many more gravestones in this graveyard area. These gravestones, which are from the 16th and 20th centuries, reflect the general characteristics of the gravestones of the Ottoman period. The stones vary in their title forms, inscriptions, and ornamentation features. Since the gravestones have not been studied before in terms of art history, this study is original. Since these identified approximately 150 gravestones would exceed the size of the study, samples are to be selected among these gravestones, and a general evaluation will be made. Selected samples will be examined in detail regarding materials, forms, inscriptions, and decorations, and their place and importance in Turkish-Islamic gravestones and art history will be emphasized.

Keywords: Tokat, Ali Graveyard, Gravestone, Inscription, Ornament

ÖZET

ERZURUM NARMAN MEZARLIĞI MEZAR TAŞLARI

Alper ATICI
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Osmanlı Dönemi mezarlıklarında bulunan mezar taşlarında, belirli bir düzen görülmesi de mezar taşlarının kendine has birtakım özellikleri vardır. Mezar taşları, biçim ve ebatlarıyla mezar sahibinin kadın, erkek ya da çocuk olduğu hakkında konuya vakıf kişilere bilgiler vermektedir. Ayrıca mezar taşları, süsleme, malzeme ve teknik özellikleri itibariyle de yapıldıkları dönemlerin sanat anlayışlarını yansıtmaları bakımından da birer tarihi vesika hüviyetindedir. Kitabe içerikleriyle, bulunduğu bölgede yaşamış insanların tespit edilmesinde şecere çalışmalarına da önemli katkılar sağlamaktadır. Mezar taşı çalışmaları, unutulmuş birçok kişinin yeniden hatırlanması, bölgedeki insanların geçmişleriyle temas sağlaması ve kuşaklar arasındaki bağları kuvvetlendirmesi gibi hususlarda da önem arz etmektedir. Ne yazık ki kültür varlıklarımız arasında boyutlarının küçük olması nedeniyle tahribata en kolay uğrayan mezar taşlarının sayıları gün geçtikçe azalmaktadır. Bilimsel çalışmalarla toplumsal farkındalığın artırılıp, mezar taşlarının korunması ve gelecek nesillere aktarılması elzemdir.

Bu bağlamda Erzurum ili, Narman ilçesinde bulunan mezarlık alanında Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi'nde Osmanlı geleneğini devam ettiren dokuz mezar tespit edilmiştir. Mezarların ikisi çerçeveli mezar, yedisi toprak mezar türünde olup, en erken tarihlisi 1868-1869, en geç tarihlisi 1965 yılına aittir. Başucu şahidelerinin kitabelerinde, sülüs hatlı Osmanlıca yazılar tercih edilmiştir. Mezar taşları form, malzeme ve teknik özellikleri itibariyle bölgedeki örneklerle benzer niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: Erzurum, Narman, Mezar Taşı, Osmanlı Dönemi Mezar Taşları, Cumhuriyet Dönemi Mezar Taşları

ABSTRACT
TOMBSTONES OF ERZURUM NARMAN CEMETERY

Alper ATICI
Ondokuz Mayıs University

Although there is no specific order the tombstones found in the cemeteries of the Ottoman Period, the tombstones have their own characteristics. Tombstones, with their shapes and sizes, provide information to people who are familiar with the subject about whether the owner of the grave is a woman, man or child. In addition, tombstones are also historical documents in terms of their ornament, material and technical characteristics, reflecting the understanding of art of the periods in which they were made. The contents of the inscription, it also makes important contributions to genealogy studies in identifying the people who lived in the region where it is located. Tombstone studies is of importance in such matters as remembering many forgotten people again, providing people in the region with contact with their past and strengthening ties between generations. Unfortunately, the number of tombstones that are the most easily destruction among our cultural assets due to their small size is decreasing day by day. It is essential to increase social awareness through scientific studies, protect gravestones and pass them onto future generations.

In this context, nine graves continuing the Ottoman tradition during the Ottoman and Republican Periods have been identified in the cemetery area located in the Narman district of Erzurum province. Two of the graves are framed graves, seven of them are earthen graves, the earliest dated is from 1868-1869, the latest dated is from 1965. In the inscriptions of the bedside witnesses, Ottoman writing with the sülüs line where preferred. Tombstones are similar in form, material and technical characteristics to the examples in the region.

Keywords: Erzurum, Narman, Tombstone, Tombstones of the Ottoman Period, Tombstones of the Republican Period

ÖZET**SİVAS İMRANLI BORULAR KÖYÜNDEKİ TAŞ SANDUKALAR**

Ümran ERZURUMLU
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Sunacağımız bildiri Sivas'ın İmranlı ilçesi, Borular köyünde yer alan taş sandukar tanıtılacak ve değerlendirilecektir. İmranlı tarih kaynaklarında Çit veya Koçgiri olarak adlandırılan bölgenin merkezini oluşturmaktadır. Koçgiri bölgesi günümüzde çoğunluğu Alevi meşrepli olan Koçgiri aşiretine mensup insanların yaşadığı bir bölgedir. Bölge köylerindeki mezarlıklarda çok sayıda taş sandukalı mezar tespit edilmiş ve bunların bir kısmı çalışılmıştır. Borular köyü mezarlığı da bu örneklerden biridir. Mezarlık hakkında şimdiye kadar bir yayın tespit edilmemiş olup özgün bir örnektir. Mezarlıkta sanduka tipinde 10 taş mezar tespit edilmiştir. Çalışmamızda mezarlar Güney'den Kuzey'e doğru numaralandırılmış ve bu sıra içerisinde tanıtılmıştır. Dikdörtgen prizma gövdeli ve yuvarlak kemer alınlıklı sandukalar, kaideler üzerine oturmaktadır. 9 numaralı sanduka hariç tüm sandukalar kaidelidir. 10 numaralı sanduka kapaklıdır. 5, 6, 7, 8, 9 ve 10 numaralı sandukaların baş ve ayak taşları kaybolmuştur. Sandukalar üzerinde bitkisel, geometrik, figür, nesne, araç ve mimari öğelerin kullanıldığı bir bezeme programı tespit edilmiştir. 6, 8, 9 (9 Numaralı sandukanın Doğu yüzü) ve 10 numaralı sandukanın doğu ve batı yüzlerinde bezeme bulunmamaktadır. Sanduka ölçüleri; 25 ile 30, yükseklikleri 52 ile 115, uzunlukları 59 ile 144 cm arasında değişmektedir. Kaidelerdeki kademe sayısı 1 ile 7 arasında değişmektedir. 2 ve 3 kademeli kaideler daha yaygındır. Kaidelerin enleri 32 ile 103 cm, uzunlukları 66 ile 200 cm, yükseklikleri ise 10 cm ile 36 cm arasında değişmektedir. Kaideler tek parça ya da bir kaç parçadan meydana gelmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sanduka, Türkler, Mezar, Kurgan, Kademe

ABSTRACT**STONE CIST GRAVES IN SİVAS İMRANLI BORULAR VILLAGE**

Ümran ERZURUMLU
Ondokuz Mayıs University

In the report we will present, the stone sarcophagi located in the Borular village of the İmranlı district of Sivas will be introduced and evaluated. İmranlı forms the center of the region called Cit or Koçgiri in historical sources. Koçgiri region is a region where people from the Koçgiri tribe, mostly Alevis, live. Many stone cist graves were found in the cemeteries in the villages of the region and some of them have been studied. Borular Village cemetery is one of these examples. No publication has been found about the cemetery so far, and it is an original example. 10 cist graves have been found in the cemetery. In our study, the tombs were numbered from South to North and introduced in this order. Coffins with rectangular prism bodies and round arch pediments sit on pedestals. Except for the coffin number 9, all coffins have pedestals. The chest number 10 has a lid, the head and foot stones of the chests 5, 6, 7, 8, 9, and 10 have been lost. On the crates, a decoration program using herbal, geometric, figured, and architectural objects, tools, and elements have been detected. There are no decorations on the east and west faces of the sarcophagi number 6, 8, 9 (East side of the sarcophagus numbered 9), and 10. The dimensions of the sarcophagi vary between 25 and 30 cm in width, 52 and 115 cm in height, and 59 and 144 cm in length. The number of levels on the pedestals varies between 1 and 7. 2 and 3-tiered bases are more common. The widths of the pedestals vary between 32 and 103 cm, their lengths vary between 66 and 200 cm, and their heights vary between 10 cm and 36 cm. The pedestals consist of one piece or several pieces.

Keywords: Sarcophagus, Turks, Grave, Kurgan, Stage

ÖZET

2023 MARAŞ DEPREMİNİN ELBİSTAN İLÇE MERKEZİNDEKİ TARİHİ YAPILARDAKİ ETKİSİ

A. Asım DİVLELİ - Ali SARIALIOĞLU - Muhammet Talha ÖKSÜZOĞLU -

Mustafa Furkan GÜNDÜZ

Samsun Üniversitesi - Samsun Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü

Türkiye, yüzölçümü bakımından büyük bir kısmında aktif fay hatlarını barındıran bir ülkedir. Ülkemiz, Kuzey Anadolu Fay Sistemi (KAFS) ve Doğu Anadolu Fay Sistemi (DAFS) etkisindedir. 06.02.2023 tarihinde Kahramanmaraş Pazarcık ve Elbistan Merkez üssüne sahip Mw 7.7 ve Mw 7.6 büyüklüğünde iki deprem meydana gelmiştir. Depremler 04:17 ve 13:24 saatlerinde meydana gelmiş, toplamda 11 ilde çok ciddi can ve mal kayıplarına neden olmuş, bölgede bulunan binalarda ciddi yapısal hasarlara sebep olmuşlardır. Bölgede bulunan tüm yapıların hasar tespitlerinin yapılması, enkaz kaldırma ve yapı onarım süreçlerinin daha sağlıklı şekilde yürütülebilmesi açısından önem arz etmektedir. Depremin tarihi yapılar üzerindeki yıkıcı etkisinin görüldüğü yerlerden biri de Kahramanmaraş ili, Elbistan ilçesidir. Elbistan İlçesi'nde yeni yapılarda hasarlar meydana geldiği gibi bölgede bulunan tarihi yapılar da depremlerin yıkıcı etkilerinden olumsuz yönde etkilenmişlerdir. Bu çalışmanın amacı, Kahramanmaraş İli Elbistan ilçe merkezinde bulunan ve depremden olumsuz anlamda etkilenen tarihi yapıların hasar tespitlerinin yapılması ile birlikte hem tarihi yapılara özel olan molozların dikkatle kaldırılması ve tekrar kullanılması sürecine katkıda bulunmak, hem de belirlenen yapıların onarım süreçlerinin hızlanmasına katkıda bulunmaktır. İlçe merkezinde gerçekleştirilen ön çalışma sonucunda Elbistan Ulu Camii, Çarşı Atik Camii, Himmet Baba Camii, Ceyhan Camii, Kızılcaba Camii, Elbistan Kent Müzesi olmak üzere altı adet tarihi yapının varlığı saptanmıştır. İlçe merkezindeki Selçuk Hamamı ve Elbistan Çarşısı, bu çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur. Bunun sebebi Selçuk Hamamı'nın deprem öncesinde de metruk halde bulunması, Elbistan Çarşısı'nın ise depremde herhangi bir hasar görmemiş olmasıdır. Bu iki tarihi yapı haricinde tespit edilen altı adet tarihi yapıda meydana gelen hasar ve bozulmalar, depremin hemen sonrasında 11-14 Şubat tarihleri arasında yerinde yapılan gözlemlerle incelenmiş ve fotoğraflanmıştır. Belirlenen tarihi yapılarda hasar ve bozulmaların incelenmesi sürecinde hasar tespitleri yapı elemanı ölçeğinde ifade edildiği gibi taşıyıcı sistem ölçeğinde de ifade edilmiştir. Ayrıca çalışma kapsamında bir yandan yapıların müstakil hasarları incelenirken, bir yandan da yapıların buldukları konumlara ve zemin durumlarına göre aldıkları hasarlar incelenmiştir. Saha gözlem ve verilerine dayanarak tarihi yapıların sıvalarında dökülmeler mevcut olduğu, minarelerde yıkılmalar meydana geldiği, özellikle minarelerin şeref ve külah arasında kalan yapısal rijitliği daha düşük kısımlarındaki yıkılmaların daha fazla olduğu, iç mekan sıvalarında ciddi bozulmaların meydana geldiği, yığma yapılarda taşıyıcı görevi gören duvarları oluşturan taşlarda bozulma ve yıkılmaların meydana geldiği, özellikle pencere boşluklarına yakın kısımlarda yıkılmaların ve çatlakların daha yoğun şekilde olduğu gözlemlenmiştir. Çalışmada araştırma sorusu şu şekilde ifade edilebilir; Kahramanmaraş Elbistan İlçesi'nde bulunan tarihi yapılarda meydana gelen hasar ve bozulmalar ne seviyededir.

Anahtar Kelimeler: Elbistan, Deprem, Tarihi Eser, Hasar Tespit, Koruma

ABSTRACT**EFFECT OF 2023 MARAŞ EARTHQUAKE ON HISTORICAL BUILDINGS
IN ELBİSTAN DISTRICT CENTER**

A. Asım DİVLELİ - Ali SARIALIOĞLU - Muhammet Talha ÖKSÜZOĞLU -

Mustafa Furkan GÜNDÜZ

Samsun University - Samsun Relay and Monuments Directorate

Turkey is a country that hosts active fault lines in a large part of its territory. Our country is influenced by the North Anatolian Fault System (NAFS) and the East Anatolian Fault System (EAFS). On February 6, 2023, two earthquakes with magnitudes of Mw 7.7 and Mw 7.6 occurred in Kahramanmaraş, specifically in the Pazarcık and Elbistan districts. The earthquakes occurred at 04:17 and 13:24, respectively, causing significant loss of life and property in a total of 11 provinces and resulting in severe structural damage to buildings in the region. It is important to assess the damages of all structures in the region to facilitate the process of debris removal and building repairs. One of the places where the destructive effects of the earthquake were observed on historical structures is the Elbistan district of Kahramanmaraş province. In addition to the damages in newly constructed buildings in Elbistan district, historical structures in the region have also been negatively affected by the destructive effects of the earthquakes. The aim of this study is to contribute to the process of careful debris removal and reuse of historical structures-specific rubble, as well as to accelerate the repair process of identified structures. As a result of the preliminary study conducted in the district center, the presence of six historical buildings has been determined: Elbistan Grand Mosque, Atik Mosque in the Bazaar, Himmət Baba Mosque, Ceyhan Mosque, Kızılcaoba Mosque, and Elbistan City Museum. The Selçuk Bath and Elbistan Bazaar in the district center are excluded from this study. The reason for this is that Selçuk Bath was already in a ruinous state before the earthquake, and Elbistan Bazaar did not suffer any damage during the earthquake. The damages and deteriorations in these six identified historical structures were examined and documented through on-site observations and photography carried out immediately after the earthquake between February 11 and 14. During the examination of damages and deteriorations in the identified historical structures, the assessments were made both at the building element scale and at the structural system scale. Furthermore, while investigating the independent damages of the structures, the damages they have suffered according to their locations and ground conditions were also examined. Based on field observations and data, it was observed that there were plaster peelings on the facades of historical structures, collapses in minarets, particularly more collapses in the lower parts of minarets with lower structural rigidity between the balconies and spires, serious deteriorations in interior plaster, damages and collapses in stone blocks forming the load-bearing walls of masonry structures, and particularly more collapses and cracks in the areas near window openings. The research question of the study can be expressed as follows: What is the level of damages and deteriorations in historical structures in Elbistan district of Kahramanmaraş?

Keywords: Elbistan, Earthquake, Historical Monument, Damage Detection, Protection

ÖZET
İZNIK MERKEZ VE KÖYLERİNDE TÜRK DÖNEMİ ESERLERİ
2022 YILI YÜZEY ARAŞTIRMASI

Ahmet Vefa ÇOBANOĞLU - Ayşe DENKNALBANT ÇOBANOĞLU
 İstanbul Üniversitesi

Çağlar boyunca tarihi, kültürü ve doğasıyla tanınan İznik'in merkezindeki önemli anıt eserler dışında, köylerinde de gerek sivil mimari, gerekse de cami, hamam, köy hazireleri, eski yerleşim alanları, yapı kalıntıları gibi önemli bir yapı envanterinin olduğu çeşitli kaynaklardan takip edilebilmektedir. İznik Merkez ve Köylerinde Türk Dönemi Eserleri başlıklı yüzey araştırmasının kapsamında 2022 senesinde ilk çalışma gerçekleştirilmiş olup, İznik merkezdeki anıt eserlerden ziyade, hamam, cami, imaret, hazire, kervansaray gibi bazı bölümleri kısmen günümüze ulaşan yapıların ziyareti ve güncel tespitleri sağlanmıştır. Tescil durumları kontrol edilmiş, yeni yapılan bazı tespitlerin ise (duvarlar ve duvar bakiyeleri gibi) ilgili kurum ve kuruluşlarda dosya/evrak incelemelerinin tamamlanmasının ardından tescile önerilebileceği öngörülmüştür. Köylerdeki eski sivil mimari dokunun nispeten varlığını sürdürdüğü, ancak Koruma Amaçlı İmar Planı olmayan bu alanlarda evlerin bakımsızlık, zamanın getirdiği tahribat gibi sebeplerle hızlı bir yok oluşa doğru gittiği/gideceği, ayrıca kırsal mimariye uygun olarak vaktiyle taş, kerpiç ve ahşap ile yapılmış olan evler, depolar, ahırlar gibi mekânların hızla betonarmeye döndüğü izlenmiştir. İznik'te gerçekleştirilen çalışmaların sonunda mimari açıdan önemli tespitler yapılmıştır. Birkaç örneğe değinmek gerekirse; İznik merkezinde 16. yüzyılın ikinci yarısında inşa edilmiş olan Rüstem Paşa Kervansarayı'nın iki duvarı içten ve dıştan kısmen görülebilmektedir. Ayrıca, yine Huysuzlar Türbesi, Afyon Sultan Türbesi, Şeyh Kutbüddin Cami Haziresi İznik merkezi içinde ele alınan yapılar olup bakım ve restorasyon çalışmaları gerekmektedir. Yüzey araştırması esnasında İznik'e bağlı dört köyde de çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Köylerde mimari yapılar ve izler dışında, sivil mimarlık dokusu da incelenmeye çalışılmıştır. Bunlardan Drazali Köyü'nün güneyinde, Eski Mezarlık Mevkii olarak belirtilen alanda tepe üzerinde moloz taş ile örülmüş gözetleme yapısı olduğu tahmin edilen kalıntılar tespit edilmiştir. Çiçekli Köyü'nde Kısıklar Mevkii'nde Osmanlı dönemine ait bir yapı kalıntısı (tahminen su deposu olmalı) da tespitler arasındadır. Drazali ve Çamdibi köy mezarlıklarında Osmanlı dönemi mezar taşları ile şahideler, devşirme sütun parçaları, profilli parçalar bulunmaktadır. Kurul dosyalarının incelenmesiyle paralel olarak söz konusu alanlardan tescilsiz olan bazılarının tescile önerilmeleri düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: İznik, Türk Dönemi, Drazali, Çiçekli, Çamdibi

ABSTRACT**2022 SURVEY OF TURKISH PERIOD BUILDINGS
IN İZNİK CENTER AND VILLAGES**

Ahmet Vefa ÇOBANOĞLU - Ayşe Denknalbant ÇOBANOĞLU
Istanbul University

Apart from the important monuments in the center of Iznik, which has been known for its history, culture and nature throughout the ages, it can be followed from various sources in its villages, where there is an important building inventory such as civil architecture, mosques, baths, village burials, old settlements, building remains. Within the scope of the survey titled Turkish Period Buildings in the Center and Villages of Iznik, the first study was carried out in 2022, and instead of the monumental buildings in the center of Iznik, visits and up-to-date determinations of structures such as baths, mosques, imarets, cemeteries, caravanserais, some parts of which have partially survived, were provided. The registration status has been checked, and it has been foreseen that some new determinations may be suggested for registration after the completion of the file examinations in the relevant institutions and organizations. In these areas, where the old civil architectural texture in the villages relatively survives, but there is no Conservation Plan, the houses are/will go to a rapid extinction due to neglect and destruction brought by time, and also houses that were built with stone, adobe and wood in accordance with the rural architecture, it has been observed that places such as warehouses and barns are rapidly turning to reinforced concrete. At the end of the works carried out in Iznik, important architectural determinations were made. To mention a few examples; the two walls of the Rüstem Pasha Caravanserai, which was built in the second half of the 16th century in the center of Iznik, can be partially seen from the inside and outside. In addition, Huysuzlar Tomb, Afyon Sultan Tomb, Şeyh Kutbüddin Mosque Cemetery are structures that are considered in the center of Iznik, and maintenance and restoration works are required. During the survey, studies were carried out in four villages of Iznik. Apart from the architectural structures and traces in the villages, the texture of civil architecture has also been tried to be examined. Of these, in the south of the Drazali Village, in the area designated as the Old Cemetery Site, the remains that are presumed to be an observation structure built with rubble stone were found on the hill. Among the finds are the remains of a building from the Ottoman period (presumably a water reservoir) in Kısıklar Mevkii in Çiçekli Village. In the village cemeteries of Drazali and Çamdibi, there are Ottoman period tombstones and şahides, spolia column pieces, and profiled pieces. In parallel with the examination of the files, some unregistered areas are considered to be proposed for registration

Keywords: Iznik, Turkish Period, Drazali, Çiçekli, Çamdibi

ÖZET**KEYKUBADİYE SARAYI 2021 YILI KAZI ÇALIŞMALARI**

Ali BAŞ - Remzi DURAN - Necla DURSUN - Şükrü DURSUN
Selçuk Üniversitesi - Erciyes Üniversitesi - Kayseri Üniversitesi

Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Selçuk Üniversitesi adına yürüttüğümüz Keykubadiye Sarayı'ndaki 2021 yılı kazı çalışmaları, saray yerleşkesindeki mevcut iki yapı kalıntısının etrafında gerçekleştirilmiştir. 2021 yılına kadar "Dört Kemerli Yapı" çevresinde sürdürülen çalışmaya, gerekli güvenlik tedbirlerinin alınmasından sonra "Tonozlu Yapı" ve çevresi de dâhil edilmiştir. Dört Kemerli Yapı'nın kuzey yönünde gerçekleştirilen çalışmalarda daha önceki sezonlarda açığa çıkarılan duvarların devamı niteliğinde, bazıları biraz daha erken bazıları ise daha geç dönem özellikleri gösteren duvarlar ve temeller açığa çıkarılmıştır. Yine daha önceki çalışmalarda olduğu gibi farklı seviyelerde zemin döşemesi ve tandırın bulunması bu bölümde yaşamın farklı tarihlerde sürdüğünü gösterir. Tonozlu Yapı çevresinde yürütülen çalışmalarda, özellikle mimari açıdan çok önemli verilerle karşılaşmıştır. Çalışmalar yapının doğu ve güneydoğu yönünde gerçekleştirilmiştir. Dört Kemerli Yapı çevresine göre daha düzgün bir işçilik gösteren bu bölümdeki mimari bulgular arasında en önemli veri Divanhanenin açığa çıkarılması olmuştur. Doğu-batı yönde inşa edilen Divanhane önde taş döşeli ve ortasında altıgen bir havuz bulunan avlu ile avlunun doğu yönünde 50 cm yüksekliğinde ve tuğla döşeli bölümden oluşur. Tuğla döşeli bölümün üst örtüsü ile ilgili kesin bir şey söylemek zor olsa da bilinen örnekler çerçevesinde tonoz örtülü eyvan şeklinde olmalıdır. Ayrıca Divanhanenin güneyine bitişik ve avlu ile irtibatlı iki mekân daha bulunmaktadır. Çalışmalar sırasında her iki alanda da daha önceki senelerde olduğu gibi taşınır kültür varlığı bağlamında çini, seramik, metal, cam vb. gibi buluntularla karşılaşmıştır ve ne yazık ki yine bu buluntular arasında sağlam veya sağlama yakın eser bulunmamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Keykubadiye, Kayseri, Dört Kemerli Yapı, Tonozlu Yapı, Çini

ABSTRACT**KEYKUBADIYE PALACE EXCAVATIONS IN 2021**

Ali BAŞ - Remzi DURAN - Necla DURSUN - Şükrü DURSUN
Selçuk University - Erciyes University - Kayseri University

The 2021 excavations in the Keykubadiye palace, which we carried out on behalf of the Ministry of Culture and Tourism and Selçuk University, were carried out around the remains of two existing structures in the palace campus. The Vaulted Building and its surroundings were also included in the work carried out around the Four Arched Building until 2021, after the necessary security measures were taken. During the studies carried out in the northern direction of the Four Arched Building, some earlier and some later period walls were unearthed as a continuation of the walls unearthed in previous seasons. Again, as in previous studies, the presence of floor coverings and tandoors at different levels indicates that life in this section took place on different dates. In the studies carried out around the Vaulted Building, very important data were encountered, especially in terms of architecture. The works were carried out in the east and southeast directions of the building. The most important data among the architectural findings in this section, which shows a better workmanship compared to its surroundings, is the discovery of the Divanhane. Built in east-west direction, Divanhane consists of a stone paved courtyard with a hexagonal pool in the middle, and a 50 cm high brick paved section in the east direction of the courtyard. Although it is difficult to say anything definite about the top cover of the brick-paved section, it can be said that it is in the form of a vaulted iwan within the framework of known examples. In addition, there are two more rooms adjacent to the south of the Divanhane and connected to the courtyard. During the studies, tiles, ceramics, metal, glass, etc., in the context of movable cultural assets, in both areas, as in previous years. finds such as these were encountered, and unfortunately, there are no solid or near-solid artifacts from these finds.

Keywords: Keykubadiye, Kayseri, Four-Arched Building, Vaulted Building, Tile

ÖZET

SİLİFKE KALESİ 2022 YILI KAZI ÇALIŞMALARI

Ali BORAN
Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Silifke ilçesinin merkezinde, deniz seviyesinden 185 m yükseklikte bir tepe üzerinde yer alan Silifke Kalesi, tarihte Dağlık Kilikya olarak adlandırılan bölgenin güneyinde, şehrin batı tarafında, Akdeniz sahillerinden İç Anadolu'ya geçişini sağlayan güzergâhta, kara ve deniz ticaretinin kesiştiği bir konumdadır. İlk yerleşim Orta Kalkolitik çağda başlamış olup Hitit ve Asur döneminde de iskânın görüldüğü bilinmektedir. Silifke Kalesi 2022 yılı kazı çalışmaları; belgeleme, temizlik, arkeolojik kazı ve geçici koruma aşamaları olmak üzere dört bölüm halinde yapılmıştır. 2022 dönemi kazı çalışması başarılı bir şekilde tamamlanmıştır. 2022 kazı çalışmaları kazı çalışmaları kale içerisinde daha önceki yıllarda açılan mekânlarda oluşan tahribatın geçici koruma uygulamalarıyla yabancı otların temizliğiyle başlanmıştır. Temizlik çalışmalarının ardından 2016 yılında hatları belirlenmiş olan A-16 mekânıyla A-20 burcu arasındaki mekânlarda ve A-12 tonozlu mekânına bağlı mekânlarda kazı çalışmaları yapılmıştır. Ayrıca önceki kazı dönemlerinde arkeolojik kazısı yapılmış A-10 tonozlu mekânın kuzeyindeki mekânlarda seviye inme çalışmaları yapılmıştır. Bu kazı döneminde 1800 m²'lik alanı kapsayan 56 açmada çalışma yapılmıştır. Çalışmalar sonucu ortaya çıkarılan duvarlar güçlendirilmiş ve geçici koruma uygulamaları yapılmıştır. Kazı çalışmalarının arazi çalışmalarından günlük gelen olarak kazı laboratuvarına teslim edilen eserler genel ve detaylı incelenmek üzere teknik işlem ve aşamalardan geçirilmektedir. Malzemesine göre ayrıştırılan eserlerden pişmiş toprak, cam ve kemik eserler aşamalı olarak su, fırça vd. aletler ile temizlendikten sonra kurutularak kilitli poşetler içerisinde depoya teslim edilmiştir. Madeni türde buluntular ise mikroskop, ince uçlu dişçi motoru, bisturi, spatül gibi alet ve teknik araçlarla temizliği yapılmıştır. Aralarından seçilen nitelikli eserler kazı katalog numarası, envanterlik ve etütlük numarası verilerek cinsi, malzemesi, tekniği tespit edilmiştir. Eserlerin cinsine göre kazı buluntu bilgileri esas alınıp (seramik, cam, taş ve bir kısım madeni eserler) belgelenerek dijital ortama aktarılmıştır. Devamında ölçümü, teknik el çizimi ve Autocad programıyla çizimi yapılmıştır. Çalışmalar sonucunda ortaya çıkarılan eserlerden içerisinde seçilen 1 envanterlik eserle 113 etütlük eser müzeye teslim edilerek kazı dönemi sonlandırılmıştır. Restorasyon çalışmaları kapsamında ise 2021 yılında başlayan "Sur Duvarları Restorasyon Projesi" 2. Etapıyla birlikte "Silifke Kalesi çevre düzenlenme ve peyzaj projesi" tamamlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ortaçağ, Kale, Kazı, Mekân, Silifke

ABSTRACT**SİLİFKE CASTLE EXCAVATION WORKS FOR THE YEAR 2022**

Ali BORAN

Hacı Bayram Veli University

Silifke Castle, located in the center of Silifke district, on a hill 185 m above sea level, is located in the south of a region called Mountainous Cilicia in history, on the west side of the city, on the route that provides the transition from the Mediterranean coast to Central Anatolia, at a location where land and sea trade intersect. The first settlement started in the Middle Chalcolithic age, and it is known that settlement was also seen in the Hittite and Assyrian periods.

Silifke Castle 2022 excavation works; Documentation, cleaning, archaeological excavation and temporary protection phases were made in four parts. The 2022 period excavation work has been successfully completed. The 2022 excavations started with the removal of weeds with the temporary protection practices of the destruction in the places opened in previous years in the castle. After the cleaning works, excavations were carried out in the spaces between the A-16 space and the A-20 bastion, whose lines were determined in 2016, and also in the spaces connected to the A-12 vaulted space. In addition, leveling studies were carried out in the places to the north of the A-10 vaulted space, which had been archaeologically excavated during the previous excavation periods. During this excavation period, work was carried out in 56 trenches covering an area of 1800 m². The walls unearthed as a result of the studies were strengthened and temporary protection applications were made. The artifacts delivered to the excavation laboratory as daily returns from the field studies of the Excavation Works are passed through technical processes and stages for general and detailed examination. The terracotta, glass and bone artifacts, which were separated according to their material, were gradually cleaned with tools such as water and brushes, then dried and delivered to the warehouse in locked bags. Metal finds were cleaned with tools and technical tools such as microscope, fine-tipped dental motor, scalpel, spatula. The quality, material and technique of the selected works were determined by giving the excavation catalog number, inventory and study number. Based on the excavation finds according to the type of artifacts (ceramic, glass, stone and some metal artifacts), they were documented and transferred to the digital environment. Afterwards, the measurement was made with technical hand drawing and AutoCAD program. The excavation period was ended by delivering 1 inventory work and 113 studies selected from among the artifacts unearthed as a result of the studies. Within the scope of the restoration works, the “Silifke Castle environmental arrangement and landscaping Project” was completed with the 2nd phase of the “Walls Restoration Project”, which started in 2021.

Keywords: Medieval, Castle, Excavation, Place, Silifke

ÖZET

BİR HAÇLI KALESİNDEN ÖTE: KOZKALESİ/ HATAY MİMARİ ANALİZ VE YÜZEY ARAŞTIRMASI

Ayşe HENRY - Emre KOLAY
Bilkent Üniversitesi - Necmettin Erbakan Üniversitesi

Kozkalesi Mahallesi ismini yaklaşık 3,5 km x 7 km boyutlarındaki bir alana yayılan idari sınırlarının yaklaşık merkezinde konumlanan kale yapısıyla paylaşır. Kale yapısı, özellikle 12. ve 13. yy Arap ve Haçlı yazılı kaynaklarında *al-Qusayr/Cursat/ Cursarium* olarak bahsi geçen kale olarak tanımlanır. Diğer yandan, bugüne dek kalenin mimarisi ve arkeolojik bağlamına dair veriler oldukça kısıtlı kalmıştır. Bugüne dek Kozkale ile ilgili araştırma ve yayınlarda yalnızca tarihi kaynaklara ve mimari analizlere odaklanılmıştır. 2018’de başlatılan Kozkalesi Arkeolojik Projesi, kalenin mimari özelliklerini ve evrelerini analiz etmenin yanı sıra, kale ve yakın çevresinde yoğun bir yüzey araştırması gerçekleştirerek kaleyi arkeolojik verilerin ışığında değerlendirmeyi hedefleyen bir çalışma olarak başlatılmıştır. Bu bağlamda kale ve çevresinden toplanan seramik buluntuların değerlendirilmesinin yanı sıra kale yapısının vaziyet planının yeniden düzenlenmesi, yanlış belgelenmiş alanların düzeltilmesi ve kale çevresindeki yerleşim izlerinin tespiti proje kapsamında yürütülmektedir. Belgeleme çalışmalarında geleneksel yöntemlerin kullanımının yanı sıra LIDAR kamera ile üç boyutlu modeller oluşturulması gibi teknolojinin sunduğu yeni yöntemlerden de faydalanılmaktadır. Bu proje henüz tamamlanmamış olsa da kalenin yerleşim özelliklerine dair önemli bulgular elde edilmiş, Kozkalesi’nin bir Haçlı Kalesi olarak özelliklerinin belirlenmesinden öte, bu dönemin öncesi ve sonrasında kale ve yakın çevresindeki gelişmeler ortaya çıkmaya başlamıştır. Bildirimizde bu yeni bulguların kısa bir özeti sunulacak ve 2018 yılından bugüne kadar sürdürmekte olduğumuz Kozkalesi yüzey araştırmasının ortaya koyduğu ilk bulgular tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Haçlı, Kale, Kuseyr, Antakya, Kürşat

ABSTRACT**BEYOND A CRUSADER FORTRESS:
KIZKALESİ/ HATAY ARCHITECTURAL ANALYSIS AND SURVEY**

Ayşe HENRY - Emre KOLAY

Bilkent University - Necmettin Erbakan University

The Kozkalesi village shares its name with the castle located approximately at the center of its administrative boundaries, spreading across an area of about 3.5 km x 7 km. The castle is already defined as the *al-Qusayr/Cursat/Cursarium*, mentioned in Arab and Crusader texts and is dated to the 12th and 13th centuries. And yet so far, the available architectural and archaeological data on the castle and its close vicinity remained quite limited. To date, research and publications on Kozkale have focused only on historical sources and architectural analysis. The Kozkalesi Archaeological Project, initiated in 2018, aims at analyzing the architectural characteristics and building phases of the castle, as well as conducting an intensive survey in order to evaluate its archaeological context. In this context, in addition to the evaluation of ceramic finds collected from the castle and its surroundings, the project includes the reorganization of the site plan of the castle structure, the correction of incorrectly documented areas and the identification of settlement traces around the castle. In addition to the use of traditional methods in documentation studies, new methods offered by technology, such as creating three-dimensional models with LIDAR cameras, are also utilized. Although the project is not yet complete, the settlement characteristics of the castle have been already evaluated further with an emphasis on the periods prior and following the Crusader phase. In this presentation, a summary of these new finds will be presented and the preliminary results of the Kozkalesi survey, which we have been conducting since 2018, will be discussed.

Keywords: Crusader, Castle, Al-Qusayr, Antioch, Cursat

ÖZET
ORTAÇAĞ'DAN GÜNÜMÜZE ANKARA İLİ VE KUZEYBATI İLÇELERİ
YÜZEY ARAŞTIRMASI 2022 ÇALIŞMALARI

Tolga BOZKURT - Ceren Tuğçe VAROL KOYUNCU
 Ankara Üniversitesi

Galatia ve Bithynia sınırları arasına tekabül eden araştırma sahasının erken Osmanlı dönemi yayılma alanı olması ve Osmanlı'nın klasik çağından itibaren Anadolu'nun orta - sol kol güzergâhı üzerinde yer alan eski yerleşimlerden Ayaş, Beypazarı ve Nallıhan'ın bu yolun Ankara sınırlarında yer alan önemli menzillerini teşkil etmesi; yanı sıra bölgenin yazılı dönem kaynaklarının zenginliğine karşılık, bugüne kadar Türk dönemine dair arkeolojik bir incelemeye dâhil edilmeyişinden hareketle, Ortaçağ'dan Günümüze Ankara İli ve Kuzeybatı İlçeleri konulu yüzey araştırmasının ilk yıl çalışmaları, Eylül-Ekim 2022 döneminde gerçekleştirilmiştir. Araştırma konusu iki temel hedef üzerine şekillendirilmiş olup; alt ölçek, Ankara merkez ve kuzeybatı ilçelerinde yer alan Ortaçağ ve Türk dönemi mimari eserlerinin tespit ve belgelenmesi; üst ölçek ise kentin Osmanlı Çağında payitaht İstanbul ile bağlantısını sağlayan kervan yolundaki menzil yapıları ve yerleşimlerinin lokalizasyon sorunudur. Bu kapsamda kentin tarihi çekirdeği Ulus-Kale bölgesinden başlayarak sırasıyla; Keçiören, Yenimahalle, Etimesgut, Sincan, Ayaş, Güdül, Beypazarı ve Nallıhan ilçelerini kapsayan araştırma sahasındaki Ortaçağ ve Türk dönemi anıtları ve yerleşim alanlarının incelenmesi planlanmıştır. Bu bağlamda yüzey araştırmasının birinci döneminde, tarihi kent merkezini teşkil eden Altındağ ilçesinden başlanılarak, kuzeybatı yönünde Keçiören, Yenimahalle, Etimesgut, Sincan ve Beypazarı ilçelerinde çalışılmış, kentin Ortaçağdan kalan sur sistemi ile Kaleiçi ve Hamamönü bölgesinde yer alan vakıf yapıları incelenerek, tarihsel topografya ve yol ağına dair mevcut veriler toplanmaya çalışılmıştır. Araştırma daha sonra, kentin kuzeybatı istikametinde, eski İstanbul yolu olarak da bilenen güzergâh ve çevresinde genişletilmiştir. Ankara surları, kent merkezi ve yakın çevresindeki kültür varlıklarının belgelenmesi ağırlıklı sürdürülen çalışma sonunda, gelecek dönemde daha çok Ayaş-Güdül ve Beypazarı üçgeninde gerçekleştirilmesi planlanan çalışmalar için stratejik bir planın oluşturulması üzerine odaklanılmıştır. Bu sunumda, söz konusu yüzey araştırmasının 2022 yılında gerçekleştirilen arazi uygulamaları ve sonuçlarına değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Ankara, Kervan Yolu, Menzil Yapıları, Yerleşim Tarihi, Ortaçağ Arkeolojisi

ABSTRACT**SURVEY OF ANKARA PROVINCE AND ITS NORTHWESTERN DISTRICTS
FROM THE MIDDLE AGES TO THE PRESENT**

Tolga BOZKURT - Ceren Tuğçe VAROL KOYUNCU
Ankara University

The research area for between the borders of Galatia and Bithynia is the spreading area of the early Ottoman period and Ayaş, Beypazarı and Nallıhan, which are ancient settlements on the middle-left route of Anatolia since the classical period of the Ottoman Empire, are important areas of this route located on the borders of Ankara. Despite the richness of the written period resources of the region, it has not been included in an archaeological study of the Turkish period until today and the first-year studies of the research on Ankara and its northwest districts from the Middle Ages to the present were carried out in September-October 2022. The research subject has been shaped on two main objectives; the subscale is identification and documentation of medieval and Turkish period architectural works in the central and northwestern districts of Ankara; the upper scale is the problem of localization of the range structures and settlements on the caravan route, which connected the city with the capital Istanbul in the Ottoman Era. In this context, starting from the historical core of the city, Ulus-Kale; it has been planned to examine the monuments and settlements of the medieval and Turkish periods in the research area, which includes the districts of Keçiören, Yenimahalle, Etimesgut, Sincan, Ayaş, Güdül, Beypazarı and Nallıhan. In this context, in the first period of the research, starting from the Altındağ district, which constitutes the historical city center, the districts of Keçiören, Yenimahalle, Etimesgut, Sincan and Beypazarı in the northwest direction have been studied. Existing data on the historical topography and route network has been tried to be collected by examining the foundation structures in the Kaleiçi and Hamamönü region, along with the city's medieval fortification system. Later on, the research has been expanded on the route, also known as the old Istanbul route, in the northwest direction of the city and its surroundings. At the end of the study, which has been carried out mainly on the documentation of the cultural properties in the city walls, the city center and its vicinity; the focus has been set on creating a strategic plan for the works planned to be carried out in the Ayaş-Güdül and Beypazarı triangle in the future. In this presentation, the land applications and results of the said research carried out in 2022 are discussed.

Keywords: Ankara, Caravan Route, Range Structures, Settlement History, The Archeology of Middle Ages

ÖZET

ALIAĞA VE KÖYLERİ'NDEKİ TÜRK ESERLERİ

Ertan DAŞ
Ege Üniversitesi

Aliağa, İzmir-Çanakkale karayolu üzerinde, daha çok sanayi kuruluşlarıyla gündemde olan bir ilçedir. Kent 19. yüzyılda kurulmuştur ancak bölge Saruhanoğulları ve Osmanlı döneminde özellikle konar-göçer yürük grupları tarafından iskan hareketlerine sahne olmuştur. Türk varlığının izleri, tarihi eserler üzerinden, 18. yüzyıl başlarından itibaren yoğun olarak izlenebilmektedir. İlk çalışmalarımızda Aliağa'ya bağlı 21 köyde birer cami, çeşme, sarnıç ya da hamam gibi su yapıları, küçük boyutlu ancak işlevleri bakımından bir geleneğin devamı durumunda olan köy odası ve misafir odası gibi mütevazı yapılar ile türbe ve mezar taşı örnekleri tespit edilmiştir. Camilerin büyük bir kısmı kuzey güney doğrultusunda kareye yakın dikdörtgen planlı ve üç kemer gözüyle kuzeye açılan bir son cemaat yerinden oluşmaktadır. Bir kısmı, aynı plan şeması korunarak yakın zamanda betonarme olarak yeniden inşa edilen bu köy camilerinden yedisi kitabeli diğerleri kitablesizdir. Aliağa'nın merkezindeki bir Rum kilisesinden dönüştürülmüş Bazilikal planlı Çarşı Camii bunların içinde en anıtsal olanıdır. Çarşı Camii de dâhil olmak üzere camilerin tamamında son cemaat yeri ve harim düz ahşap tavanlıdır. Saruhanoğulları döneminden itibaren göçer yürükler tarafından iskan edilmiş olan ve günümüzde tamamen terk edilmiş bir dağ köyünde henüz yayınlanmamış kare planlı bir türbe tek mezar anıtı örneğidir. Kıрма taşlarla inşa edilmiş olan türbe pandantif grçişli ve tuğla örgülü bir kubbeyle örtülüdür. Cami hazirelerinde ya da köy mezarlıklarında 18. yüzyılın başlarından günümüze kadar yaklaşık 300 yıllık bir zaman dilimine tanıklık eden çok sayıda mezar taşı örneği bulunmaktadır. Bu eserler Batı Anadolu'daki pek çok mezarlıkta yer alan benzerlerinin yanı sıra farklı özellikleriyle de dikkat çekmektedir. Her köyde çok sayıda örneği bulunan yöreye özgü kuyu tipi sarnıçların yanı sıra Güzelhisar'da ilk kez bu çalışmada tanıtılacak olan bugün yıkıntı halindeki Anonim Hamam ve Evliya Çelebi'nin de sözünü ettiği çeşmeler, su yapılarının önemli örnekleri arasındadır. Bu bildiride, bu unutulmuş yöredeki Türk dönemi eserleri benzer örneklerle karşılaştırılarak tanıtılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Aliağa, Cami, Hamam, Mezar Taşı, Türbe

ABSTRACT
TURKISH WORKS IN ALİAĞA AND ITS VILLAGES

Ertan DAŞ
Ege University

Aliğa is a district on the İzmir-Çanakkale highway, which is mostly on the agenda with its industrial establishments. The city was founded in the 19th century, but the region was the scene of settlement movements especially by the nomadic groups during the Saruhanoğulları and Ottoman periods. Traces of Turkish existence can be traced intensively through historical artifacts since the beginning of the 18th century. In our first studies, a mosque and water structures such as fountains, cisterns or baths, modest structures such as village rooms and guest rooms, which are small in size but a continuation of a tradition in terms of their functions, and examples of tombs and tombstones were identified in 21 villages of Aliğa. Most of the mosques consist of a narthex, which has a rectangular plan close to the square in the north-south direction and opens to the north with three arches. Some of these village mosques, some of which were reconstructed as reinforced concrete by preserving the same plan scheme, seven of them with inscriptions and the others without inscriptions. The Basilica planned Çarşı Mosque, which was converted from a Greek church in the center of Aliğa, is the most monumental one among them. The narthex and sanctuary in all mosques, including the Çarşı Mosque, have flat wooden ceilings. There are many examples of tombstones in mosque burials or village cemeteries, from the beginning of the 18th century to the present day, witnessing a period of approximately 300 years. These artifacts draw attention with their different features as well as the similar ones found in many cemeteries in Western Anatolia. In addition to the well-type cisterns unique to the region, of which there are many examples in each village, the Anonymous Hamam, which will be introduced for the first time in this study, and the fountains mentioned by Evliya Çelebi, which are in ruins today, are among the important examples of water structures. In this paper, Turkish period works in this forgotten region will be introduced by comparing them with similar examples.

Keywords: Aliğa, Mosque, Turkish Bath, Tombstone, Turbeh

ÖZET

ESKİ AHLAT ŞEHRİ ZAVİYE KALINTILARININ ÇEVRESİNDE YERRADARI (GPR) YÖNTEMİ İLE ARKEOJEOFİZİK ÇALIŞMALAR

Fethi Ahmet YÜKSEL - Celil ARSLAN
İstanbul Üniversitesi - Erciyes Üniversitesi

Van Gölü'nün kuzey-batı kenarında yer alan Ahlat Bitlis İli'nin bir ilçesidir. Ahlat İlçesi, etrafındaki volkanik içerikli dağlarının çıkardığı lav ve tüflerden oluşan bir jeolojiye sahiptir. Arazinin topoğrafyası ve jeomorfolojisi bu jeolojiye bağlı olarak şekillenmiştir. Ahlat ve çevresindeki tarihi yapılarda kullanılan taşlar (Ahlat Taşı) volkanik kökenli jeolojik oluşumun bir doğal ürünüdür. Ahlat İlçesi Van Gölü sahili boyunca uzanan hafif meyilli sırtlar üzerinde, birbirlerinden ayrı mahalleler şeklinde, kurulmuştur. Deniz seviyesinden yüksekliği 1750 metre olan ilçenin kuzeyinde Süphan Dağı, batısında Nemrut Dağı ve güneyinde Van Gölü bulunmaktadır. Coğrafik olarak, tarih boyunca, Ahlat Tunç ve Paleolitik Çağlarından günümüze kadar hüküm süren birçok kadim devlet ve medeniyetin yerleşim merkezi olmuştur. Ahlat İlçesinde ağırlıklı olarak Osmanlı, Akkoyunlu, Karakoyunlu, İlhanlı ve Selçuklu devirlerine ait, günümüze kadar ulaşan, yapılar bulunmaktadır. Eski Ahlat Kentinde, mezarlık, Çifte Hamam, Küçük Hamam, Ulu Cami-i, Bezirhane (imalathane), zaviye gibi yapı kalıntılarını bulunduran alanlarda, geçmişte ve günümüzde kısmenve detaylı arkeolojik kazılar yapılmıştır. 2017 Yılından daha önceki yıllarda Zaviye (Dîni eğitim ve öğretimin yapıldığı müessese) yapısının arkeolojik kazısı kısmen yapılmıştır. Bu alanın çevresinde jeofizik (GPR) çalışmaları yapılarak, daha önce ortaya çıkarılan yapıların devamlılığı görüntülenmiştir. Yer Radarı (GPR) ölçümlerine ait radargramların veri işlem analizinden sonra iki ve üç (2D ve 3D) Boyutlu yeraltı görüntüleri elde edilmiştir. Kültürel mirasın korunması ve geleceğe aktarılması çalışmalarında yapılan Jeofizik ölçümler Tahribatsız Test (NDT) Yöntemlerindedir. Arkeojeofizik çalışmalar Arkeolojik alanların kazı planlamasında ekonomik ve zaman bakımından büyük avantajlar sağlamaktadır. Özellikle, iki boyutlu kat haritalarında, yüksek genlikli anomalilerin lokalize olduğu kesimler, önceden yapılan kazılarda ortaya çıkan kalıntıların uzantıları ve mimarisi dikkate alınarak, kazı planlaması yapılmalıdır. Arkeolojik kazı yapılması planlanan Zaviyeye ait kalıntıların çevresinde mimari geometrik formlar veren yüksek genlikli GPR anomalilerininin zaviye kalıntılarını içeren mimari ile uyumlu olduğu görüntülenmiştir. Zaviye çevresinde önceki arkeolojik kazılara ait molozların bulunduğu lokasyonların altında zaviye mimarisine ait kalıntıların olduğu GPR ölçüleriyle belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ahlat, Eskişehir, Zaviye, GPR, Arkeojeofizik

ABSTRACT**ARCHEOGEOPHYSICAL STUDIES WITH GROUND RADAR (GPR) METHOD
AROUND THE OLD AHLAT CITY ZAVIYE REMAINS**

Fethi Ahmet YÜKSEL - Celil ARSLAN
İstanbul University - Erciyes University

Located on the north-western edge of Lake Van, Ahlat is a district of Bitlis Province. Ahlat District has a geology consisting of lava and tuffs produced by the surrounding volcanic mountains. The topography and geomorphology of the land has been shaped depending on this geology. The stones (Ahlat Stone) used in the historical buildings in and around Ahlat are a natural product of volcanic origin geological formation. Ahlat District was established on gently sloping ridges along the coast of Lake Van, in the form of separate neighborhoods. There is Mount Süphan in the north, Mount Nemrut in the west and Lake Van in the south of the district, which is 1750 meters above sea level. Geographically, throughout history, Ahlat has been the settlement center of many ancient states and civilizations that have ruled from the Bronze and Paleolithic Ages to the present day. In Ahlat District, there are structures that have survived to the present day, mainly belonging to the Ottoman, Akkoyunlu, Karakoyunlu, İlhanlı and Seljuk periods. In the Old Ahlat City, partial and detailed archaeological excavations have been carried out in the past and present, in areas containing the remains of structures such as the cemetery, Çifte Hamam, Küçük Hamam, Ulu Mosque, Bezirhane (manufacturing house), zawiya. In the years before 2017, the archaeological excavation of the Zawiye (the institution where religious education and training is carried out) was partially carried out. Geophysical (GPR) studies were carried out around this area, and the continuity of previously unearthed structures was observed. After the data processing analysis of the radargrams of the Ground Radar (GPR) measurements, two and three (2D and 3D) dimensional underground images were obtained. Geophysical measurements made in the protection and transfer of cultural heritage to the future are among the Non-Destructive Test (NDT) Methods. Archeogeophysical studies provide great advantages in terms of economy and time in excavation planning of archaeological sites. Excavation planning should be done, especially in two-dimensional floor maps, taking into account the sections where high amplitude anomalies are localized, the extensions and architecture of the remains unearthed in previous excavations. It has been observed that the high amplitude GPR anomalies, which give architectural geometrical forms around the remains of the Zawiya, which is planned to be excavated, are compatible with the architecture containing the remains of the Zawiya. It was determined by GPR measurements that there were remains of the zawiya architecture under the locations where the rubble of previous archaeological excavations was found in the vicinity of the zawiya.

Keywords: Ahlat, Old City, Zawiye, GPR, Archeogeophysics

ÖZET

GİRESUN ADASI KAZILARI

Gazanfer İLTAR
Giresun Üniversitesi

Pontus Bölgesinin önemli yerleşimlerinden biri olan Giresun/Kerasous kentinin yaklaşık 1.6 km açığında bulunan Giresun Adası, Doğu Karadeniz’de Antik Çağda ve Ortaçağda yerleşime sahne olmuş tek adadır. Antik kaynaklardan edindiğimiz bilgilere göre, ada Klasik Çağda Aretias, Roma İmparatorluk Döneminde ise Khalkeritis Adası olarak adlandırılmıştır. Yaklaşık 40.000 m² yüz ölçüme ve denizden 30 metre yüksekliğe sahip olan ada üzerinde yoğun olarak Ortaçağ’a tarihlenen kalıntılar bulunmaktadır. Adadaki ilk kazılar ise 2011 ve 2012 yıllarında gerçekleştirilmiştir. 2013 ve 2014 yıllarında kazılara ara verilmiş ve 2015 yılından itibaren Giresun Müze Müdürlüğü başkanlığında tekrar başlanmıştır. 2016, 2017, 2021 yıllarında kazı çalışmaları sürdürülmüştür. Bu süreç içerisinde yürütülen çalışmalarda birçok mimari yapı kalıntısı tespit edildi. Kazılar sonucu elde edilen seramik buluntuları, yüzeyde görülen yoğun Ortaçağ buluntularının aksine adanın tarihinin Klasik dönemlere kadar uzandığını ortaya koymaktadır. Adadaki kazılar; Kilise, Şapel, Pitoslu Alan ve Kule olmak üzere dört farklı bölgede sürdürülmüştür. Kilise kazısının yapıldığı alanda tapınak, saray ve kilise olmak üzere üst üste 3 farklı yapının bulunduğu tespit edilmiştir. Burada bulunan taban mozaiklerinin saraya ait olduğu ancak kilise olarak kullanıldığı dönemlerde gerçekleştirilen gömüler nedeniyle tahrip olduğu görülmüştür. Kilise içi ve çevresindeki mezarlar Bizans geleneğine göre defnedilmiştir. Şapel kazılarında, şapelin beden duvarları, şapele ait mimari plastik parçalar ve şapel çevresinde çok sayıda mezar açığa çıkarılmıştır. Kilise çevresinde daha çok erkeklerin, şapel çevresinde ise kadın ve çocukların defnedildiği anlaşılmıştır. Pitoslu alan çevresinde yapılan kazılarda irili ufaklı 9 adet pitos açığa çıkarılmıştır. Bunlardan 3 tanesi 2 metrenin üzerinde derinliği olan büyük boyutlu kaplar olup diğerleri küçük örneklerdir. Sonraki dönemde alanda yapılan gömüler ve tarımsal kullanım nedeniyle bunlardan pek çoğu tahrip olmuştur. 2021 yılında gerçekleştirilen kule kazısında bulunan kitabe, adadaki yapıların banisi hakkında detaylı bilgi vermesi bakımından en önemli buluntu olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Karadeniz, Pontus, Giresun, Giresun Adası, Aretias/Khalkeritis Adası

ABSTRACT
EXCAVATIONS OF GİRESUN ISLAND

Gazanfer İLTAR
Giresun University

The Island of Giresun located approximately 1.6 km to the city of Giresun/Kerasous, one of the significant settlement centers of the Pontus region, is the only island in the Eastern Blacksea region that experienced settlement during the Ancient Era and the Middle Ages. According to the ancient sources, the island was called “Aretias” in the Classical Era, and the name “Khalkeritis” was used for the Island during the reign of Roman Empire. The island which covers an area of 40.000 m² and has an altitude of 24 m. above sea level, bears remains dating mainly to the Middle Ages. The first archeological excavations in the island was carried out in 2011 and 2012. After an interval in 2013 and 2014, the excavations were restarted by the Giresun Museum management in 2015. Excavations continued in 2016, 2017 and 2021. Since then, several remains of architectural structures have been identified. During the excavations carried out during this period, many architectural remains were identified. The ceramic finds obtained as a result of the excavations reveal that the history of the island dates back to the Classical periods, unlike the dense medieval finds seen on the surface. Excavations on the island; It continued in four different regions, namely Church, Chapel, Pitos Area and Tower. In the area where the church excavation was carried out, it was determined that there were 3 different buildings on top of each other: a temple, a palace and a church. It has been seen that the floor mosaics found here belong to the palace, but were destroyed due to the burials carried out during the times when it was used as a church. The tombs in and around the church were buried according to the Byzantine tradition. During the chapel excavations, the main walls of the chapel, the architectural plastic parts of the chapel and many tombs around the chapel were unearthed. It was understood that mostly men were buried around the church, and women and children around the chapel. During the excavations carried out around the pithos area, 9 large and small pitos were unearthed. Three of them are large vessels with a depth of more than 2 meters and the others are small specimens. In the following period, many of them were destroyed due to burials and agricultural use in the area. The inscription found in the tower excavation carried out in 2021 is considered as the most important find in terms of giving detailed information about the builder of the structures on the island.

Keywords: Black Sea, Pontus, Giresun, Giresun Island, Aretias/Khalkeritis

ÖZET**BEÇİN 2022 YILI KAZI VE RESTORASYON ÇALIŞMALARI ÜZERİNE**

Kadir PEKTAŞ

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Beçin 2022 yılı programı doğrultusunda İç Kale ve eteklerinde, I Nolu Türbe ile Hazire-sinde, Şapelin güneyinde ve Karşılama Merkezinin giriş yönündeki surlarda kazılar yapılmıştır. İç Kalede yer alan yapı topluluklarının birbiriyle ilişkisini ve İç Kalenin bilinmeyen yönlerine aydınlatmak için başlayan kazılar 2022 yılında da sürdürülmüştür. Surların doğu kenarına yakın alanda yürütülen kazılarla 1960'lı yıllara kadar kullanıldığı anlaşılan mescid ve ilkokul ile evler belgelenmiştir. Buraya yakın alandaki sarnıcın altında ve giriş tarafında bulunan antik mezarda kazılar yapılmış, Helenistik dönemden Osmanlı'nın son dönemine kadar kullanımı belgelenmiştir. İç Kale eteklerinde antik surlarda kazı ve temizlik yapılmıştır. Menteşe Mezarlığı'nda tespit ettiğimiz kalıntıda yapılan kazıyla küçük ölçekli bir yapıyla karşılaşılmıştır. Şapel ile avlulu evler arasında, kazı öncesi rölövede apsisli bazilikal yapı izlerinin görüldüğü alanda yapılan kazılarda 14-15. yüzyıllarda kullanıldığı anlaşılan evler ortaya çıkarılmıştır. Karşılama Merkezi girişinden başlayan surların kazısı yapılmış, surların İç Kaleye uzandığı tespit edilmiştir. İç Kalede 2020 yılında ortaya çıkarılan sarnıçlı mekânın cam çatı koruma projesi ile 2021 yılında ortaya çıkarılan antik kuyu ile basamaklı yapının koruma ve güçlendirme projesi, Koruma Kurulu onayından sonra uygulama aşaması için gerekli ödenek temin edilmiş ve uygulaması yapılmıştır. Bildiride yukarıda kısaca değindiğimiz kazılardan elde edilen bulgular tartışılacak, yapılan restorasyonlar değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Beçin, Beylikler, Surlar, Ev, Restorasyon

ABSTRACT**ON THE EXCAVATION AND RESTORATION WORKS IN BEÇİN-2022**

Kadir PEKTAŞ

Istanbul Medeniyet University

In line with the Beçin 2022 program, excavations were carried out in the Inner Castle and its skirts, in the Tomb No I and its Treasury, in the south of the Chapel and on the walls in the entrance direction of the Welcome Center. The excavations, which started to illuminate the relationship between the building communities in the Inner Castle and the unknown aspects of the Inner Castle, continued in 2022. The excavations carried out in the area near the eastern edge of the walls documented a masjid, a primary school and houses that were apparently used until the 1960s. Excavations were carried out under the cistern in the area near here and in the ancient tomb at the entrance, and its use from the Hellenistic period to the late Ottoman period was documented. Excavations and cleaning were carried out on the ancient walls on the skirts of the citadel. The excavation of the remains in the Menteşe Cemetery revealed a small-scale structure. In the area between the chapel and the courtyard houses, where traces of a basilical building with an apse were observed in the pre-excavation survey, excavations revealed houses that were apparently used in the 14th-15th centuries. The walls starting from the entrance of the Welcome Center were excavated and it was determined that the walls extend to the Inner Castle. The glass roof protection project of the cistern space unearthed in 2020 in the inner castle and the protection and reinforcement project of the ancient well and stepped structure unearthed in 2021, after the approval of the Conservation Board, the necessary funds for the implementation phase were obtained and implemented. In this paper, the findings of the excavations mentioned above will be discussed and the restorations will be evaluated.

Keywords: Beçin, Beyliks, Walls, House, Restoration

ÖZET

2022 YILI KALEHİSAR ARKEOLOJİK KAZI ÇALIŞMALARI

Mustafa Kemal ŞAHİN - Ali Rıza BİLGİN

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi - Süleyman Demirel Üniversitesi

Çorum İli, Alaca İlçesi, Mahmudiye Köyü, Kalehisar Ören Yerinde 05 Ağustos 2022-09 Eylül 2022 tarihleri arasında, 112/262 numaralı parselde yer alan yapının tespiti için kazı öncesinde gerekli belgelendirme ve temizlik çalışmaları yapılmış, alan plan kare sistemi içerisinde 10.00x 10.00 m. boyutlarında bölümlere ayrılarak çalışmalar sürdürülmüştür. Sağlam durumda kandilin bulunması Kalehisar'ın seramik ve çini üretim yeri olduğunun kanıtı olmakla birlikte Kayseri Keykubadiye ve Beyşehir Kubadabad buluntuları ile benzerlikler göstermesi oldukça önemlidir. Kazı alanında varlığını belirmeye çalıştığımız yapı (112/262 parsel) Kalehisar kentinin önemli yapılarından birisi olduğunu, medrese-kervansaray ile büyüklüğü/boyutları (yaklaşık 25.00x 25.00 m.), aynı düzlem üzerinde olması ve buluntuların zenginliği gösteriyor. Ayrıca 2019 yılında yaptığımız jeo-manyetik araştırmalar sonucunda belirlenen yapıların yoğun olduğu merkezde burası yani medrese- kervansaray ve 262 numaralı parselin arasında kalması, kentin bir anlamda merkezini oluşturduğu kanısını güçlendirmektedir. Dolayısıyla şu anda han/saray (?) olduğu düşünülen yapının belirlenen kısımlarının varlığı, ileride yapılacak çalışmalar ve kentin öneminin ortaya konulması yönünden de önem taşıyor. Daha da önemlisi kent olduğu düşüncesinin kanıtını oluşturuyor. Özellikle çini ve sırlı seramik ve gelişmiş kalitede seramiklerin varlığı bu yapının önemini yine ortaya koyuyor. Diğer yandan duvar örgü tekniği yönü ile de medrese, han ve 112/264 numaralı parseldeki yapının duvar örgü tekniği de moloz taş+ kırma taşın dönüşümlü kullanılması yönüyle benzerlik göstermesi aynı süreçte, XIII. yüzyılın içerisinde yapıldığı düşüncesini vermektedir. Doğallıkla ilerideki süreçte yapılacak arkeolojik kazı çalışmaları ile söz konusu yapının işlevsel özelliğinin belirginleştirilmesi yapı ile ilgili daha geniş değerlendirmelerin yapılmasını sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kalehisar, Kazı, Mimari, Seramik, Bezeme

ABSTRACT**ARCHEOLOGICAL EXCAVATIONS OF KALEHİSAR OF 2022**

Mustafa Kemal ŞAHİN - Ali Rıza BİLGİN

Aydin Adnan Menderes University - Süleyman Demirel University

Prior to excavation between 05 August 2022 and 09 September 2022 of the site the documentation and cleansing of the area were carried out in order to locate the body of the building extant in the plot no 112/262 province of Çorum, subprovince of Alaca, Mahmudiye Village, Kalehisar ruins. The plot of ground was marked by grids measuring 10.00 by 10.00 m and then the researches were conducted. The undamaged condition of the candle proves that Kalehisar was as well a place of production of ceramic and glazed earthenware, and the similarities it shows with the findings unearthed in Keykubadiye, Kayseri and Kubad, Beyşehir are of considerable significance. The structure with lots of archaeological remains we are attempting to prove the existence of is a significant building of Kalehisar County (parcel 112/262) by the dimension of (about 25.00 x 25.00 m.) suggests that is a Madrasah or a Caravanserai. As a result of the geo-magnetic scanning we made in the area in 2019 the dense architectural structures detected in the centre and the said building, being between madrasah-caravanserai and parcel n° 262, reinforces our opinion that the vicinity of the building constitutes the city centre. The specified parts of the building that is observed Han /Caravanserai/Palace bear significance for the further examinations and revelations to show the importance of the city. More importantly these constitute the proofs that this is a city. The ceramic and glazed earthenware and advanced ceramic wares are of significance in terms of revealing the importance of this building. The building technique of the wall in parcel n° 112/264 and the way of usage of rubble stone + hewn stone interchangeably pose similarity, which supports the opinion that the structure was built within the XIIIth century in the same process. The further archaeological researches will naturally reveal the functionality of the building better and lead to better evaluation of the building.

Keywords: Kalehisar, Excavation, Architecture, Ceramic, Ornament

ÖZET

ŞANLIURFA DEPREM ENKAZ KAZI ÇALIŞMALARI 2023

Mehmet ÖNAL - Sevcan ÖLÇER - F. Şebnem KULOĞLU YÜKSEL - Nazelin PİŞKİN -
Sümevra ÇİFTÇİ
Harran Üniversitesi

6 Şubat 2023'te art arda gerçekleşen Kahramanmaraş merkezli 7.7 ve 7.6 şiddetindeki depremler Güneydoğu Anadolu bölgesindeki on ili (Kahramanmaraş, Hatay, Adıyaman, Şanlıurfa, Gaziantep, Adana, Osmaniye, Kilis, Diyarbakır, Malatya) kapsayan geniş bir alanda büyük yıkımlara neden olmuştur. Yaşanan depremlerle, resmi kayıtlara göre yaklaşık 50 binden fazla kişi hayatını kaybetmiştir. Bununla birlikte insanlık tarihi boyunca köklü uygarlıklara ve çeşitli kültürlerle ev sahipliği yapan bölgenin önemli kültür varlıkları depremin yıkıcı etkisinden kaçmamıştır. İnsan hayatının her şeyden önce geldiği bilinciyle “afet bölgesi” olarak andığımız bu coğrafyada, somut ve somut olmayan kültür varlıklarını kurtarmak, onarmak ve yeniden ayağa kaldırmak kültürel mirasın sonraki nesillere aktarılması açısından büyük önem arz etmektedir. Bu iradeyle Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Deprem Enkaz Kazı Çalışmaları başlatılarak Şanlıurfa ili ve ile bağlı ilçe, köy ve beldelerinde depremde yıkılan ya da hasar gören yapıların kısa vadede mevcut durumlarının belgelenmesi, hasar tespitleri ve bilimsel raporlara dayanarak gerekli onarımlarının yapılması zaruri görülmüştür. Bildirimizde Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi Müdürlüğü Başkanlığı ve Harran Üniversitesi Arkeoloji Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Mehmet ÖNAL'ın bilimsel sorumluluğunda Şanlıurfa'da depremden zarar gören, yıkılan ve enkaza dönüşen taşınmaz yapıları, öncelikle can güvenliği riski bulunmayan taşınmaz kültür varlıklarında yapılan çalışmalar açıklanmıştır. Bu yapılar Şanlıurfa ili, Eyyubiye ilçesinde bulunan Şanlıurfa Ulu Cami, Dabakhane Cami ve Şih Maksut (Şeyh Mesud) Türbesi; Haliliye ilçesi Germuş Köyü'nde bulunan Germuş Kilisesi; Harran ilçesindeki Harran Ulu Cami; Birecik ilçesindeki Birecik Ulu Cami ve Halfeti ilçesinde bulunan Halfeti Ulu Cami olarak belirlenmiştir. Deprem sonucunda ulaşılabilir hale gelen katmanların belgelenmesi koruma süreçlerinin başlatılması açısından oldukça önemlidir. Çalışmaların birinci önceliği, elimizdeki kültür molozunun korunması, mevcut durumun tespit edilmesi ve afet sonrası yeniden yapılanma için kullanılacak her türlü bilimsel verinin ortak bir alanda toplanarak değerlendirilmesidir. Bu bağlamda deprem sonrası ihtiyaç analizleri yapılarak eserlerde oluşan yıkıntıların bilimsel yöntemlerle molozlardan ayrıştırılması, kayıt altına alınması, tasnifi, temizlik işlerinin tamamlanması ve koruma süreçlerinin başlatılması için çalışmalar yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Şanlıurfa, 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremi, Hasarlı Kültür Varlıkları, Durum Analizi

ABSTRACT**ŞANLIURFA EARTHQUAKE DEBRIS EXCAVATION STUDIES 2023**

Mehmet ÖNAL - Sevcan ÖLÇER - F. Şebnem KULOĞLU YÜKSEL - Nazelin PİŞKİN -
Sümevra ÇİFTÇİ
Harran University

The earthquakes in Kahramanmaraş-centered 7.7 and 7.6 magnitudes, which took place on February 6, 2023, caused great destruction in a wide area covering the province of Southeastern Anatolia (Kahramanmaraş, Hatay, Adıyaman, Şanlıurfa, Gaziantep, Adana, Osmaniye, Kilis, Diyarbakır, Malatya). According to official records, more than 50 thousand people lost their lives in the earthquakes. However, the important cultural assets of the region, which has hosted deep-rooted civilizations and various cultures throughout human history, could not escape the devastating effect of the earthquake. In this geography, which we refer to as the “disaster zone” with the awareness that human life comes first, it is of great importance to save, repair and restore the tangible and intangible cultural assets in terms of transmitting the cultural heritage to the next generations. With this approach, the Ministry of Culture and Tourism has initiated “Earthquake Debris Excavations Studies” and it was deemed necessary to document the current conditions of the buildings destroyed or damaged in the earthquake in the province of Şanlıurfa and its districts, villages and towns in the short term, and to carry out the necessary repairs based on damage assessments and scientific reports. The paper explains the studies, Şanlıurfa Archeology Museum Directorate and Harran University Archeology Department lecturer Prof. Dr. Under the scientific responsibility of Mehmet ÖNAL, the works carried out on immovable cultural properties that do not have a life safety risk, among the registered buildings that were damaged, destroyed and turned into debris in the earthquake in Şanlıurfa, were explained. These structures are Şanlıurfa Ulu Mosque, Dabakhane Mosque and Şih Maksut (Sheikh Mesud) Tomb located in the Eyyubiye district of Şanlıurfa province; Germus Church located in Germus Village of Haliliye district; Harran Ulu Mosque in Harran district; Birecik Ulu Mosque in Birecik district and Halfeti Ulu Mosque in Halfeti district are designated. Documentation of the layers that became accessible as a result of the earthquake is very important in terms of starting the protection processes. The first priority of the studies is to collect and evaluate all kinds of scientific data that can be used for the protection of the cultural rubble, determining the current situation and post-disaster reconstruction. In this context, post-earthquake needs analyzes were carried out, and studies were carried out to separate the ruins formed in the artifacts from the rubble using scientific methods, to record them, to classify them, to complete the cleaning works and to initiate the conservation processes.

Keywords: Şanlıurfa, 6 February 2023 Kahramanmaraş Earthquake, Damaged Cultural Heritage, Situation Analysis

ÖZET**ANİ ÖRENYERİ KAZISI 2023 YILI ÇALIŞMALARI**

Muhammet ARSLAN - Ahmet ŞEN - Gonca PAPUCCU - Bekir KARACABEY
Kafkas Üniversitesi

UNESCO'nun Dünya Kültür Mirası listesinde bulunan Ani, Kars'ın 45 km doğusunda-ki Türkiye-Ermenistan sınırının sıfır noktasında konumlanmıştır. Orta Asya-Ön Asya ve Kafkasya-Anadolu bağlantısının giriş noktasında bulunan kent, stratejik coğrafi konumuyla her dönem hedef halinde olmuş; ancak üç yönden akarsularla çevrili olması ve müstahkem surları nedeniyle zapt edilmesi güç bir şehir niteliği kazanmıştır. Birkaç işgal girişimiyle kenti ele geçiremeyen Bizans'ın bile hiç savaşımadan bir hileyle Ani'yi ele geçirmesi, kentin stratejik coğrafi konumuna örnektir. Kenti savaşarak ele geçiren tek ordunun Sultan Alparslan komutasındaki Büyük Selçuklu ordusu olduğu apaçık ortadadır. 16 Ağustos 1064 günü gerçekleşen bu fetihle birlikte Ani, Anadolu'daki Türk-İslam tarihi ve Türk-İslam medeniyetinin de başlangıç noktası olmuştur. Kentteki ilk kazı çalışmaları 20. yüzyıl başlarında Rus oryantalist Nikolai Marr tarafından yürütülmüştür. Şehirdeki bilimsel faaliyetler aynı yüzyılın ortalarında Türk bilim adamlarınca yapılan yüzey araştırması ve kısmi kazı çalışmaları ile devam etmiş ve uzun bir aranın ardından yüzyılın sonlarından başlayarak günümüze kadar devam eden uzun soluklu kazılar yapılmıştır. 2019 yılından itibaren Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Kafkas Üniversitesi ortaklığında devam eden arkeolojik kazılar, bir yandan Ani'nin tarihini aydınlatıp kadim mimarisini ortaya çıkarmakla birlikte kentin korunarak sağlıklı bir şekilde gelecek nesillere aktarılmasında da önemli bir rol oynamaktadır. Bu bildiri de 2023 yılında gerçekleştirilen kazı çalışmaları ile kazılardan çıkan taşınır nitelikteki buluntular tanıtılacak, ayrıca kentin korunmasına dair yapılan çalışmalar ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kars, Ani, Selçuklu, Sultan Alparslan, Selçuklu Büyük Hamam

ABSTRACT**ANİ RUINS EXCAVATION WORKS FOR THE YEAR 2023**

Muhammet ARSLAN - Ahmet ŞEN - Gonca PAPUCCU - Bekir KARACABEY
Kafkas University

Ani, which is on the UNESCO World Cultural Heritage list, is located at the zero point of the Turkey-Armenia border, 45 km east of Kars. The city where located at the entrance point of the Central Asia-Asia Minor and Caucasus-Anatolia connection, has always been a target with its strategic geographical location; however, it has gained the quality of a city that is difficult to capture due to being surrounded by streams from three directions and fortified walls. The fact that even Byzantium, who could not seize the city with a few invasion attempts, snatched Ani without a fight, is an example of the strategic geographical location of the city. It is obvious that the only army that captured the city by fighting was the Great Seljuk army under the command of Sultan Alparslan. Ani became the starting point of Turkish-Islamic history and Turkish-Islamic civilization in Anatolia, with this conquest, which took place on August 16, 1064. The first excavations in the city were carried out by the Russian orientalist Nikolai Marr at the beginning of the 20th century. Scientific activities in the city continued with the surface survey and partial excavations carried out by Turkish scientists in the middle of the same century, and after a long break, long-term excavations were carried out starting from the end of the century and continuing until today. Archaeological excavations, which have been continuing in partnership with the Ministry of Culture and Tourism and Kafkas University, since 2019; while illuminating the history of Ani and revealing its ancient architecture, it also plays an important role in preserving the city and transferring it to future generations in a healthy way. In this paper, the excavation works carried out in 2023 and the movable finds from the excavations will be introduced, and the studies on the protection of the city will be discussed.

Keywords: Kars, Ani, Seljuk, Sultan Alparslan, Seljuk Greath Bath

ÖZET

ANİ KAZISI CAM ŞİŞELER (2020-2022)

Gül GEYİK
Atatürk Üniversitesi

Cam şişeler, ilk örneği MÖ 16. yüzyılda Tell Açana höyüğünde bulunan, ilk kap formları arasındadır. 9. yüzyıldan itibaren İslam camcılığında görülen şişelerin en süslü örnekleri ise 13-14. yüzyıl Memluk döneminde üretilmiştir.

Ani 2020-2022 kazı sezonunda ele geçen cam şişelere ait olduğu anlaşılan gövde, ağız ve kaide parçaları teknik ve süslemeleri ile zengin bir buluntu grubunu oluşturmaktadır. Ani'de bulunan şişeler arasında bütünü korunmuş ya da tümlenebilecek bir şişe yoktur. Ele geçen parçalar ile şişenin formu ve tekniği hakkında bilgi edinilmiştir.

Ani'de bulunan şişeler, içecek için kullanılan büyük boyutlu şişeler ile kozmetikte kullanılan küçük boyutlu şişelerden oluşmaktadır. Yapım tekniği olarak genellikle serbest üfleme tekniğinin uygulanmış olduğu eserlerin süslemelerinde ise aplike tekniği tercih edilmiştir. Mavi, yeşil, sarı, turkuaz gibi geniş bir renk yelpazesine sahip olan şişeler, renk olarak Ani'nin diğer cam buluntuları ile paralellik göstermektedir. Renk ve form olarak benzer örnekleri özellikle Divin kazı buluntuları arasında görülmektedir.

Anadolu'da arkeolojik kazılardan ele geçen ve geniş bir zaman diliminde varlık gösteren cam şişe buluntusuna sıkça rastlanmaktadır. Ani'de devam etmekte olan ve 2020-2022 yıllarında yapılan üç yıllık kazıdan çıkarılan cam şişeler, Selçuklu Hamamı, Selçuklu Konutları ve Selçuklu Çarşısından elde edilmiştir. Bu kazı alanlarından çıkan eserler Türk döneminde işaret etmektedir ve eserler 11-13. yüzyıl aralığına tarihlendirilebilir.

Anahtar Kelimeler: Ani Kazısı, Cam, Şişe, Teknik, Süsleme

ABSTRACT**ANI EXCAVATIONS GLASS BOTTLES (2020-2022)**

Gül GEYİK
Atatürk University

Glass bottles are among the earliest vessel forms, the first example of which was found in the Tell Açana mound in the 16th century BC. From the 9th century onwards, the most ornate examples of bottles seen in Islamic glassmaking were produced during the 13th-14th century Mamluk period.

The body, rim and base fragments of glass bottles recovered during the Ani 2020-2022 excavation season constitute a rich group of finds with their techniques and decorations. Among the bottles found at Ani, there is no bottle that has been preserved in its entirety or that can be complete. The recovered fragments provide information about the form and technique of the bottle.

The bottles found at Ani consist of large sized bottles used for beverages and small sized bottles used for cosmetics. The free blowing technique was generally used as the construction technique and the applique technique was preferred in the decorations of the bottles. The bottles, which have a wide range of colours such as blue, green, yellow and turquoise, are in parallel with the other glass finds from Ani. Similar examples in terms of colour and form are especially seen among the excavated finds from Divin.

In Anatolia, glass bottles recovered from archaeological excavations and existing in a wide period of time are frequently encountered. The glass bottles recovered from the ongoing three-year excavations in Ani, which were carried out in 2020-2022, were obtained from the Seljuk Baths, Seljuk Houses and Seljuk Bazaar. The bottles recovered from these excavation sites point to the Turkish period and the bottles can be dated to the 11th-13th century.

Keywords: Ani Excavations, Glass Bottles, Technique, Ornament

ÖZET

ENKAZ ARKEOLOJİSİ: KAVRAMSAL ÇERÇEVE, TERMİNOLOJİ VE METODOLOJİ (HATAY ÖLÇEKLİ SAHA ÇALIŞMALARI)

Muhammet ARSLAN
Kafkas Üniversitesi

6 Şubat 2023 tarihinde 7.7 ile 7.6 ve 20 Şubat 2023 günü 6.4 şiddetinde meydana gelen Kahramanmaraş (Pazarcık) ve Hatay (Defne) depremleri 11 ili etkilemiş, bu illerde büyük bir can ve mal kaybına neden olmuştur. Bu esnada kentlerin kültürel belleğini oluşturan taşınmaz kültür varlıkları da ağır hasar almıştır. Hasarın kültür varlıkları yönünden en yoğun olduğu yer ise Hatay (Antakya) olmuştur. Âsi Nehri kıyısında ve Habib-i Neccar Dağı'nın eteklerinde kurulu olan Antakya, tarih boyunca Akdeniz Havzası'nın en büyük şehirlerinden biri olarak din, ticaret, kültür, sanat ve spor merkezi olmasıyla her zaman dikkati çekmiştir. Çok kültürlü yapısı ile her medeniyetten izler taşıyan kent; cami, mescit, medrese, kilise, çarşı, han, hamam, çeşme ve sabunhane gibi hemen hemen her türden yapı grupları ile özel bir yere sahiptir. Ancak 6-20 Şubat 2023 günü meydana gelen depremler, Antakya merkezindeki bu nadide kültür örüntüsüne maalesef %80 oranında hasar vermiş ve yok etmiştir. Söz konusu depremlerin ardından, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın onayıyla başlanan Antakya'daki çalışmaların temel amacı tescilli taşınmazlardaki nitelikli malzemenin enkazdan ayrıştırılması, belgelenmesi ve envanterlenerek sağlıklı bir şekilde korunmasını amaçlamaktadır. Bir diğer amaç ise ayrıştırılan eserlerin restorasyon süreçlerinde yeniden özgün yerlerinde kullanımı için bir altlık oluşturması yönündedir. "Enkaz Arkeolojisi" olarak adlandırdığımız bu çalışmanın bir tanımlamaya muhtaç olduğu ortadadır. Zira çalışılan alan klasik arkeolojik kazılarda uygulanan yöntemlerden farklı bir metodu zorunlu kılmaktadır. Bu metod; eserlerin hasar durumu, nasıl ve nereye yıkıldığı, çevresindeki enkazların durumu, esere ulaşım gibi bazı temel problemler neticesinde yapı ölçekli farklı metodların uygulanmasını gerektirmektedir. Çatı kavram/terim olarak önerdiğimiz "Enkaz Arkeolojisi", ilk öncelikle bazı yeni terimlerin de sanat tarihi/arkeoloji literatürüne dâhil edilmesini ve tartışılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu terimlerin başında "kültür molozu/kültür enkazı" gelmektedir. "Nitelikli eser" tanımı ise enkaz arkeolojisi içerisindeki problemleri bir kavrama işaret etmektedir. Hangi eserin nitelikli, hangi eserin niteliksiz olduğu da bu bildirinin tartışmalarından biri olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Deprem, Antakya, Enkaz Arkeolojisi, Kültür Molozu, Kültür Yıkıntısı

ABSTRACT**RUBBISH ARCHEOLOGY: CONCEPTUAL FRAMEWORK, TERMINOLOGY AND METHODOLOGY (FIELD STUDIES WITH SCALE OF HATAY)**

Muhammet ARSLAN
Kafkas University

Kahramanmaraş (Pazarcık) and Hatay (Defne) earthquakes, which occurred with magnitudes of 7.7 and 7.6 on February 6, 2023, and 6.4 on February 20, 2023, affected 11 provinces and caused great loss of life and property in these provinces. In the meantime, the immovable cultural assets that constitute the cultural memory of the cities were also heavily damaged. Hatay (Antakya) was the place where the damage was most intense in terms of cultural assets. Antakya, located on the banks of the Orontes River and at the foot of the Habib-i Neccar Mountain, has always attracted attention as one of the largest cities in the Mediterranean Basin, as a center of religion, trade, culture, art and sports throughout history. The city, which carries traces of every civilization with its multi-cultural structure; it has a special place with almost all kinds of building groups such as mosques, masjids, madrasas, churches, bazaars, inns, Turkish baths, fountains and soap shops. However, the earthquakes that took place on February 6-20, 2023, unfortunately damaged and destroyed 80% of this precious cultural pattern in the center of Antakya. After the earthquakes in question, the main purpose of the works in Antakya, which started with the approval of the Ministry of Culture and Tourism, is to separate the qualified material from the debris, document it and inventory it and protect it in a healthy way. Another aim is to create a base for the re-use of the decomposed works in their original places in the restoration processes. It is obvious that this study, which we call “Rubbish Archeology”, needs a definition. Because the studied area necessitates a different method from the methods applied in classical archaeological excavations. This method; As a result of some basic problems such as the damage status of the artifacts, how and where they were destroyed, the state of the surrounding debris, and access to the artifact, it requires the application of different building-scale methods. “Rubbish Archeology”, which we propose as a roof concept/term, firstly necessitates the inclusion and discussion of some new terms in the art history/archaeology literature. At the beginning of these terms is “cultural rubble/cultural ruins”. The definition of “qualified artifact”, points to a problematic concept within the archeology of the rubbish. Which work is qualified and which work is unqualified will be one of the discussions of this paper.

Keywords: Earthquake, Antioch, Rubbish Archeology, Cultural Rubble, Cultural Ruins

ÖZET

ŞANLIURFA İLİ VE İLÇELERİ TÜRK-İSLAM DÖNEMİ YÜZEY ARAŞTIRMASI – 2022 YILI ÇALIŞMALARI

Razan AYKAÇ

İzmir Katip Çelebi Üniversitesi

Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün izni ve denetiminde 2021 yılında başkanlığımızdaki bir ekip tarafından Şanlıurfa İli ve İlçeleri Türk-İslam Dönemi YüzeY Araştırması başlamıştır ve günümüzde devam etmektedir. Şanlıurfa şehir dokusu ve tarihi eserleri Dünya kültür ve medeniyetlerinin merkezi kabul edilen bereketli Hilal olarak adlandırılan bölge üzerinde olup tarih boyunca coğrafi konumu nedeniyle farklı uygarlıkların geçiş ve kaynaşma alanı olmuştur. Tarihi eserleri bakımından Türkiye'nin sayılı şehirleri arasında yer alan Şanlıurfa; Emevi, Abbasi, Selçuklu, Eyyubi, Memlûklü, Akkoyunlu ve Osmanlı hâkimiyeti altında Türk - İslam mimarisinin önemli eserlerini barındırmaktadır. Dinler tarihi ve inanç turizmi yönüyle dünya kültüründe özel bir yere sahip olan Şanlıurfa ili; Harran, Şuayb Şehri, Soğmatar, Bazda gibi ören yerleri, merkez ilçelerdeki tarihi eserler ve Eyüp Nebi'de yoğunlaşan kültür varlıkları ile İslam medeniyeti açısından oldukça önemlidir. Ayrıca Peygamberler Şehri olarak ayrı bir yere sahiptir. Yeni araştırma ve kazılar Şanlıurfa'nın Anadolu'nun en eski kadim şehri olduğunu ortaya koymaktadır. Soğmatar ve Şuayb gibi milattan önceki çağlara uzanan antik kentlerde tarihi vesika niteliğindeki belgeler olan ve Türk Sanatında önemli bir yere sahip, İslami döneme ait seramikler yüzeY araştırmamız esnasında tespit edilmiştir. Bu seramikler antik kentlerin Ortaçağ'da kullanılmış olduğunu dolayısıyla bu ören yerlerinin tarihini gün ışığına çıkartacak önemli deliller olarak bu bildirimiz ile literatüre geçecektir. Ayrıca yaptığımız yüzeY araştırmamızda; yolcuların dinlenmesi ve su ihtiyacının karşılanması amacıyla inşa edilmiş bir hayır tesisi olan hayrat ve sarnıç gibi su yapılarının düz damı üzerinde yekpare mihrap taşına rastlanmıştır. Bu kısmın "Namazgah" olarak kullanıldığı anlaşılmıştır ve böylece farklı bir mimari yapı türünün örnekleri tespit edilmiştir. Bu bildiride; Şanlıurfa ili ve ilçelerinde bulunan ve bugüne kadar çeşitli bilimsel yayınlara konu edilen kültür varlıklarının dışında, henüz tespit ve tescili yapılmamış İslami dönem mimari eserlerin keşfedilerek envantere kazandırılması ayrıca bölge tarihinin aydınlatılması amacıyla 2021 yılında başlanan Şanlıurfa İli ve İlçeleri Türk- İslam Dönemi YüzeY Araştırması 2022 döneminde başta Soğmatar ve Şuayb antik kenti olmak üzere tespit edilen veriler anlatılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Şanlıurfa, Ortaçağ, Soğmatar, Şuayb, Namazgah

ABSTRACT**TURKISH-ISLAMIC PERIOD SURFACE EXPLORATION OF ŞANLIURFA PROVINCE AND ITS DISTRICTS–2022 STUDIES**

Razan AYKAÇ

İzmir Katip Çelebi University

The Turkish-Islamic Period Surface Exploration of Şanlıurfa Province and its Districts was started by a team under my leadership since 2021 under the permission and supervision of the General Directorate of Cultural Heritage and Museums of the Ministry of Culture and Tourism and continues today. Şanlıurfa city texture and historical artifacts are located in the region called “Fertile Crescent” which is considered the center of world culture and civilizations and has been the transition and fusion area of different civilizations throughout history due to its geographical location. Şanlıurfa, which is among the few cities of Turkey in terms of historical artifacts, houses important works of Turkish-Islamic architecture under Umayyad, Abbasid, Seljuk, Ayyubid, Mamluk, Akkoyunlu and Ottoman domination. Şanlıurfa province, which has a special place in world culture in terms of religions history and faith tourism, is very important for Islamic civilization with its ruins such as Harran, Şuayb City, Soğmatar and Bazda, historical artifacts in the central districts and cultural assets concentrated in Eyüp Nebi. It also has a special place as the City of Prophets. New research and excavations reveal that Şanlıurfa is the oldest ancient city of Anatolia. In ancient cities such as Soğmatar and Şuayb dating back to BC, ceramics belonging to the Islamic period that are historical documents and have an important place in Turkish Art were discovered during our surface exploration. These ceramics are important evidence and therefore shall bring the history of these ruins to light with this report and let enter that ancient cities were also used in the Middle Ages into the literature. In addition, in our Surface Exploration, A monolithic altar stone was found on the flat roof of water structures such as the cistern, which was built for the purpose of resting the passengers and meeting their water needs. It was understood that this part was used as a “ Namazgah (Prayer-place) “ and thus examples of modeling a different architectural structure were discovered. Apart from the cultural assets in Şanlıurfa province and its districts, which have been the subject of various scientific publications until today, discovering and bringing into the inventory the architectural works of the Islamic period that have not yet been identified and registered, and also data determined, especially the ancient city of Soğmatar and Şuayb during the 2022 period of the Şanlıurfa Province and its Districts Turkish-Islamic Period Survey, which started in 2021 in order to illuminate the history of the region shall be explained in this manifesto.

Keywords: Şanlıurfa, Medieval, Soğmatar, Şuayb, Namazgah (Prayer-Place)

ÖZET

NIK SAR KENT DOKUSUNUN OLUŞUMU VE NIK SAR KALESİ

Şuayip ÇELEMOĞLU
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Niksar, Orta Karadeniz Bölgesi'nin iç kesiminde, Doğu ve İç Anadolu'yu Karadeniz Bölgesi'ne bağlayan ana yol güzergâhlarının geçtiği alanda konumlanan tarihi bir kenttir. Kalkolitik Çağ'dan (MÖ 4500-3000) itibaren iskân edilen Niksar Hitit, Frig, Med, Pers, Makedon, Pontus, Roma ve Bizans eğemenliği sonrasında Türkler tarafından ele geçirilmiştir. Türk döneminde sırasıyla Danişmentliler, Selçuklular, İlhanlılar, Tâceddinoğulları ve Osmanlılar yönetimine giren şehir, Kelkit Çayı'na karışan Çanakçı ile bu dere ile birleşen Maduru Deresi arasındaki doğu-batı doğrultusunda uzanan bir tepenin üzerine ve eteklerine kurulmuş kalesiyle dikkat çekmektedir. Roma Dönemi'nde bir akropol olan, Bizans ve Türk dönemlerinde genişleyen kent İç Kale, şehristan ve surdışı olmak üzere üç kısımdan oluşmaktadır. Tepenin üst seviyesinde İç Kale yer almaktadır. Batıdan doğuya doğru giderek yükselen surlarla kuşatılmış olan İç Kale eğimden dolayı üç teras halinde düzenlenmiştir. İç Kale'nin kuzeyi dik bir yamaç şeklinde olup yerleşime uygun olmadığından dolayı surlarla çevrili olan şehristan İç Kale'nin doğu, batı ve güney eteklerine yayılmıştır. Şehristanın Melik Gazi Mezarlığı ile sınırlanan doğu bölümünde kilise ve çebe-hane/zindan, batı bölümünde Yağlıbasan Medresesi, Yağlıbasan Türbesi, Kale Hamamı ve askeri bina kalıntıları yer alırken kalenin güney yamaçlarında daha çok konut ve ticari alanlar bulunmaktadır. Başlangıçta sur içerisinde olan yerleşim, 12. yüzyılın ikinci çeyreğinden itibaren sur dışına taşarak kentin güney ve güneybatısına doğru yayılmıştır. Sur dışındaki iskân sahası Ulu Cami, Kırkızlar Türbesi, Çöreği Büyük Tekkesi gibi önemli yapıları barındırmaktadır. Bu çalışmada kentin ana unsurunu oluşturan Niksar Kalesi'nin mimari yapısı ile kent dokusunun oluşumu irdelenecek ve kalede yapılan kazı çalışmaları değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Tokat, Niksar, Kale, Kent Dokusu, Kazı

ABSTRACT**FORMATION OF NIKSAR URBAN TEXTURE AND NIKSAR CASTLE**

Şuayip ÇELEMOĞLU
Ondokuz Mayıs University

Niksar is a historical city located in the inner part of the Central Black Sea Region, in the area where the main road routes connecting Eastern and Central Anatolia to the Black Sea Region pass. Niksar, which has been inhabited since the Chalcolithic Age (4500-3000 BC), was captured by the Turks after Hittite, Phrygian, Med, Persian, Macedonian, Pontic, Roman and Byzantine sovereign. The city, which came under the sovereignty of the Danishment's, Seljuks, Ilkhanids, Taceddinogullari and Ottomans respectively during the Turkish period, attracts attention with its castle built on the Declivity and foothills of a hill running in an east-west direction between Çanakçı, which merges into Kelkit Stream, and Maduru Creek, which merging with this stream. The city, which was an acropolis during the Roman Period and expanded during the Byzantine and Turkish periods, consists of three parts: The Inner Castle, the city Wall and the outer wall. The Inner Castle is located on the upper level of the hill. The Inner Castle, which is surrounded by fortification that gradually rise from west to east, is arranged in three terraces due to the slope. The north of the Inner Castle is in the form of a steep slope and is surrounded by fortifications because it is not suitable for settlement, shahristan spreads to the eastern, western and southern outskirts of the Inner Castle. There is a church and a cebehane /dungeon in the eastern part of the shahistan, Yağlıbasan Madrasa, Yağlıbasan Mausoleum, Castle Bath and the ruins of a military building in the western part, while there are more residential and commercial areas on the southern slopes of castle. The settlement, which was originally inside the fortifications, is located on the 12th. since the second quarter of the century, it has spread outside the fortifications, and spread to the south and southwest of the city. The settlement area outside the city walls contains important structures such as the Great Mosque, Kırkızlar Mausoleum, Çöreği Büyük lodge. In this study, the architectural structure of Niksar Castle, which constitutes the main element of the city, and the formation of the urban fabric will be examined and the excavation works carried out in the castle will be evaluated.

Keywords: Tokat, Niksar, Castle, Urban Texture, Excavation

ÖZET

HASANKEYF KAZI BULUNTULARI (2022)

Zekai ERDAL
Mardin Artuklu Üniversitesi

Hasankeyf, Batman ilinin güneydoğusunda yer almaktadır. Hasankeyf'in doğusunda Siirt'in Kurtalan ve Eruh ilçesi yer almaktadır. Güneyden, Mardin'in Dargeçit ilçesi ve Batman'ın Gercüş ilçesi ile çevirili olan ilçe kuzeyde Batman ili ve Beşiri ilçesi ile sınırlanmaktadır. Dicle Nehri'nin kıyısında yer alan eski Hasankeyf (Aşağı Şehir), Ilısu Barajı'nın yapımıyla sular altında kalmıştır. 2022 yılı kazı çalışmaları kazı sezonunda 5 farklı alanda yürütülmüştür. Kazı çalışmaları 2017 kazı sezonunda kazılan, ancak tamamlanamayan Büyük Saray ile, Büyük Saray içindeki mekanlarda, doğusundaki benden duvarlarının kuzeyindeki mezarlık alanında, müstemilatın doğusunda, Talim Meydanı ile Yamaç Külliyesi'ne giden yol üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar sırasında toplamda 7 adet metal obje, 4326 adet seramik parçası kırık halde ele geçirilmiştir. Bu parçalar tasnifi yapılarak incelenmiş ve envanter fişleri doldurularak değerlendirilmiştir. Sayısal veri tablosu başta sırlı ve sırsız olmak üzere iki ana gruba ayrılmıştır. Bunlardan 1208 tanesi sırlı, 3034 tanesi sırsız seramiktir. Kendi içerisinde ise; kap türlerine, süsleme tekniğine ve formuna göre alt başlıklar oluşturularak tasnif edilmiştir. Bu seramiklerden belirli form, tür, yapım ve süsleme tekniği gibi farklı özellik taşıyan 137 adet seramiğe envanter numarası verilerek gerekli incelemeler ve çizimler yapılmıştır. Envanter numarası verilen seramikler kazı evi laboratuvarında mekanik ve kimyasal temizlikleri yapılarak, birleşen eserler yapıştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hasankeyf, Artuklular, Eyyubiler, Kale, Kazı Buluntuları

ABSTRACT
HASANKEYF EXCAVATION FINDS (2022)

Zekai ERDAL
Mardin Artuklu University

Hasankeyf is located in the southeast of Batman province. Kurtalan and Eruh districts of Siirt are located to the east of Hasankeyf. It is surrounded by Dargeçit district of Mardin and Gercüş district of Batman in the south and is bordered by Batman province and Beşiri district in the north. The old Hasankeyf (Lower City), located on the banks of the Tigris River, was flooded by the construction of the Ilisu Dam. The excavations in 2022 were carried out in 5 different areas during the excavation season. The excavations were carried out in the Great Palace, which was excavated in the 2017 excavation season but could not be completed, in the spaces inside the Great Palace, in the cemetery area to the north of the walls to the east, to the east of the outbuildings, on the road leading to Talim Square and Yamaç Complex. During these works, a total of 7 metal objects and 4326 ceramic fragments were found broken. These pieces were classified, analysed and evaluated by filling inventory slips. The numerical data table is divided into two main groups: glazed and unglazed. Of these; 1208 are glazed and 3034 are unglazed ceramics. They were classified according to vessel types, ornamentation techniques and forms. Among these ceramics; 137 ceramics with different characteristics such as form, type, construction and decoration technique were given inventory numbers and necessary analyses and drawings were made. The ceramics with inventory numbers were mechanically and chemically cleaned in the excavation house laboratory and the joined artefacts were glued.

Keywords: Hasankeyf, Artuqids, Ayyubids, Fortress, Excavation Finds

ÖZET

SAMSUN TARİHİ ALEMDARZADE ÇEŞMESİ TAŞINMASI VE RESTARASYON UYGULAMALARI

Ali SARIALİOĞLU

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Samsun Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü

Tarihi su yapıları olan çeşmeler bakımından çok sayıda esere sahip olmayan Samsun şehrinde 1892 yılında inşa edilmiş olan Alemdarzade Çeşmesi uzun yıllar bakımsızlıktan ve çeşitli kamu yapılarının yapımı esnasında zarar görmesinden ötürü atıl durumda kalmıştır. Samsun İli, İlkadım İlçesi, Cedit Mahallesinde bulunan tarihi çeşme bulunduğu bölgede bulunan komşu yapının duvarından olumsuz etkilenmesi, bulunduğu bölgenin yol kotunun altında kalması ve su deşarj hatında ters eğimin oluşması nedeniyle taşınması ihtiyacı doğmuştur. Aynı zamanda tarihi çeşmede uzun yıllar yapılmayan bakım ve onarım çalışmalarıyla birlikte orijinal olmayan eklentilerin düzeltilmesi gerekmiştir. Makalemizde Samsun Tarihi Alemdarzade Çeşmesi'nin taşınması ve restorasyon çalışmaları proje aşamaları taşıma işlemleri ve restorasyon uygulamaları anlatılmıştır.

Tarihi çeşme yaklaşık 2.62 x2.62 m ölçülerinde kare planlıdır. Çeşmenin çevresinde toprağa gömülmüş vaziyette beton harpuştalı duvar görülmektedir. Çeşme yapısı da bu duvar gibi toprağa gömülmüş vaziyettedir ve yüksekliği yaklaşık olarak 2.95 metredir. Duvarlarının iç kısmı tuğladan, dış kısmı taştan örülen çeşmenin üstünde kireç sıvalı kubbe bulunmaktadır. Yaklaşık 35 cm kalınlığında duvarlardan oluşan tarihi çeşme yapısı 2.62x2.62 m ölçülerinde kare planlıdır. Duvarların dış cepheye bakan kısımları taştan örülmüşken su haznesine bakan iç kısımları tuğladan örülmüştür. Su deposunun içi yaklaşık 1,52 x1,62 cm ölçülerindedir. Yapının üstünü kapatan kubbe tuğladan örülmüştür ve duvarlardan kubbeye pandantif ile geçilmektedir. Kireç esaslı sıva ile sıvalı kubbenin üstünde dilimli tepelik bulunmaktadır. Çeşmenin cephelerinde büyük oranda simetri hâkimdir. Her cephede iki adet, yaklaşık 2 cm derinliğinde kemerli niş bulunmaktadır. Nişlerin üzerinde, bütün cepheler boyunca devam eden duvarlardan kubbeye kadar dendan dizilerinden oluşan friz, profilli silme, süslemesiz kuşak ve profilli silme bulunmaktadır. Diğer cephelerden farklı olarak çeşmenin batı cephesinde yaklaşık 90x70 cm boyutlarındaki mermer kitabe ve yalak ile, doğu cephesinde su deposunu kontrol etmeye yarayan açıklık yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tarihi Yapı, Restorasyon, Çeşme, Yapı Taşıma

ABSTRACT**SAMSUN HISTORICAL ALEMDARZADE FOUNTAIN RELOCATION AND RESTORATION APPLICATIONS**

Ali SARIALIOĞLU

T.R. Ministry of Culture and Tourism Directorate of Surveying

The Alemdarzade Fountain, which was built in 1892 in the city of Samsun, which does not have many works in terms of fountains, which are historical water structures, remained idle for many years due to neglect and damage during the construction of various public buildings. The historical fountain in Samsun Province, Ilkadım District, Cedit Neighborhood, has been negatively affected by the wall of the neighboring building in the area where the historical fountain is located, the area where it is located is below the road level and the need to be moved due to the formation of a reverse slope on the water discharge line. At the same time, with the maintenance and repair works that were not done for many years in the historical fountain, non-original additions had to be corrected. In our article, the transportation and restoration works of Samsun Historical Alemdarzade Fountain, project stages, transportation processes and restoration applications are explained.

The historical fountain has a square plan, measuring approximately 2.62 x 2.62 m. Around the fountain, there is a concrete coping wall buried in the ground. The fountain structure is also buried in the ground like this wall and its height is approximately 2.95 meters. There is a lime plastered dome on top of the fountain, the inner part of which is made of brick and the outer part of stone. The historical fountain structure, which consists of walls with a thickness of approximately 35 cm, has a square plan with the dimensions of 2.62x2.62 m. While the outer parts of the walls are made of stone, the inner parts facing the water reservoir are made of bricks. The inside of the water tank measures approximately 1.52x1.62 cm. The dome covering the top of the building is made of bricks and the walls are passed to the dome with pendentives. There is a sliced hill on top of the dome, which is plastered with lime-based plaster. The façades of the fountain are largely symmetrical. There are two arched niches, approximately 2 cm deep, on each façade. On the niches, there is a frieze, profiled molding, unadorned belt and profiled molding consisting of series of dendans, continuing along all facades from the walls to the dome. Unlike the other façades, there is a 90x70 cm marble inscription and trough on the western façade of the fountain, and an opening to control the water tank on the eastern façade.

Keywords: Historical Building, Restoration, Fountain, Building Transport

ÖZET

1855 DEPREMİ SONRASINDA BURSA EMİR SULTAN CAMİİ VE TÜRBESİ'NİN ONARIMI

Eser ÇALIKUŞU

Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi

Bursa; topraklarında barındırdığı Osmanlı sultanları, evliyalar, alperenler ve sufilerle yüzyıllar boyunca manevi önemini korumuştur. 1391'de Buhara'dan Bursa'ya gelen, asıl adı **Şemseddin Muhammed** olan ve Seyyid olduğu için "Emîr" olarak anılan Emir Sultan, Bursa'nın doğusundaki bir mevkide tekkesini kurmuştur. Osmanlıların şenlendirme politikası çerçevesinde şehrin sınırlarını belirleyerek yüksek tepelere inşa ettirdikleri sultan külliyelerinin haricinde Emir Sultan'ın hanımı ve Yıldırım Bayezid'in kızı Hundi Fatma Hatun tarafından 15. yüzyılın ilk yarısında tekkenin yakınına Emir Sultan adına cami, türbe ve hamam inşa ettirilerek burası Emir Sultan Külliyesi'ne dönüştürülmüştür. Külliye, Emir Sultan Türbesi'nin de burada yer almasıyla inanç tarihi açısından yüzyıllardan beri Bursa'nın önemli bir odak noktası olmuştur. Cami ve türbe çeşitli zamanlarda depremler sebebiyle yıkılarak tekrar inşa edilmişlerdir. Tek kubbeli cami plan şeması, sekizgen planlı türbe ve bu yapılarda taş tuğla kullanımının görülmesi, her iki yapının Türk mimarisinin geleneksel izlerini taşıdığını göstermektedir. Caminin kuzeyinde bir avlu olması ve avluya karşılıklı giriş kapılarının bulunması geleneği, Büyük Selçuklu döneminde İran ve çevresindeki camilerde görüldüğü gibi, sonraki yüzyıllarda da Anadolu Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı dönemlerinde de devam etmiştir. Çalışmanın amacı inanç tarihi açısından önemli olan Emir Sultan Külliyesi'ndeki cami ve türbe yapılarının 1855 depreminde zarar gördükten sonra onarımı için hazırlanan keşf-i evvel defterinin incelenmesidir. Çalışma gerçekleştirilirken öncelikle Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi'nde yer alan 1855 depreminde zarar gören Emir Sultan Camii ve Türbesi'nin onarımı için hazırlanan keşf-i evvel defterinden bilgiler aktarılacaktır. Ayrıca Mehmed Şemseddin Efendi'nin "Yâdigâr-ı Şemsî", Kâmil Kepecioğlu'nun "Bursa Kütüğü", Ekrem Hakkı Ayverdi'nin "Osmanlı Mimârîsi II", Kazım Baykal'ın "Bursa ve Anıtları", Mehmed Safiyüddîn Erhan'ın "Bir Zamanlar Bursa'ydı-Bir Pâyitahtın Pâyimali" kitaplarından yararlanılacaktır. Güncel olarak yerinde yapılacak tespitlerle de yapılar sanat tarihi açısından değerlendirilecektir. Sonuç olarak Emir Sultan Camii ve Türbesi'nin 1855 depreminden sonra yapılan onarımı orijinal belgelerle ve yerinde yapılacak tespitlerle ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Emir Sultan Cami, Emir Sultan Türbesi, Osmanlı Mimarisini, Keşf-i Evvel Defteri, Onarım

ABSTRACT**REPAIR OF BURSA EMİR SULTAN MOSQUE AND TOMB AFTER THE 1855 EARTH-
QUAKE**

Eser ÇALIKUŞU

Bandırma Onyediy Eylül University

Bursa; it has preserved its spiritual importance for centuries with the Ottoman sultans, saints, alperens and sufis it housed in its lands. Emir Sultan, who came to Bursa from Bukhara in 1391, whose real name was Şemseddin Muhammed and was known as “Emir” because he was Sayyid, established his lodge in a place east of Bursa. In the first half of the 15th century, a mosque, tomb and bath were built in the name of Emir Sultan, by Hundi Fatma Hatun, the wife of Emir Sultan and daughter of Yıldırım Bayezid, besides the sultan’s complexes, which they had built on high hills by determining the borders of the city within the framework of the festivities policy of the Ottomans, in the first half of the 15th century has been converted to. The complex has been an important focal point of Bursa for centuries in terms of faith history, with the Emir Sultan Tomb located here. The mosque and the tomb were destroyed and rebuilt at various times due to earthquakes. The single-domed mosque plan scheme, the octagonal tomb and the use of stone bricks in these structures show that both structures bear the traditional traces of Turkish architecture. The tradition of having a courtyard in the north of the mosque and having opposing entrance doors to the courtyard, as seen in the mosques in and around Iran during the Great Seljuk period, continued in the Anatolian Seljuk, Principalities and Ottoman periods in the following centuries. The aim of the study is to examine the book of discovery prepared for the repair of mosques and tombs in the Emir Sultan Complex, which is important for the history of faith, after they were damaged in the 1855 earthquake. While the study is being carried out, first of all, information will be transferred from the book of discovery prepared for the repair of Emir Sultan Mosque and Tomb, which was damaged in the 1855 earthquake in the Presidency Ottoman Archives. In addition, Mehmed Şemseddin Efendi’s “Yâdigâr-ı Şemsî”, Kamil Kepecioğlu’s “Bursa Kütüğü”, Ekrem Hakkı Ayverdi’s “Osmanlı Mimârîsi II”, Kazım Baykal’s “Bursa ve Anıtları”, Mehmed Safiyüddin Erhan’s “Bir Zamanlar Bursa’ydı-Bir Pâyitahtın Pâyimali” will be used. The structures will be evaluated in terms of art history with the determinations to be made on site. As a result, the repair of Emir Sultan Mosque and Tomb after the 1855 earthquake will be revealed with original documents and on-site determinations.

Keywords: Emir Sultan Mosque, Emir Sultan Tomb, Ottoman Architecture, Keşf-i Evvel Register, Repair

ÖZET**GİRESUN PİRAZİZ EMİN BEY KONAĞI RESTİTÜSYON DEĞERLENDİRMESİ**

Sevinç EREN
Ordu Üniversitesi

Giresun'a bağlı Piraziz ilçesi, adını Osmanlı'nın klasik devrinde bölgeye hükmetmiş olan ve Küçük Musa köyünün timar hissesinde pay sahibi olduğu belirtilen İbrahim oğlu Pir Aziz adlı bir beyden almıştır. 19. yüzyılın ikinci yarısında bir kasaba olan Piraziz, kurulan iskele, cami ve hafta pazarı ile şehrin çekirdeğini oluşturmuştur. Tiralizadeler, Piraziz'in önde gelen ailelerinden biri olup 18. yüzyıldan itibaren Karadeniz'de çıkan ayaklanmalarda devletin tarafında bulunmuş, II. Mahmut döneminde aileye "ayanlık" payesi verilmiştir. Ailenin yaptıkları hayır hasenat işleri ile birlikte Piraziz iskelesi çevresinde yerleşim hızlanmış, 19. yüzyılda burası iskele-pazar konumundan bir kasabaya dönüşmüştür. Tiralizadeler'in Tanzimat sonrasında meclis üyeliği ve belediye reisliği görevlerini üstlendikleri, devletin uygun gördüğü statülere getirildiğine dair kayıtlar da vardır. Tiralizade ailesi, Giresun-Piraziz'de 7 konak inşa ettirmiş olup günümüzde biri yıktırılmış ve yerine apartman yapılmıştır.

Bu çalışmada ele aldığımız sivil mimarlık örneklerinden biri olan Tiralizade Emin Bey Konağı, Abacıkıran Mevkii, Eren Mahallesi 81 Ada 2 Parselde yer almaktadır. Yapı, 1920-1921 yıllarında Tiralizade Ali Ağa Oğlu Emin Bey tarafından inşa ettirilmiştir. Tapuda "Kagir ev ve arsası" olarak nitelenen yapı, "Altında iki oda bir mutfak, üstünde iki oda bir sofalı bir bab hane ve arsası" olarak tanımlıdır. Sonraki yıllarda aile üyelerinden Hikmet Tiralı'ye geçen yapı, 2022 tarihinde Aykut Temizel'e devredilmiştir.

Konak tipi Piraziz geleneksel sivil mimarisinin tipik bir örneğini oluşturan yapı, günümüzde yıkılmış durumdadır. Bodrumu kısmen ayakta. Zemin ve birinci kata ait mimari birim ve el-emanlar üzerinde yapılan rölöve analizi ile restitüsyon çalışmaları doğrultusunda restorasyon projesi önerilmiştir. Piraziz geleneksel sivil mimarisinin tipik bir örneğini temsil eden yapı, Geç Osmanlı dönemine tarihlenen Tiralizade'lerin şehirdeki son yapılarından biridir.

Anahtar Kelimeler: Konak, Ayan, Tiralizade, Piraziz, Giresun

ABSTRACT**GİRESUN PİRİZİZ EMİN BEY MANSION RESTITUTION EVALUATION**

Sevinç EREN

Ordu University

The Piraziz district of Giresun took its name from a bey named Pir Aziz, son of Ibrahim, who ruled the region during the classical period of the Ottoman Empire and was stated to have a share in the grooming share of the village of Küçük Musa. Piraziz, a town in the second half of the 19th century, formed the core of the city with its pier, mosque and week market. The Tiralizades were one of the leading families of Piraziz and had been on the side of the state in the uprisings in the Black Sea since the 18th century, and the family was given the title of “ayanlık” during the reign of Mahmud II. With the charitable works of the family, the settlement around the Piraziz pier accelerated, and in the 19th century, this place was transformed from a pier-market position into a town. There are also records that the Tiralizades assumed the duties of council members and municipal chieftains after the Tanzimat and were brought to the status deemed appropriate by the state. The Tiralizade family built 7 mansions in Giresun-Piraziz and today one of them has been demolished and replaced by an apartment building.

Tiralizade Emin Bey Mansion, which is one of the examples of civil architecture we have discussed in this study, is located in Abacıkıran Mevkii, Eren Mahallesi 81 Ada 2 Parcel. The building was built in 1920-1921 by Tiralizade Ali Ağa Oğlu Emin Bey. The building, which is described as “Masonry house and land” in the deed, is defined as “A bab house and land with two rooms and a kitchen below and a sofa with two rooms above it”. The building, which was transferred from family members to Hikmet Tirali in the following years, was transferred to Aykut Temizel in 2022.

The building, which is a typical example of the traditional civil architecture of Piraziz in the mansion type, has been demolished today. The basement is partially standing. A restoration project was proposed in line with the survey analysis and restitution works carried out on the architectural units and elements of the ground and first floors. The building, which represents a typical example of Piraziz traditional civil architecture, is one of the last buildings of the Tiralizades in the city, which we can date to the Late Ottoman period.

Keywords: Mansion, Ayan, Tiralizade, Piraziz, Giresun

ÖZET

TİRE TAHTAKALE HAMAMI RESTORASYONU

Şakir ÇAKMAK
Ege Üniversitesi

Tire kent merkezinde, Tahtakale Meydanı'nda yer alan Tahtakale Hamamı, XV. yüzyılın ilk yarısında Halil Yahşi Bey tarafından Yeşil İmaret, Kutu Hanı ve Çöplüce Han ile birlikte inşa ettirilen yapılardandır. Çeşitli arşiv belgelerinden 1830'lu yıllarda faal olduğu, 1890-91'de bir onarım geçirdiği anlaşılmaktadır. 1903 tarihli bir belgeden de hamamın mütevellisinin, kiracı durumundaki Salamon adlı şahsın değişiklikler yapmak suretiyle yapıya zarar verdiği gerekçesiyle mahkemeye başvurduğu ve bu tarihten itibaren yapının özgün işlevini yitirerek depoya dönüştüğü öğrenilmektedir.

Yapı, kabayonu taş ve tuğlalarla bir çifte hamam olarak inşa edilmiştir. Bir konutun altında kalması nedeniyle güneybatı kesimde yer alan kadınlar kısmının yakın tarihlere kadar varlığından haberdar değildik. Erkekler kısmı, kubbeyle örtülü sekizgen planlı bir soyunmalık, beşik tonoz ve aynalı manastır tonozuyla örtülü dikdörtgen planlı bir aralık, bir bölümü kubbe, bir bölümü aynalı manastır tonozuyla örtülü dikdörtgen planlı bir ılıklik ve üç eyvanlı, iki halvetli bir sıcaklık mekânına sahiptir. Su deposu kuzeybatısındadır. Doğusunda kuzey-güney yönlü tonozlarla örtülü iki keçelik birimi bulunmaktadır. Kadınlar kısmı ise, kubbeyle örtülü kare planlı bir soyunmalık, ortası kubbeli iki yandan tonozlu enine dikdörtgen planlı bir ılıklik ve benzer planlı bir sıcaklık mekânından oluşan küçük boyutlu bir yapıdır.

Tahtakale Hamamı'nın özel mülkiyette kalan erkekler kısmı soyunmalık mekânı ile kadınlar kısmı dışındaki bölümleri 2007 yılında onaylanan rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri doğrultusunda 2008-2009 yıllarında restore edilmiştir. Ancak gerek plan şeması gerekse süslemeleri ve mukarnas işçiliği bakımından Türk hamam mimarisinin en güzel örneklerinden biri olan yapı, bu restorasyonla hayli zarar görmüş, niteliğini büyük ölçüde yitirmiştir. Bir süre dokuma atölyesi olarak kullanılan yapı, bugün bakımsız durumdadır.

Bildirimizde Tire Tahtakale Hamamı ayrıntılı bir şekilde tanıtılacak ve başına gelenler anlatılacaktır.

Anahtar Kelimeler: İzmir, Tire, Tahtakale, Hamamı, Restorasyon

ABSTRACT
TİRE TAHTAKALE HAMAMI RESTORATION

Şakir ÇAKMAK
Ege University

Tahtakale Hamamı, located in Tahtakale Square in the city center of Tire, is one of the structures built in the first half of the 15th century by Halil Yahşi Bey, along with Yeşil İmaret, Kutu Han and Çöplüce Han. Various archive documents indicate that it was active in the 1830s and underwent repairs in 1890-91. According to a document dated 1903, the trustee of the bathhouse applied to the court because a tenant named Salamon had caused damage to the structure by making changes, and it was learned that the building lost its original function and was converted into a warehouse from that date.

The building was constructed as a double bathhouse with rough-cut stones and bricks. Due to being located underneath a residence, we were unaware of the existence of the women's section, which is situated in the southwest corner, until recently. The men's section includes a domed octagonal dressing room, a rectangular space covered with barrel vault and mirrored monastery vault, a rectangular warm room covered partly with a dome and partly with mirrored monastery vault, and a hot room with three iwans and two private chambers. The water reservoir is located in the northwest. There are two smaller units for felt production covered with north-south oriented vaults on the east. The women's section, on the other hand, is a small structure consisting of a square changing room covered with a dome a transverse rectangular-planned warm room with a dome in the middle, and a hot room that is of similar plan with the warm room.

The men's section of Tahtakale Hamamı, which remained in private ownership, was restored in 2008-2009 in accordance with survey, restitution, and restoration projects approved in 2007, except for the changing room and the women's area. However, the building, which is one of the finest examples of Turkish bath architecture in terms of its floor plan, ornamentation, and stalactite work, suffered significant damage during this restoration and lost much of its quality. The building, which was used as a weaving workshop for a while, is currently in a neglected state.

In our paper, Tire Tahtakale Hamamı will be introduced in detail and its history will be explained.

Keywords: İzmir, Tire, Bath, Tahtakale Hamamı, Restoration

ÖZET

CUMHURİYETİN İLK KASASINDAN MÜZEYE: ASBÜ HAZİNE MÜZESİ

A. Şevki DUYMAZ - Mehtap TURSUN
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

1926 yılında Cumhuriyetin ilk bakanlık binası olan “Maliye Vekâleti Binası”, Mimar Halim Mehmet Bey ve Mühendis İrfan Bey tarafından inşa edilmiştir. Uzun yıllar Başbakanlık olarak da kullanılan yapı; 1928 yılında Mühendis İrfan ve Müteahhit Mimar Yahya Ahmet tarafından ikinci ve üçüncü blok eklenmiştir. Bu tarihten sonra orta bloğu Başbakanlık, sağ bloğu Gümrük Müsteşarlığı ve sol bloğu Maliye Bakanlığı olarak kullanmıştır. 2001’den sonra Gümrük Müsteşarlığı tarafından kullanılan yapı, 2013 yılı Nisan ayında Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi’ne tahsis edilip “Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Rektörlük Binası” olarak hizmet vermektedir. Ana binanın ikinci bodrum katında yer alan ve uzun yıllar Devletin hazine dairesi olarak kullanılan “Kasa Dairesi” bölümü, 2014 yılında ASBÜ tarafından restore edilerek “ASBÜ Hazine Müzesi”ne dönüştürülmüştür.

ASBÜ Hazine Müzesine Rektörlük binasının Çankırı Caddesi üzerinden ayrı bir girişle ulaşılır. Müze tek giriş katından oluşup, idari ofisler, sergi koridoru, sergi odaları ve hazine dairesinden oluşan mekan bütünlüğüne sahiptir. Plan olarak, giriş sonrası dikdörtgen koridor etrafında sıralanmış mekanlardan oluşur. Hazine Dairesine ulaşım L koridor tarzında yer alıp bu koridor üzerinde mekânlar bulunur. Hazine Dairesi dikdörtgen bir mekan ve onu çevreleyen dikdörtgen bir koridordan oluşur. Koridor, her türlü olumsuzluğa karşın kasa güvenliği için oluşturulmuştur. Müzede paranın tarihine yönelik video gösterimleri, orijinal ve imitasyon belgeler, resimli anlatımlı panoları gibi çeşitli enstalasyon çalışmaları mevcuttur. Müzede ayrıca “Fotoğraflarla Ankara”, “Atatürk Resimleri” sergi odaları mevcuttur. Sümerbank Genel Müdürlüğünden üniversiteye demirbaş olarak verilen halılar ve farklı türdeki çeşitli eserler depo kısmında koruma altındadır. Müze, üniversite müzesi olarak yer alıp Kültür ve Turizm Bakanlığının müze kuralları çerçevesinde hizmet vermektedir.

Anahtar Kelimeler: Müze, Mimari, Hazine, Cumhuriyet, ASBÜ Rektörlük

ABSTRACT**FROM THE FIRST VOLUME OF THE REPUBLIC TO THE MUSEUM: ASBU TREASURY MUSEUM**

A. Şevki DUYMAZ - Mehtap TURSUN
Social Sciences University of Ankara

The first ministry building of the Republic, the “Ministry of Finance Building”. was built by Architect Halim Mehmet Bey and Engineer İrfan Bey in 1926. The building which was also used as the Prime Ministry for many years; In 1928, the second and third blocks were added by Engineer İrfan and Contractor Architect Yahya Ahmet. After this date, the middle block was used as the Prime Ministry, the right block as the Undersecretariat of Customs and the left block as the Ministry of Finance, It was allocated to Ankara Social Sciences University in April 2013 and serves as the “Ankara Social Sciences University Rectorate Building”. The “Cash Office” section, located on the second basement floor of the main building and used as the treasury office of the State for many years was restored by ASBU in 2014 and turned into the “ASBU Treasury Museum”.

The ASBU Treasury Museum is accessed via a separate entrance from the Rectorate’s building on Çankırı Street. The museum consists of a single entrance floor and encompasses administrative offices, an exhibition corridor, exhibition rooms and a treasury department forming a cohesive spatial unity. As a plan, it consists of spaces arranged around a rectangular corridor after the entrance. Access to the Treasury Department is located in L-shaped corridor and there are spaces on this corridor. The Treasury Department is a rectangular space surrounded by a rectangular corridor. The corridor is designed to ensure the security of the vault against any potential risks or threats. The museum features various installation works related to the history of money, including video presentations, original and imitation documents as well as illustrated panels providing visual narratives. Additionally, the museum includes exhibition rooms dedicated to “Photos of Ankara” and “Portraits of Atatürk” The carpets and various artworks provided as fixed assets from Sümerbank General Directorate to the university are securely stored in the storage area for protection. The museum operates as a university museum and operates within the framework of the regulations set by the Ministry of Culture and Tourism for museums.

Keywords: Museum, Architecture, Treasury, Republic, ASBU Rectorate

ÖZET**TÜRKİYE CUMHURİYETİ’NİN İLK KİTÂBELERİ VE “TÜRKİYE CUMHURİYETİ”
YAZILI İSTİFLER**

Abdülhamit TÜFEKÇİOĞLU
Marmara Üniversitesi

Milli Mücadele’nin başarıyla sonuçlanması ve sonrasında 29 Ekim 1923’te Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte Türkiye’de yeni bir dönem başlamıştır. Gazi Mustafa Kemal önderliğinde yürütülen bu süreçte bir yandan çağdaş uygarlık seviyesini yakalamak adına çeşitli inkılaplar gerçekleştirilirken diğer yandan ise Osmanlı Devleti’nin mirası yaşatılmaya çalışılmıştır. Cumhuriyet’in kuruluş dönemi önemli ölçüde Osmanlı kültür ve medeniyetinin üzerine de inşa edildiğinden Osmanlı alfabesi, Cumhuriyet’in ilanından 1 Kasım 1928’de yeni Türk harflerinin kabulüne kadar kullanılmaya devam edilmiş, “Türkiye Cumhuriyeti” ifadesi de bu alfabeye yazılmıştır.

Bu çalışmanın amacı Cumhuriyet’in kuruluşundan alfabe değişikliğine uzanan süreçte başta mimari olmak üzere resmi yazışmalar ve darp edilen paralar ekseninde Osmanlı alfabesiyle yazılmış “Türkiye Cumhuriyeti” ifadelerini tespit etmek ve hat sanatı açısından değerlendirmek şeklinde belirlenmiştir. Böylelikle hem yeni devletin yapılandırıldığı geçiş sürecinin hem de yaşatılan kültürel mirasın izleri takip edilmiş olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Dönemi, Kitâbe, Hat Sanatı, Yazı, İstif

ABSTRACT**THE FIRST INSCRIPTIONS OF THE REPUBLIC OF TURKEY AND THE REPUBLIC OF TURKEY WRITTEN COMPOSITION**

Abdülhamit TÜFEKÇİOĞLU
Marmara University

With the successful conclusion of the National Struggle and the proclamation of the Republic on 29 October 1923, a new period began in Turkey. During this period, under the leadership of Gazi Mustafa Kemal, various reforms were carried out to reach the level of modern civilisation, while on the other hand, the heritage of the Ottoman Empire was kept alive. Since the foundation period of the Republic was built on Ottoman culture and civilisation, the Ottoman alphabet continued to be used from the proclamation of the Republic until the adoption of the new Turkish alphabet on 1 November 1928, and the expression “Republic of Turkey” was written in this alphabet.

The aim of this study is to identify the phrases “Republic of Turkey” written in the Ottoman alphabet in the axis of official correspondence, especially architecture, and coins printed in the period from the foundation of the Republic until the alphabet change, and to evaluate them in terms of calligraphy. In this way, both the transition process in which the new state was structured and the traces of the cultural heritage kept alive will be followed.

Keywords: Turkey Republic, Inscription, Calligraphy, Written, Composition

ÖZET

MÜZECİLİK VE KORUMA POLİTİKALARIMIZDA ÖNEMLİ BİR SAFHA: ATATÜRK'ÜN KONYA'DAN ÇEKTIĞİ TELGRAF VE ÖTESİ

Anılcan SIÇRAYIK

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı

20. yüzyılın başlarında Türkiye’de müzecilik ve mimari koruma sahasında yapılan çalışmalar henüz emekleme safhasında olup, genellikle sınırlı sayıdaki müzeciler tarafından yürütülmüştür. Dönem müzecilerinin ifadesi ile bu zor şartlar altında “mesaide şevk ve enerji uyandıran” önemli bir etken de ilmi çalışmalara Cumhurbaşkanlığı düzeyinde gösterilen ilgidir. Türkiye Cumhuriyeti’nin banisi Gazi Mustafa Kemal Atatürk bir taraftan okuma ve araştırma faaliyetleri ile Türk sanatına dair teorik bilgileri takip ederken bir taraftan da yurt gezileri sırasında Türk sanatı araştırmalarının kaynağını teşkil eden eski eserleri, müzeleri ve kazıları da ziyaret etmiştir. Bu ziyaretlerden belki de en önemlisi 1931 yılında Konya Müzesi’ne gerçekleştirdiği ziyarettir. Konya Müzesi’nin müdürü Yusuf Akyurt, Gazi’nin eski eserlere olan ilgisi karşısında bu ziyareti önemli bir fırsata çevirerek kendi müzesi ve harap durumda bulunan Konya’daki eski eserlerin mahiyeti hakkında bilgi vermiş ve yardım istemiştir. Bu müze gezisi Atatürk’ün üzerinde Türk sanatı açısından önemli bir etki bırakmış, bu ziyaretin ardından Türk Tarih Kurumu’nun kurulması, Milli Müdafaa Vekâleti tarafından askerî işgal altında bulunan eski eserlerin tahliyesi, harap durumda bulunan eski eserlerin restore ettirilmesi için bir üst komisyon kurulması gibi önemli sonuçlar ortaya çıkmıştır. Tam bu noktada 22 Mart 1931’de Cumhurbaşkanlığından Başvekâlete iletilen bir bilgi notu, 1933 yılından günümüze kadar tüm literatürde yanlış bir tasnifle ve tarihi de karıştırılarak “Atatürk’ün Konya’dan Çektiği Telgraf” olarak yayımlanmıştır. Bu makalede Atatürk’ün Konya Müzesi’ni ziyareti, Müze Müdürü Yusuf Akyurt ile ilişkisi, zikredilen “sözde telgraf” üzerine yapılan yeni tespitler ile Atatürk’ün ziyareti sonrasında Konya Müzesi ve Konya’daki eski eserlerin durumu hakkında Çankaya ve Yusuf Bey arasındaki yazışmalar ve bilgi talepleri ele alınacaktır. Cumhuriyetin ilk yıllarındaki müzecilik ve koruma faaliyetlerinin tespit edilmesine önemli katkılar sağlayacak olan bu araştırmanın temel kaynaklarını Cumhurbaşkanlığı Arşivi’nden temin edilen ve tamamı ilk kez yayımlanan belgeler ile dönemin günlük gazeteleri ve araştırma eserleri oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, Müzecilik, Koruma, Konya Müzesi, Yusuf Akyurt

ABSTRACT**AN IMPORTANT LEVEL IN OUR MUSEOLOGY AND CONSERVATION POLICIES:
ATATÜRK'S TELEGRAM FROM KONYA AND BEYOND**

Anılcan SIÇRAYIK

Republic of Turkey Ministry of Culture And Tourism

In the early 20th century, work in the field of museology and architectural conservation in Turkey was still in its infancy and was generally carried out by a limited number of museologists. In these difficult years, an important factor that “aroused excitement and energy during the work”, in the words of museologists, was the interest shown in scientific studies at the presidential level. While the founder of the Republic of Turkey, Gazi Mustafa Kemal Atatürk followed the theoretical knowledge on Turkish art through reading and research activities, he also visited antiquities, museums and excavations, which constitute the source of Turkish art research, during his travels abroad. Perhaps the most important of these visits was his visit to the Konya Museum in 1931. Yusuf Akyurt, the director of the Konya Museum in those years, turned this visit into an important opportunity in the face of Gazi’s interest in ancient artefacts and gave information about his own museum and the characteristics of the ancient artefacts in Konya, which was in ruins, and asked for help. This museum visit left an important impression on Atatürk in terms of Turkish art. Following this visit, important results such as the establishment of the Turkish Historical Society, the evacuation of antiquities under military occupation by the Ministry of National Defence, and the establishment of an upper commission for the restoration of dilapidated antiquities emerged. At this point, an information note sent from the Presidency of the Republic to the Prime Ministry on 22 March 1931 was published as “Atatürk’s Telegram from Konya” with a wrong classification and date mixed in all the literature from 1933 to the present day. In this article, Atatürk’s visit to the Konya Museum, his relationship with Museum Director Yusuf Akyurt, new findings on the so-called telegram, and the correspondence and information requests between Çankaya and Yusuf Bey about the situation of the Konya Museum and the antiquities in Konya after Atatürk’s visit will be discussed. The main sources of this research, which will make important contributions to the determination of museology and conservation activities in the early years of the Republic, are the documents obtained from the Presidential Archives and published for the first time, as well as the daily newspapers and research works of the period.

Keywords: Atatürk, Museology, Conservation, Konya Museum, Yusuf Akyurt

ÖZET

ATATÜRK'ÜN ŞAHSİ TESBİH VE BASTONLARI: TÜRKİYE MÜZELERİNDEN ÖRNEKLER

Aslı SAĞIROĞLU ARSLAN - Nevin Melisa GÜNDOĞDU
Erciyes Üniversitesi

Tesbih, belirli dini sözleri tekrarlamak veya elde oyalanmak için kullanılan, türlü maddelerden boncuk biçiminde yapılmış, genellikle otuz üç veya doksan dokuz taneden oluşmuş dizi olarak tanımlanabilir. Baston ise dayanmaya yarayan ağaç, metal, fildişi gibi sert malzemeden yapılan araç olarak tanımlanabilir. Geleneksel Türk el sanatı ürünlerinden sayılabilecek olan tesbih ve baston hem işlevsellik açısından hem de aksesuar olarak her dönem beğenilerek, erkek ve kadınlar arasında kullanıldığı görülmektedir. Tesbihlerin, özellikle İslam dininde ibadet amaçlı kullanımlarında 99'luk ve 33'lük boncuk diziliminde tasarlanmış olduklarını, dönemin minyatürlerinden ve çağdaş gravürlerinden de görselleştirilmiştir. Baston, geleneksel el sanatı ürünleri içerisinde yer alan yürümeye yardımcı olma işlevselliğinin yanı sıra görselitesi yüksek bir aksesuar olarak da kullanılmıştır. Geçmiş kültürlerde hükümdarların güç sembolü olarak kullandıkları bastonların (asalar) varlıklarını dönemlerine ait sanat eserleri üzerlerinde tespit edilebilir. Bastonların, Geç Osmanlı ve Erken Cumhuriyet döneminde ise işlevinden çok erkeklerin kıyafetini tamamlayıcı bir aksesuar olarak moda haline geldiği eski gravür ve fotoğraflardan anlaşılmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu olan Mustafa Kemal Atatürk'ün kullandığı özel aksesuarlarından tesbihler ve bastonlar bu bildirinin konusunu oluşturmaktadır. Atatürk'ün şahsına ait olan bu özel aksesuarların Türkiye'deki bazı müzelerde sergilemeleri mevcuttur. Bu araştırmada tarafımızdan 2022 yılı içerisinde müzelerde yapılan incelemelerde beş adet tesbih beş adet baston olmak üzere on adet aksesuar tespit edilmiş ve incelenerek çalışmaya dâhil edilmiştir. Bu bildirinin amacı, Ulu Önder Atatürk'ün kullanmış olduğu özel aksesuarlarından tesbihler ve bastonlardan; Ankara Anıtkabir Müzesi, Sivas Kongre Müzesi, Konya Atatürk Müzesi ve İzmir Atatürk Evi teşhir salonlarında yer alanları bütün yönleriyle tanıtmaktır. Atatürk gibi topluma mal olmuş bir liderin bu el sanatı ürünlerini kullanması ve bu geleneği gelecek nesillere aktarması Türk El Sanatları ve kültürü açısından da önem arz etmektedir. Araştırma kapsamında incelenen tesbihlerin ve bastonların bu bildiri ile bilim dünyasında tanıtılması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, Tesbih, Baston, Aksesuar, Türkiye Müzeleri, El Sanatları

ABSTRACT**ATATÜRK'S PERSONAL ROSARY AND STICKS: EXAMPLES FROM TURKISH MUSEUMS**

Aslı SAĞIROĞLU ARSLAN - Nevin Melisa GÜNDOĞDU
Erciyes University

A rosary can be defined as a string of usually thirty-three or ninety-nine beads made of various materials, used to repeat certain religious words or to linger. On the other hand, a walking stick can be defined as a tool made of hard materials such as wood, metal, ivory, which is used to stand. The rosary and the walking stick, which can be considered as traditional Turkish handicraft products, are seen to be used by men and women in every period, both in terms of functionality and as accessories. It has also been visualized from the miniatures of the period and contemporary engravings that the rosaries were designed in 99 and 33 bead strings, especially for their use in Islam for worship purposes. The walking stick has been used as an accessory with high visuality, as well as its functionality to assist walking, which is included in traditional handicraft products. The existence of walking sticks (scepters) used by rulers as symbols of power in past cultures can be detected on works of art belonging to their period. It is understood from old engravings and photographs that walking sticks became fashionable as a complementary accessory to men's clothing rather than their function in the Late Ottoman and Early Republican periods. Rosaries and walking sticks, one of the special accessories used by Mustafa Kemal Atatürk, the founder of the Republic of Turkey, are the subject of this paper. These special accessories, which belong to Atatürk, are exhibited in some museums in Turkey. In this research, ten accessories, including five prayer beads and five walking sticks, were identified during the examinations made in museums in 2022 and were included in the study. The purpose of this paper is to use rosaries and walking sticks from the special accessories used by the Great Leader Atatürk; To introduce all aspects of the exhibition halls of Ankara Anıtkabir Museum, Sivas Congress Museum, Konya Atatürk Museum and İzmir Atatürk House. It is also important in terms of Turkish Handicrafts and culture that a leader such as Atatürk uses these handicraft products and transfers this tradition to future generations. With this paper, it is aimed to introduce the prayer beads and walking sticks examined within the scope of the research in the scientific world.

Keywords: Atatürk, Rosary, Walking Stick, Accessory, Museums of Türkiye

ÖZET

KAYSERİ ATATÜRK EVİ

Celil ARSLAN
Erciyes Üniversitesi

Kayseri li, Melikgazi ilçesi, Cumhuriyet Mahallesi'nde yer alan ve Raşit Ağa Konağı olarak bilinen ev, XIX. Yüzyılda yapılmıştır. Geç Osmanlı Dönemine ait eski bir Türk evidir. Konak Ortaçağdan beri süregelen çevresel yapı geleneğinin son örneğidir. Atatürk'ün konuk olduğu ev yaklaşık 1898 yıllarında, iki katlı olarak yaptırılmıştır. Kayseri'ye has kesme taşlarla ve ahşap malzemeye inşa edilmiştir. İki katlı yapı, yapının ilk katında ahşap kanatlı dikdörtgen pencereler, ikinci katında ise kemerli ve kilit taşı dekore edilmiş pencereler bulunmaktadır. Yapının ikinci katı tamamen cumbalı odalardan oluşmaktadır. Girişin üzerine denk gelen cumbalı ise, yarım daire şeklinde düzenlenmiştir. Binaya giriş, güney cephede bulunan iki basamaklı kesme taş merdivenle ağılanmaktadır.

Birinci kattan üst kata yapının iç kısmında yer alan ahşap asma bir merdivenle çıkılmaktadır. Birinci katta, girişin sağında ve solunda iki oda yer almaktadır. Odalar Kayseri evlerinin özelliklerine uygun olarak düzenlenmiştir. İkinci katta salonun her iki yanında ikişer oda vardır. Evin tavanları ve tabanları ahşap kaplamalıdır.

Kültür Bakanlığı'na kamulaştırılan konak, 13.04.1969 tarihinde tescil edilen ve 1978 yılında da yapılan restorasyon çalışmalarının ardından 1983 yılında "Atatürk Evi" olarak ziyarete açılmıştır.

Konağın ikinci katı yeniden düzenlenerek 19 Aralık 1998 tarihinden bu yana "Atatürk Müzesi" olarak hizmet vermeye başlamıştır. Birinci katında Kayseri Devlet Güzel Sanatlar Galerisi idari büroları ile hizmetlerini sürdürmekte olup, zemin katında ise sergi salonu yer almaktadır.

Konak, kültürel öneminin yanı sıra, Mustafa Kemal Atatürk'ün ağırlanması bakımından tarihi öneme sahip bulunmaktadır.

Anadolu'da Milli Mücadeleyi başlatmış olan Atatürk, Sivas Kongresinden sonra 19 Aralık 1919 tarihinde Heyet-i Temsiliye adına Kayseri'ye ilk gelişlerinde bu konakta iki gece misafir kalmıştır. Atatürk, Kayseri ileri gelenleriyle görüşmeler yapmış ve 21 Aralık 1919 sabahı da Kayseri'den ayrılmıştır.

Yapıldığı dönemi ve yöresel özellikleri yanı sıra sık mobilya ve süslemelerle dekore edilen konakta Atatürk'ün balmumu heykeli, ziyareti ile ilgili belge, fotoğraflar ve kırkbir (41) adet envanterlik eser sergilenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kayseri, Atatürk, Konak, Envanter, Müze

ABSTRACT

KAYSERİ ATATURK HOUSE

Celil ARSLAN
Erciyes University

Kayseri Ataturk House, also known as the Rasit Agha Mansion, is an old Turkish house dating back to the late Ottoman period, located in the Cumhuriyet neighborhood, Melikgazi district of Kayseri province. It was built in the 19th century. The mansion represents the last example of the surrounding architectural tradition that has been present since the Middle Ages. The house, where Ataturk once stayed as a guest, was built around 1898 and consists of two floors. It was constructed using Kayseri's characteristic cut stones and wood materials. The first floor of the house features rectangular windows with wooden shutters, while the second floor has arched windows with decorated keystones. The second floor is entirely composed of bay-windowed rooms. The bay window situated above the entrance is in a semi-circular shape. Access to the building is provided by a two-step stone staircase located on the south facade.

The upper floor is reached from the ground floor through a suspended wooden staircase inside the building. On the first floor, there are two rooms on each side of the entrance. These rooms are designed according to the characteristics of Kayseri houses. On the second floor, there are two rooms on each side of the salon. The ceilings and floors of the house are covered with wood.

The house was registered on April 13, 1969, and later expropriated by the Ministry of Culture in 1978. After restoration works, it was opened to the public as "Ataturk House" in 1983.

The second floor of the mansion was redesigned and has been serving as the "Ataturk Museum" since December 19, 1998. The administrative offices of the Kayseri State Fine Arts Gallery are located on the first floor, while the ground floor houses an exhibition hall.

Besides its cultural significance, the mansion holds historical importance as it hosted Mustafa Kemal Ataturk during his visit to Kayseri. After the Sivas Congress, Ataturk, who initiated the National Struggle in Anatolia, stayed as a guest in this mansion for two nights on December 19, 1919, representing the Representative Committee (Heyet-i Temsiliye). Ataturk had meetings with the prominent figures of Kayseri and departed from Kayseri on the morning of December 21, 1919.

In addition to its period of construction and local features, the mansion stands out with its elegant furniture and decorations. Inside the mansion, Ataturk's wax statue, documents related to his visit, photographs, and a collection of forty-one (41) inventory items are exhibited.

Keywords: Kayseri, Atatürk, Mansion, Inventory, Museum

ÖZET**GAYRİMENKUL ESİK ESERLER VE ANITLAR YÜKSEK KURULUNDAN
GÜNÜMÜZE SİNOP TESCİLLERİ (TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIĞI ENVANTERİNE
GÖRE)**

Elif ÇETİN

Kültür ve Turizm Bakanlığı

Sinop'ta 2022 sonu verilerine göre yaklaşık 1200 tescilli taşınmaz kültür varlığı bulunmaktadır. En fazla tescil Samsun Kültür (ve Tabiat) Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu döneminde gerçekleştirilmiştir. Tescili devam eden taşınmazların yaklaşık dörtte biri Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu döneminde (1961- 1979) tescil edilmiştir. Bu oran Samsun Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun görev alanındaki Samsun, Amasya, Ordu illerinde de benzer şekildedir. Bu durum Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu döneminde yapılan tescillerin ülke çapında olduğu gibi Sinop içinde son derece önemli olduğunu göstermektedir.

Merkezi Dönem (1961-1987) ve Bölgesel Dönem (1988- günümüz) olarak ikiye ayrılan çalışma taşınmaz kültür varlıklarının tesciline ilişkin tespit edilebilen en erken tarihli tescil kararları üzerinden gerçekleştirilmiştir. Dönemler içinde öne çıkan tescil türlerinin neler olduğu, tescil türlerinin zaman içerisinde çeşitlenmesinin nasıl olduğu, hangi türlere önem verildiği, farklı türlerin olup olmadığı, varsa bu türlerin neler olduğu, tescillerin dönemsel olarak kırsal ve kentsel olarak ağırlıkları, kentsel yerleşimden kırsal yerleşime doğru yönelimin olup olmadığı sorularına cevap aranmıştır. Bu çalışma Samsun Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun sekretarya işlemlerini yürüten Samsun Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü arşivleri ve tescil listesini içeren Sinop Taşınmaz Kültür Varlığı Envanteri ekseninde hazırlanmıştır. Çalışma ile geçmişten günümüze Sinop özelinde tescilli taşınmazların yalnızca dökümü verilmeyip bu dökümün ifade ettikleri üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sinop, GEEAYK, Eski Eser, Anıt, Kültürel Miras

ABSTRACT**GRAND COMMISSION OF IMMOVABLE ANTIQUITIES AND MONUMENTS FROM SINOP REGISTRATIONS TO PRESENT DAY (ACCORDING TO THE INVENTORY OF IMMOVABLE CULTURAL PROPERTY OF THE REGIONAL CONSERVATION BOARD)**

Elif ÇETİN

Ministry of Culture and Tourism

According to the data of the end of 2022, there are about 1200 registered immovable cultural assets in Sinop. The most registrations were carried out during the period of Samsun Regional Council for the Protection of Cultural (and Natural) Assets. About a quarter of the registered immovables were registered during the period of the Grand Commission of Immovable Antiquities and Monuments (1961- 1979). This ratio is similar in Samsun, Amasya, Ordu provinces in the area of duty of the Samsun Cultural Heritage Protection Regional Board. This situation shows that the registrations made during the period of the Grand Commission of Immovable Antiquities and Monuments are extremely important in Sinop, as well as throughout the country.

The study, divided into two parts as the Central Period (1961-1987) and the Regional Period (1988- present), was carried out on the basis of the earliest possible registration decisions related to the registration of immovable cultural property. Answers to the questions of what are the types of registration that stand out during the periods, how are the types of registration diversified over time, which species are given importance, whether there are different species, what these species are, the periodic weights of registrations in rural and urban, whether there is a trend from urban settlement to rural settlement, were searched for. This study has been prepared on the axis of the Sinop Immovable Cultural Property Inventory, which contains the archives and registration list of the Samsun Regional Board for the Protection of Cultural Assets Directorate, which carries out the secretariat operations of the Samsun Regional Council for the Protection of Cultural Assets. With the study, not only the breakdown of registered immovables from the past to the present in Sinop has been given, but also the expressions of this breakdown have been focused on.

Keywords: Sinop, GEEAYK, Artifact, Monument, Cultural Heritage

ÖZET

CUMHURİYETİN DOĞDUĞU BİNA: SARAYDÜZÜ KIŞLA BİNASI

Fazilet KOÇYİĞİT
Amasya Üniversitesi

Milli Mücadeleyi başlatmak için 1919 yılında Samsun'a çıkan Atatürk, Samsundan sonra 12 Haziran 1919 yılında Amasya'ya gelmiştir. Amasya'da iken Saraydüzü Kışla Binası'nda milli mücadelede yer alan arkadaşları ile birlikte uzun müzakereler yapmış ve bu müzakerelerin sonucunda 21-22 Haziran 1919 tarihinde Amasya Genelgesi'ni tüm ulusa duyurmuştur; böylece Türkiye Cumhuriyeti'nin doğumu için gerekli koşullar oluşturulmaya başlanmıştır.

Amasya kenti sadece Cumhuriyet Dönemi için değil tarih boyunca önemli yerleşim yerlerinden biri olmuştur. Özellikle Osmanlı Devleti döneminde şehzadeler şehri olması sebebiyle birçok siyasi oluşuma da tanıklık etmiştir. Zaman zaman iç isyana dönüşen bu siyasi gerilimleri azaltmak amacıyla 1898-1900 yıllarında 3. Orduya bağlı 5. Kafkas Fırkası (Alay Sancağı) için öncesinde şehzade saraylarının bulunduğu alana 5 binadan oluşan kışla binası inşa edilmiştir. Ancak 1930'lu yıllara geldiğinde Kışla Binası önemini kaybetmeye başlamış ve 1944 yılında da tamamen yıktırılmıştır. Yıkılan binanın yerine ise askeri lojmanlar ve subay orduevi yapılmıştır. 1986 yılına geldiğinde ise mevcut binalar da heyelandan etkilenecek şekilde yok olmuşlardır. Bu durumun üzerine 1997 yılında binanın rekonstrüksiyon çalışmalarına karar verilmiş ancak binanın özgün yerinin halen heyelan riski taşıması nedeniyle binanın başka yere yapılmasına karar verilmiştir. Tüm bu değerlendirmeler sonrasında 2007 yılında binanın aslına uygun bir şekilde Şamlar Mahallesi'nde Kunç Köprü'nün 100 m. ilerisine yapılmasında hem fikir olunmuştur. Yapı günümüzde, yapılan renovasyon değerlendirmeleri ile Amasya halkına çeşitli alanlarda hizmet vermeye devam etmektedir. Uzun süre "Saraydüzü Kışla Binası Milli Mücadele Müzesi ve Kongre Merkezi" olarak hizmet veren bina, bunlara ek olarak günümüzde halk kütüphanesi olarak kullanılmaktadır.

Tarihi değerinin yanı sıra geç dönem Osmanlı mimarisinin önemli örneklerinden biri olan Saraydüzü Kışla Binası, bir değer olarak yaşatılmalı ve tanıtılmalıdır. Bu çalışmada bina hem tarihi hem de mimari önemi açısından değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Dönemi, Saraydüzü Kışla Binası, Geç Dönem Osmanlı Mimarisi, Milli Mücadele, Amasya Genelgesi

ABSTRACT**THE BUILDING WHERE THE REPUBLIC WAS BORN: SARAYDÜZÜ QUARTERS**

Fazilet KOÇYİĞİT

Amasya University

Atatürk, who went to Samsun in 1919 to start the war of independence, came to Amasya on 12 June 1919 after Samsun. While in Amasya, he made long negotiations with his friends who took part in the war of independence at the Saraydüzü Quarters, and as a result of these negotiations, he announced the Amasya Circular to the whole nation on 21-22 June 1919. Thus, the necessary conditions for the birth of the Turkish Republic began to be created.

The city of Amasya has been one of the important settlements not only for the Republican Period but throughout history. It has also witnessed many political events, especially during the Ottoman Empire period, as it was the city of princes. In order to reduce these political tensions, which turned into internal revolts from time to time, a quarters consisting of 5 buildings was built on the area where the prince's palaces were located before for the 5th Caucasian Party affiliated to the 3rd Army in 1898-1900. However, in the 1930s, the Quarters began to lose its importance and was completely demolished in 1944. Instead of the destroyed building, military lodgings and an officer's army house were built. By 1986, the existing buildings were also affected by the landslide and disappeared. Upon this situation, it was decided to reconstruct the building in 1997, but since the original location of the building still carries the risk of landslides, it was decided to relocate the building to another location. After all these evaluations, it was agreed that the building should be built 100 meters ahead of the Kuş Bridge in the Şamlar District in 2007, in accordance with the original. Today, the building continues to serve the people of Amasya in various fields with the renovation evaluations made. The building, which served as the "Saraydüzü Quarters The War of Independence Museum and Congress Center" for a long time, is also used as a public library today.

In addition to its historical value, Saraydüzü Quarters, which is one of the important examples of late Ottoman architecture, should be kept alive and promoted as a value. In this study, the building will be evaluated in terms of both its historical and architectural significance.

Keywords: Republican Period, Saraydüzü Quarters, Late Ottoman Architecture, The War of Independence, Amasya Circular

ÖZET

GÜRÜN RÜŞTİYESİ

Hacer ZOR
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Çalışmada, Sivas'ın Gürün ilçesinde bulunan Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivindeki dosyasında "Eski Halk Kütüphanesi" adıyla geçen günümüzde ise "Hanımlar Evi" olarak kullanılan yapının tanıtımı yapılacaktır. Aynı zamanda yapının inşa edilmiş amacı tespit edilmeye çalışılacaktır.

Eski Halk Kütüphanesi yapısının bir kaynaktan halk evi olarak inşa edildiği belirtilmiştir. Fakat yapı halk evlerinin kuruluş tarihiyle uyuşmamakta ve mimari olarak da halk evine benzememektedir. Yapının rüştiyelerle benzerlikleri tespit edilmiş ve bu nedenlerle yapının rüştiye binası olduğu düşünülmektedir. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi incelendiğinde ise, ilçede bir rüştiye yapısının olduğu tespit edilmiştir. Günümüzde Eski Halk Kütüphanesi olarak tescillenen yapının Gürün Rüştiyesi olduğu düşünülmektedir. Osmanlı arşivi belgelerinde adı geçen Gürün Rüştiyesinin bu yapı olduğu tespit edilmiştir.

Bodrum katla birlikte iki katlı olan yapı, kesme taştan inşa edilmiştir. Süslemesi bulunmayan yapının zemini ahşap malzemeden yapılmış olup örtü sistemi ise kırma çatılıdır. Yapıda hangi tarihlerde yapıldığı tespit edilemeyen birçok onarım yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu onarımlarla yapının planında da değişimler olduğu gözlemlenebilmektedir. İnşa kitabesi bulunmayan yapının, Sivas Valisi Mehmet Memduh Paşa zamanında 1890-1895 yılları arasında inşa edildiği de tespit edilmiştir.

Çalışmada Eski Halk Kütüphanesi olarak tescil edilen, kaynaklarda ise halk evi olarak geçen yapının neden Gürün Rüştiyesi olduğu örneklerle tespit edilecek ve yapının detaylı tanıtımı yapılacaktır. Aynı zamanda yapının tarihlendirilmesi de tespitler arasında yer alacaktır.

Anahtar Kelimeler: Rüştiye, Okul, Sivas, Gürün, Eğitim

ABSTRACT
GÜRÜN RÜŞTİYESİ (JUNIOR HIGH SCHOOL)

Hacer ZOR
Sivas Cumhuriyet University

In the study, the building, which is known as the “Old Public Library” in the archive of the Sivas Cultural Heritage Preservation Regional Board, located in the Gürün district of Sivas, will be introduced today, which is used as the “Ladies House”. At the same time, the purpose of construction of the building will be tried to be determined.

It is stated in a source that the old Public Library building was built as a public house. However, the building does not match the establishment date of the public houses and does not resemble a public house in terms of architecture. The similarities of the building with the high school have been determined, and for these reasons, it is thought that the building is a high school. When the Ottoman Archives of the Presidency of State Archives were examined, it was determined that there was a high school structure in the district. The building, which is registered as the Old Public Library today, is thought to be the Gürün High School. It has been determined that the Gürün High School, which is mentioned in the Ottoman archive documents, is this building.

The building, which has two floors with the basement, was built of cut stone. The floor of the building, which has no decoration, is made of wooden material and the cover system is a hipped roof. It is understood that many repairs were made in the building, the dates of which could not be determined. With these repairs, it can be observed that there are changes in the plan of the building. It has also been determined that the building, which does not have a construction inscription, was built between 1890 and 1895 during the reign of Sivas Governor Mehmet Memduh Pasha.

In the study, it will be determined with examples why the building, which is registered as the Old Public Library and is referred to as a public house in the sources, is Gürün High School, and a detailed presentation of the building will be made. The dating of the building will also be among the determinations.

Keywords: Rüштиye, Junior High School, Sivas, Gürün, Education

ÖZET

AYA FOTİNİ KIZ OKULU'NDAN İZMİR ATATÜRK LİSESİ'NEBİR BİNANIN SERÜVENİ

Heval ŞİMŞEK ÖZEL
Hacettepe Üniversitesi

Osmanlı modernleşmesi sürecinde Batı ile ilişkilerin hızlanmasına paralel olarak eğitim giderek önem kazanmış, ıslahatlarla imparatorluk genelinde amaçlanan yeni merkezi yönetim biçimi ve yeni toplumsal düzen arayışları yanında, modernleşmeyi destekleyen bakış açılarıyla yön verilecek eğitimin bir tür toplumsal dönüşüm mekanizması olarak işlemesi de gündeme gelmiştir. Kademeli olarak yenilenen eğitim sistemi doğrultusunda, okul binaları önce İstanbul'da sonra taşrada inşa edilmiştir.

Gayrimüslim gruplara tanınan din ve vicdan serbestliğinin belgelendiği Tanzimat Fermanı'nda okul açmayla ilgili net ifadeler bulunmamakla beraber, ayin ve adetleri gerçekleştirme özgürlüğü eğitim kurumlarının oluşturulmasına dayanak oluşturmuştur. 1856 yılında ilan edilen Islahat Fermanı'nda ise eğitim meselesi ayrıca ele alınmış ve azınlıkların eğitimi, ne tür okulların kurulabileceği, öğretim yöntemi ve öğretmen seçimi, binaların tamiri veya yeniden inşası gibi konularda açıklamalara yer verilmiştir.

19. yüzyılın ikinci yarısında, geniş ticaret hacmi ile dönemin önemli liman kentlerinden biri olan İzmir'de de, belirgin bir fiziksel dönüşümün gerçekleştiğini söylemek mümkündür. Kentlerde her millete eşit mülk edinme hakkı tanınmasıyla özellikle sermayenin el değiştirerek artması sayesinde burjuvalaşan gayrimüslimlerin ve yabancılar ile Levantenlerin tercih ettikleri bölgelerde kendi kentsel çevrelerini yaratırken pek çok eğitim yapısı da inşa ettikleri görülür.

İzmir'deki Gayrimüslim nüfusun çoğunluğunu oluşturan Rumların, 18. yüzyıldan başlayarak okullar açtıkları bilinmektedir. Kız çocukların eğitimi için ise ilk kez 1830'dan sonra bir okul kurulmuş, daha sonra Aya Fotini Kilisesi avlusuna taşınarak Aya Fotini Kız Merkez Okulu adını almıştır.

Bu çalışmada; İzmir'de Rum milletine ait Merkez Kız Okulu için 20. yüzyıl başlarında yeni bir bina olarak inşa edilen ve günümüzde İzmir Atatürk Lisesi olarak eğitim hizmetini sürdüren yapı tanıtılacak, dönemin mimari faaliyetleri içindeki yeri, koruma süreci ve geçirdiği evreler üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Modernleşmesi, İzmir, Mimari, Gayrimüslim, Eğitim

ABSTRACT**FROM AYA FOTINI GIRLS' SCHOOL TO İZMİR ATATÜRK HIGH SCHOOL
THE ADVENTURE OF A BUILDING**

Heval ŞİMŞEK ÖZEL
Hacettepe University

In the period of Ottoman modernization, in parallel with the acceleration of relations with the West, education increasingly came into prominence. Beside the new centralized form of government and seeking for a new social order which were aimed to be made country-wide through the reforms, the function of education, shaped by ideas in favor of modernization, as a kind of transformation mechanism became a current issue. In parallel with the system of education that gradually renewed and changed, the buildings of schools were constructed first in Istanbul and then in rural areas.

In Tanzimat Edict, in which freedom of religion and conscience granted to non-Muslim groups was documented, although there are no clear statements about opening a school, freedom to perform rituals and customs formed the basis for the establishment of educational institutions. In the Rescript of Reform proclaimed in 1856, the issue of education was specifically addressed and topics like education of minorities, the kinds of schools that can be established, teaching methods and teacher selection, repair or reconstruction of buildings were included.

In the second half of the 19th century, it is possible to say that a significant physical transformation also took place in İzmir which was one of the important port cities of the era with its large trade volume. It is observed that Levantines, foreigners, and non-muslims who were bourgeoisified thanks to the given equal ownership rights to each nation in the cities and especially by the handover of the capital, also constructed many educational buildings while creating their own urban environment in the areas which they preferred.

It is known that the Greeks, who constitute the majority of the non-Muslim population in İzmir, opened schools starting from the 18th century. For the education of girls, a school was established for the first time after 1830, later it was moved to the courtyard of the Aya Fotini Church and renamed the Aya Fotini Girls' Central School.

In this article; the structure, which was constructed as a new building in İzmir at the beginning of 20th century for the Girls' Central School that belonged to Greeks and continuing education as İzmir Atatürk High School will be dealt with, its place within the architectural activities of the era, its preservation process and phases will be dwelled upon.

Keywords: Ottoman Modernization, İzmir, Architecture, Non-Muslim, Education

ÖZET

GÜNÜMÜZE ULAŞAMAYAN BİR EĞİTİM YAPISI HİSARKÖYÜ İLK MEKTEBİ

Mustafa EKMEKÇİ
Pamukkale Üniversitesi

Osmanlı Devleti'nin 20. yüzyılın ilk çeyreğinde dâhil olduğu savaşlar nedeniyle okuryazar nüfusunun büyük bir bölümünü kaybetmesi, yeni kurulan Cumhuriyet kadrolarının çözülmesi gereken başlıca sorunlarından biri olmuştur. Bu bağlamda Cumhuriyetin ilk yıllarında eğitim öğretime devam eden Osmanlıdan kalma geleneksel eğitim kurumları ile modern mektepler tek çatı altında toplanmıştır. Bununla birlikte Maarif Teşkilatı Hakkındaki Kanunla ülkedeki ilk ve orta dereceleri eğitim kurumlarının tanımları yapılarak yapısal kadroları ve bu kadrolarda görev yapanların hakları belirlenmiştir. Aynı kanunda Türkiye'de Maarif Vekâletinin izni olmadan hiçbir mektebin açılmayacağı ve resmi mektep binalarının Vekâletin göndereceği projelerle gerçekleştirileceği belirtilmiştir. Anadolu'da inşa edilecek mekteplerin, kent ve kasabalarda halktan toplanan vergilerle İl özel İdaresi tarafından yaptırılması da aynı kanunla hükme bağlanmıştır. Köy okullarında ise yine vatandaşın maddi desteğinin yanında bizzat işgücü olarak inşaatlarda görev almaları sağlanarak binalar tamamlanmıştır. Memleketin her köşesinde yapılmaya başlanan mektep binalarının Anadolu'daki örneklerinden biri olan Hisarköy İlk Mektebi de vatandaşın maddi katkıları ile inşa edilenlerdendir. Cumhuriyetin ilk 10 yılında inşa edilen diğer mektepler gibi merkezden gönderilen tip projeler doğrultusunda inşa edilen yapı, yerine yenisinin yapılacağı gerekçesiyle 1975 yılında tamamen yıkılmıştır. Binadan geriye sadece okul bahçesine 1941 yılında eklenen havuz kalmıştır. Bodrum üzerine tek kat inşa edildiği anlaşılan mektebin, plan ve cephe düzeni üzerinde durularak, çevre illerdeki çağdaşı olan örneklerle karşılaştırılması yapılmıştır. Elde edilen veriler ışığında yapının plan ve cephelerinin rekonstrüksiyon denemeleri gerçekleştirilmiştir. Günümüze ulaşamayan bu eser eski fotoğraflar ve mektepte eğitim almış kişilerden görüşme yoluyla elde edilen bilgilerle Sanat Tarihi disiplini içinde ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Denizli, Hisarköy, Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarisi, Mektep

ABSTRACT**HİSARKÖY ELEMENTARY SCHOOL, AN EDUCATIONAL STRUCTURE THAT HAS NOT REACHED TODAY**

Mustafa EKMEKÇİ
Pamukkale University

The loss of a large part of the literate population due to the wars that the Ottoman Empire was involved in in the first quarter of the 20th century was one of the main problems that needed to be solved by the newly established Republican cadres. In this context, traditional educational institutions and modern schools from the Ottoman Empire, which continued education in the first years of the Republic, were gathered under one roof. In addition, with the Law on the Education Organization, the definitions of primary and secondary education institutions in the country were made and their structural staff and the rights of those working in these positions were determined. In the same law, it is stated that no school can be opened in Turkey without the permission of the Ministry of Education and that official school buildings will be built with projects sent by the Ministry. It was also stipulated by the same law that the schools to be built in Anatolia would be built by the Special Provincial Administration with the taxes collected from the people in the cities and towns. In the village schools, the buildings were completed by enabling them to take part in the constructions as a labor force in addition to the financial support of the citizens. Hisarköy Primary School, one of the Anatolian examples of school buildings that started to be built in every corner of the country, is also one of the ones that were built with the financial contributions of the citizens. The building, which was built in line with the type projects sent from the center, like other schools built in the first 10 years of the Republic, was completely demolished in 1975 on the grounds that a new one would be built in its place. Only the pool, which was added to the school garden in 1941, remained from the building. The plan and façade layout of the school, which is understood to have been built on a single floor on the basement, was emphasized and compared with the contemporary examples in the surrounding cities. In the light of the data obtained, reconstruction trials of the plans and facades of the building were carried out. This work, which has not survived to the present day, has been handled within the discipline of Art History, with old photographs and information obtained through interviews with people who were educated in the school.

Keywords: Denizli, Sarayköy, Hisarköy, Turkish Architecture in the Republican Period, School

ÖZET

İSKENDERUN HÜKÜMET KONAĞI'NIN DÜNÜ VE BUGÜNÜ

Müge ÇİFTYÜREK
Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi

1839 Tanzimat reformlarıyla birlikte, Osmanlı Devleti'nin idari, hukuki, sosyal ve ekonomik alanlarında dış dinamiklerin etkisiyle köklü değişim ve dönüşümler meydana gelmiştir. Bu değişimin etkileri, mimarlık ortamına da yansımış ve Osmanlı yerleşimlerinde daha önce örneği görülmeyen yeni ve farklı yapı türleri ortaya çıkmıştır. Vilayet, sancak ve kaza merkezlerinde hükümet konağı, belediye dairesi, karakol, hapisane, hastane, okul, telgrafhane, fabrika, otel, lokanta ve tiyatro gibi yapılar inşa edilmeye başlanmıştır. Özellikle hükümet konakları, devletin gücünü ve temsilini vurgulayan birer simge yapı olarak pek çok merkezde odak noktası haline gelmiştir. İskenderun'da da inşa edilen hükümet konağının ilk nüvesinden günümüze kadar geldiği süreç içerisindeki durumu, çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Arşiv kaynakları ve fotoğraflardan hareketle, İskenderun hükümet konağının inşa süreci, keşif defteri ve mimari özellikleri belirlenmiştir. Nitekim 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren önemli bir liman kenti olan İskenderun'un sahilinde, 1866, 1879 ve 1883 yıllarında bir hükümet konağı ve bitişiğinde telgrafhane inşa edilmesi hususunda izin istenerek konağın planıyla keşif defteri hazırlanmış; fakat bazı gerekçelerden dolayı reddedilmiştir. Hükümet konağının inşasına ancak 1884-1885 yıllarında başlanabilmektedir. İki katlı yapının "U" plan şemasında tasarlandığı ve yalnız bir cephe düzenlemesine sahip olduğu görülmektedir. Fransız mandası döneminde (1921-1936) ise hükümet konağının durumu kadastro haritasında tespit edilebilmektedir. Günümüze kadar ihtiyaca yönelik yapılan birtakım onarımlar, konağın mimarisinde değişikliklere neden olmuştur. Ancak yapının plan düzeni genel hatlarıyla korunabilmiştir. 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş merkezli 7,7 ve 7,6 şiddetindeki depremler, Hatay'da büyük bir yıkıma yol açmıştır. Bölgedeki pek çok kültürel mirasımız da ya hasar görmüş ya da yıkılmıştır. İskenderun ilçesinde bulunan hükümet konağı ise söz konusu depremlerden etkilenmeden ayakta kalmıştır. İster doğal ister beşeri faktörlerin etkisiyle olsun tarihi varlıklarımızın yitip gitmemesi adına yapının belgelenmesi önem arz etmektedir. Dolayısıyla çalışmada, İskenderun hükümet konağının dünden bugüne tarihi ile mimari özelliklerine değinilmiş ve Osmanlı kamu yapıları çalışmalarına katkı sağlanması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hükümet Konağı, İskenderun, Fransız Mandası, Kültürel Miras, Deprem

ABSTRACT**THE PAST AND PRESENT OF THE ISKENDERUN GOVERNMENT OFFICE BUILDING**

Müge ÇİFTYÜREK

Hatay Mustafa Kemal University

With the 1839 Tanzimat reforms, radical changes and transformations occurred in the administrative, legal, social and economic fields of the Ottoman Empire with the effect of external dynamics. The effects of this change also affected the architectural environment and in the Ottoman settlements, new and different types of buildings emerged, whose examples were not seen before. Buildings such as government office buildings, municipal offices, police stations, prisons, hospitals, schools, telegraph offices, factories, hotels, restaurants and theaters have been started to be built in the provinces, sanjaks and township centers. In particular, government office buildings have been the focal point in many centers as landmarks emphasizing the power of the states. The state of the government office building in Iskenderun, from the first construction to the present, is the subject of the study. Based on archival sources and photographs, the construction process, discovery book and architectural features of the Iskenderun government office building were determined. In 1866, 1879 and 1883, permission was requested to build a government office building and a telegraph office next to it on the coast of Iskenderun, which was an important port city since the second half of the 19th century. Discovery book was prepared with the plans of the government office building. However, it was rejected for some reasons. The construction of the government office building started in 1884-1885. It is seen that the two-storey building was designed in a “U” plan and has a plain facade. During the French mandate period (1921-1936), the situation of the government office building can be determined on the cadastral map. Necessary repairs made to date have resulted in changes in the architecture of the government office building. However, the plan of the building was preserved in general terms. The 7,7 and 7,6 magnitude earthquakes that occurred in Kahramanmaraş on February 6, 2023 caused great destruction in Hatay. Many of our cultural heritages in the region have been damaged or destroyed. The government office building in Iskenderun stands without being affected by these earthquakes. It is important to document the building in order not to lose our historical assets, whether due to natural or human factors. Therefore, in this study, both the history and architectural features of the Iskenderun government office building from past to present are mentioned and it is aimed to contribute to the studies of Ottoman public buildings.

Keywords: Government Office Building, Iskenderun, French Mandate, Cultural Heritage, Earthquake

ÖZET

EL YAZMALARINDA MÜREKKEP KOROZYONU: NEDENLERİ, SONUÇLARI VE TEDAVİ YÖNTEMLERİ

M. Nilüfer KİRAZ

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

El yazmalarında kullanılmış olan siyah mürekkepler genellikle karbon veya demir mazi mürekkepleridir. Karbon mürekkepleri neme veya suya maruz kalmadıkça renklerini uzun yıllar korurlar. Batı ülkelerinde özellikle 1400-1850 yılları arasındaki döneme ait mürekkep örnekleri üzerinde yapılan incelemelerde neredeyse sadece demirli ve tanenli mürekkeplerin kullanılmış olduğu görülmektedir. Karbon mürekkeplerinin yerine, Orta çağlardan itibaren kullanılmaya başlanmış olan demir sülfatlı ve tanenli mürekkepler; mazi meşesi gibi tanin içeren bitkisel katkıları, renklendirici olarak kullanılan metal sülfatlar ($FeSO_4$, $CuSO_4$), çözücü olarak su ve sirke gibi sıvılar ile bağlayıcı reçineler içerirler. Demir sülfatın tanenlerle yaptığı reaksiyonlar sonucu, bu mürekkepler sülfürik asit meydana getirmektedirler. Bu mürekkeplerin neden olduğu hasar; mürekkebin içeriği, kağıdın niteliği ve yüzey işlemleri, sıcaklık, bağıl nem, ışık ve hava kirliliği gibi pek çok faktöre bağlı olarak değişkenlik gösterir. Belgeler üzerinde mürekkebin renginin kahverengileşmesi ve yayılmasıyla başlayan değişim, kağıdın arka yüzüne de etki eder ve kağıdın delinmesi şeklinde sonuçlanır. Mürekkep yanığı olarak da adlandırılan bu durum bir çeşit yavaş yanma olayıdır ve geri dönüşümsüz bir hasardır. Ancak hasarın durdurulması veya yavaşlatılması mümkündür. Ülkemiz müze ve kütüphanelerinde, asidik mürekkepler nedeniyle hasara uğramış çok sayıda belgeye rastlanmaktadır. Bu çalışmanın amacı mürekkep korozyonunun nedenleri ve sonuçlarını tanımlayarak el yazmalarını tehdit eden bu önemli soruna karşı çözüm yöntemlerini ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: El Yazması, Mürekkep Korozyonu, Demir Safta Mürekkebi, Tanenli Mürekkep, Metal Sülfatlar

ABSTRACT**INK CORROSION PROBLEM ON MANUSCRIPTS: CAUSES, CONSEQUENCES AND TREATMENT METHODS**

M. Nilüfer KİRAZ

Mimar Sinan Fine Arts University

The black inks used in manuscripts are usually carbon or iron gall inks. Carbon inks retain their color for many years as long as they are not exposed to moisture or water. It is seen that almost only ferrous and tannic inks were used in the examinations made on the ink samples belonging to the period between 1400 and 1850 in Western countries. Instead of carbon inks, iron sulfate and tannic inks, which have been used since the Middle Ages; They contain tannin-containing herbal additives such as gall oak, metal sulfates (FeSO₄, CuSO₄) used as colorants, liquids such as water and vinegar as solvents, and binding resins. As a result of the reactions of iron sulfate with tannins, these inks form sulfuric acid. Damage caused by these inks; The content of the ink varies depending on many factors such as the quality of the paper and surface treatments, temperature, relative humidity, light and air pollution. The change that starts with the browning and spreading of the color of the ink on the documents also affects the back side of the paper and results in the paper perforation. Also called ink burn, this is a kind of slow fire phenomenon and is irreversible damage. However, it is possible to stop or slow the damage. In our country's museums and libraries, there are many documents damaged by acidic inks. The aim of this study is to define the causes and consequences of ink corrosion and to reveal the solution methods against this important problem that threatens manuscripts.

Keywords: Manuscript, Ink Corrosion, Iron Gall Ink, Tannic Ink, Metal Sulfates

ÖZET

İSTANBUL MSGSÜ RESİM VE HEYKEL MÜZESİNDE BULUNAN BİR GRUP YAĞLIBOYA TABLO ÜZERİNDEN 1923-1938 ARASINDA RESİM SANATINDA ATATÜRK İMGESİ

Ozan HETTO

Kültür ve Turizm Bakanlığı

Erken Cumhuriyet dönemi olarak adlandırılan 1923-1938 yılları arasını kapsayan dönemde üretilen sanat eserleri, Kurtuluş Savaşı, Mustafa Kemal Atatürk ve silah arkadaşları yanında Cumhuriyet ideolojisi ve gerçekleştirilen köklü inkılaplar üzerinden gelişen bir ikonografinin şekillendirdiği ürünleri içermektedir. Özellikle bu dönemde üretilen pek çok sanat dalında olduğu gibi öğretici bir vasıf üstlenen resim sanatında da, yeni kurulan rejimin pek çok yönü ve lider imajı farklı bakış açılarıyla ele alınmıştır. Bu bağlamda sanat eserlerini üreten sanatçının ya da yaptıran haminin lideri nasıl tahayyül ettiği önemli bir sorudur. Çünkü konumuz olan Erken Cumhuriyet döneminde Atatürk lider kültü içerisinde çoğu kez bir kurtarıcı, baba, komutan, diplomat vb. imajlarla karşımıza çıkmaktadır. Bu birbirinden farklı imajlar çok yönlü, aynı zamanda korkulan ve ulaşılamaz lideri yaratırken bir taraftan da baba gibi kimliklerin varlığı bir o kadar ulaşılabilir ve sevinebilir bir kült ortaya konulduğunun göstergesidir.

Çalışmamızın konusunu oluşturan MSGSÜ İstanbul Resim ve Heykel Müzesi bünyesinde yer alan ve Erken Cumhuriyet dönemine tarihlenen Atatürk konulu altı adet yağlı boya tabloda bu dönemde üretilen önemli eserler arasında yer almaktadır. Türk sanatının farklı dönemlerinde farklı amaçlarla resmedilen lider portrelerinden belli özellikleri ile ayrılan bu tablolar yeni ideolojinin tanıtılması yanında karizmatik bir lider yaratma ve lideri kültleştirme serüvenini de yansıtmaktadır. Bu bağlamda Cumhuriyet'in ilk yıllarında oluşturulan Atatürk imgesi ve lider kültü üzerinde durularak Erken Cumhuriyet dönemine tarihlenen altı adet yağlıboya tablonun imgesel ve sanatsal çözümlenmeleri yapılacaktır. Ayrıca bu çalışmayla birlikte müze bünyesinde bulunan örneklerin Cumhuriyet resim sanatına katkısı ve dönemin lider imgesi ikonografisindeki yerinin belirlenmesi de araştırma kapsamında tespit edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, MSGSÜ İstanbul Resim ve Heykel Müzesi, Erken Cumhuriyet Dönemi Sanatı, Yağlıboya

ABSTRACT**THE IMAGE OF ATATÜRK IN PAINTING BETWEEN 1923-1938 ON A GROUP OF OIL PAINTINGS IN THE ISTANBUL MSGSÜ PAINTING AND SCULPTURE MUSEUM**

Ozan HETTO

Ministry of Culture and Tourism

The works of art produced in the period between 1923 and 1938, which is called the Early Republican period, include works shaped by an iconography developed through the War of Independence, Mustafa Kemal Atatürk and his comrades-in-arms, as well as the ideology of the Republic and the radical reforms carried out. Especially in the art of painting, which assumed an instructive characteristic, as in many other branches of art produced during this period, many aspects of the newly established regime and the image of the leader were handled from different perspectives. In this context, an important question is how the artist who produces artworks or the patron who commissioned them envisions the leader. Because in the Early Republican period, which is our subject, Atatürk often appears in the cult of the leader with images of a savior, father, commander, diplomat, etc. While these different images create a multifaceted leader who is at the same time feared and unapproachable, the presence of identities such as the father is an indication of a cult that is just as approachable and lovable.

The six oil paintings on Atatürk in the MSGSÜ Istanbul Museum of Painting and Sculpture, which constitute the subject of our study and which date to the Early Republican period, are among the important works produced in this period. These paintings, which differ from the leader portraits painted for different purposes in different periods of Turkish art with certain characteristics, reflect the adventure of creating a charismatic leader and cultizing the leader as well as introducing the new ideology. In this context, the image of Atatürk and the cult of the leader created in the early years of the Republic will be emphasized and six oil paintings dated to the Early Republican period will be analyzed imaginatively and artistically. In addition, with this study, the contribution of the examples in the museum to the art of Republican painting and the determination of their place in the iconography of the leader image of the period will also be tried to be determined within the scope of the research.

Keywords: Atatürk, MSGSÜ Istanbul Painting and Sculpture Museum, Early Republican Art, Oil Painting

ÖZET

İŞGALDEN İSTİKLALE: TÜRK MİLLÎ MÜCADELESİNE AFİŞLER ÜZERİNDEN GENEL BİR BAKIŞ

Serpil TORUN
Erciyes Üniversitesi

Türk milleti, yüzlerce yıllık tarihi boyunca hür doğmuş hür yaşamıştır. I. Dünya Savaşı'nın ardından toprakları işgal edilerek vatanında vatansız bırakılma teşebbüslerine karşı topyekûn mücadeleye girişmiş, eşsiz asaleti, kültürü ve kahramanlıkları ile onurlu başını bu dönemde dik tutmuştur. Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde gerçekleştirilen Millî Mücadele, Türk milletinin küllerinden yeniden doğarak işgalci emperyalist devletlere geçit vermediği, vatani uğruna direnişinin ve millet olarak var olabilme mücadelesinin adıdır. Milli egemenlik, bağımsızlık ve vatanın bölünmez bütünlüğünün korunması adına verilen bu mücadele, Türk ulus devletinin kuruluşu ile sonuçlanmıştır. Türk tarihi açısından önemli olan bu olaylar, sanatın pek çok dalına aksettiği gibi endüstriyel sanat ürünü olan afişlere de yansımıştır. Millî Mücadele yıllarında yaşanan olayların tam bir dökümünü görmenin mümkün olduğu dönem afişleri, tarihi açıdan birer belge niteliğindedir. Bu afişlerin incelenmesi; 1919-1923 yılları arasında ülkenin içinde bulunduğu askeri, siyasi ve sosyal durumun anlaşılmasında oldukça önemli görülmektedir. İşgalden İstiklale: Türk Millî Mücadelesine Afişler Üzerinden Genel Bir Bakış başlıklı bu çalışmada; Türk milletinin çaresizliği, ümitsizliği, toplum olarak yok olma tehdidi ve tehlikesini yüreklerinde derinden hissettikleri bir dönemde, Atatürk önderliğinde verdikleri bağımsızlık mücadelesi üzerinde durularak bu mücadelenin propaganda afişlerine yansımaları ele alınacaktır. Ayrıca yedi adet afiş üzerinde yer alan süsleme, sembol ve imgeler Millî Mücadele başlığı altında incelenecek ve afişlerdeki sanatsal özellikler de araştırma kapsamında tespit edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, Millî Mücadele, Türk Milleti, Afiş, İmge

ABSTRACT**FROM OCCUPATION TO INDEPENDENCE: AN OVERVIEW OF THE TURKISH NATIONAL STRUGGLE THROUGH POSTERS**

Serpil TORUN
Erciyes University

The Turkish nation has been born free and lived free throughout its hundreds of years of history. After World War I, the Turkish nation fought an all-out struggle against the attempts to occupy its lands and leave it stateless in its homeland, and kept its honorable head upright in this period with its unique nobility, culture and heroism. The National Struggle, led by Mustafa Kemal Atatürk, is the name of the Turkish nation's resistance for the sake of its homeland and the struggle to exist as a nation, where the Turkish nation was reborn from its ashes and did not give way to the invading imperialist states. This struggle for national sovereignty, independence and the protection of the indivisible integrity of the homeland resulted in the establishment of the Turkish nation state. These events, which are important in terms of Turkish history, are reflected in posters, which are industrial art products, as they are reflected in many branches of art. The posters of the period, in which it is possible to see a complete breakdown of the events experienced during the years of the National Struggle, are historical documents. Analyzing these posters is very important in understanding the military, political and social situation of the country between 1919 and 1923. From Occupation to Independence: An Overview of the Turkish National Struggle through Posters, this study will focus on the Turkish nation's struggle for independence under the leadership of Atatürk at a time when they deeply felt the desperation, hopelessness, the threat and danger of extinction as a society, and the reflection of this struggle on propaganda posters. In addition, the ornaments, symbols and images on seven posters will be analyzed under the title of the National Struggle and the artistic features of the posters will be tried to be determined within the scope of the research.

Keywords: Atatürk, National Struggle, Turkish Nation, Poster, Image

ÖZET

ATATÜRK VE AY-YILDIZ TASVİRLİ GEÇ OSMANLI-ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ SERAMİKLERİ

Tuğba BAĞBAŞI - Aslı SAĞIROĞLU ARSLAN
Erciyes Üniversitesi

İnsanoğlu tarih öncesi dönemlerden itibaren, günlük hayatında yiyecek ve içeceklerini saklamak ve tüketme amacıyla; pişmiş toprak malzemeye şekil vererek kap-kacak yapmaya başlamıştır. Antik çağlarda pişmiş toprak eserler üzerine estetik kaygılarla yapılan geometrik, bitkisel ve figüratif süslemeler yapılmaktaydı. Dönem şartları ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte devletleşen toplumlar üretmiş oldukları eserler üzerine artık dönemin önemli olaylarını tasvir etmeye başlamışlardır. Bu sahneler; ay, savaş, atlı süvariler, hükümdarın taç giyme töreni gibi önemli olaylardır. Medeniyetler her dönemde kahramanların, hükümdarların ve ülke kurucularının önemli bir yerde tutmuş, onları her daim hatırlamak amacıyla eserler üzerinde tasvir ederek sonsuza denk yaşamalarını ve hatıra kalmalarını sağlamışlardır. Bu uygulama özellikle sanat eserleri üzerlerinde Antik çağdan günümüze kadar devam etmiştir.

Bu bildirinin konusu Kurtuluş Savaşı'nda silah arkadaşlarıyla beraber vatanın ebediyen yaşamasına vesile olan Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün seramikler üzerinde yer alan tasvirleri ile yine 19. yy ve 20. yy seramiklerindeki Türk bayrağı üzerinde yer alan ay yıldız imgesidir. Avrupa'da özellikle 1789 Fransız İhtilali'nden sonra yayılan ulusçuluk hareketleri kendini Osmanlı topraklarında da hissettirmiştir. Meşrutiyetin ilanı (1908) ile birlikte Osmanlı'da görülen milliyetçilik fikir hareketi, mimarlık başta olmak üzere diğer sanat dallarında da etkili olmuştur. Erken Cumhuriyet Dönemi'nde ise bizzat Atatürk ve devletin himayesi ile milli bir sanat üretme amacıyla 1909'larda başlayan Osmanlı Neoklasisizmi bilinçli olarak desteklenmiştir. Bu neoklasik tavır el sanatı ürünlerine de yansımış; o dönem üretimlerinde bilinçli olarak ay-yıldız tasvirleri, daha sonrasında Erken Cumhuriyet Döneminde Atatürk imgesi işlenmiştir. Bu seramik eserler gerek yurt dışında gerekse yurt içinde oldukça kaliteli çini atölyelerinde imal edilmişlerdir. Bugün bu seramiklerin çoğu Türkiye müzelerinde ve özel koleksiyonlardadır. Eserler genellikle hatıra amacıyla üretilmiş olup; fincan, duvar tabağı, kase ve çerçeveli duvar panosu gibi farklı işlevler için yapılmış bulunmaktadır. Bu bilimsel araştırma yazısında dönemin sosyo kültürel anlayışını ve modasını yansıtan sanat eseri ürünlerinden olan seramiklerin; yapım yeri, atölyeleri, üzerindeki motifler, boyutları, sırlama gibi özellikleriyle tanıtılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, Ay-yıldız, Seramik, Neoklasisizm, Cumhuriyet, Tasvir

ABSTRACT**LATE OTTOMAN-EARLY REPUBLICAN PERIOD CERAMICS
WITH ATATÜRK AND CRESCENT-STAR DEPICTIONS**

Tuğba BAĞBAŞI - Aslı SAĞIROĞLU ARSLAN
Erciyes University

Since the prehistoric times, human beings have been used to store and consume their food and beverages in their daily life; he started to make pots and pans by shaping the terracotta material. In ancient times, geometric, herbal and figurative decorations were made on terracotta works with aesthetic concerns. With the conditions of the period and the development of technology, societies that became a state began to describe the important events of the period on the works they produced. These scenes are; hunting, war, cavalry, the coronation of the monarch are important events. Civilizations have kept the heroes, rulers and country founders in an important place in every period, and they have been depicted on the works in order to always remember them, allowing them to live and be remembered forever. This practice has continued from the Antiquity to the present, especially on works of art.

The subject of this paper is the depictions of Gazi Mustafa Kemal Atatürk, the founder of the Republic of Turkey, who helped the country live forever with his comrades in the War of Independence, on ceramics, and the crescent and star image on the Turkish Flag in 19th and 20th century ceramics. The nationalist movements that spread in Europe especially after the French Revolution of 1789 made itself felt in the Ottoman lands. With the proclamation of the Constitutional Monarchy (1908), the nationalist intellectual movement in the Ottoman Empire was also influential in other branches of art, especially in architecture. In the Early Republican Period, Ottoman Neoclassicism, which started in 1909 with the aim of producing a national art with the patronage of Atatürk and the state, was consciously supported. This neoclassical attitude is also reflected in handicraft products; Crescent-star depictions were deliberately used in the productions of that period, and later the image of Atatürk in the Early Republican Period. These ceramic works were produced in high quality tile workshops both in the country and abroad. Today, most of these ceramics are in Turkish Museums and private collections. The works were generally produced for souvenir purposes; It is made for different functions such as cup, wall plate, bowl and framed wall panel. In this scientific research article, ceramics, which are works of art reflecting the socio-cultural understanding and fashion of the period; It is aimed to be introduced with features such as the place of construction, workshops, motifs on it, dimensions and glazing.

Keywords: Atatürk, Crescent-Star, Ceramics, Neoclassicism, Republic, Depiction

ÖZET**ATATÜRK'E AİT SAATLERİN SANAT TARİHİ AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Ünal TANRIVERDİ

Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı

Zamanı ölçmeye ve belirli kıstaslarla bölmeye yarayan saatler, Ortaçağ'dan 20. yüzyıla kadar bilimsel ve teknik gelişmelerin izlenebileceği en somut nesnelere birisi olmasının yanında estetik değerleri bakımından da büyük öneme sahip objelerdir. Bu çerçevede Atatürk'ün yaşadığı mekânlarda çalışma masasında bulunan "masa saatleri" ile duvarları süsleyen "duvar saatleri", içerisinde buldukları mimariyi tamamlayan objeler olması ile Gazi'nin estetik zevkini takip edebileceğimiz önemli objelerdir. Bu saatlerin yanı sıra Atatürk'ün şahsi olarak taşıdığı "cep saatleri" yaşamında ayrı bir öneme sahip olmuş, Çanakkale Savaşı sırasında bir cep saati hayatını dahi kurtarmıştır. Objeler olarak saatlerin bir başka özelliği de sanatsal açıdan değerleri yüksek birer diplomatik hediye olmalarıdır. Hali hazırda Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün bulunduğu mekânlarda kullandığı, şahsi olarak taşıdığı ve diplomatik hediye olarak aldığı yahut kendisinin hediye ettiği saatler bu bağlamda toplu olarak ele alınmamıştır. Bu bildiride Çankaya Köşkü Müzesi, Anıtkabir Müzesi, Askeri Müzeler, Millî Saraylara bağlı saray ve köşkler başta olmak üzere çok çeşitli müzelerin koleksiyonunda bulunan yaklaşık 30 adet farklı formlardaki saat incelenecektir. Alman, Fransız, Amerikan, İngiliz ve Türk menşeli olan bu saatler formları, teknik özellikleri ve tezyinatı açısından sanat tarihi çerçevesinde ele alınacak olup ayrıca Atatürk'ün bugüne kadar pek üzerinde durulmayan Türk saatçiliğine olan merakı ve desteği de ortaya konulmaya çalışılacaktır. Araştırmanın kaynaklarını müze eserlerinin yanı sıra arşiv belgeleri, tereke defterleri, dönemin gazeteleri ve hatıralar oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, Saat, Saatçilik, Çankaya Köşkü, Anıtkabir

ABSTRACT**AN ANALYSIS OF ATATÜRK'S CLOCKS IN TERMS OF ART HISTORY**

Ünal TANRIVERDİ

National Palaces Administration

Clocks, which are used to measure time and divide it with certain criteria, are one of the most concrete objects where scientific and technical developments can be traced from the Middle Ages to the 20th century. They are also objects of great importance in terms of their esthetical value. In this context, the “desk clocks” on Atatürk’s desk and the “wall clocks” decorating the walls in the places where Atatürk lived are important objects that complement the architecture in which they are located and are important objects that we can follow the aesthetic taste of Gazi. In addition to the watches mentioned above, Atatürk’s personally carried “pocket watches” had a special importance in his life, and a pocket watch even saved his life during the Gallipoli War. Another characteristic of watches as objects is that they are diplomatic gifts with high artistic value. Another characteristic of watches as objects is that they are diplomatic gifts with high artistic value. Currently, the watches that Gazi Mustafa Kemal Atatürk, the founder of the Republic of Turkey, used in the places where he was present, the watches he carried personally, and the watches he received as diplomatic gifts or gifted by him have not been discussed collectively in this context. In this paper, approximately 30 watches in different forms in the collections of various museums, especially Çankaya Mansion Museum, Anıtkabir Museum, Military Museums, palaces and mansions of the National Palaces, will be analysed. These clocks of German, French, American, British and Turkish origin will be analysed within the framework of art history in terms of their forms, technical features and ornamentation. In addition, Atatürk’s curiosity and support for Turkish watchmaking, which has not been emphasised much until today, will be tried to be revealed. The sources of the paper are museum artefacts, archive documents, probate books, newspapers of the period and memoirs.

Keywords: Atatürk, Clock, Watchmaking, Çankaya Mansion, Anıtkabir

ÖZET

İZMİR ÖRNEKLERİYLE BİRİNCİ ULUSAL MİMARLIK DÖNEMİ KAMU YAPILARINDA KAROSİMANLAR

Zeynep ÖZKAN TEKNECİ - Aygül UÇAR
Ege Üniversitesi

Karosiman, mimari bütünün bir parçası olarak hem zeminlerin hem cephelerin süslenmesinde kullanılan bir döşeme malzemesidir. Döşendikleri mekânları süslü hale getiren karosimanlar kolay temizlenebilir ve hijyenik mekânlar elde edilmesini de sağlamaktadır. Pigmentli çimento, mermer tozu, beyaz çimento ve diğer minerallerle hazırlanan karışımlardan oluşan bu döşeme malzemesi toplamda üç katmandan meydana gelmektedir. Üretimi sırasında en altta olan, ancak üretim sonunda en üstte kalan katman desenli olan katmandır. Bu desenli katman bölmelikli kalıp içerisindeki uygun odacıklara renklendirilmiş çimentonun dökülmesiyle hazırlanmaktadır. İçerikleri farklı diğer iki katman ise karonun zemine monte edilmesinde kolaylığı sağlamaktadır.

Çimentonun keşfi sonrasında ilk kez 19. yüzyıl ortalarında Fransa'da üretilmeye başlanan karosiman ticaret yoluyla başta Akdeniz çevresine, sonrasında tüm dünyaya yayılmıştır. Fransızca telaffuzunun yanlış anlaşılması bu malzemenin Osmanlı'da "karosiman" adıyla tanınmasına yol açmıştır. Başlarda Osmanlı'nın Levanten nüfus ağırlıklı İstanbul, İzmir, Mersin gibi kentlerine ithal olarak giren bu malzeme kısa sürede Anadolu'da da moda olmuş, dönemin pek çok farklı yapı türünde kullanım alanı bulmuştur.

İzmir özelinde bakıldığında, karosimanların genellikle 19. yüzyıl sonu ile 20. yüzyıl başına tarihlenen konutlarda kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca hastane, okul, han gibi yapıların zeminini süsleyen bu malzeme, Birinci Ulusal Mimarlık üslubunun etkisiyle inşa edilmiş olan sinema, kütüphane, banka, iş hanı gibi pek çok farklı işlevli kamu yapısının zemin döşemesinde de tercih edilmiştir.

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi, cephe özellikleriyle öne çıkan bir üslup olmakla birlikte yapıların iç mekan dekorasyonunu da etkilemiştir. Cephedeki uygulamalara paralel olarak iç mekânda sivri, basık ve Bursa tipi kemerler; mukarnaslı sütun başlıkları; geçmeli geometrik kompozisyona sahip korkulukların kullanımı dikkat çekmektedir. Bu yapılarda karosimanlar da salt bir döşeme malzemesi olmaktan çıkmış, bütünü tamamlayan birer öge haline dönüşmüştür. Karosimanlar üzerine lale, karanfil, çok kollu yıldızlar, geometrik geçmeler gibi Selçuklu ve Osmanlı süsleme motifleri aktarılmıştır. Dönemin ruhu cephelerden zeminlere kadar hissedilmiştir.

Bu bildiriyle, İzmir örnekleri üzerinden Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi kamu yapılarında kullanılan karosimanların motif, renk ve form özellikleri ile kullanıldığı yerler bakımından tanıtılması ve dönemi içerisindeki yerinin vurgulanması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mimari, Karosiman, Döşeme, Birinci Ulusal Mimarlık Üslubu, İzmir

ABSTRACT**CEMENT TILES IN PUBLIC BUILDINGS OF THE FIRST NATIONAL ARCHITECTURAL MOVEMENT PERIOD: SAMPLES OF IZMIR**

Zeynep ÖZKAN TEKNECİ - Aygül UÇAR
Ege University

Cement tile is a flooring material used to decorate floors, walls, and facades as part of the architectural whole. Besides offering a decorative appearance, cement tiles are easy to clean and hygienic. This tiling material prepared with mixtures of pigmented cement, marble powder, white cement, and other minerals consists of three layers. The decorative, patterned, and pigmented layer is at the bottom during production and creates the top surface at the end of production. This patterned layer is prepared by pouring colored cement into the chambers in the partitioned molds. The other two layers, composed of different contents, facilitate the installation of the tile on the floor.

Following the discovery of cement, cement tiles were first produced in France in the mid-19th century and spread to settlements around the Mediterranean and then around the whole world through trade routes. The misunderstanding of the French pronunciation caused this material to be known as “*karosiman*” in Ottoman times. This material was initially imported to cities such as Istanbul, Izmir, and Mersin, where much of the Ottoman-time Levantine population lived, soon becoming widespread throughout Anatolia and was used in many different building types during the Ottoman period.

When examined specifically in the case of Izmir, cement tiles were generally used in residential buildings dating from the late 19th and early 20th centuries. They were also preferred to tile the floors of many public buildings, such as hospitals, schools, inns, cinemas, libraries, banks, and business halls built under the influence of the First National Architectural Movement.

Although the First National Architecture Movement is a style characterized by its facade features, it also influenced the interior decoration of the buildings. In parallel with the facade features, the use of pointed, flattened, and Bursa-type arches, column capitals with stalactites, and balustrades with interlaced geometric compositions draw attention to the interiors. In these buildings, cement tiles were used as flooring material but have become an element that complements the whole. Seljuk and Ottoman ornamental motifs such as tulips, carnations, multi-armed stars, and geometric interlaces were painted on the cement tiles. The spirit of the period was made to feel from the facades to the floors.

This paper aims to introduce the cement tiles used in the public buildings built during the First National Architecture Movement by considering the motif, color, and form features and the places where they were used and to emphasize their place in the period through samples in Izmir.

Keywords: Architecture, Cement Tiles, Tiling, First National Architecture Movement, Izmir

ÖZET

CUMHURİYETİN DOĞDUĞU BİNA: SARAYDÜZÜ KIŞLA BİNASI

Fazilet KOÇYİĞİT

Amasya Üniversitesi

Milli Mücadeleyi başlatmak için 1919 yılında Samsun'a çıkan Atatürk, Samsundan sonra 12 Haziran 1919 yılında Amasya'ya gelmiştir. Amasya'da iken Saraydüzü Kışla Binası'nda milli mücadelede yer alan arkadaşları ile birlikte uzun müzakereler yapmış ve bu müzakerelerin sonucunda 21-22 Haziran 1919 tarihinde Amasya Genelgesi'ni tüm ulusa duyurmuştur; böylece Türkiye Cumhuriyeti'nin doğumu için gerekli koşullar oluşturulmaya başlanmıştır.

Amasya kenti sadece Cumhuriyet Dönemi için değil tarih boyunca önemli yerleşim yerlerinden biri olmuştur. Özellikle Osmanlı Devleti döneminde şehzadeler şehri olması sebebiyle birçok siyasi oluşuma da tanıklık etmiştir. Zaman zaman iç isyana dönüşen bu siyasi gerilimleri azaltmak amacıyla 1898-1900 yıllarında 3. Orduya bağlı 5. Kafkas Fırkası (Alay Sancağı) için öncesinde şehzade saraylarının bulunduğu alana 5 binadan oluşan kışla binası inşa edilmiştir. Ancak 1930'lu yıllara geldiğinde Kışla Binası önemini kaybetmeye başlamış ve 1944 yılında da tamamen yıktırılmıştır. Yıkılan binanın yerine ise askeri lojmanlar ve subay orduevi yapılmıştır. 1986 yılına geldiğinde ise mevcut binalar da heyelandan etkilenecek yok olmuşlardır. Bu durumun üzerine 1997 yılında binanın rekonstrüksiyon çalışmalarına karar verilmiş ancak binanın özgün yerinin halen heyelan riski taşıması nedeniyle binanın başka yere yapılmasına karar verilmiştir. Tüm bu değerlendirmeler sonrasında 2007 yılında binanın aslına uygun bir şekilde Şamlar Mahallesi'nde Kuş Köprü'nün 100 m. ilerisine yapılmasında hem fikir olunmuştur. Yapı günümüzde, yapılan renovasyon değerlendirmeleri ile Amasya halkına çeşitli alanlarda hizmet vermeye devam etmektedir. Uzun süre "Saraydüzü Kışla Binası Milli Mücadele Müzesi ve Kongre Merkezi" olarak hizmet veren bina, bunlara ek olarak günümüzde halk kütüphanesi olarak kullanılmaktadır.

Tarihi değerinin yanı sıra geç dönem Osmanlı mimarisinin önemli örneklerinden biri olan Saraydüzü Kışla Binası, bir değer olarak yaşatılmalı ve tanıtılmalıdır. Bu çalışmada bina hem tarihi hem de mimari önemi açısından değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Dönemi, Saraydüzü Kışla Binası, Geç Dönem Osmanlı Mimarisi, Milli Mücadele, Amasya Genelgesi

ABSTRACT**THE BUILDING WHERE THE REPUBLIC WAS BORN: SARAYDÜZÜ QUARTERS**

Fazilet KOÇYİĞİT

Amasya University

Atatürk, who went to Samsun in 1919 to start the war of independence, came to Amasya on 12 June 1919 after Samsun. While in Amasya, he made long negotiations with his friends who took part in the war of independence at the Saraydüzü Quarters, and as a result of these negotiations, he announced the Amasya Circular to the whole nation on 21-22 June 1919. Thus, the necessary conditions for the birth of the Turkish Republic began to be created.

The city of Amasya has been one of the important settlements not only for the Republican Period but throughout history. It has also witnessed many political events, especially during the Ottoman Empire period, as it was the city of princes. In order to reduce these political tensions, which turned into internal revolts from time to time, a quarters consisting of 5 buildings was built on the area where the prince's palaces were located before for the 5th Caucasian Party affiliated to the 3rd Army in 1898-1900. However, in the 1930s, the Quarters began to lose its importance and was completely demolished in 1944. Instead of the destroyed building, military lodgings and an officer's army house were built. By 1986, the existing buildings were also affected by the landslide and disappeared. Upon this situation, it was decided to reconstruct the building in 1997, but since the original location of the building still carries the risk of landslides, it was decided to relocate the building to another location. After all these evaluations, it was agreed that the building should be built 100 meters ahead of the Kuş Bridge in the Şamlar District in 2007, in accordance with the original. Today, the building continues to serve the people of Amasya in various fields with the renovation evaluations made. The building, which served as the "Saraydüzü Quarters The War of Independence Museum and Congress Center" for a long time, is also used as a public library today.

In addition to its historical value, Saraydüzü Quarters, which is one of the important examples of late Ottoman architecture, should be kept alive and promoted as a value. In this study, the building will be evaluated in terms of both its historical and architectural significance.

Keywords: Republican Period, Saraydüzü Quarters, Late Ottoman Architecture, The War of Independence, Amasya Circular

www.akmb.gov.tr

ISBN: 978-975-17-5740-1

